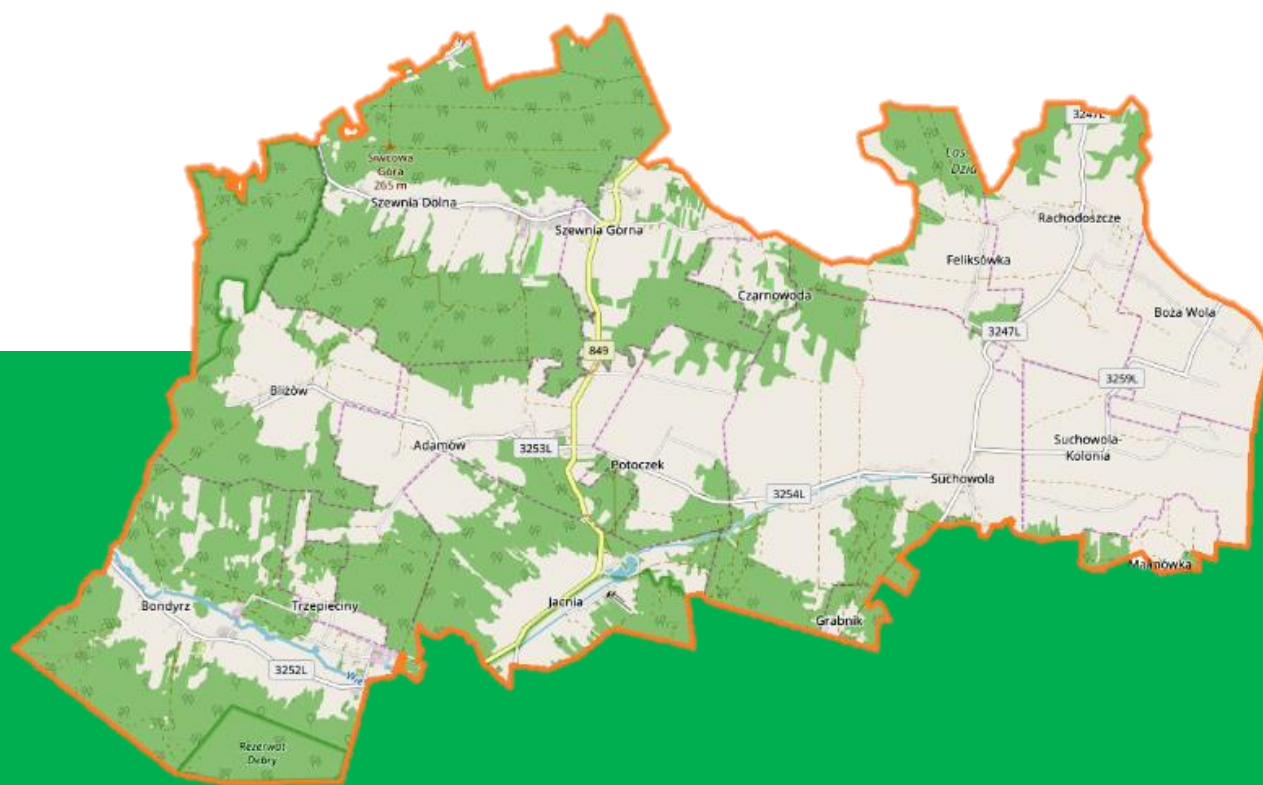

STRATEGIA ROZWOJU GMINY ADAMÓW NA LATA 2021-2027 Z PERSPEKTYWĄ DO 2030 R.

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. PODSTAWY OPRACOWANIA DOKUMENTU	4
3. WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ DIAGNOZY	7
3.1 SFERA SPOŁECZNA	10
3.1.1 Potencjał demograficzny	10
3.1.2 Potencjał oświatowy	20
3.1.3 Potencjał kapitału społecznego	26
3.2 STREFA GOSPODARCZA	40
3.2.1 Potencjał rolniczy	40
3.2.2 Potencjał rozwoju ekonomiczno - społecznego	46
3.2.3 Potencjał turystyczny	55
3.3 POTENCJAŁ PRZESTRZENNO - FUNKCJONALNY	78
3.4 POTENCJAŁ ORGANIZACYJNO - FINANSOWY	98
3.5 RAPORT Z BADANIA ANKIETOWEGO	101
3.6 ANALIZA SWOT	111
4. CZĘŚĆ PLANISTYCZA	115
4.1 MISJA I WIZJA	115
4.2 MODEL ROZWOJU	120
4.3 CELE STRATEGICZNE ROZWOJU W WYMIARZE SPOŁECZNYM, GOSPODARCZYM I PRZESTRZENNYM	121
4.4 KIERUNKI DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH DLA OSIĄGNIĘCIA CELÓW STRATEGICZNYCH I OPERACYJNYCH	127
4.5 OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, W TYM W WYMIARZE PRZESTRZENNYM ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA	183
4.6 MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY	191
4.7 USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ W GMINIE	201

4.8 SPÓJNOŚĆ KIERUNKÓW ROZWOJU GMINY Z KIERUNKAMI WYNIKACJĄCYMI ZE STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA. OBASZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI WRAZ Z ZAKRESEM PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	207
5. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA.....	215
5.1 STRUKTURA ZARZĄDZANIA I WDRAŻANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY	219
5.2 SYSTEM OBIEGU INFORMACJI W RAMACH ZARZĄDZANIA STRATEGIĄ ROZWOJU GMINY	224
5.3 MONITOROWANIE REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU GMINY	224
5.4 SYSTEM WPROWADZANIA ZMIAN W REAKCJI NA ZMIENNOŚĆ OTOCZENIA	227
5.5 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	229
5.6 PARTYCYPACJA SPOŁECZNA	232

1. WSTĘP

Nowelizacja podstawowego aktu prawnego regulującego w Polsce politykę rozwoju, tj. ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2020 poz. 1378) - wprowadziła szereg zmian, również w zakresie planowania lokalnej polityki rozwoju. Przyjęta przez Sejm w 2020 r. nowelizacja wprowadziła zmiany, które integrują wymiar społeczno-gospodarczy i przestrzenny w dokumentach strategicznych. Wprowadza również uregulowania umożliwiające przygotowywanie ram strategicznych do ubiegania się o środki z funduszy UE w nowej perspektywie finansowej 2021-2027.

Zgodnie z aktualnie obowiązującym modelem programowania i zarządzania rozwojem wskazanym w ww. ustawie, dokumentem będącym podstawą prowadzenia polityki rozwoju na poziomie lokalnym, jest strategia rozwoju gminy. Uszczegółowienie zapisów w zakresie procedury opracowywania i nowego modelu strategii rozwoju gminy znajduje się w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U z 2021 roku poz. 1732 z późn. zm.). W obecnym kształcie strategia ma łączyć ze sobą zagadnienia ze sfery społeczno-gospodarczej i przestrzennej.

Niniejsza *Strategia Rozwoju Gminy Adamów na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r.* wyznacza średniookresowe cele i kierunki rozwoju lokalnego Gminy Adamów i stanowi główny dokument pozwalający na racjonalne organizowanie działań i prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju w wyznaczonym horyzoncie czasowym. Dokument formułuje wizję rozwoju lokalnego, wskazuje cele i kierunki działań, które samorząd na poziomie gminy, zgodnie z kompetencjami, samodzielnie podejmuje i za nie odpowiada. Określa ona nadrzędne kierunki rozwoju gminy w perspektywie do 2030 roku oraz pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości działania władz gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań. Umożliwia ona również efektywne gospodarowanie własnymi zasobami, takimi jak: środowisko przyrodnicze i kulturowe, zasoby ludzkie, infrastrukturalne, czy środki finansowe oraz stanowi formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł zewnętrznych.

Strategia swoim zakresem obejmuje również sferę działań uwarunkowanych decyzjami podmiotów od samorządu lokalnego niezależnych np. organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw, podmiotów prywatnych i inwestorów. W tym znaczeniu *Strategia* stanowi płaszczyznę współpracy dla różnych podmiotów uczestniczących w pracach i debacie nad wizją rozwoju lokalnego, a następnie w formułowaniu i realizacji własnych działań przyczyniających się do osiągnięcia przyjętych w Strategii celów rozwojowych.

Strategia Rozwoju Gminy Adamów na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r. stanowi dokument nadrzędnym względem innych dokumentów planistyczno-strategicznych obowiązujących w gminie, a także spójny z dokumentami wyższego rzędu – Strategią rozwoju województwa lubelskiego do 2030 roku oraz Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030. Będzie ona wyznaczała również ramy dla planów i programów powstających w gminie podczas jej obowiązywania.

2. PODSTAWY OPRACOWANIA DOKUMENTU

Podstawę opracowania *Strategii Rozwoju Gminy Adamów na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030* stanowi Uchwała Nr XXII/199/2021 Rady Gminy Adamów z dnia 22 czerwca 2021 r. w sprawie przystąpienia do opracowania *Strategii Rozwoju Gminy Adamów na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*, w tym załącznik *Zasady, tryb i harmonogram opracowania i konsultacji Strategii Rozwoju Gminy Adamów na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*.¹ Uchwała podjęta na podstawie art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym stanowi akt prawa miejscowego. Na podstawie ww. artykułu Rada Gminy Adamów została upoważniona do określenia - w drodze uchwały - szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym trybu konsultacji w szczególności z sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami

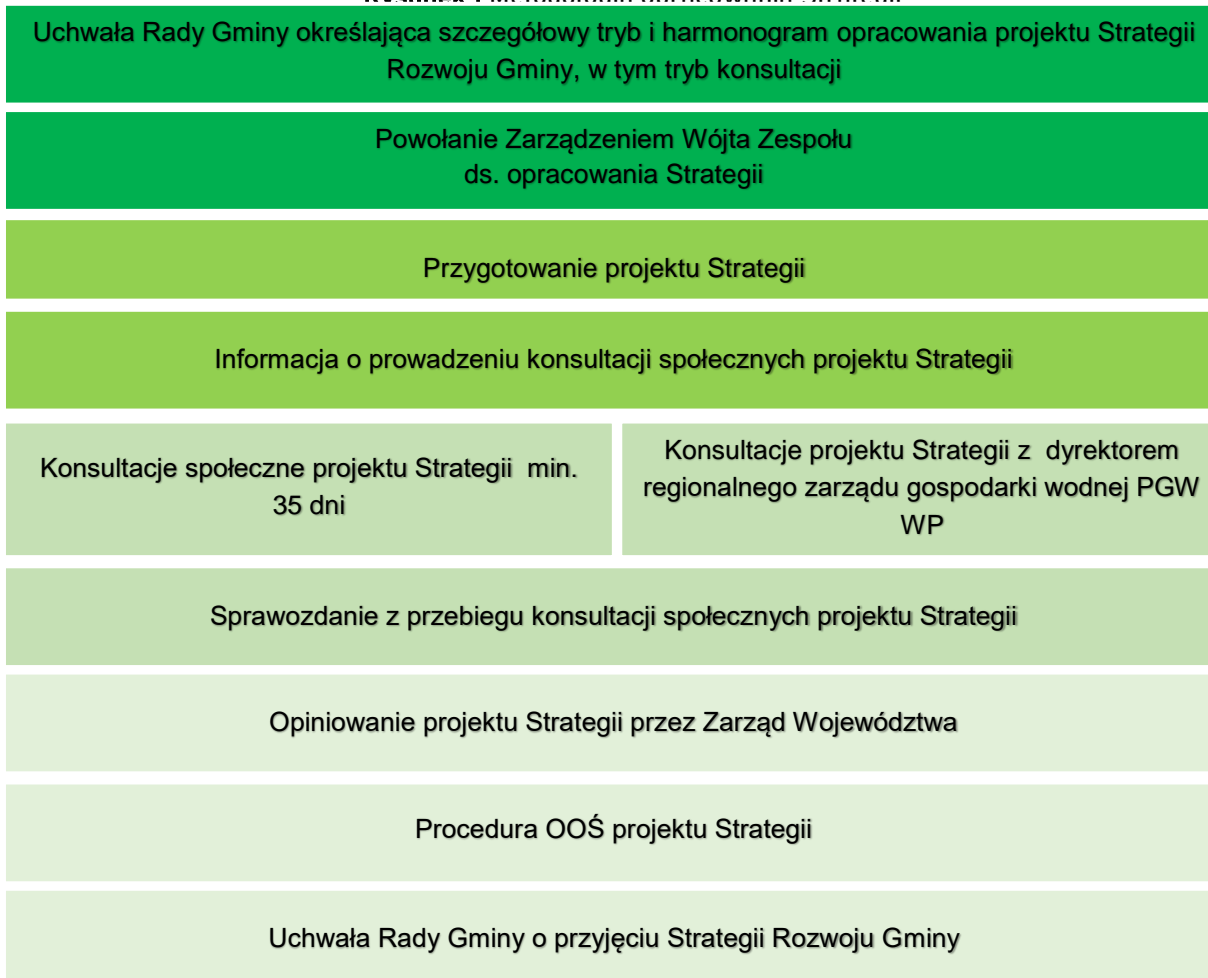
¹ Zakres uchwały rady gminy został ściśle określony w artykule 10 f ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U z 2021 roku poz. 1732 z późn. zm)

społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami gminy oraz z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.

Obligatoryjnym elementem uchwały podejmowanej w wykonaniu upoważnienia przyznanego w art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym są postanowienia regulujące tryb konsultowania projektu strategii rozwoju gminy m. in. z lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, a także z mieszkańcami gminy. Upoważnienie rady gminy do określenia trybu konsultacji oznacza, iż Rada Gminy w drodze uchwały określiła procedurę, reguły postępowania w tej sprawie. Postanowienia te będą zatem kształtować uprawnienia wskazanych podmiotów, w tym mieszkańców gminy, do udziału w konsultacjach prowadzonych w sprawie projektu strategii rozwoju gminy. W konsekwencji zakwalifikowania uchwały podejmowanej na podstawie art. 10f ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym do kategorii aktów prawa miejscowego podlega ona ogłoszeniu w wojewódzkim dzienniku urzędowym i wchodzi w życie, co do zasady, po upływie 14 dni od ogłoszenia w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Niniejszy dokument sporządzony został na podstawie ww. uchwały Rady Gminy Adamów otwierającej proces opracowania *Strategii* odpowiadającej ramom i wymaganiom stawianym przed tego rodzaju dokumentami przez znowelizowaną ustawę o samorządzie gminnym. Poniższy schemat prezentuje metodologię prowadzenia prac nad *Strategią*.

Rysunek 1 Metodologia opracowania Strategii

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U z 2021 roku poz. 1732 z późn. zm).

Podstawowym założeniem przyjętego trybu prac nad dokumentem było zaangażowanie jak największego grona interesariuszy do współpracy. Dlatego w pierwszej kolejności powołano Zespół ds. opracowania Strategii, w skład którego weszli przedstawiciele różnych środowisk, grup społecznych. Zespół został powołany na podstawie Zarządzenia nr 48/2021 Wójta Gminy Adamów z dnia 9 lipca 2021 r. Takie podejście zapewniło możliwość przeprowadzenia otwartej i pogłębionej debaty ze społecznością lokalną, przyczyniając się do wypracowania dokumentu akceptowanego przez możliwie szerokie grono partnerów społecznych i gospodarczych.

Tabela 1 Skład Zespołu ds. opracowania Strategii..

Lp.	Imię i nazwisko	Funkcja/stanowisko
1.	Piotr Szmidt	Sekretarz Gminy
2.	Ewelina Drożdziel-Szykuła	Skarbnik Gminy
3.	Bożena Skiba	przewodnicząca Rady Gminy Adamów
4.	Aneta Molenda	pracownik Urzędu Gminy Adamów
5.	Magdalena Galnat	pracownik Urzędu Gminy Adamów
6.	Elżbieta Kuźma	Dyrektor Szkoły Podstawowej w Szewni Górnej
7.	Maria Sak	Dyrektor Szkoły Podstawowej w Suchowoli
8.	Danuta Jaworska	Kierownik GOSP w Adamowie
9.	Alicja Zawiślak	Dyrektor GBP w Adamowie z siedzibą w Potoczku
10.	Krzysztof Kuźma	p.o. kierownika CIS w Jacni
11.	Agata Malicka	prezes Spółdzielni Socjalnej „ADAMOWIANKA”
12.	Renata Frankiewicz	prezes Stowarzyszenia „Razem dla Gminy Adamów”
13.	Katarzyna Słota	prezes Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego Gminy Adamów
14.	Danuta Tytoń	prezes Stowarzyszenia na rzecz Aktywizacji i Rozwoju Adamowa „Korcunki”
15.	Ryszard Monastyrski	prezes Ludowego Klubu Sportowego Orion –Stihl Jacnia
16.	Stanisław Palonka	Komendant Gminnej Ochotniczej Straży Pożarnej

Źródło: Zarządzenie Nr 48/2021 Wójta Gminy Adamów z dnia 9 lipca 2021 r. w sprawie powołania zespołu ds. opracowania *Strategii Rozwoju Gminy Adamów na lata 2021–2027 z perspektywą do 2030 roku*

3. WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ DIAGNOZY

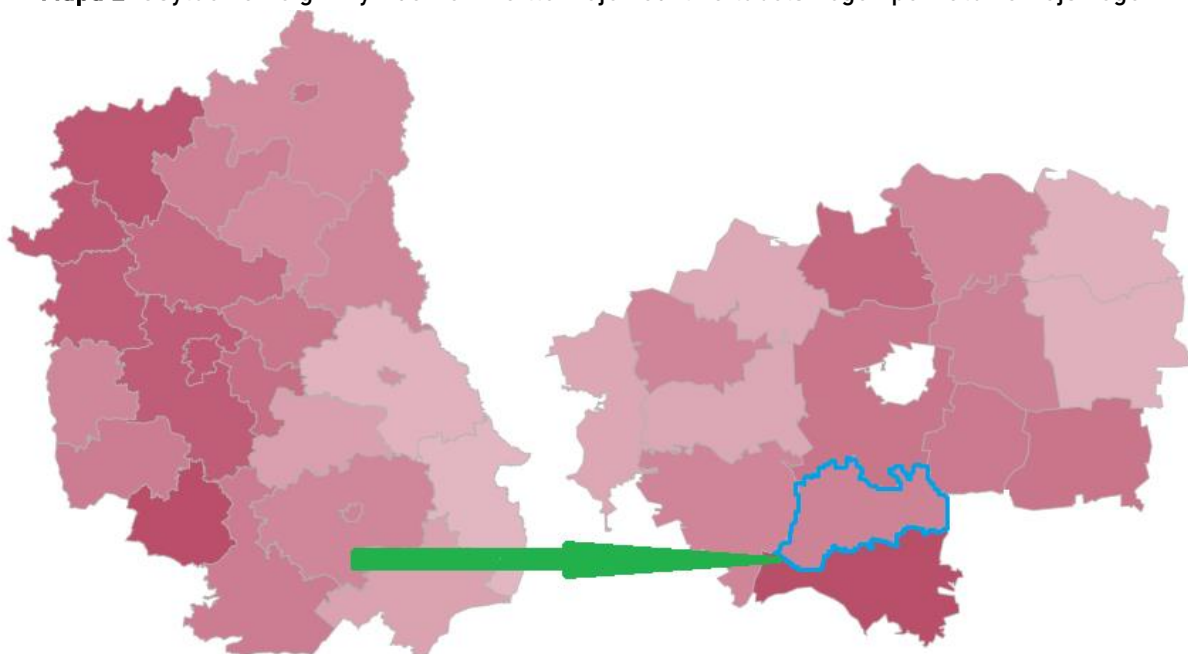
Gmina Adamów jest gminą wiejską położoną w południowej części województwa lubelskiego w powiecie zamojskim w górnym dorzeczu rzeki Wieprz. Graniczy ona z czterema gminami leżącymi w powiecie zamojskim: Łabunie, Zamość, Zwierzyniec, Krasnobród oraz jedną gminą leżącą w powiecie tomaszowskim - Krynice.

Mapa 1 Usytuowanie gminy Adamów na tle województwa lubelskiego

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Adamów na lata 2017 - 2023

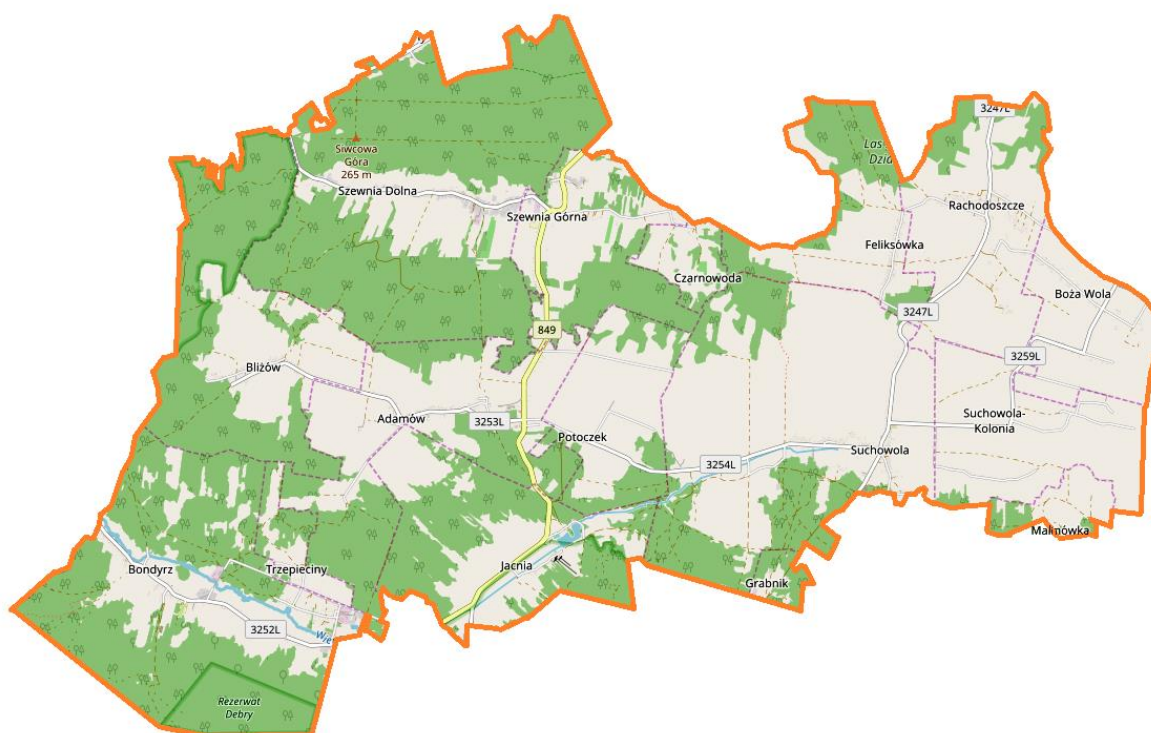
Mapa 2 Usytuowanie gminy Adamów na tle województwa lubelskiego i powiatu zamojskiego

Źródło: Opracowanie własne

Gmina Adamów zajmuje obszar 110,6 km², co stanowi niemal 6% powierzchni całego powiatu zamojskiego oraz 0,44% powierzchni województwa lubelskiego. Powierzchnia gminy Adamów jest nieco mniejsza niż przeciętna powierzchnia gminy wiejskiej w województwie lubelskim, która wynosi 127 km². Jest jedną z 12 gmin wiejskich (Adamów, Grabowiec, Komarów-Osada, Łabunie, Miączyn, Nielisz, Radcznica, Sitno, Skierbieszów, Stary Zamość, Sułów, Zamość), które łącznie z 3 gminami miejsko - wiejskimi (Krasnobród, Szczepieszyn, Zwierzyniec) wchodzi w skład powiatu zamojskiego.

Mapa 3 Miejscowości gminy Adamów

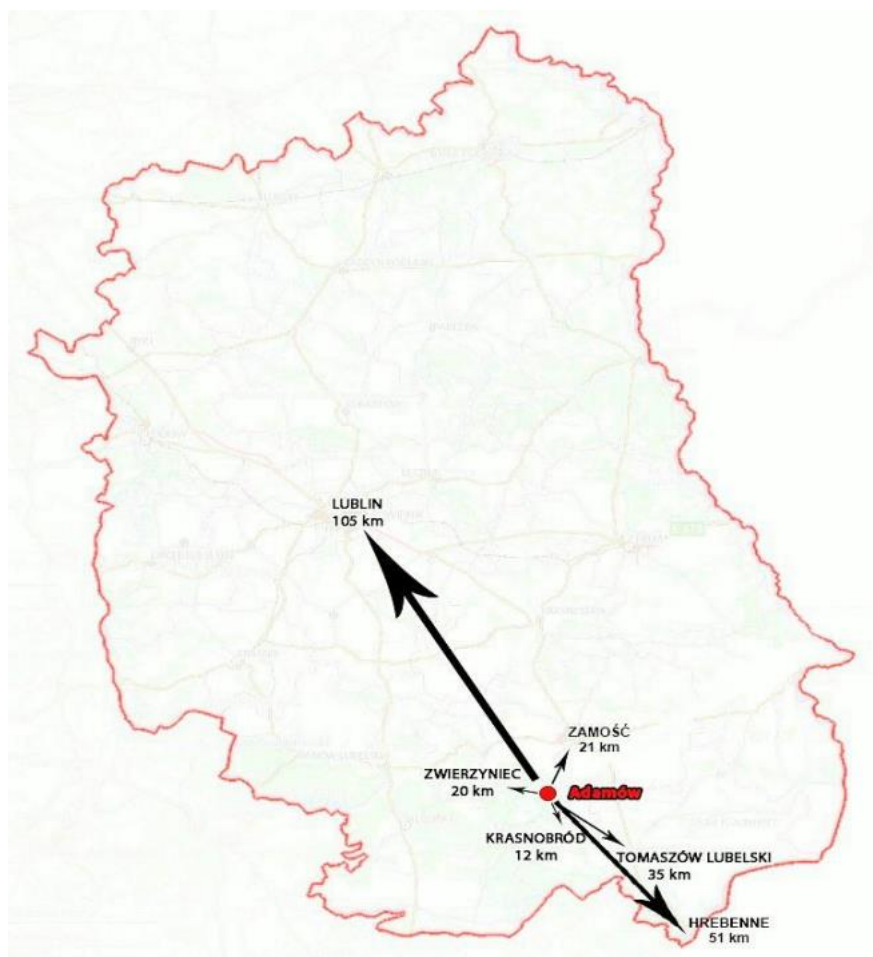

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Adamów na lata 2017 - 2023

Siedzibą gminy jest miejscowość Adamów, oddalony o 21 km od siedziby powiatu zamojskiego, 105 km od stolicy województwa lubelskiego, 130 od Rzeszowa, 284 km od Warszawy oraz 289 km od Krakowa. Najbliżej zlokalizowanymi portami lotniczymi są: port Lublin-Świdnik -104 km oraz port Rzeszów-Jasionka -119 km (Warszawa - Okęcie - 289 km, Kraków-Balice 302 km). Adamów położony jest w

odległości 51 km od polsko-ukraińskiego przejścia w Hrebennem oraz 90 km od przejścia w Zosinie (Barwinek – 208 km, Terespol – 192 km, Cieszyn – 440 km)

Mapa 4 Usytuowanie gminy Adamów względem ważniejszych ośrodków województwa lubelskiego

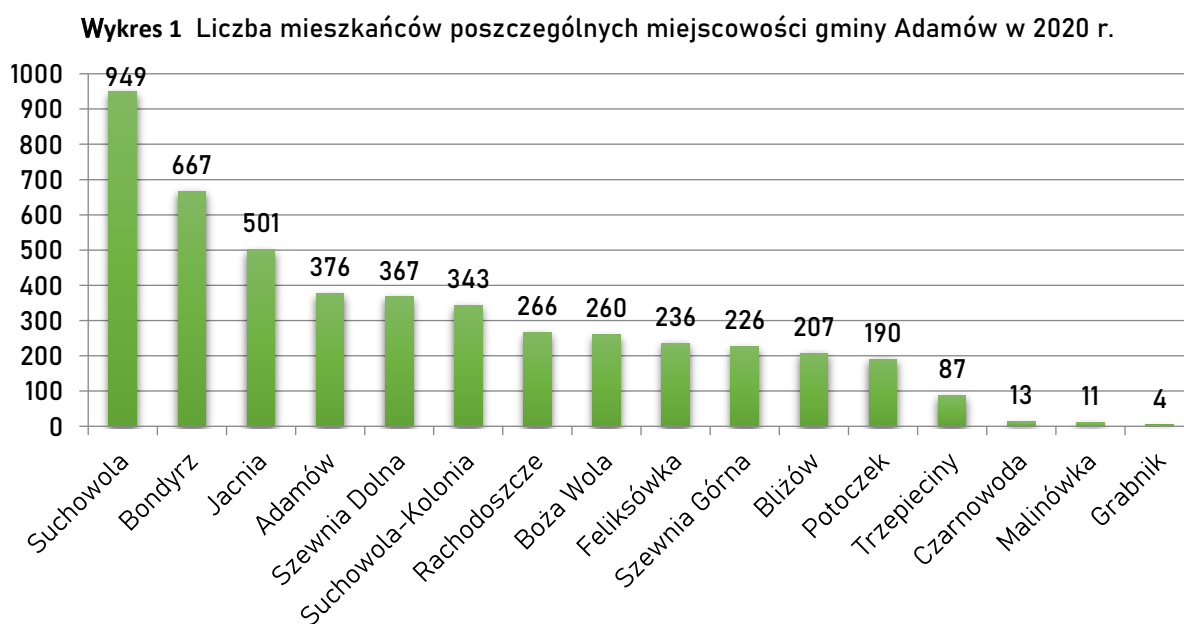
Źródło: Opracowanie własne

3.1 SFERA SPOŁECZNA

3.1.1 Potencjał demograficzny

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego obszar gminy Adamów na koniec 2020 r. zamieszkiwało 4 597 osób. Gęstość zaludnienia kształtuje się na poziomie 42 osób/km² i jest to średnia poniżej średniej dla powiatu zamojskiego (56 osób/km²), dla województwa lubelskiego (83 osób/km²) oraz kraju 122 osoby/km².

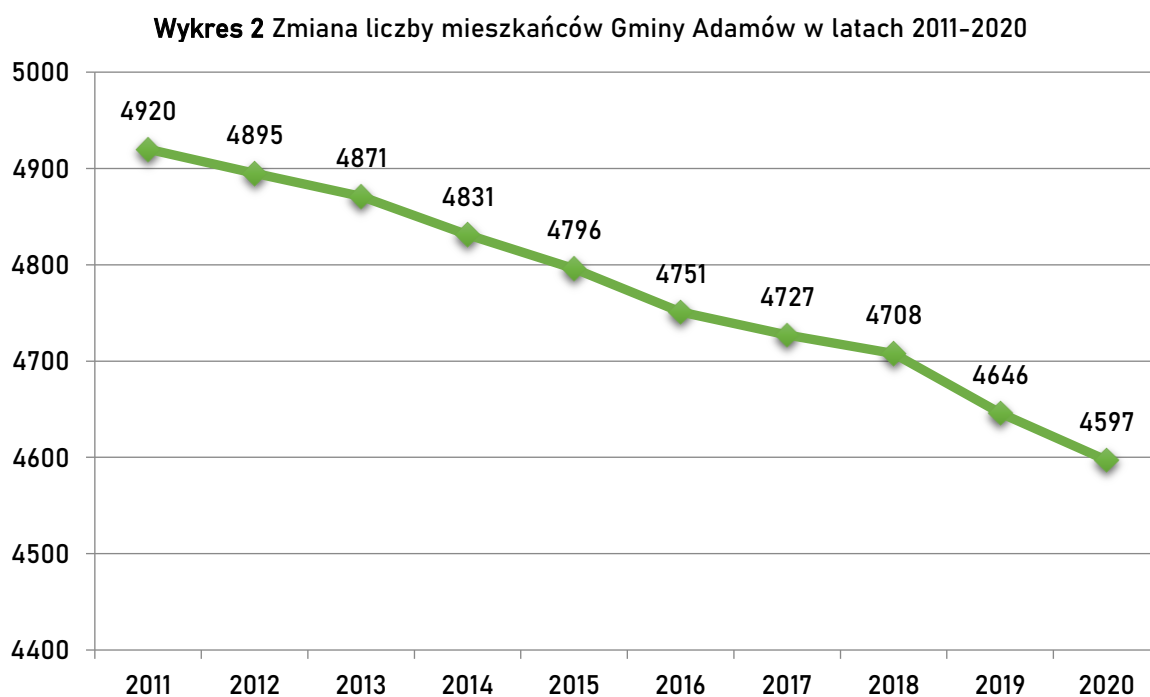
Cechą charakterystyczną gminy jest występowanie miejscowości o bardzo dużej różnicy w liczbie mieszkańców. Zdecydowanie największa liczba osób zamieszkuje obszar miejscowości Suchowola (949). Druga pod względem liczby mieszkańców jest miejscowość Bondyrz (667). Z drugiej strony na terenie gminy znajdują się takie miejscowości jak Czarnowoda, Malinówka i Grabnik, które zamieszkiwane są przez następującą liczbę mieszkańców: 13, 11, 4.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Adamów

Województwo lubelskie dotknięte jest szeregiem negatywnych zjawisk demograficznych, które od lat ulegają pogłębieniu – obserwowany jest wysoki ubytek ludności, wynikający zarówno z ujemnego przyrostu naturalnego (w 2019 r. współczynnik przyrostu naturalnego wyniósł $-1,8\text{‰}$), jak i niekorzystnego salda migracji (współczynnik salda migracji w 2019 r. osiągnął wartość $-2,9\text{‰}$). Następuje również niekorzystna zmiana struktury, z rosnącym udziałem osób starszych (w 2019 r. odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w województwie lubelskim osiągnął wartość $18,6\%$). Prognozy demograficzne wskazują, że tendencje te nadal będą się utrzymywać, co w dłuższej perspektywie może skutkować pogłębieniem problemów społecznych i gospodarczych. Problemy takie dotyczą

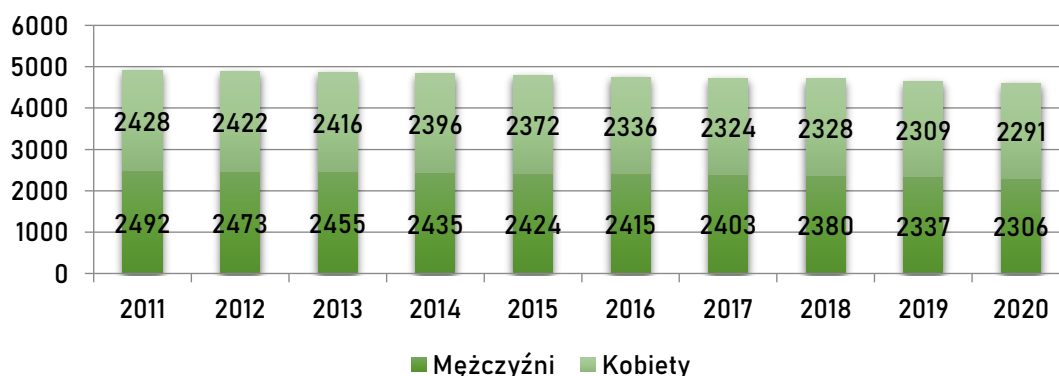
niemal wszystkich gmin w województwie lubelskim (w 2019 r. jedynie w podregionie lubelskim współczynnik przyrostu naturalnego przyjął wartość dodatnią 0,1‰; dodatnie saldo migracji odnotowano jedynie na terenie podregionu lubelskiego 0,5‰). Negatywne trendy demograficzne zauważalne są również na terenie gminy Adamów. Na przestrzeni ostatniej dekady liczba mieszkańców spada o 323 osoby (czyli średnio o ponad 30 osób rocznie).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W okresie 2011-2020 liczba kobiet i mężczyzn była zbliżona. Średnio 49,48% ogółu mieszkańców stanowiły kobiety, natomiast 50,52% mężczyźni. Wskaźnik poziomu feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) wyniósł 99 i był niższy niż dla powiatu zamojskiego (103), województwa lubelskiego (106) oraz Polski (107).

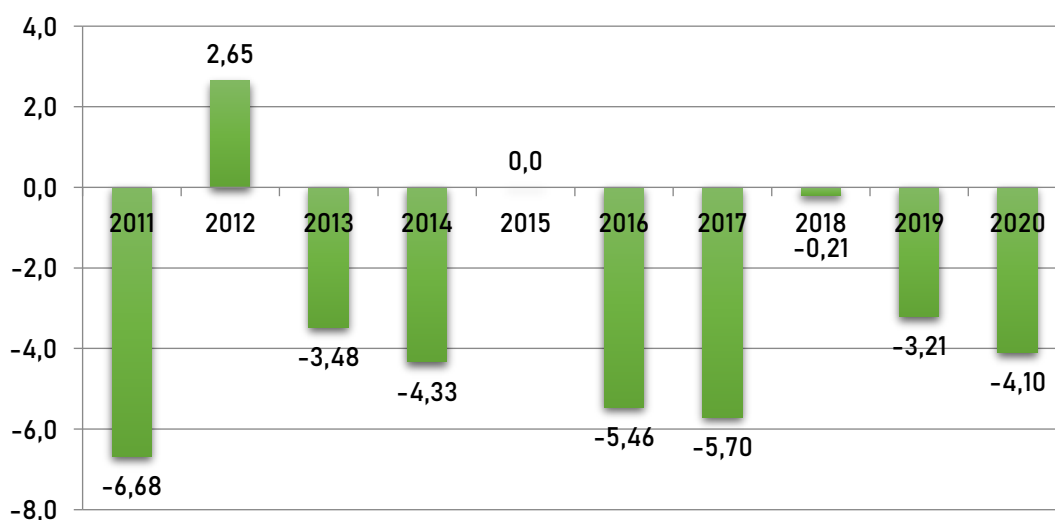
Wykres 3 Zmiana liczby mieszkańców (w podziale na kobiety i mężczyzn) Gminy Adamów w latach 2011-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Niekorzystną sytuację w zakresie liczby mieszkańców gminy kształtują dwa podstawowe czynniki: ruch naturalny (urodzenia i zgony) oraz ruch migracyjny ludności. Powolne wyludnianie się obszaru jest efektem negatywnych trendów demograficznych, takich jak: ujemny przyrost naturalny oraz saldo migracji. W 2011 r. saldo migracji na 1000 mieszkańców wyniosło -6,68. W kolejnym roku saldo to kształtowało się na poziomie 2,65 i w omawianym okresie był to jedyny rok z dodatnią wartością wskaźnika. Na przestrzeni lat 2013-2017 współczynnik salda migracji utrzymywał się w gminie na zróżnicowanym lecz ujemnym poziomie bez wyraźnie określonej tendencji. Najbardziej niekorzystną sytuację poza 2011 rokiem zaobserwowano w 2017 r., kiedy to wskaźnik wyniósł -5,70. W kolejnym roku odnotowano wartość: -0,21; natomiast w 2020 r. wartość wskaźnika wyniosła -4,10.

Wykres 4 Saldo migracji ogółem na 1000 ludności w gminie Adamów w latach 2011-2020

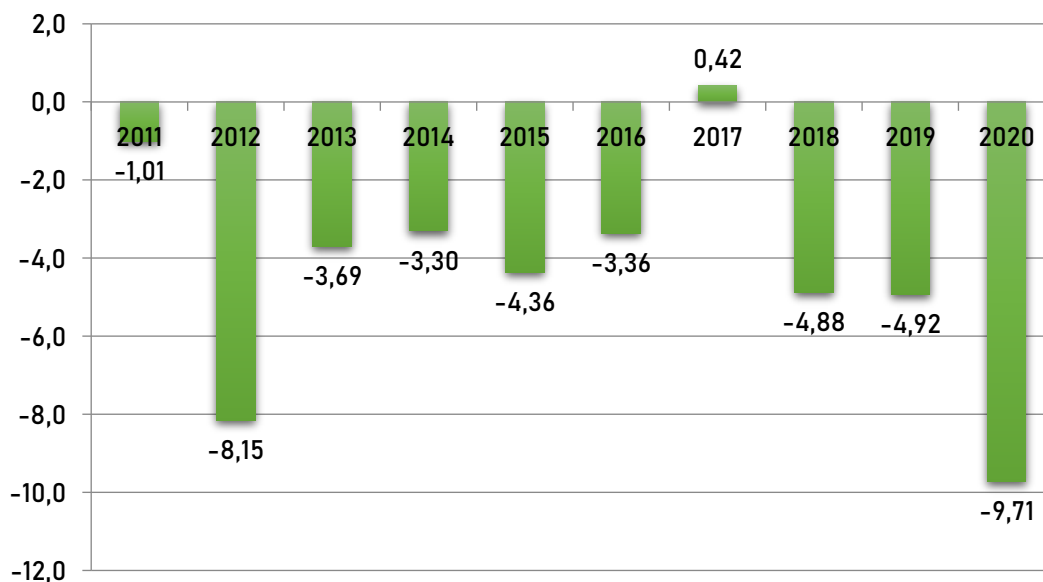

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Sytuacja w zakresie salda migracji w gminie Adamów jest porównywalna ze stanem w większości gmin wiejskich powiatu zamojskiego (w 8 na 12 gmin wiejskich), gdzie utrzymuje się ono na ujemnym poziomie (poza gminami: Zamość, Stary Zamość, Sitno i Skierbieszów). Wskaźnik ten również na terenie województwa lubelskiego kształtuje się na niekorzystnym poziomie. Zwiększoną aktywność osadniczą, która wpływa w sposób pozytywny na demografię, odnotowują jedynie jednostki położone w bliskim sąsiedztwie ośrodków miejskich, szczególnie tych, w których występuje duża liczba zakładów pracy (trend taki zauważalny jest w gminach położonych nieopodal Lublina, Zamościa, Chełma, Puław, Białej Podlaskiej czy Międzyrzecza Podlaskiego) lub miejscowości o szczególnych walorach turystycznych i uzdrowiskowych (np. Kazimierz Dolny, Natęczów, Krasnobród).

W analizowanym okresie odnotowano również niekorzystną sytuację w zakresie wskaźnika przyrostu naturalnego. Jedynie w roku 2017 przyjmował on wartość dodatnią (0,42). W pozostałym okresie był on ujemny.

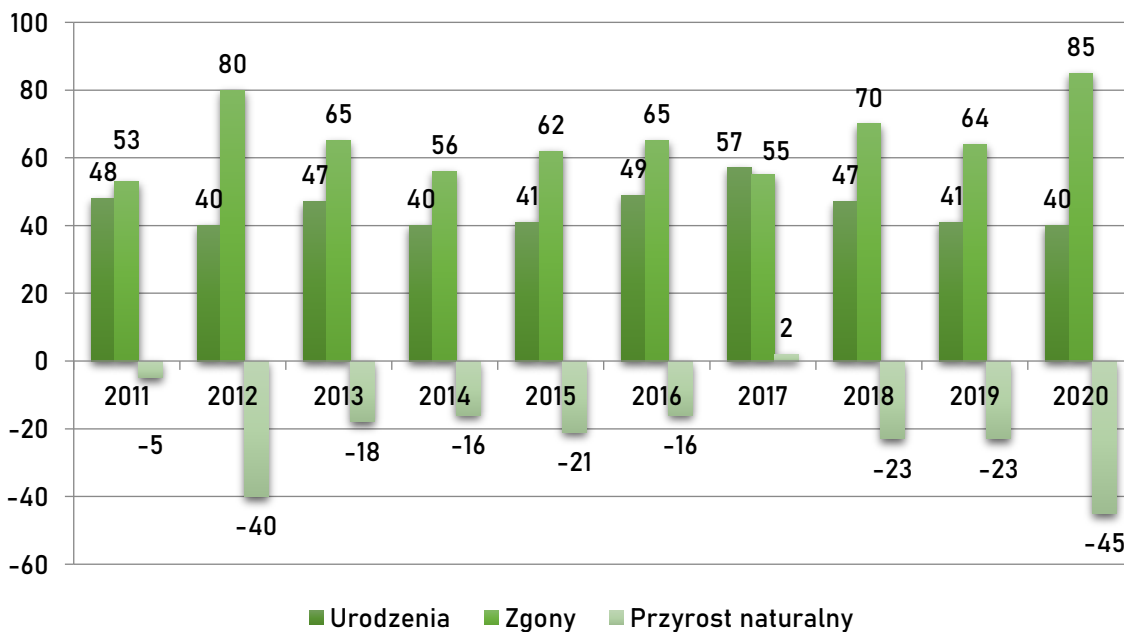
Wykres 5 Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 ludności w gminie Adamów w latach 2011-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Różnica między liczbą zgonów a liczbą urodzeń wskazuje na negatywny trend demograficzny. Porównując rok 2020 do 2019 zauważyć należy prawie dwukrotny wzrost tej różnicy, przy czym liczba zgonów znacznie wzrosła (64 vs 85) przy jednoczesnym spadku liczby urodzeń (41 vs 40).

Wykres 6 Potencjał demograficzny w gminie Adamów w latach 2011-2020

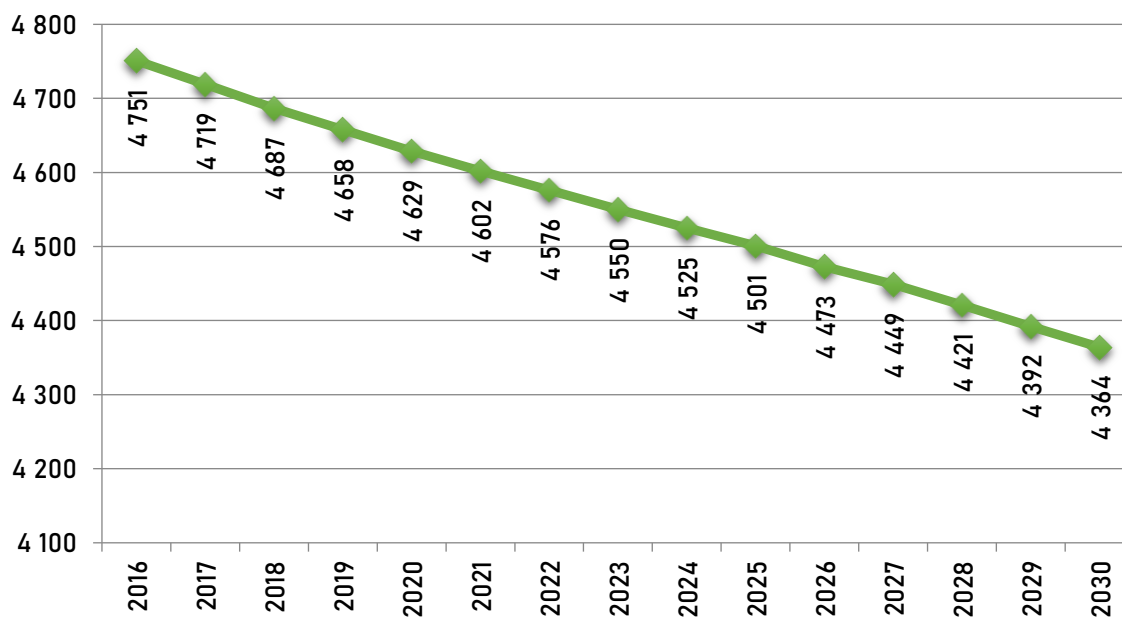

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Niezbyt optymistycznie wyglądają również prognozy w zakresie liczby ludności do 2030 roku. Opracowana w 2017 roku przez Główny Urząd Statystyczny *Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030* zakłada największy spadek liczby ludności w województwach lubelskim i podlaskim. W gminie Adamów, tak jak w większości gmin województwa lubelskiego, przewiduje się spadek ludności powyżej 5% do 2030 roku. Współczynnik przyrostu naturalnego jest szacowany na poziomie -5‰ - 0‰ , co stanowi średnią dla większości gmin, gorszy wskaźnik na poziomie $<-5\text{‰}$, lepszy powyżej 0‰ . Saldo migracji również kształtuje się na średnim poziomie i zawiera się w przedziale -3‰ - 3‰ .

Pomimo nieznacznych różnic prognoza liczby mieszkańców GUS w latach 2017-2020 okazała się dotychczas trafna. Co prawda, w latach 2017 i 2018 rzeczywista liczba mieszkańców okazała się nieco wyższa niż prognozowana, natomiast w latach 2019 i 2020 było odwrotnie. W każdym przypadku jednak różnica wynosi poniżej 1% a więc mieści się w granicach błędów statystycznych. Poniższy wykres przedstawia prognozę liczby ludności do 2030 roku.

Wykres 7 Prognoza liczby ludności w gminie Adamów do 2030 roku

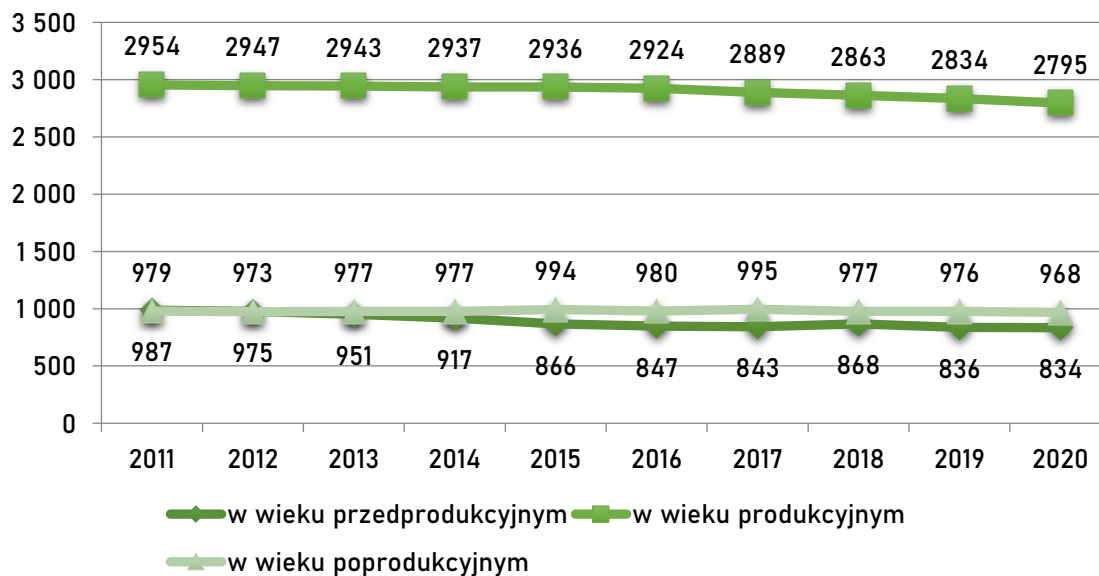
Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS *Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030*

Ze wskaźnikiem przyrostu naturalnego nierozzerwalnie wiąże się zagadnienie struktury wiekowej mieszkańców danej jednostki administracyjnej. Im bardziej ta struktura „skłania się” w stronę osób w wieku poprodukcyjnym, tym mniejsza szansa na odwrócenie negatywnych trendów. Struktura ta jest również niezwykle istotna z punktu widzenia prognoz rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Lepsze perspektywy rozwojowe mają jednostki samorządu terytorialnego, w których przeważającą częścią tej struktury stanowią ludzie młodzi.

W analizowanym okresie (w latach 2011-2020) liczba ludności gminy w poszczególnych grupach ekonomicznych przedstawia się następująco:

- w wieku przedprodukcyjnym spadała o 153 osoby
- w wieku produkcyjnym spadała o 159 osób
- w wieku poprodukcyjnym spadała o 11 osób.

Wykres 8 Liczba ludności wg grup ekonomicznych w gminie Adamów w latach 2011–2020

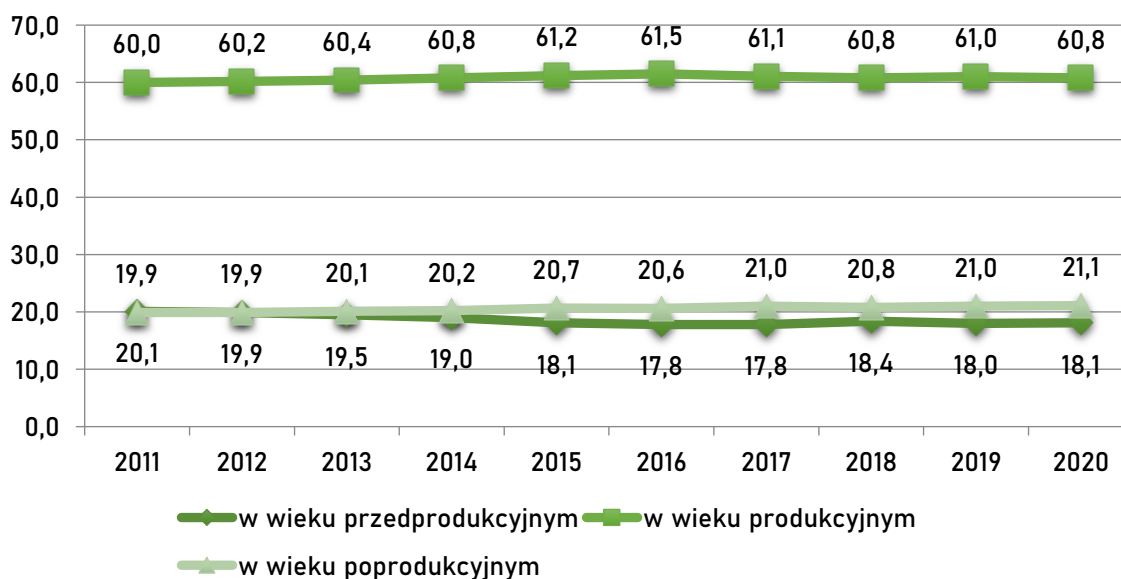

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W analizowanym okresie udział ludności wg ekonomicznych grup wieku kształtuje się następująco:

- udział ludności w wieku przedprodukcyjnym spada z 20,1% do 18,1%
- udział ludności w wieku produkcyjnym utrzymuje się na zbliżonym poziomie 60,8%
- udział ludności w wieku poprodukcyjnym rośnie z 19,9% do 21,1%.

Wykres 9 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w Gminie Adamów

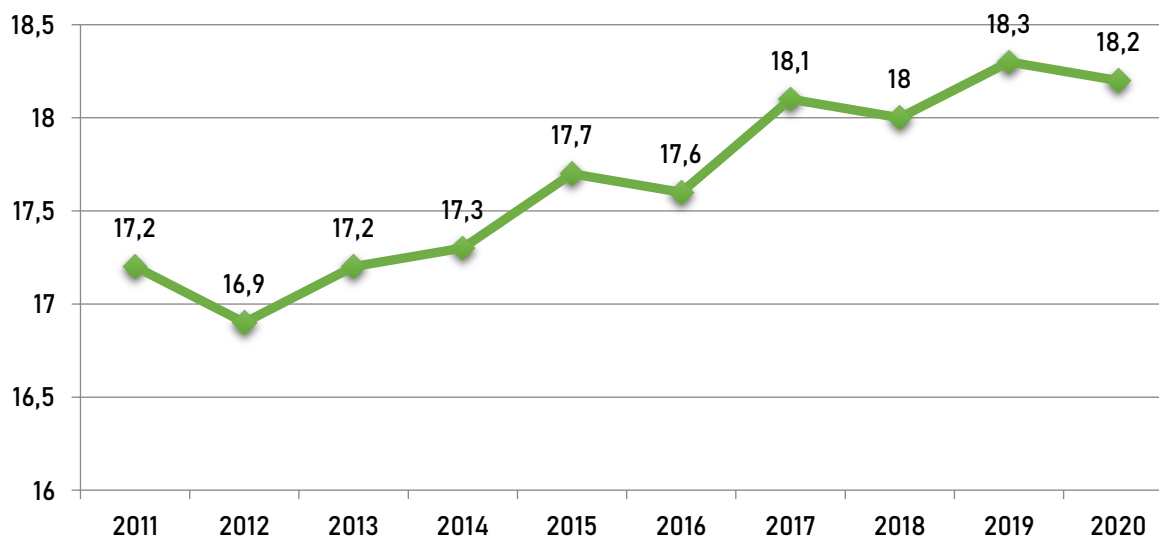

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Chociaż odsetek ludności w wieku produkcyjnym utrzymuje się na stabilnym poziomie, to w odniesieniu do całości populacji gminy jest dość niski. Ponadto odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym jest niższy o 3% niż ludności w wieku poprodukcyjnym, co świadczy niekorzystnie o witalności gminy.

Wskaźnikiem, który najtrafniej oddaje zjawisko starzejącego się społeczeństwa i pozwala na ocenę struktury demograficznej ludności zamieszkującej gminę Adamów jest wskaźnik obciążenia demograficznego obrazujący odsetek osób w odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem. Na przestrzeni ostatnich 10 lat przedmiotowy wskaźnik wzrósł z 17,2% do 18,2%.

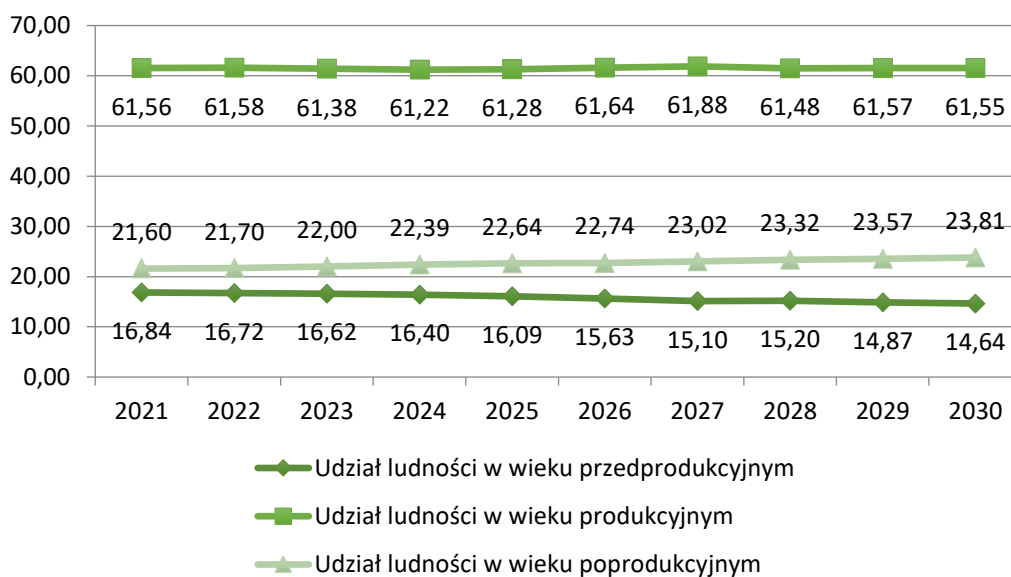
Wykres 10 Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w gminie Adamów w latach 2011-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według *Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030* odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym będzie nadal przekraczał 20% i w 2030 roku osiągnie wartość 23,81%, natomiast liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym będzie systematycznie malała i w 2030 roku wyniesie 639, co będzie stanowiło 14,64% ludności ogółem. Starzeniu się populacji ma towarzyszyć dodatkowo spadek liczby mieszkańców, co jest konsekwencją spadku płodności oraz ruchami migracyjnymi.

Wykres 11 Prognoza udziału ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w Gminie Adamów do roku 2030

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS *Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030*

Problem starzenia się populacji, zarówno miast jak i wsi, zaczyna być współcześnie coraz bardziej odczuwalny. Podobnie jak w całym kraju, w województwie lubelskim obserwowany jest proces starzenia się ludności. Główną przyczyną tych zmian jest tzw. przesuwanie się w czasie „roczników wyżów i niżów demograficznych”, a także występujący od początku lat 90. XX wieku spadek współczynnika dzietności oraz wydłużanie się przeciętnego czasu trwania życia. Jest to przede wszystkim wynik zmian kulturowych i kształtowania się nowego modelu rodziny. Wzrosły również aspiracje zawodowe kobiet i zmieniła się ich rola w rodzinie.²

Złożoność zjawiska starzenia się społeczeństwa stanowi istotne wyzwanie na poziomie regionalnym i lokalnym. Istotna jest identyfikacja możliwych działań na konkretnym poziomie tak, aby zapobiec skutkom negatywnych zjawisk demograficznych. Sprostać należy wzrostowi zapotrzebowania na usługi społeczne i zdrowotne, konieczności realizacji inwestycji w komunikację i znoszenie barier architektonicznych oraz zmiany struktury rodziny, konsumpcji, innowacyjności i produktywności pracy ludzkiej. Starzenie się społeczeństwa stanowi również

² Na podstawie *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r.*

wyzwanie dla rynku pracy. Zagadnienia te stanowią wyzwania i wymagają współpracy różnych środowisk: samorządów terytorialnych, podmiotów gospodarczych i organizacji pozarządowych.

WNIOSKI:

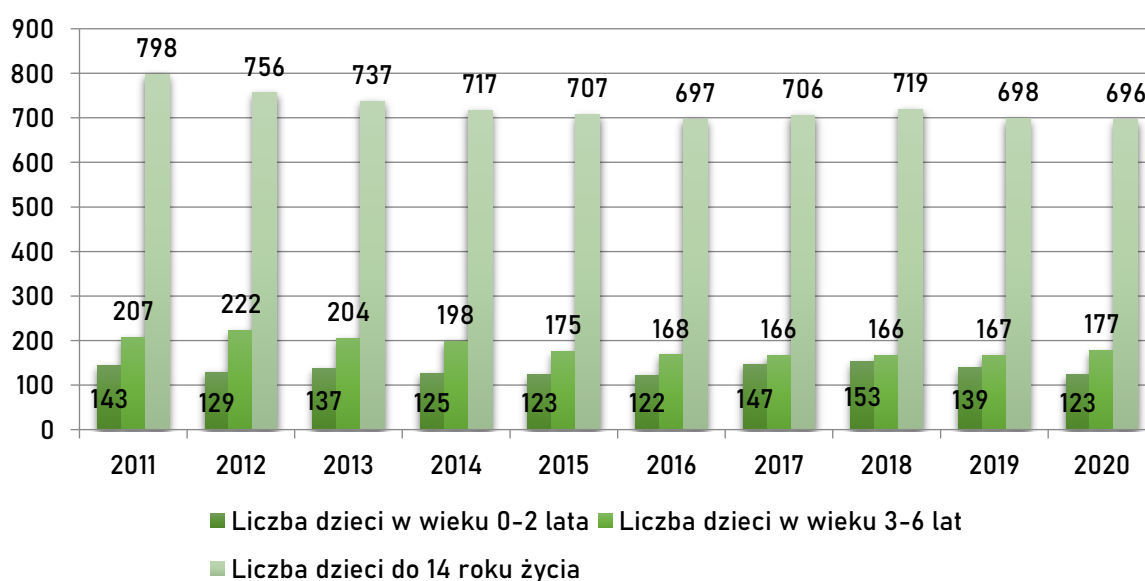
- wyludnianie się obszaru gminy
- utrzymujące się negatywne trendy demograficzne i niekorzystne prognozy wskazujące pogłębiający się proces starzenia społeczeństwa (generujący wiele problemów, m.in. zmniejszanie zasobu siły roboczej, osłabienie lokalnego kapitału ludzkiego, a także pogorszenie struktury rynku pracy)
- deficyt usług publicznych skierowanych do najstarszych członków lokalnej społeczności
- wyzwaniem dla polityki rozwoju gminy jest zahamowanie niekorzystnych trendów demograficznych, w tym przez przyciąganie nowych (napływowych) mieszkańców gminy m.in. poprzez udostępnienie atrakcyjnych terenów osadniczych oraz stworzenie dogodnych warunków dla zamieszkiwania
- przekształcenie działek rolnych na budowlane, rekreacyjne

3.1.2 Potencjał oświatowy

Jednym z podstawowych elementów wpływających na możliwość budowania kapitału społecznego na przyszłość jest zapewnienie powszechnego dostępu do wysokiej jakości edukacji. Nowe wyzwania na rynku pracy i rozwój technologii powodują potrzebę stałego wzbogacania wiedzy i kwalifikacji, a także nabywania nowych umiejętności. W roku 2020 gminę zamieszkiwało 123 dzieci w wieku do 2 lat

włącznie i 177 dzieci w wieku 3- 6 lat; w sumie 300 dzieci, natomiast 10 lat wcześniej w 2011 roku liczby te kształtowały się w następujący sposób 143+207, co daje w sumie 350 dzieci. W 2011 roku liczba dzieci do 14 roku życia wynosiła 798 a w 2020 r. już jedynie 696. Jak wynika z wyżej przytoczonych danych liczba dzieci uczęszczających do szkół znacznie spadła. Przedmiotowy spadek jest głównie wynikiem negatywnych trendów demograficznych wskazujących na systematyczne zmniejszanie się liczby dzieci (zmniejszenie dzietności). Sytuacje postania dzieci do szkół poza miejscem zamieszkania są sporadyczne.

Wykres 12 Liczba dzieci wg wieku w gminie Adamów w latach 2011-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina Adamów jest organem prowadzącym dla dwóch szkół podstawowych:

1. Szkoła Podstawowa im. Batalionów Chłopskich w Szewni Górnej, w skład której wchodzi:
 - 2 oddziały przedszkolne
 - 9 oddziałów szkoły podstawowej (w tym 1 klasa sportowa)
2. Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Suchowoli, w skład której wchodzi:
 - 1 punkt przedszkolny
 - 2 oddziały przedszkolne
 - 9 oddziałów szkoły podstawowej (w tym 1 klasa sportowa)

Szkola w Suchowoli zatrudnia 33 nauczycieli oraz 11 pracowników niepedagogicznych. W szkole w Szewni Górnej pracuje 25 nauczycieli i 9 pracowników obsługi.

Tabela 2 Zestawienie liczby uczniów i pracowników szkół w roku szkolnym 2020/2021 w gminie Adamów

Wyszczególnienie	Szkola Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Suchowoli	Szkola Podstawowa im. Batalionów Chłopskich w Szewni Górnej
Liczba nauczycieli	33	23
Liczba pracowników niepedagogicznych	11	9
Liczba uczniów – Punkt Przedszkolny	18	-
Liczba uczniów – Oddział Przedszkolny	30	34
Liczba uczniów-Szkola Podstawowa	173	135
Liczba uczniów – ogółem	221	169

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Adamowie

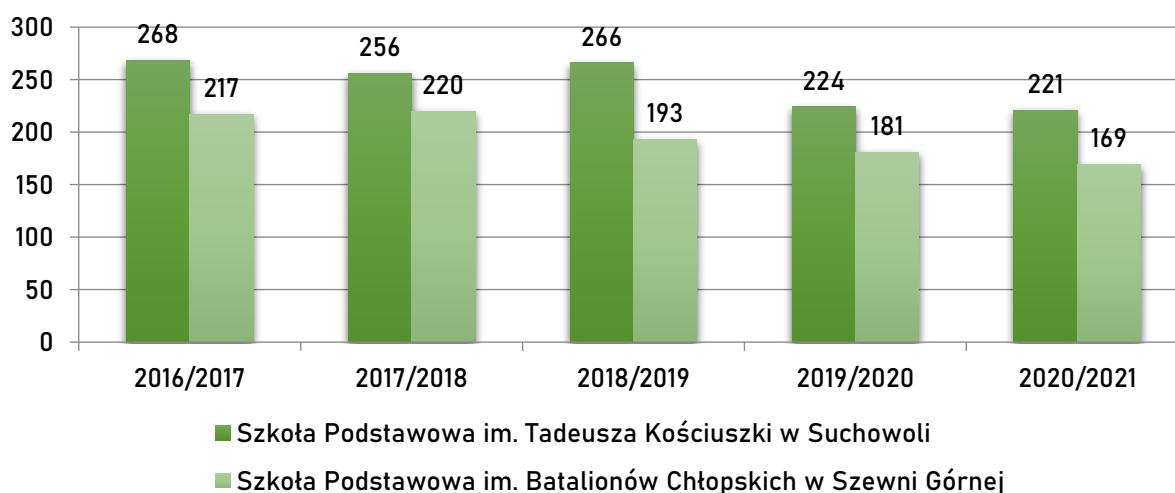
Punkt Przedszkolny funkcjonujący przy Szkole Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Suchowoli od 01.09.2012 r., został utworzony zgodnie z potrzebami społeczności lokalnej ze środków EFS w ramach unijnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki mającego na celu wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci 3-4 letnich z obszarów wiejskich. Projekt „Maluchy do przedszkola – wyrównywanie szans edukacyjnych 3-4 latków z gminy Adamów” zakładał wsparcie logopedy, pedagogów, zajęcia skoncentrowane na eliminacji czynników lokujących dzieci w niekorzystnej sytuacji edukacyjnej oraz zajęcia rozwijające uzdolnienia dzieci. Placówka zapewnia dzieciom 3-4 letnim bezpieczny pobyt, zaspokaja ich podstawowe potrzeby, wszechstronny rozwój na miarę swoich możliwości oraz świetną zabawę.

Budynek jest wyposażony w monitoring, teren przyszkolny jest rozległy, otoczony ogrodzeniem. Dzieci korzystają z placu zabaw wyposażonego w nowe urządzenia. Atrakcyjny sprzęt do zabaw i ćwiczeń uprzyjemnia pobyt dzieci w przedszkolu, zachęca do aktywności ruchowej, rekreacyjnej czy sportowej. Przedszkolaki mogą także korzystać z gminnego placu zabaw położonego nieopodal przedszkola. Sala wyposażona jest w nowoczesne pomoce dydaktyczne: zabawki,

sprzęt audiowizualny. Do dyspozycji maluchów jest toaleta, stołówka, szatnia przystosowana dla dzieci w wieku przedszkolnym.

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat szkolnych liczba uczniów uczęszczających do szkół, dla których organem prowadzącym jest gmina Adamów, zmniejsza się systematycznie.

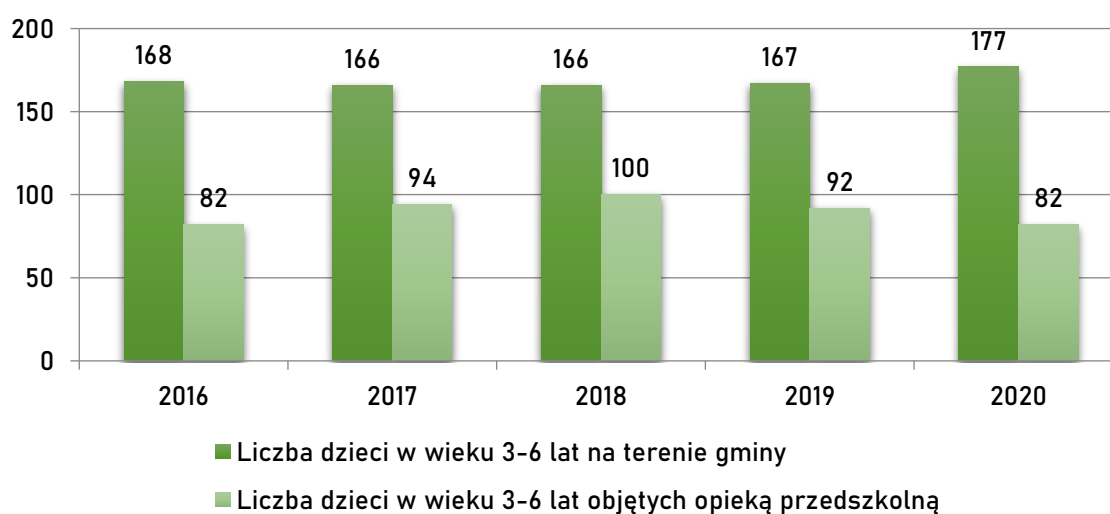
Wykres 13 Liczba uczniów placówek oświatowych w gminie Adamów w latach 2016-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Adamowie

W latach 2016-2020 odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym na terenie gminy kształtował się średnio na poziomie 53,42%. W poszczególnych latach wynosił on odpowiednio: 48,81%, 56,63%, 60,24%, 55,09%, 46,33%. Jest to wynik niższy niż średnia wojewódzka.

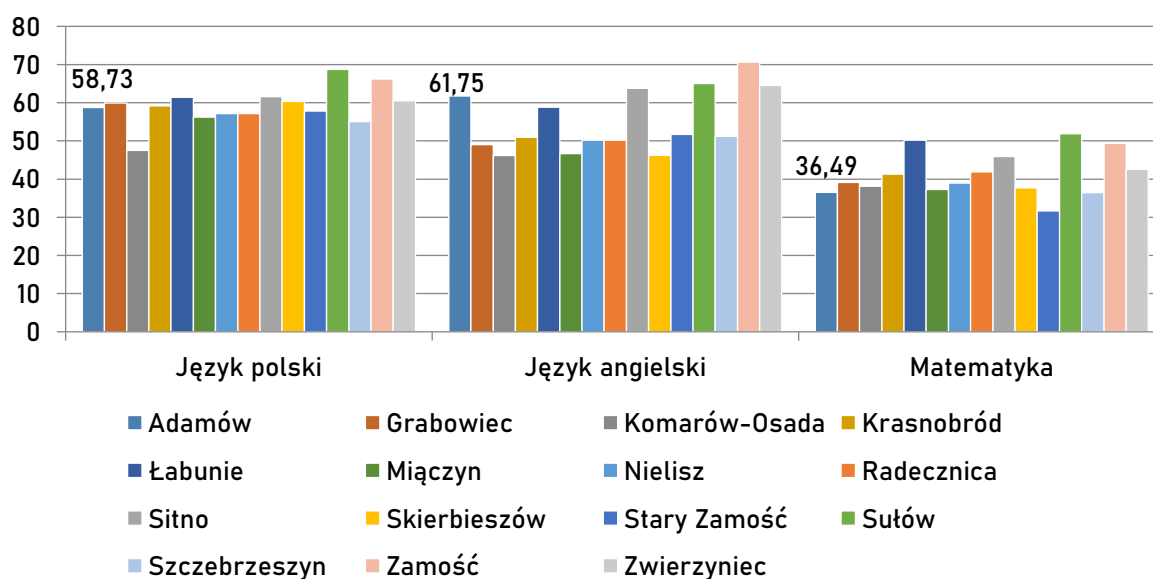
Wykres 14 Dzieci uprawnione i objęte edukacją przedszkolną w gminie Adamów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Adamowie

Analiza danych dotyczących egzaminów ósmoklasistów wskazuje, iż uczniowie uczęszczający do placówek oświatowych na terenie gminy Adamów w 2021 r. osiągnęli wyniki na średnim poziomie. Najlepszy wynik osiągnęli z języka angielskiego: 61,75%, zajmując piąte miejsce w powiecie zamojskim (lepsze wyniki z języka angielskiego osiągnęli uczniowie w gminach: Zamość – 70,61%, Sutów – 65,03%, Zwierzyniec – 64,52%, Sitno – 63,76%). Z języka polskiego wynik egzaminu kształtował się na poziomie 58,73% i był nieco niższy od średniej 60,05%. Zdecydowanie gorzej prezentują się wyniki z matematyki – uczniowie z gminy Adamów z wynikiem 36,49% zajęli 13 miejsce wśród uczniów z innych placówek pochodzących z terenu powiatu zamojskiego.

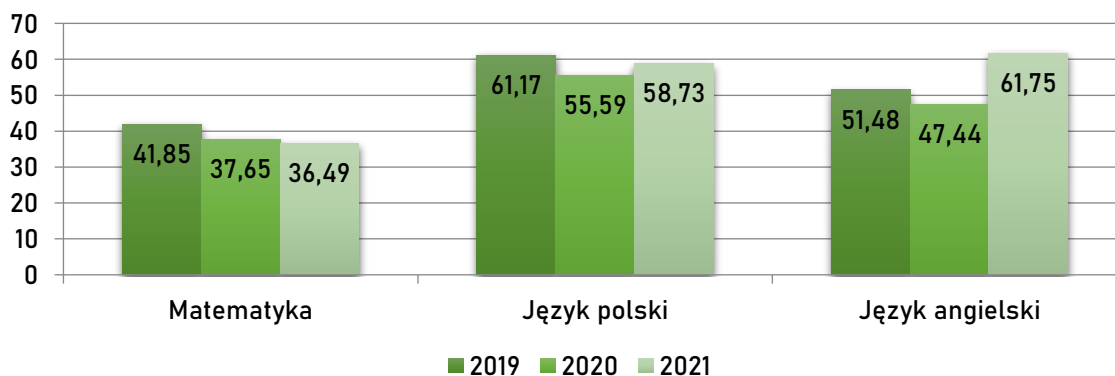
Wykres 15 Wyniki egzaminu ósmoklasisty w Gminie Adamów na tle gmin powiatu zamojskiego w 2021 r. – średni wynik w %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

W ciągu ostatnich trzech lat wyniki egzaminu z języka angielskiego były najlepsze ze wszystkich w analizowanym okresie. W 2021 roku w stosunku do roku poprzedniego odnotowano wzrost na poziomie 14,31 punktu procentowego. Za każdym razem wynik ten był również powyżej średniej dla powiatu zamojskiego (w 2021 r. – 57,65%) jednak poniżej średniej dla województwa lubelskiego (w 2021 r. – 62,98%).

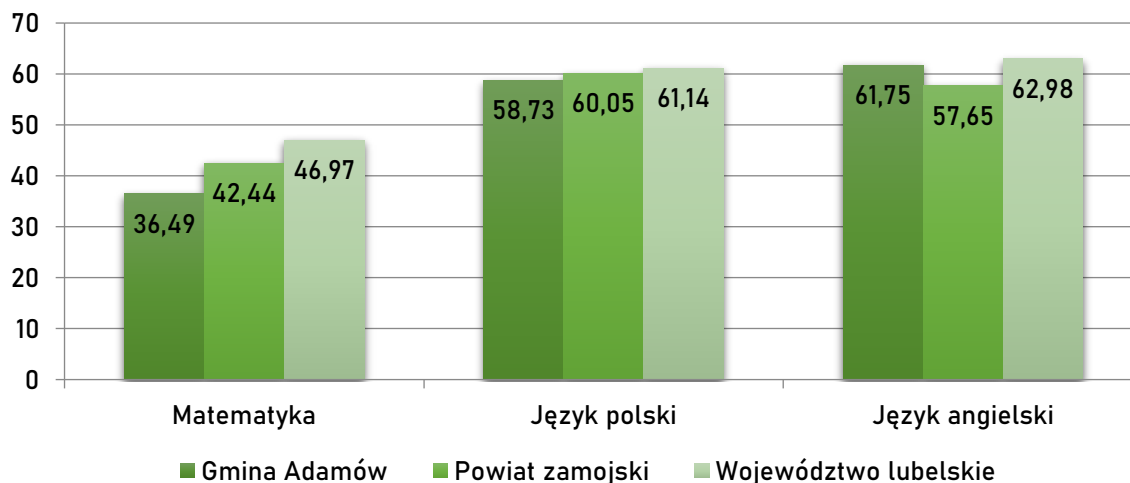
Wykres 16 Porównanie wyników egzaminów ośmioklasisty na terenie gminy Adamów w latach 2019-2021r. – średni wynik w %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

Niestety wyniki egzaminu z matematyki są coraz słabsze na przestrzeni ostatnich lat (spadły z 41,85% w 2019 r. do 36,49% w 2021 r.) i kształtują się poniżej średniej dla powiatu (42,44%) i województwa (46,97%). W zakresie języka polskiego odnotowuje się poprawę w porównaniu do roku poprzedniego o 3,14 punktu procentowego i wynik zbliża się do średniej dla powiatu 60,05% oraz województwa 61,14%.

Wykres 17 Porównanie wyników egzaminu ósmoklasisty gminy Adamów w roku 2021 r. na tle powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego – średni wynik w %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

Na poziom wyników egzaminów w bieżącym roku szkolnym miała bez wątpienia również panująca sytuacja epidemiologiczna. Pandemia wirusa SARS-COV2 oraz związane z tym restrykcje, m.in. dotyczące zamykania placówek

oświatowych i zdalnego trybu nauczania, miały swoje negatywne konsekwencje nie tylko w zakresie relacji społecznych (koleżeńskich i interpersonalnych), lecz również w poziomie przyswajania wiedzy przez uczniów. Zdecydowanie najgorzej wypadły egzaminy z matematyki, która jest przedmiotem wymagającym precyzyjnego przekazania przez nauczycieli nierzadko trudnych konkretnych treści, wytłumaczenia wątpliwości i wykonywania ćwiczeń. Zdalne metody przekazywania wiedzy, jak i jej przyswajania przysporzyły trudności w bieżącym roku szkolnym zarówno nauczycielom, jak i uczniom. Podkreślić należy, iż był to rok „eksperymentalny” dla obu stron, który obnażył wiele problemów i niedociągnięć (choćby w doposażeniu placówek edukacyjnych pozwalającym na prowadzenie zajęć w sposób on-line). Wyzwaniem dla samorządu w najbliższym okresie będzie konieczność sprostania wymaganiom nowego modelu nauczania.

WNIOSKI:

- niskie wyniki egzaminów ósmoklasisty w porównaniu do średniej powiatu i województwa
- niedostosowanie procesu edukacyjnego do aktualnych wymagań
- zły stan techniczny infrastruktury szkół
- deficyty w wyposażeniu szkół

3.1.3 Potencjał kapitału społecznego

Encyklopedia PWN definiuje kapitał społeczny jako: *całość stosunków społecznych w obrębie danej zbiorowości, umożliwiające w przyszłości nawiązywanie innych konstruktywnych relacji społecznych*³. Ich podstawą jest zaufanie oraz współpraca w różnych obszarach życia społecznego.

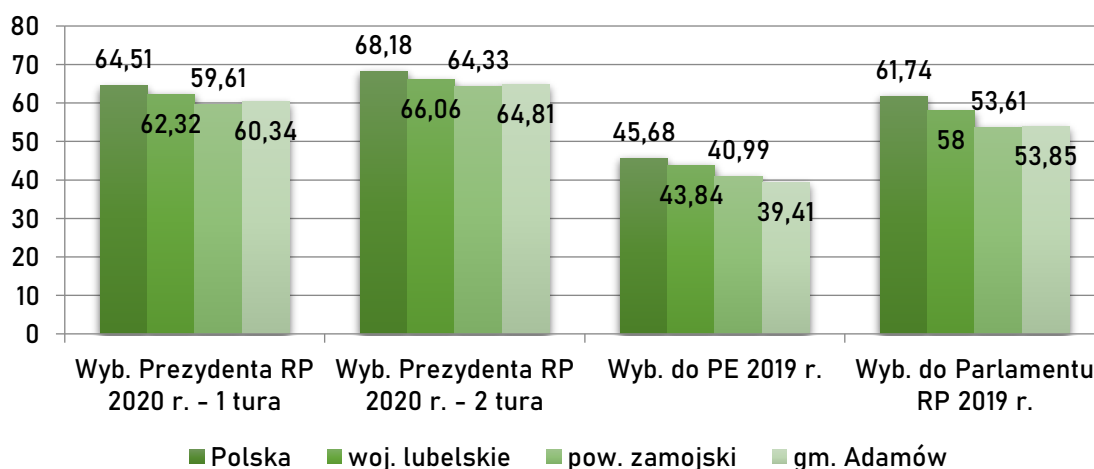
Badacze kapitału społecznego sugerują różne wskaźniki do jego określenia. Robert Putnam proponuje następujące rodzaje danych statystycznych: członkostwo

³<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kapital-spoeczny;3920049.html>, dostęp 29.08.2021 r.

w grupach dobrowolnych lub liczba takich grup, frekwencja wyborcza oraz czytelnictwo czasopism. Dodaje również pomiar poziomu altruizmu (np. poprzez udział wydatków na cele charytatywne w wydatkach ogółem poszczególnych osób, liczba osób oddających krew). Z kolei Francis Fukuyama doradza pomiar kapitału społecznego za pomocą „braku” kapitału społecznego, tj. różnego rodzaju dysfunkcji społecznych, takich jak: wskaźnik przestępczości, odsetek rozwodów, ilość zażywanych narkotyków, liczba procesów, wskaźnik samobójstw, rozmiar szarej strefy⁴.

Jednym ze wskaźników, najczęściej przytaczanym w literaturze i pracach diagnostycznych z zakresu polityki lokalnej, odzwierciedlającym poziom kapitału społecznego i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jest frekwencja wyborcza. Analizując frekwencję wyborów z lat 2019–2020 do następujących instytucji: wybory Prezydenta RP, wybory do Parlamentu UE, wybory do Parlamentu RP, należy stwierdzić, że w gminie Adamów kształtowała się ona na niższym poziomie niż w Polsce i województwie. Na tle powiatu zamojskiego frekwencja w gminie Adamów była wyższa od średniej powiatu w dwóch turach wyborów prezydenckich oraz do Sejmu i Senatu. W wyborach do Parlamentu Europejskiego frekwencja w gminie Adamów wyniosła 39,41% i była niższa od frekwencji w powiecie zamojskim o 1,58 punktu procentowego.

Wykres 18 Porównanie frekwencji (%) w wyborach w latach 2019–2020 w Gminie Adamów na tle powiatu, województwa i Polski

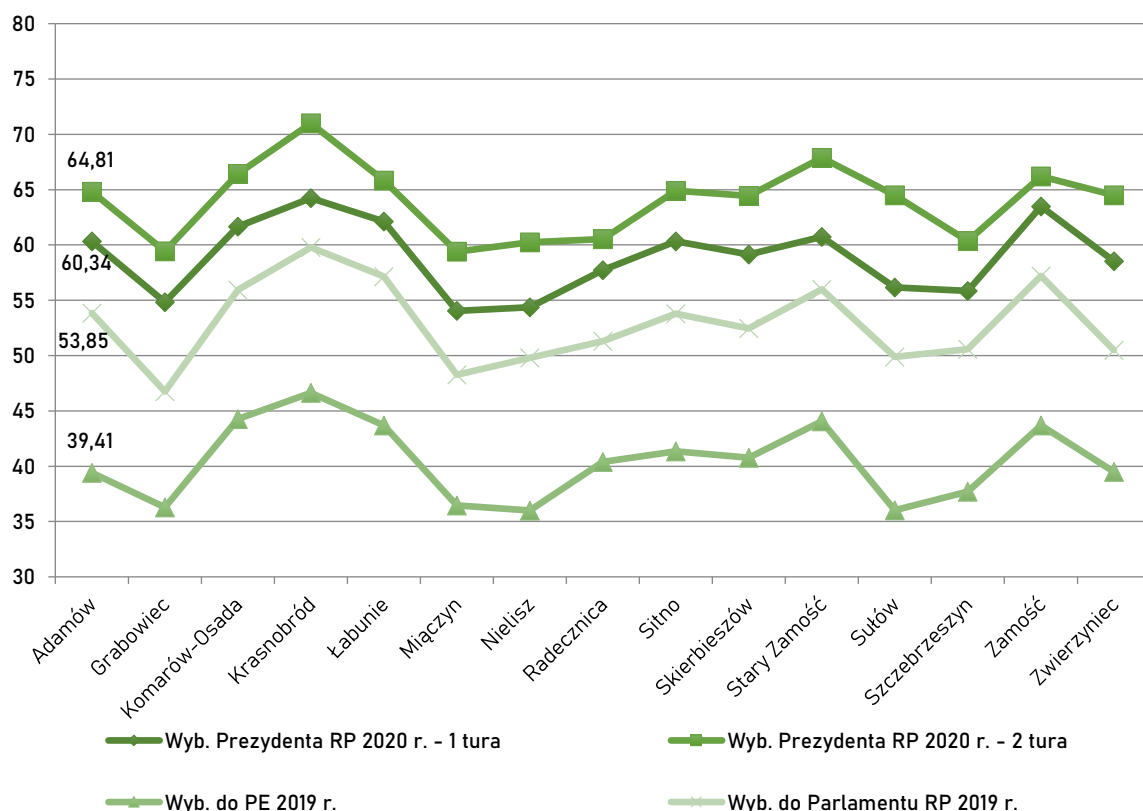
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

⁴Katarzyna Sierocińska, *Kapitał społeczny. Definiowanie, pomiar i typy*, „Studia Ekonomiczne”, nr I (LXVIII) 2011, Instytut Nauk Ekonomicznych PAN, str. 76-77

Porównując frekwencję wyborczą gminy Adamów z pozostałymi gminami powiatu zamojskiego w dwóch analizowanych wyborach, tj. I turze wyborów prezydenckich oraz wyborach do Parlamentu RP gmina Adamów zajęła 6 miejsce (na 15 gmin w powiecie) – frekwencja wyniosła odpowiednio 60,34% oraz 53,85%. W drugiej turze wyborów na Prezydenta RP gmina Adamów zajęła 7 miejsce z frekwencją 64,81%, natomiast w wyborach do Parlamentu Europejskiego uplasowała się na 10 miejscu z frekwencją 39,41%.

Patrząc na wyniki frekwencji w analizowanych wyborach, należy stwierdzić, że aktywność wyborcza mieszkańców gminy jest na niskim poziomie i należy podjąć działania aktywizacyjne w tym obszarze.

Wykres 19 Porównanie frekwencji w wyborach w latach 2019–2020 w gminach powiatu zamojskiego

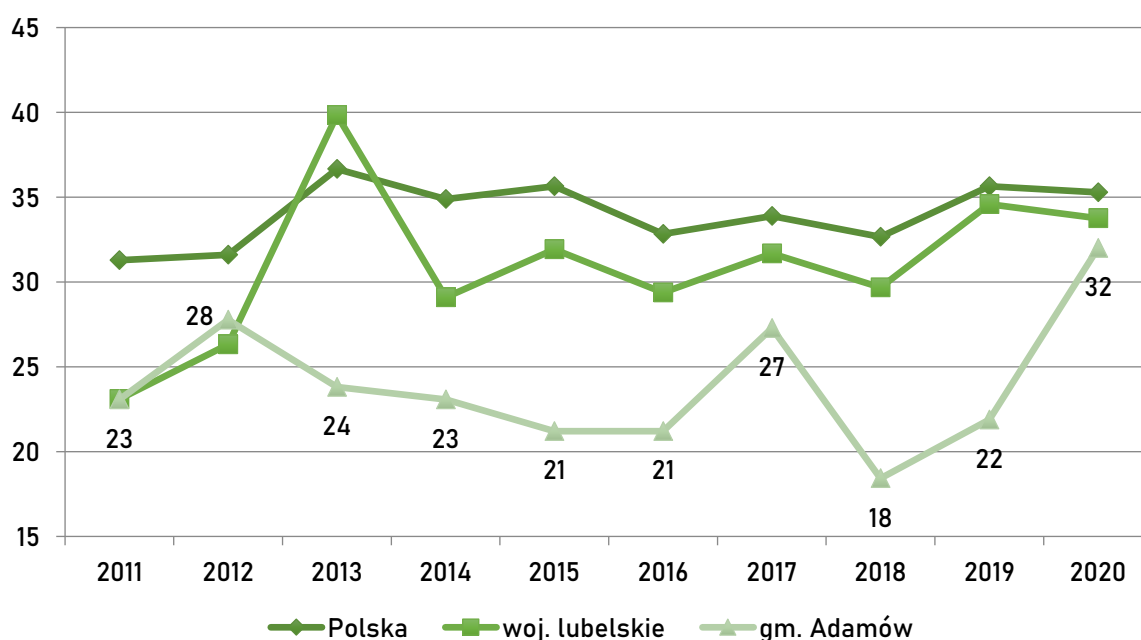
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

Rozpatrując determinanty zachowań wyborczych społeczeństwa w demokracjach zachodnich zauważa się, iż na poziomie jednostkowym następujące cechy wpływają na aktywność wyborczą: płeć męska, wiek w granicach 35 – 55 lat, wyższe wykształcenie, fakt zamieszkiwania w mieście, wyższy status społeczny, zadowalające dochody, stan cywilny – związek małżeński. W Polsce obserwuje się

w tym względzie następujące prawidłowości: bierność wyborcza wzrasta wraz z niższym poziomem wykształcenia, rzadszym uczestnictwem w praktykach religijnych, niższymi dochodami, brakiem stałego zatrudnienia, obojętnym stosunkiem do religii, zajmowaniem szeregowego stanowiska pracy, zatrudnieniem w sektorze prywatnym oraz młodym lub podeszłym wiekiem wyborcy.⁵

Jak wspomniano wcześniej, wskaźnikami pomagającymi zmierzyć kapitał społeczny mogą być odsetek rozwodów i poziom przestępczości. W ostatnich latach liczba rozwodów w Polsce znacznie wzrosła, jednocześnie rodzina jest ważnym źródłem kapitału społecznego, w której kształtowane są takie wartości jak zaufanie i współpraca. Na poniższym wykresie przedstawiono oszacowany odsetek rozwodów w gminie Adamów (na podstawie danych GUS o rozwodach i zawartych małżeństwach w powiecie zamojskim). Widoczny jest trend wzrostowy w ostatnim dziesięcioleciu, ale nadal odsetek rozwodów w gminie Adamów utrzymuje się na niższym poziomie niż w województwie lubelskim i w całej Polsce.

Wykres 20 Odsetek rozwodów w stosunku do zawartych związków małżeńskich na terenie gminy Adamów na tle województwa lubelskiego i Polski

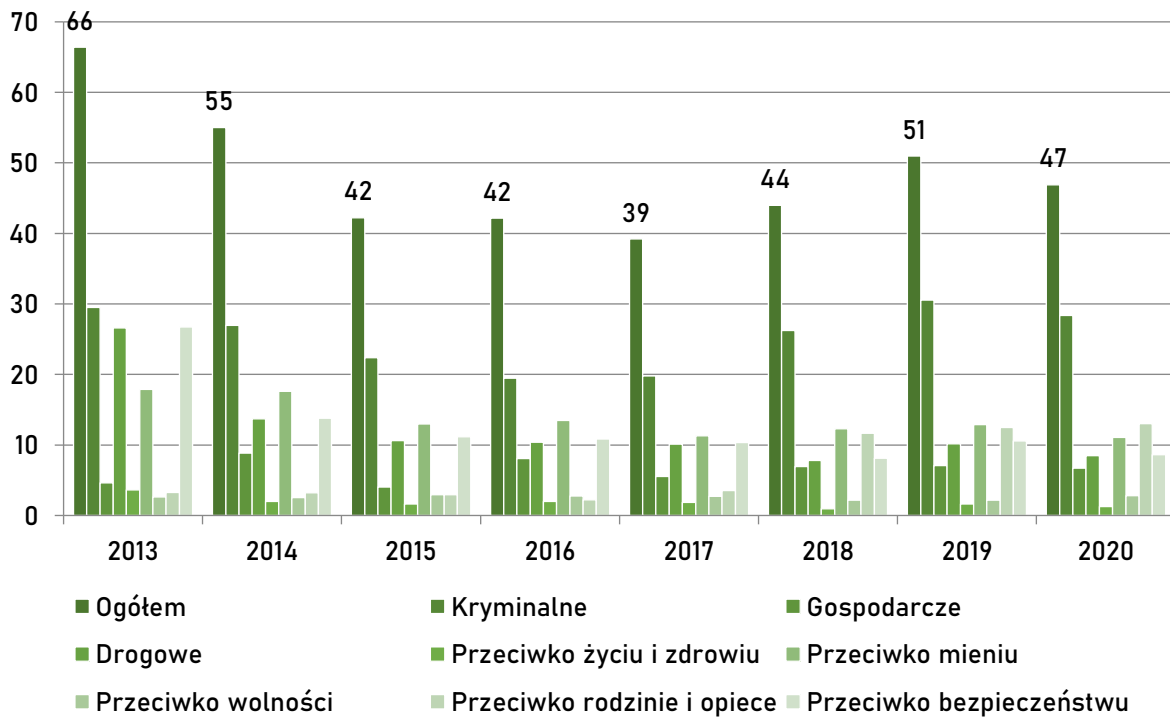

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

⁵ Z. J. Pietraś, Decydowanie polityczne, Warszawa – Kraków 1998, s.458

Poziom przestępczości w gminie Adamów kształtuje się na znacznie niższym poziomie w porównaniu do Polski oraz województwa lubelskiego. W 2020 roku stwierdzono tu 47 przestępstw, z czego najwięcej o charakterze kryminalnym. Poniższy wykres przedstawia liczbę stwierdzonych (na podstawie oszacowania) przestępstw w gminie Adamów.

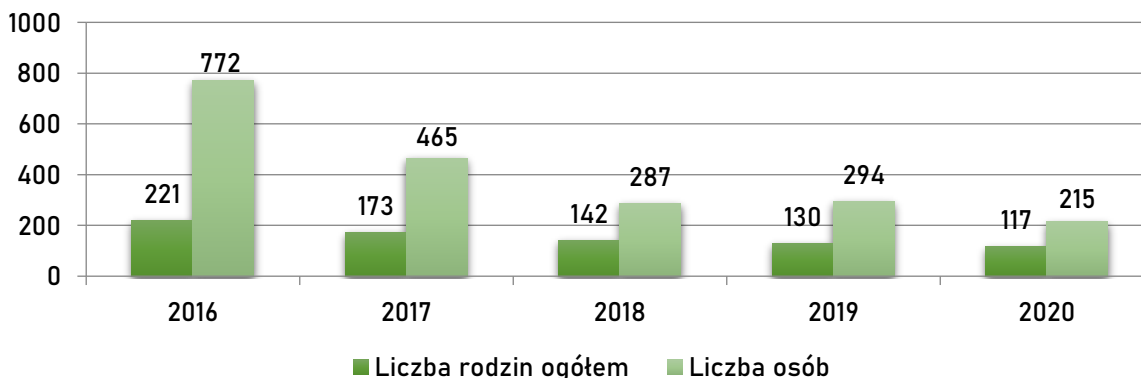
Wykres 21 Przestępstwa stwierdzone w gminie Adamów (oszacowanie)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kolejnym wskaźnikiem odzwierciedlającym poziom kapitału społecznego jest liczba osób korzystających z pomocy społecznej. W latach 2016-2020 w gminie Adamów spadła liczba osób objętych pomocą społeczną 772 do 215, a także rodzin z 221 do 117 (należy zauważyć, iż podane liczby dotyczą liczby udzielonych świadczeń, a jedna osoba/rodzina może skorzystać z pomocy z kilku powodów).

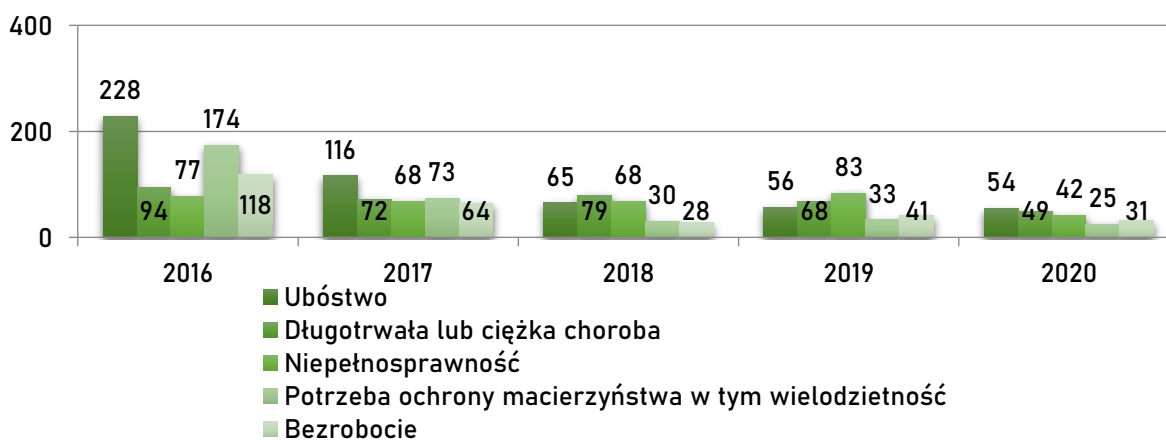
Wykres 22 Liczba przyznanych świadczeń socjalnych przez GOPS w latach 2016-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Adamowie

W analizowanym okresie ze świadczeń przyznanych przez GOPS korzystano w pięciu wiodących obszarach tj.: ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, potrzeba ochrony macierzyństwa (w tym wielodzietność) oraz bezrobocie. Kolejne środki zostały przyznane z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz w związku z problemem alkoholowym i przemocą w rodzinie. Znacznie mniej osób korzystało z pomocy społecznej z powodu bezdomności i zdarzeń losowych. W latach 2016-2020 wyraźnie spadła liczba osób korzystających z pomocy GOPS w następujących kategoriach: ubóstwo z 228 do 54 osób, długotrwała lub ciężka choroba z 94 do 49 osób, potrzeba ochrony macierzyństwa z 174 do 25 oraz bezrobocie z 118 do 31 osób, niepełnosprawność z 77 do 42 osób.

Wykres 23 Powody przyznania pomocy społecznej (w liczbach osób) w gminie Adamów w głównych kategoriach w latach 2015-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Adamowie

Największą grupą beneficjentów w gminie Adamów (w 2020 roku) stanowiły osoby: ubogie 54 osoby, długotrwale lub ciężko chore 49 osób, niepełnosprawne 42 osoby oraz bezrobotne 31 osób. W poniższej tabeli zestawiono kategorie, w których została przyznana pomoc oraz liczbę osób, która z niej skorzystała w latach 2016-2020.

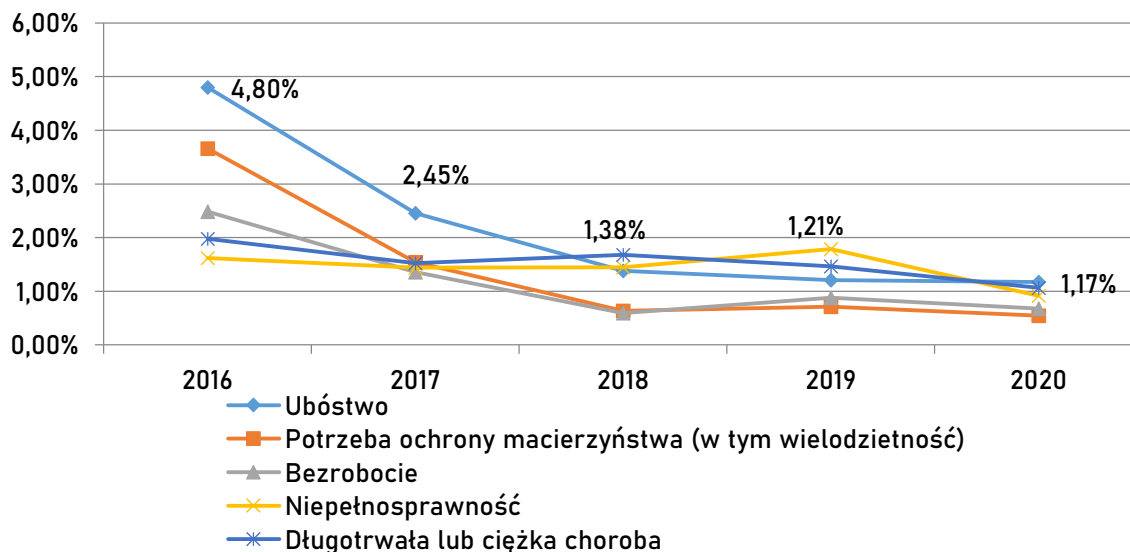
Tabela 3 Pomocy przyznania pomocy społecznej (w liczbach osób) w gminie Adamów w latach 2016-2020

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
Ubóstwo	228	116	65	56	54
Sieroctwo	0	0	0	0	0
Bezdomność	1	1	1	0	2
Potrzeba ochrony macierzyństwa, w tym:	174	73	30	33	25
a. Wielodzietność	156	66	22	27	16
Bezrobocie	118	64	28	41	31
Niepełnosprawność	77	68	68	83	42
Długotrwała lub ciężka choroba	94	72	79	68	49
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	40	30	4	5	0
Przemoc w rodzinie	16	19	0	6	9
Alkoholizm	24	17	4	2	3
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	0	5	8	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Adamowie

Analizując liczbę osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby mieszkańców w całej gminie, również zauważalny jest znaczny spadek z 4,80% w 2016 roku do 1,17% w 2020 roku w obszarze ubóstwo, który to obszar posiada najwyższą liczbę beneficjentów pomocy społecznej w gminie. Wskazuje to na dobry kierunek rozwoju kapitału społecznego a także poprawiającą się ogólną sytuację mieszkańców gminy Adamów.

Wykres 24 Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2016–2020 w gminie Adamów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Adamowie

W ramach analizowania sytuacji w obszarze kapitału społecznego należy również zwrócić uwagę na udział mieszkańców w kulturze. Jednym z wyznaczników, pozwalających na zbadanie ww. udziału, jest czytelnictwo. Na obszarze gminy Adamów instytucją odpowiedzialną za kwestię czytelnictwa jest Gminna Biblioteka Publiczna w Adamowie z siedzibą w Potoczku, działającą w obrębie krajowej sieci bibliotecznej. Biblioteka współtworzy sieć bibliotek publicznych powiatu zamojskiego. Obok promocji czytelnictwa ważnym zadaniem biblioteki jest działalność kulturalno-oświatowa i informacyjna. Jest ona miejscem służącym lokalnej społeczności, stawiającym na integrację, edukację, rozwój i samorealizację. Biblioteka stara się zaspokoić i rozwijać potrzeby czytelników w każdym wieku, konsultując z czytelnikami zakup nowości wydawniczych oraz nabywając książki z dużym drukiem. Poniższa tabela pokazuje jak kształtuje się obszar czytelnictwa w ostatnich latach.

Tabela 4 Czytelnictwo w gminie Adamów – wybrane wskaźniki

Wyszczególnienie	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	2 893,5	2 643,3	2 779,6	2 862,6	3 003,6	3 137,2	3 336,6	3 409,8
Czytelnicy bibliotek na 1000 ludności	49	55	68	70	65	62	63	65
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	15,3	18,1	18,8	19,8	18,8	14,3	18,1	14,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z wyżej przytoczonych danych wynika, iż liczba czytelników nie ulega znacznym zmianom na przestrzeni ostatnich pięciu lat. Do roku 2016 zauważalny był pozytywny trend wzrostu osób korzystających z zasobów instytucji kultury. Po tym okresie liczba ta jest niemal stała.

Podkreślić należy, iż Gminna Biblioteka Publiczna w Adamowie z siedzibą w Potoczku, jest jedyną instytucją kultury działającą na terenie gminy. Na jej obszarze nie ma GOK. Działalność kulturalna jest również realizowana przez założone w 2006r. Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Gminy Adamów. Wśród obszarów problemowych znajdują się niewystarczające zasoby lokalowe oraz deficyty w wyposażeniu instytucji kultury ograniczające w sposób znaczny możliwość realizacji oferty kulturalnej na terenie gminy.

Na terenie gminy Adamów działa Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Suchowoli z dwiema podległymi jednostkami w Adamowie i w Bondyrzu. W 2020 r. udzielono 18 787 porad lekarskich.

W Gminie Adamów funkcjonuje dziesięć jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych:

- OSP Adamów
- OSP Bliżów
- OSP Bondyrz
- OSP Feliksówka
- OSP Jacnia
- OSP Potoczek
- OSP Rachodoszcze
- OSP Suchowola
- OSP Suchowola – Kolonia
- OSP Szewnia Dolna

Dwie jednostki: OSP Potoczek i OSP Suchowola należą do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego, co świadczy o wysokim stopniu wyszkolenia oraz przygotowania do akcji ratowniczych.

Wyposażenie jednostek OSP w samochody przedstawia się następująco: 4 samochody pożarnicze GBA, 4 samochody pożarnicze GBL, 4 samochody cywilne typu

Lublin. Poza tym wszystkie jednostki dysponują nowymi motopompami oraz są wyposażone w podstawowy sprzęt ratowniczo-gaśniczy. Dodatkowo OSP w Potoczku ma na wyposażeniu łódź ratowniczą z przyczepą podłodziową. Pozostały sprzęt będący na wyposażeniu to: pompy szlamowe, zestawy ratownictwa medycznego, sprzęt ochrony dróg oddechowych, pilarki do betonu, pilarki do drewna, podcinarki, agregatory prądotwórcze, zestawy hydrauliczne, aparaty powietrzne.

Organizacje pozarządowe oraz stowarzyszenia i aktywność mieszkańców są motorem napędowym dla inicjatyw rozwojowych w gminie. Na obszarze gminy występuje duży potencjał w zakresie kreowania projektów społecznych i propozycji dedykowanych dla mieszkańców. Działalność kulturalną na terenie gminy propaguje i rozwija założone w 2006 roku **Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Gminy Adamów**, które skupia członków następujących zespołów ludowych i Kół Gospodyń Wiejskich:

- kapela ludowa „Adamowiaci”
- zespół ludowy „Roztoczańskie Echo” z Suchowoli
- zespół ludowy „Felikowianie” z Feliksówki
- zespół ludowy „Gawęda” z Szewni Dolnej
- zespół ludowy „Trzepiecianie” z Trzepiecin
- zespół kabaretowo-folklorystyczny „Babeczki w kropeczki” z Bondyrza
- Koło Gospodyń Wiejskich z Jacni
- Koło Gospodyń Wiejskich z Suchowoli-Kolonii
- Koło Gospodyń Wiejskich z Rachodoszcz
- Koło Gospodyń Wiejskich z Bożej Woli
- Koło Gospodyń Wiejskich w Bondyrzu

A także działające samoistnie:

- Koło Gospodyń Wiejskich „Adaś” z Adamowa
- Koło Gospodyń Wiejskich z Feliksówki
- Koło Gospodyń Wiejskich z Suchowoli
- Koło Gospodyń Wiejskich z Bondyrza.

Ruch artystyczny corocznie wspierają władze gminy, które wspomagają Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne. W 2020 roku stowarzyszenie otrzymało

nagrodę za działalność i upowszechnianie kultury w wysokości 11 000 zł. Pozyskiwane są także środki ze Starostwa Powiatowego na zakup strojów dla poszczególnych zespołów. Zespoły współpracują z Urzędem Gminy oraz aktywnie uczestniczą w życiu społeczności gminnej a także reprezentują gminę na zewnątrz poprzez uczestnictwo w innych imprezach np. powiatowych. Taka działalność zachęca mieszkańców gminy do wzmożonej aktywności w dziedzinie kultury oraz przyczynia się do promocji miejscowości i regionu.

Każdego roku na przełomie sierpnia i września na terenie gminy organizowane jest "Gminne Święto Plonów" - plenerowa impreza wieńcząca zakończenie żniw i odwołująca się do ludowych tradycji regionu a zwłaszcza obrzędów związanych z pracą na roli i dziękczynną modlitwą. Symbolem trudu i mozolnej pracy rolnika są wieńce dożynkowe składane przez poszczególne delegacje sołectkie. Uroczystość ta wzbogacona jest przyśpiewkami ludowymi.

Kolejną imprezą angażującą mieszkańców i działaczy gminy w sferze kulturowej jest „Noc Świętojańska”, gdzie ukazane są dawne tradycje i zwyczaje obchodzenia słowiańskiego święta sobótkowego. W trakcie festynu odbywają się zabawy sportowe a także przeprowadzane są liczne konkursy, w tym na najładniejszy wianek świętojański. Ze względu na panującą pandemię w 2020 roku w/w imprezy nie mogły się odbyć.

Ponadto zespoły takie jak: "Feliksowanie", "Roztoczańskie Echo", "Gawęda" i "Babeczki w Kropeczki" kontynuują działalność kulturalną powstałych ze środków PPWOW (Poakcesyjny Program Wsparcia Obszarów Wiejskich) Klubów Seniora i w ramach tej działalności prowadzą dodatkową działalność kulturalną.

Stowarzyszeniem działającym na rzecz rozwoju i promocji gminy Adamów jest powołane 18 lutego 2019 roku Stowarzyszenie „Razem dla Gminy Adamów”, którego celem jest:

- Działalność na rzecz kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego
- Działalność na rzecz regionalnej turystyki i krajoznawstwa oraz poprawy atrakcyjności turystycznej regionu
- Działalność na rzecz sportu, edukacji fizycznej i rekreacji oraz poprawy infrastruktury sportowej i turystyczno-rekreacyjnej

- Podtrzymywanie i upowszechnianie regionalnej tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej
- Działalność na rzecz promowania postaw proekologicznych, w tym innowacji z zakresu odnawialnych źródeł energii
- Działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych,
- Wspieranie lokalnego rozwoju społecznego, gospodarczego i ekonomicznego, rozwój lokalnej przedsiębiorczości, infrastruktury i ekonomii społecznej oraz podejmowanie działań mających na celu pobudzenie aktywności społeczności lokalnej
- Wzmacnianie kapitału społecznego regionu oraz wspieranie lokalnych zasobów i potencjału
- Upowszechnianie ochrony wolności, praw człowieka oraz swobód obywatelskich a także działań wspomagających rozwój demokracji
- Działania na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społecznościami
- Wspieranie działań i promocja wolontariatu
- Promocja gminy Adamów w Polsce i za granicą
- Podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowania polskości i rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej
- Rozwój osobisty osób zaangażowanych w rozwój stowarzyszenia
- Działalność charytatywna i prospołeczna
- Budowanie społeczeństwa obywatelskiego
- Działalność na rzecz organizacji realizujących powyższe cele
- Integracja środowiska osób, przedsiębiorstw, instytucji oraz organizacji pozarządowych z terenu gminy Adamów

Gmina Adamów jest również członkiem stowarzyszeń skupiających samorządy o zasięgu lokalnym:

- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania **„Nasze Roztocze”**

Stowarzyszenie powstało w grudniu 2007 roku i stanowi partnerstwo trójsektorowe, w skład którego wchodzi przedstawiciele sektora publicznego, gospodarczego i społecznego. Działa na obszarze sześciu sąsiadujących ze sobą

gmin: Adamów, Józefów, Krasnobród, Szczepreszyn, Zamość i Zwierzyniec. Główne cele stowarzyszenia to wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i kapitału społecznego oraz wzmocnienie funkcji turystycznych obszaru. Podczas konsultacji społecznych przeprowadzonych w każdej z gmin członkowskich, opracowano „Strategię Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność”, zawierającą analizę obszaru i kierunki działania, których realizacja wpłynie na wszechstronny rozwój regionu i jego promocję. W latach 2016–2023 LGD „Nasze Roztocze” wdraża Strategię, na którą pozyskało ponad 9,5 mln zł z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014–2020. Dzięki temu mieszkańcy, przedsiębiorcy i organizacje społeczne z wymienionych gmin mają możliwość korzystania ze środków europejskich. W poniższej tabeli przedstawiono pozyskane granty z LGD „Nasze Roztocze” i zrealizowane działania na terenie gminy Adamów w 2020 roku.

Tabela 5 Zestawienie projektów zrealizowanych w ramach pozyskanych grantów z LGD „Nasze Roztocze”

Lp.	Wyszczególnienie	Nazwa projektu	Wysokość grantu	Zrealizowane działania
1.	Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Gminy Adamów	<i>Propagowanie zdrowego trybu życia poprzez organizację zajęć ruchowych i warsztatów edukacyjnych na temat zdrowego odżywiania</i>	33 440 zł	<ul style="list-style-type: none"> ➤ zajęcia ruchowe: zumba, joga; ➤ warsztaty kulinarne dotyczące zdrowego odżywiania
2.	Stowarzyszenie „Razem dla Gminy Adamów”	<i>Promocja obszarów LGD Nasze Roztocze, w tym produktów lokalnych poprzez wydanie publikacji turystycznych oraz zakup materiałów promocyjnych</i>	42 470 zł	<ul style="list-style-type: none"> ➤ opracowanie i wydanie albumu oraz folderu o Gminie Adamów; ➤ zakupienie materiałów promocyjnych z nadrukami (kubki, piłki plażowe, frisbee, koła do pływania, koce, ręczniki plażowe)

Lp.	Wyszczególnienie	Nazwa projektu	Wysokość grantu	Zrealizowane działania
3.	Ochotnicza Straż Pożarna w Potoczku	<i>Doposażenie oraz modernizacja świetlicy wiejskiej w Potoczku</i>	45 000 zł	<ul style="list-style-type: none"> ➤ zaadaptowanie pomieszczenia socjalnego na kuchnię (zakup mebli, sprzętu AGD, naczyń); ➤ zakup stołów i krzesel

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Raport o stanie Gminy Adamów za rok 2020r.*

Poza wymienionymi w tabeli grantami, na terenie gminy Adamów oraz pozostałych 5 gmin członkowskich wchodzących w skład Stowarzyszenia LGD „Nasze Roztocze”, zamontowano 12 samoobsługowych stacji naprawy rowerów, wyposażonych w zestaw narzędzi do samodzielnej naprawy. Dodatkowo przy pomocy umieszczonego na obudowie kodu QR można skorzystać z publikacji internetowych zawierających instrukcje napraw usterek rowerowych. Na terenie gminy Adamów stacje do samodzielnej obsługi zlokalizowane są w Bondyrzu oraz w Jacni na parkingu przy Centrum Integracji Społecznej. Z zamontowanych stacji korzystają zarówno lokalni mieszkańcy jak i pasjonaci turystyki rowerowej wypoczywający na Roztoczu. Dodatkowo przy świetlicy w miejscowości Boża Wola zamontowano elementy małej architektury turystycznej: grill betonowy z wiszącym rusztem, stół betonowy z ławkami, ławki betonowe łukowe oraz betonowy kosz na śmieci oraz tablicę informacyjną. Działanie zostało zrealizowane w ramach projektu pt. „Rozwój Aktywności Mieszkańców” w ramach poddziałania 19.3 Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania objętego PROW 2014-2020, realizowanego w partnerstwie z LGD Ziemia Zamojska.

➤ **Stowarzyszenie Rybacka Lokalna Grupa Działania „Roztocze”:**

Stowarzyszenie powstało we wrześniu 2009 roku i obecnie obejmuje obszar bezpośrednio sąsiadujących ze sobą 14 gmin z dwóch województw: podkarpackiego i lubelskiego (Adamów, Krasnobród, Tomaszów Lubelski, Bełżec, Lubycza Królewska). Stowarzyszenie we współpracy z sektorem publicznym, gospodarczym i społecznym dąży do pozyskiwania funduszy unijnych na rozwój obszarów rybackich i akwakultury m.in. ze środków Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego.

W 2020 roku Gmina Adamów zrealizowała projekt pn. „Utworzenie parku edukacyjnego *Roztoczańska Kraina Ryb* w Jacni” z Programu Operacyjnego „Rybacko i Morze” na lata 2014 – 2020. Wartość całkowita projektu opiewała na kwotę 157 395,51 zł z czego dofinansowanie wyniosło 60 000 zł. Utworzona w ramach projektu ścieżka edukacyjna o łącznej powierzchni 319 m² łączy główny pomost wędkarski z tężnią solankową oraz wiatą „Chata Rybaka”. Zawiera elementy małej architektury: pergolę, tablice informacyjne, gry edukacyjne, konstrukcję ryby, ławki, kosze na śmieci, stoły z ławkami. Dokonano nasadzeń oraz ułożono betonową kostkę brukową.

WNIOSKI:

- niska aktywność wyborcza mieszkańców
- wysoki odsetek ludności korzystający z pomocy społecznej
- zły stan i wyposażenie świetlic wiejskich
- niewystarczające warunki lokalowe i deficyty w wyposażeniu instytucji kultury wpływające na znaczne ograniczenie oferty kulturalnej
- brak odpowiedniego wykorzystania nieużytkowanych budynków będących własnością gminy np. budynki starych szkół (które można wykorzystać w celu budowy zaplecza turystycznego)

3.2 STREFA GOSPODARCZA

3.2.1 Potencjał rolniczy

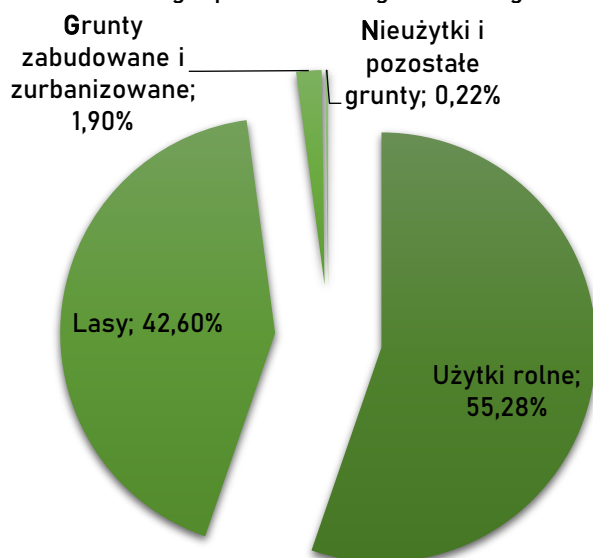
Gmina Adamów znajduje się w lubelsko-zamojskim regionie klimatycznym, który kształtują ścierające się wpływy klimatu kontynentalnego i atlantyckiego. Charakterystyczną cechą klimatyczną są stosunkowo krótkie pory przejściowe tj. przedwiośnie i przedzimy. Średnia roczna temperatura wynosi 7-8°C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec za średnią temperaturą 17,8-18,2°C,

a najzimniejszym styczniem o średniej temperaturze od - 4,0 do - 4,5°C. Najwyższe temperatury dobowe notowano w sierpniu (36,5°C), a najniższe w lutym (- 30,2°C). Opady są obfite (około 700 mm rocznie) i występują zazwyczaj w czerwcu i lipcu, natomiast w sierpniu obserwuje się największe nasłonecznienie. Liczba dni z opadami wynosi 70 – 75 rocznie. Pokrywa śnieżna utrzymuje się od 60 do 80 dni.⁶

Powierzchnia obejmująca gminę Adamów wynosi 11 066 ha, co stanowi 0,44% powierzchni województwa lubelskiego i 5,94% powierzchni powiatu zamojskiego. Największy udział procentowy w powierzchni gminy stanowią użytki rolne (55,28%), zaraz potem są lasy oraz grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (42,60%), następnie grunty zabudowane i zurbanizowane (1,90%), nieużytki (0,16%), grunty pod wodami (0,05%) i tereny różne (0,01%).

Powierzchnia lasów i gruntów leśnych na terenie gminy Adamów wg danych GUS na koniec 2020 roku wynosiła 4 770,83 ha. Lesistość (wskaźnik pokrycia lasem określonej powierzchni) jej obszaru wyniosła 42,6%, co jest wartością dużo wyższą od wartości dla powiatu zamojskiego (23,4%), województwa lubelskiego (23,4%) i dla kraju (29,9%).

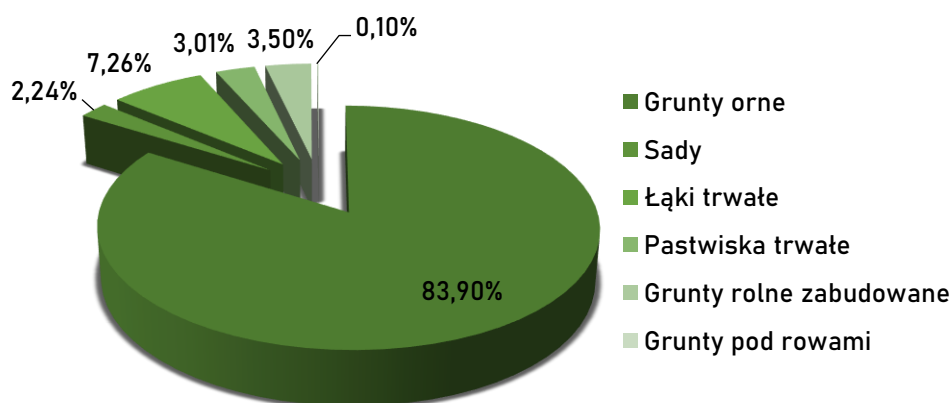
Wykres 25 Struktura zagospodarowania gruntów w gminie Adamów

Źródło: Zasoby UG w Adamowie

⁶ *Objaśnienia do mapy geosrodowiskowej Polski 1:50000. Arkusz Krasnobród (894)*, Państwowy Instytut Geologiczny, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2011

Wykres 26 Struktura użytków rolnych w gminie Adamów

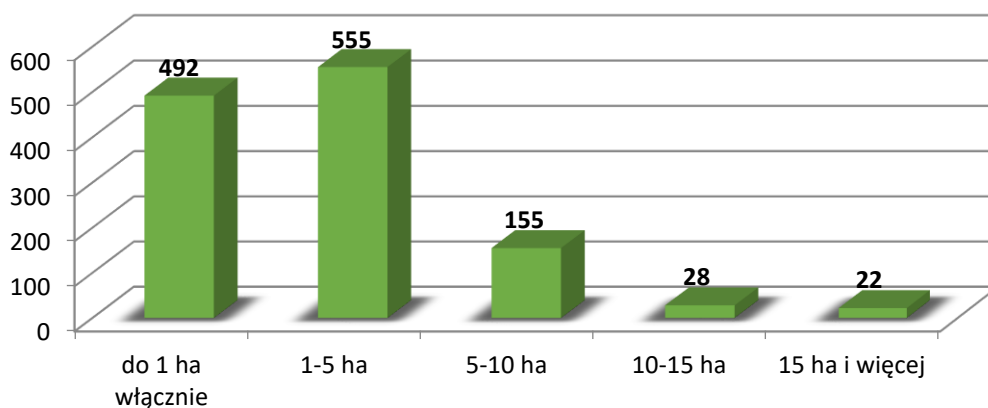

Źródło: Zasoby UG w Adamowie

Wśród gruntów ornych przeważają gleby klasy botanicznej IIIa (gleby dobrej jakości), które stanowią 30% gleb. Następnie są gleby klasy IIIb (gleby średnio dobre) – 26%, gleby klasy IVa (gleby średnie, lepsze) – 18%, gleby klasy IVb (gleby średnie, gorsze) – 12%, gleby klasy V (gleby orne słabe) – 6%, gleby klasy VI (gleby orne najłabsze) – 5% i gleby klasy II (gleby orne bardzo dobre) – 2%. Pod względem kompleksów rolniczej przydatności gleb dominują kompleksy pszenne (bardzo dobry, dobry i wadliwy) zajmując razem 81,5% powierzchni wszystkich gruntów ornych Gminy. Następnie są kompleksy żytnie (bardzo dobry, dobry, słaby i bardzo słaby) zajmując 11,6% powierzchni gruntów ornych oraz kompleksy zbożowo-pastewne stanowiące 0,9% gruntów ornych.⁷

Wykres 27 Struktura obszarowa gospodarstw rolnych w gminie Adamów (w ha)

⁷ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Adamów na lata 2019-2022 z perspektywą na lata 2023-2026

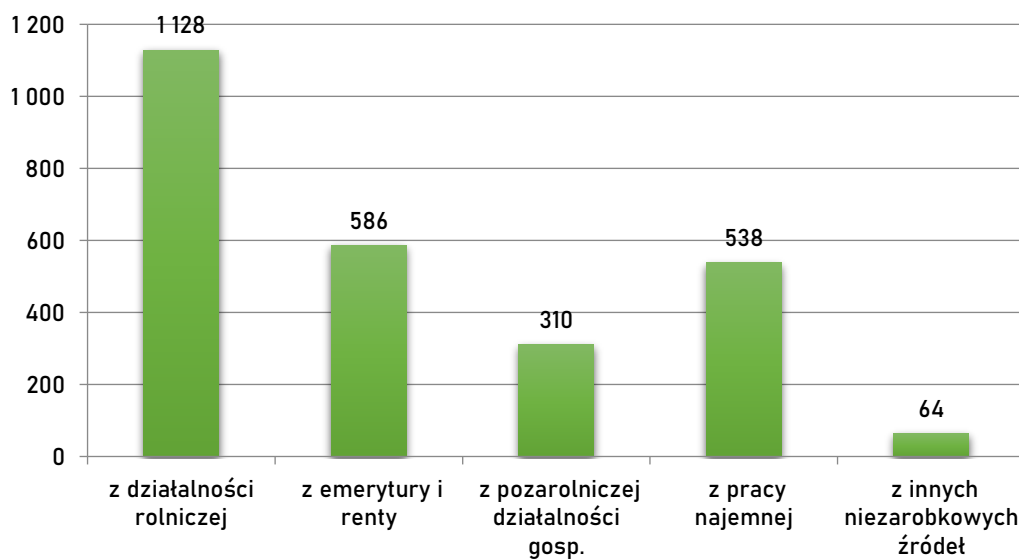
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie funkcjonują obecnie 22 duże gospodarstwa rolne powyżej 15 ha, co stanowi 2% udziału. Najwięcej jest gospodarstw 1- 5 ha 555 (44%), gosp. 5 - 10 ha jest 155 (12%), a gosp. o powierzchni do 1ha – 492 (39%), czyli gospodarstw rolnych licząc od tych poniżej 1ha do 10 ha jest 57%. Świadczy to o silnym rozdrobnieniu gospodarstw rolnych w gminie Adamów.

Gospodarstwa o powierzchni powyżej 50 ha znajdują się w miejscowościach Adamów, Bliżów oraz Feliksówka. Dominuje w nich uprawa zbóż – pszenicy, rzepaku, traw nasiennych i buraków cukrowych oraz krzewów owocowych (porzeczka czarna i czerwona oraz maliny), które przeznaczone są na sprzedaż. Wszystkie gospodarstwa wielkoobszarowe są w pełni zmechanizowane – posiadają wyspecjalizowany, wysokiej jakości park maszynowy służący do uprawy roli i produkcji roślin oraz hodowli zwierząt. W gospodarstwach wielkoobszarowych powyżej 100 ha dominuje uprawa zbóż – pszenicy, rzepaku i kukurydzy. Uprawy te w znacznej części przeznaczone są na sprzedaż. W związku z tym, że w gospodarstwach prowadzona jest również hodowla zwierząt pozostała część upraw przeznaczana jest na pasze. W jednym z gospodarstw prowadzona jest również hodowla drobiu (brojlerów). Przedmiotowe gospodarstwa prowadzą również działalność usługową wspierającą produkcję roślinną.⁸

Wykres 28 Źródła dochodów gospodarstw domowych w gminie Adamów

⁸ Lokalny Program rewitalizacji dla Gminy Adamów na lata 2017-2023

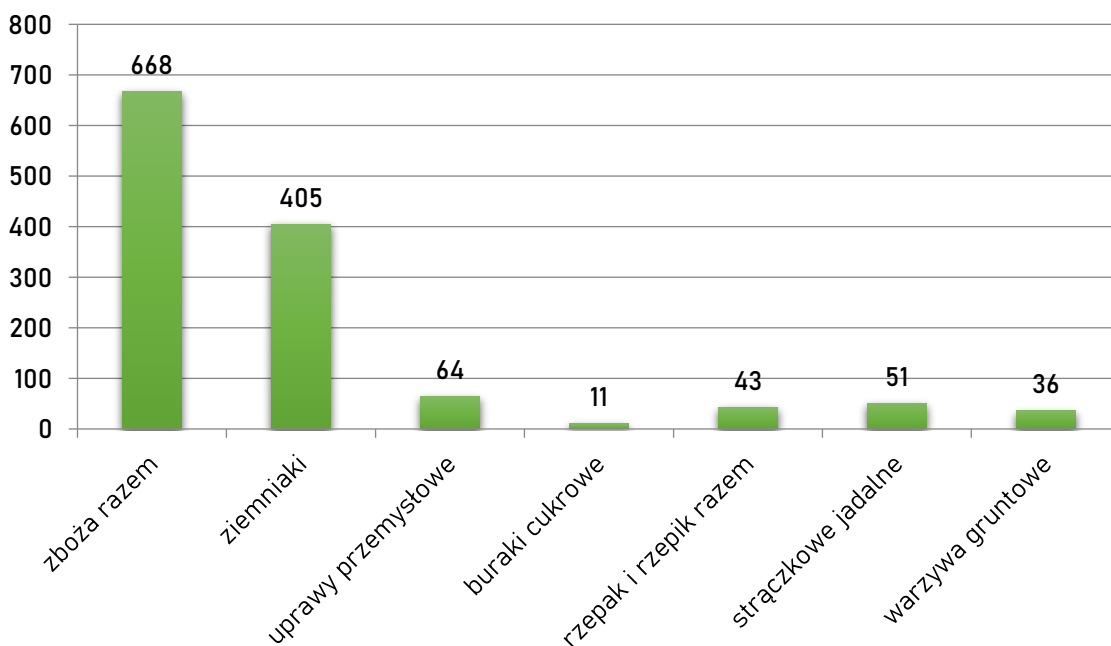
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W gminie Adamów 1128 gospodarstw domowych prowadzi działalność rolniczą, co stanowi 90% wszystkich gospodarstw domowych. Wśród upraw przeważają zboża oraz ziemniaki, których areal zajmuje odpowiednio 668 ha i 405 ha. Poza tym na terenie gminy Adamów uprawia się również rośliny strączkowe, rzepak i rzepik, warzywa gruntowe oraz buraki cukrowe. Uprawy przemysłowe zajmują 64 ha.

W gospodarstwach poniżej 50 ha dominuje uprawa zbóż, oraz uprawa krzewów owocowych tj. porzeczki czerwonej i czarnej, maliny (głównie w miejscowościach Suchowola-Kolonia, Feliksówka, Potoczek, Adamów) oraz leszczyny (w miejscowości Szewnia Dolna). W gospodarstwach tych prowadzona jest także hodowla bydła mlecznego (głównie w miejscowości Feliksówka oraz Suchowola - Kolonia) oraz trzody chlewnej (w miejscowości Trzepieciny).⁹

Wykres 29 Struktura produkcji roślinnej wg rodzaju i powierzchni (ha) zasiewów w Gminie Adamów

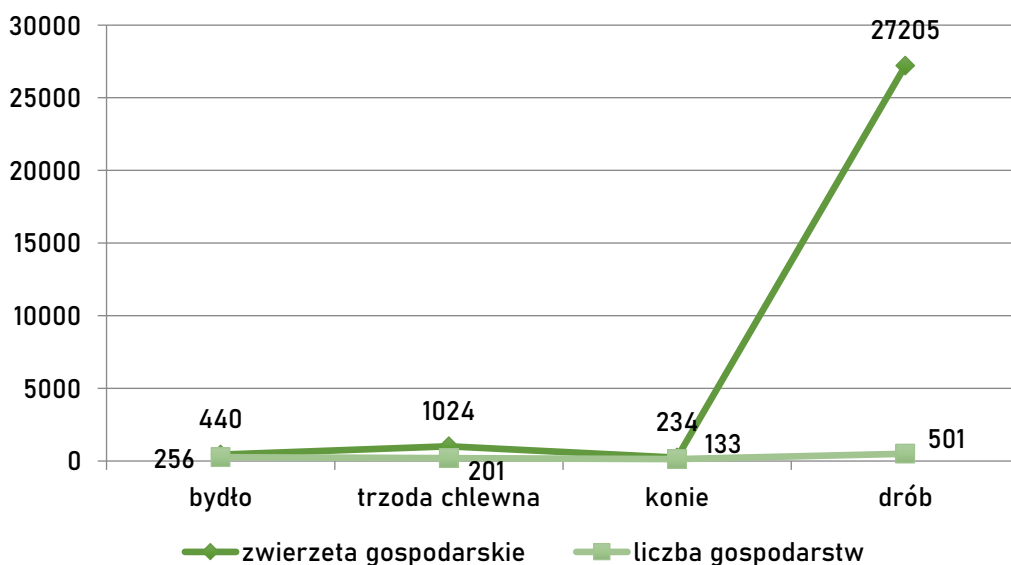
⁹ Lokalny Program rewitalizacji dla Gminy Adamów na lata 2017-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Hodowla zwierząt nastawiona jest na drób, którą zajmuje się w 501 gospodarstwach. W 256 gospodarstwach hoduje się bydło, w 201 trzodę chlewną, a w 133 konie.

Wykres 30 Struktura hodowli zwierzęcej (szt.) w gospodarstwach rolnych w Gminie Adamów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując sytuację ekonomiczną mieszkańców gminy Adamów można stwierdzić, że jest to gmina o dominującej funkcji rolniczej. Działalność rolnicza

stanowi źródło dochodów dla 90% gospodarstw domowych. Dla sporej części mieszkańców rolnictwo nie stanowi jedyne źródła dochodów.

WNIOSKI:

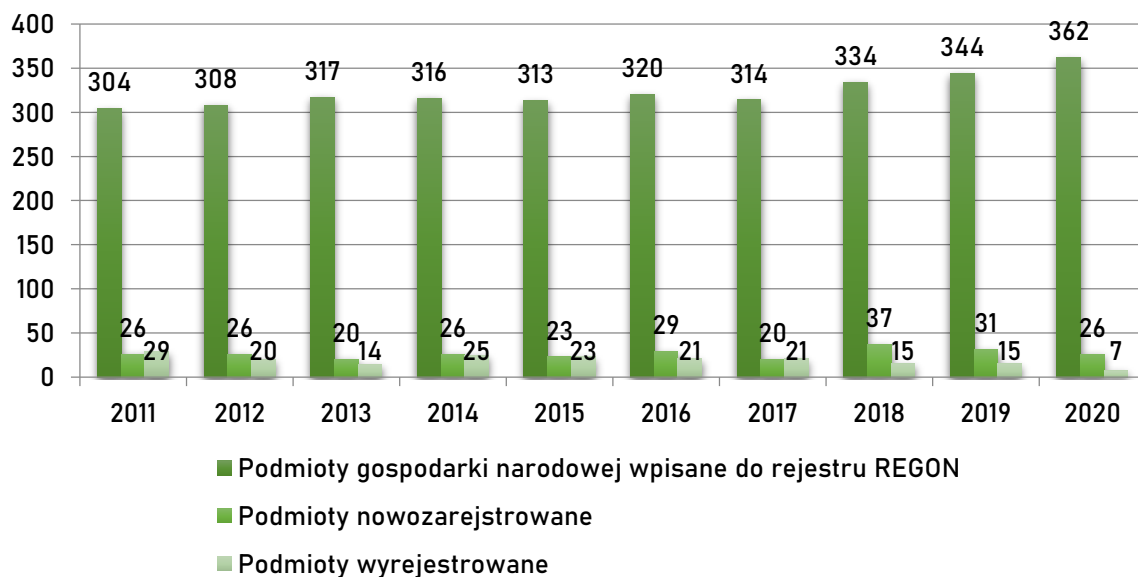
- silne rozdrobnienie gospodarstw rolnych
- niedostateczne wyposażenie w sprzęt rolniczy małych gospodarstw (poniżej 10 ha)
- konieczność podejmowania dodatkowej pracy przez osoby prowadzące działalność rolniczą

3.2.2 Potencjał rozwoju ekonomiczno - społecznego

Gmina Adamów należy do obszarów, w których sytuacja społeczno-ekonomiczna mieszkańców jest zdeterminowana gospodarką rolną. Sektor ten stanowi główne źródło utrzymania mieszkańców oraz pełni główną funkcję rozwojową. Jako podstawowe źródło dochodu mieszkańcy wymieniają pracę w indywidualnych gospodarstwach ale w gminie występuje również zjawisko tzw. „dwuetatowców”. Pozostałe sektory gospodarki takie jak usługi czy produkcja zajmują miejsca jedynie pomocnicze. Wskaźnik podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności dla gminy Adamów wynosi 787 i jest wyższy niż dla powiatu zamojskiego (719). W województwie lubelskim wskaźnik ten wynosi 920. Według danych GUS na terenie gminy Adamów w 2020 roku zarejestrowanych było 362 podmioty gospodarcze, z czego 354, tj. 97,79% funkcjonowało w sektorze

prywatnym. W ujęciu bezwzględny liczbą podmiotów gospodarki narodowej w gminie Adamów wzrosła od 2011 r. do 2020 r. o 19,08% - wykres poniżej.

Wykres 31 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon wg grup rodzajów działalności w gminie Adamów

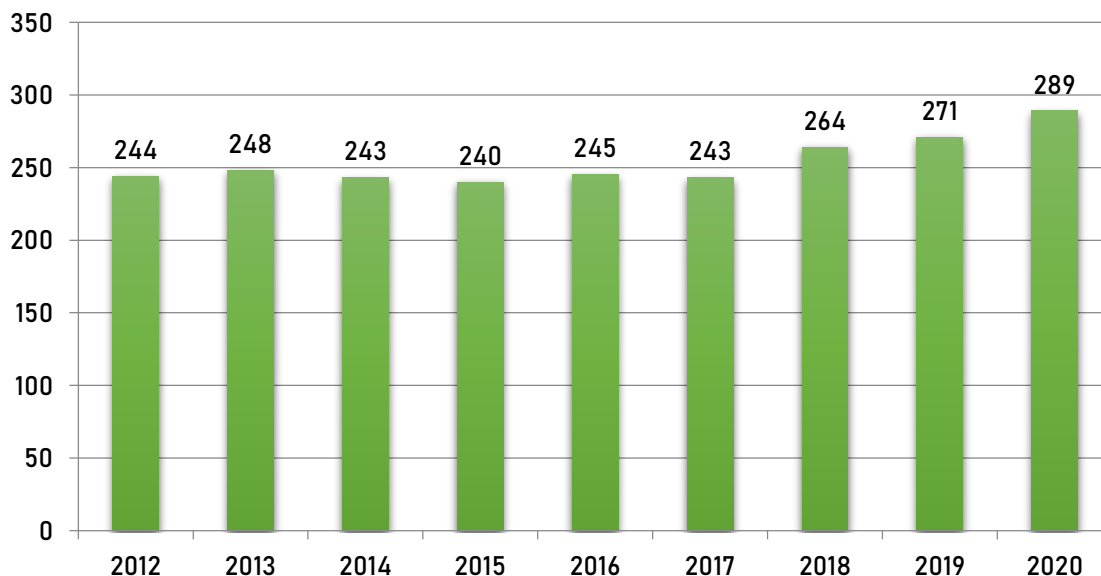

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rolniczy charakter regionu warunkuje słabość sektora MŚP i relatywnie niską atrakcyjność inwestycyjną województwa lubelskiego. Odnotowuje się niski poziom przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości technologicznej), a dominujące w strukturze przedsiębiorstw MŚP nie wykorzystują w pełni swojego potencjału związanego ze wzrostem poziomu innowacyjności. Konkurencyjność gospodarcza województwa na tle innych regionów Polski utrzymuje się w końcowej części rankingu pod względem nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach.

Zdecydowana większość (96,96%) przedsiębiorstw to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające 0-9 osób, tylko 2,21% przedsiębiorstw zalicza się do grupy małych przedsiębiorstw zatrudniających 10-49 osób, a zaledwie 0,83% to średnie przedsiębiorstwa zatrudniające 50-249. Na terenie Gminy występuje 362 podmiotów gospodarki narodowej w tym 289 jednoosobowych działalności gospodarczych, co stanowi 79,80% ogółu przedsiębiorstw w gminie. Podmioty gospodarki narodowej posiadające osobowość prawną w formie spółki handlowej – 19, spółki, spółdzielnie – 1, stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne – 18.

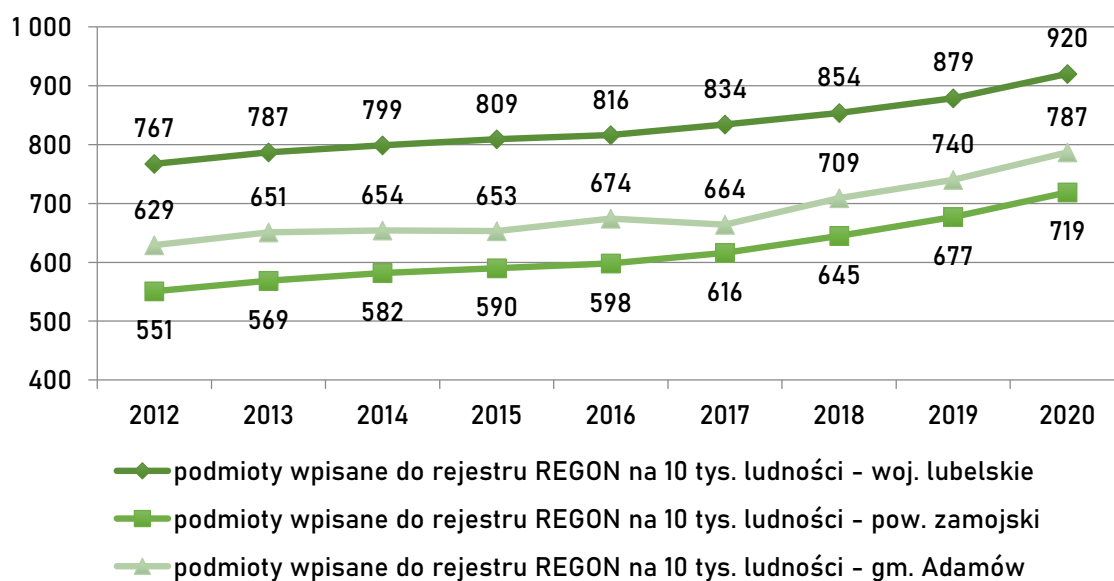
Wykres 32 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w gminie Adamów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wzrost o 25,12% w latach 2012-2020 ogólnej liczby firm działających na terenie gminy liczony na 10 tys. ludności był skorelowany ze wzrostami w powiecie zamojskim (o 30,49%) i województwie (o 19,95%) oraz ogólną poprawą sytuacji gospodarczej w kraju w tym okresie.

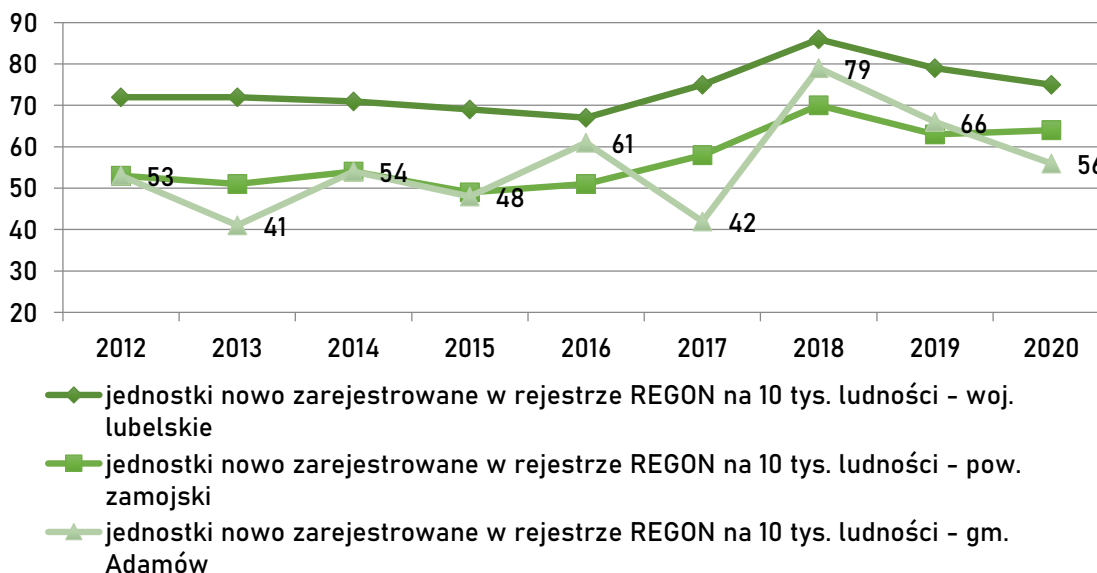
Wykres 33 Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jeżeli chodzi o wskaźnik nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. ludności to w gminie Adamów w analizowanym okresie wyniósł on 56, w powiecie 66 a w województwie 79.

Wykres 34 Nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Szczególną rolę w odniesieniu do gospodarki pełni miejscowość Adamów. Stanowi ona bowiem czynnik oddziałujący na aktywność zawodową ludności, gdyż jest rynkiem pracy dla części mieszkańców gminy oraz ośrodkiem działalności firm handlowych i usługowych, a także instytucji sektora finansów publicznych. Podmiotami, które zapewniają na terenie gminy Adamów miejsca pracy są zakłady produkcyjno-usługowe oraz podmioty publiczne (np. Urząd Gminy). Gmina charakteryzuje się mało sprzyjającymi warunkami zewnętrznymi, które umożliwiłyby rozwój przedsiębiorczości na jej terenie. Aktualnie rozwój przedsiębiorczości opiera się głównie na wykorzystaniu własnego potencjału i zasobów gminy.¹⁰

Firmy z terenu gminy są zarejestrowane w grupach przemysł i budownictwo 38,67% (140), rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo 3,87% (14) natomiast 57,46% (208) podmiotów została zakwalifikowana jako pozostała działalność. Wśród osób prowadzących działalność gospodarczą najwięcej zarejestrowanych jest w branżach (w kolejności malejącej, wg danych GUS na koniec 2020 r.):

¹⁰ Lokalny Program rewitalizacji dla Gminy Adamów na lata 2017-2023

- Budownictwo – 82 (22,65%)
- Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle – 80 (22,10%)
- Przetwórstwo przemysłowe – 57 (15,75%)
- Pozostała działalność usługowa – 24 (6,63%)
- Transport i gospodarka magazynowa – 21 (5,80%)
- Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – 19 (5,25%)
- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – 14 (3,87%)
- Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne – 12 (3,31%)
- Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi – 10 (2,76%)
- Opieka zdrowotna i pomoc społeczna – 8 (2,21%)
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa – 7 (1,93%)
- Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją – 7 (1,93%)
- Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca – 6 (1,66%)
- Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości – 5 (1,38%)
- Edukacja – 5 (1,38%)
- Informacja i komunikacja – 4 (1,10%)
- Górnictwo i wydobywanie – 1 (0,28%)

W ostatnich latach krajobraz gospodarczy gminy uległ znacznej przemianie w związku z rozwojem drobnych przedsiębiorstw, zwłaszcza handlowych. Szeroko rozwinęła się sieć sprzedaży hurtowo-detalicznej. Do największych pracodawców na terenie gminy Adamów zalicza się:

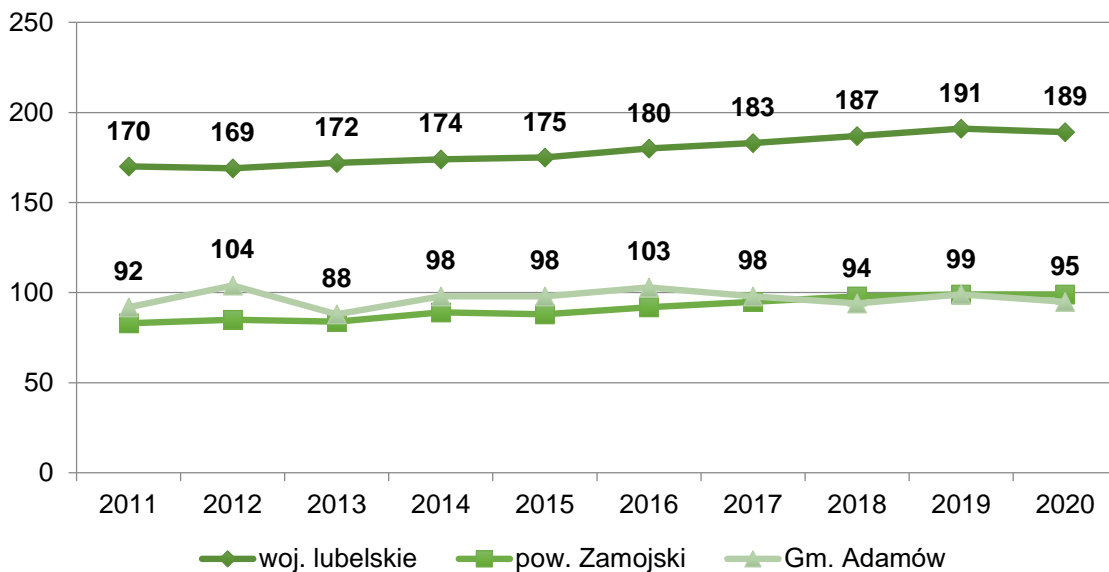
- Meble BONDYRZ Sp. z o.o.
- Zakład tartaczny Kleniewski Waldemar Sp. j.
- „Profesjonal” Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Sp. zo.o.
- „EURO-LAS” M. i W. Greszta Sp. j.
- Eugeniusz Węctawik Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia Suchowola
- EKO-POL Sp. z o.o.

- Zakład Stolarski „ART-RAM”
- BETASOAP Sp. z o.o. w Szewni Dolnej

Według statystyk GUS w gminie Adamów na koniec 2020 roku było 435 osób pracujących, które stanowiły 4,15% wszystkich pracujących z terenu powiatu zamojskiego. Większą część osób pracujących stanowiły kobiety – 54,94%, zatrudnieni mężczyźni stanowili 45,06% ogólnej liczby pracujących. Wskaźnik ten nie obejmuje pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach, bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy. Liczba ludności w wieku produkcyjnym ogółem w gminie wynosi 2795 osób. Według wskaźnika ludności w wieku produkcyjnym mobilnym (do 44 lat) wynosi 1763 osób (63,08%) a niemobilnym (grupa wieku produkcyjnego obejmująca ludność w wieku: mężczyźni - 45-64 lata, kobiety - 45-59 lat) 1032 osób (36,92%).

Powyższe dane dużo mówią o potencjale gospodarczym, mianowicie gmina Adamów ze względu na położenie i duży odsetek ludności w wieku mobilnym charakteryzuje się podejmowaniem pracy przez mieszkańców poza granicami gminy w większych ośrodkach miejskich. Z kolei duża liczba małych gospodarstw rolnych skutkuje bezrobociem ukrytym. Bezrobotni nie rejestrują się, nie są też wykazywani jako osoby pracujące na poniższym wykresie. Gmina Adamów ma o połowę niższy wskaźnik zatrudnienia na 1000 ludności na tle województwa lubelskiego.

Wykres 35 Pracujący mieszkańcy na 1000 ludności w gminie Adamów na tle powiatu i województwa

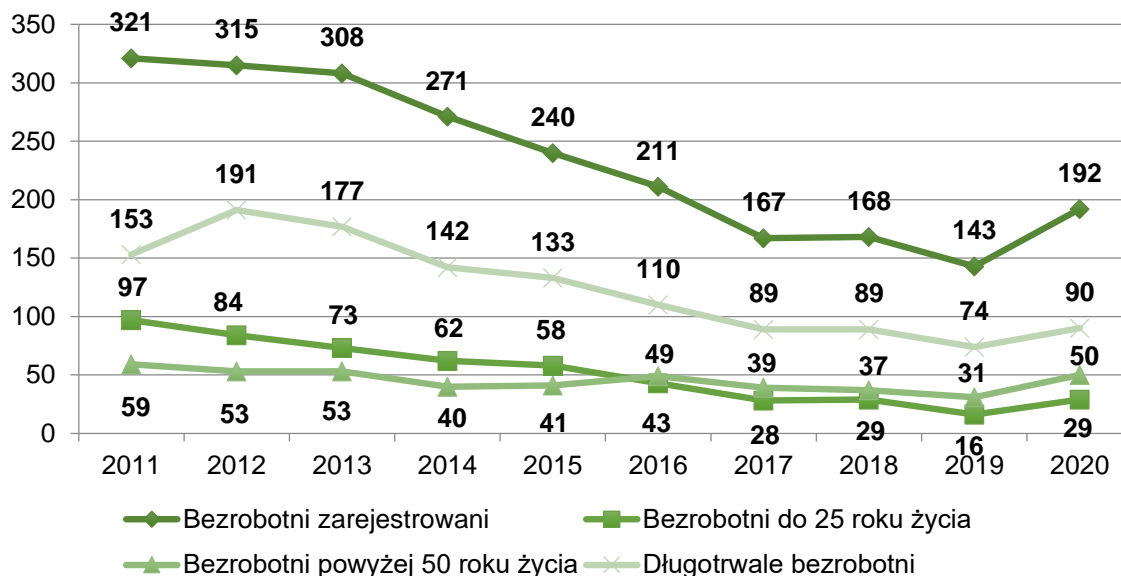

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według danych GUS stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec 2020 roku wyniosła: w Polsce 6,2% (na koniec czerwca 2021 r. – 5,9%), w województwie lubelskim 8,2% (na koniec czerwca 2021 r. – 7,7%), w powiecie zamojskim 9,4% (na koniec czerwca 2021 r. – 8,6 %). Lubelskie uplasowało się na 11 miejscu w kraju, ale należy pamiętać, że województwo dotyka wiele problemów związanych ze strukturą bezrobocia: duże bezrobocie wśród osób młodych, również tych dopiero wchodzących na rynek pracy, duże bezrobocie osób starszych w wieku przedemerytalnym, a także istnienie bezrobocia ukrytego, nie wykazywanego w oficjalnej ewidencji statystycznej.

Analizując dane lat 2011-2019 zauważalny jest spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Adamów. Natomiast w 2020 roku, w związku z wybuchem pandemii SARS-CoV-2, liczba bezrobotnych wzrosła o 34,27% w stosunku do roku poprzedniego. Niepokojący jest fakt, że liczba osób długotrwale bezrobotnych utrzymuje się na wysokim poziomie i w 2020 roku wyniosła 90 os. (47% wszystkich bezrobotnych). Udział bezrobotnych w wieku do 25 lat wyniósł 15% (29 osób) a bezrobotnych powyżej 50 roku życia 26% (50 osób).

Wykres 36 Liczba bezrobotnych w gminie Adamów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina Adamów stara się wychodzić naprzeciw potrzebom lokalnej społeczności w kwestii zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu. Powołane w czerwcu 2013 roku Centrum Integracji Społecznej w Jacni jako samorządowy zakład budżetowy, stanowi wsparcie dla poszukujących pracy mieszkańców Gminy. W tamtym czasie był to pierwszy w powiecie zamojskim i jeden z nielicznych w województwie lubelskim podmiot zatrudnienia socjalnego. W roku 2020 w CIS w Jacni w ramach Indywidualnego Programu Zatrudnienia Socjalnego objęto 31 uczestników. Przygotowano dla nich warsztaty pod okiem instruktora w trzech branżach:

- Remontowo-budowlanej
- Rolno-leśnej
- Gastronomiczno-opiekuńczej

W ramach warsztatu remontowo - budowlanego prowadzono prace remontowe i wykończeniowe (np. układanie kostki brukowej). Z uwagi na pandemię Covid-19 warsztat gastronomiczno-opiekuńczy działał w ograniczonym zakresie, prowadzono sprzedaż dań gorących na wynos oraz przygotowywano gorące posiłki dla seniorów, które były rozwożone przez Wojsko Obrony Terytorialnej. Z kolei

warsztat rolno-leśny działał w okresie od wczesnej wiosny do późnej jesieni wykonując prace polowe, koszenie traw, porządkowanie działek itp.

Centrum Integracji Społecznej otrzymało refundację z Powiatowego Urzędu Pracy świadczeń integracyjnych dla uczestników w wysokości 243 739,63 zł. W 2020 roku wpływy z usług i sprzedaży wyrobów wyniosły 261 303,34 zł. Ze środków zgromadzonych przez CIS zostały wypłacone premie dla uczestników na łączną kwotę 3 677,18 zł. Na przestrzeni całego roku uczestnicy Centrum mieli stałą możliwość pomocy psychologicznej jak również pracownika socjalnego.

Zauważając ciągły deficyt (w stosunku do potrzeb) instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu, podjęto inicjatywę polegającą na utworzeniu spółdzielni socjalnej w Adamowie. Założycielem spółdzielni jest gmina Adamów i Stowarzyszenie „Razem dla gminy Adamów”. Dnia 31 marca 2021 roku odbyło się zebranie założycielskie. Spółdzielnia została wpisana do KRS w dniu 6 kwietnia 2021 roku. Od 1 czerwca 2021 roku w spółdzielni zostało zatrudnionych 6 osób- 5 pracowników oraz kierownik. Prowadzi ona działalność w zakresie usług gastronomicznych nad zbiornikiem wodnym w Jacni, szkoleniowych, turystycznych, porządkowych, prowadzi zajęcia ruchowe, wypożyczalnię sprzętu rehabilitacyjnego i pielęgnacyjnego oraz zajmuje się obsługą parku linowego w Jacni, a także Centrum Aktywności i Integracji Społecznej w Adamowie.

Ponadto Gmina Adamów na stronie internetowej posiada zakładkę Informator => „Przedsiębiorczość”, gdzie firmy z terenu gminy mogą bezpłatnie zamieścić informacje na temat swojej działalności, takie jak zdjęcia, znak graficzny, dane kontaktowe, opis prowadzonej działalności.

Obecnie jednym z najważniejszych działań w gminie Adamów będą dalsze działania zmierzające do zwiększenia liczby miejsc pracy, aby podnieść poziom życia i sytuacji życiowej lokalnej społeczności. Ważną rolę w tym zakresie może odgrywać obecna produkcja rolno-spożywcza, tworzenie stref rozwoju działalności gospodarczej i warunków do rozwoju przedsiębiorczości. Niezwykle ważne jest również wsparcie mieszkańców gminy w zakresie rozwoju zawodowego i podejmowania inicjatyw przedsiębiorczości. W kontekście tym szczególnie istotne wydaje się być kształcenie mieszkańców z uwzględnieniem potrzeb lokalnego rynku pracy. Szans na rozwój gospodarczy należy upatrywać także w turystyce oraz

agroturystyce, ze względu na wysokie walory przyrodnicze gminy (czyste powietrze, lasy, tereny zielone).

WNIOSKI:

- niski poziom przedsiębiorczości
- niska atrakcyjność inwestycyjna Gminy
- wysoka stopa bezrobocia
- niewystarczająca powierzchnia i wyposażenie Centrum Integracji Społecznej w Jacni

3.2.3 Potencjał turystyczny

Adamów to malownicza gmina o bogatych walorach historycznych i przyrodniczo-krajobrazowych. Prawie cała jej powierzchnia leży na terenie Roztocza a niemal połowę zajmuje Roztoczański Park Narodowy wraz z otuliną. Południowe krańce gminy wchodzą w skład Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego. Cechą charakterystyczną tego obszaru jest urozmaicona rzeźba terenu w postaci wyrazistych wzgórz pokrytych lasami i dolin z uprawnymi polami. Dzięki budowie geologicznej (podłoże kredowe oraz warstwy lessu) powstają tutaj liczne wąwozy i jary. Potencjał turystyczny gminy jest duży w związku z tym stanowi ona jeden z wiodących kierunków rozwoju gospodarczego. Niezwykle istotną rolę odgrywa infrastruktura turystyczna, na którą składają się baza noclegowa, gastronomiczna i komunikacyjna, a także tereny wypoczynkowe i rekreacyjne, szlaki turystyczne oraz obiekty sportowe. Dobra dostępność komunikacyjna oraz bliskość innych ośrodków turystycznych o rozpoznawalnej marce miejsca (Krasnobród, Zamość, Zwierzyniec) dodatkowo podnosi atrakcyjność turystyczną tego obszaru.

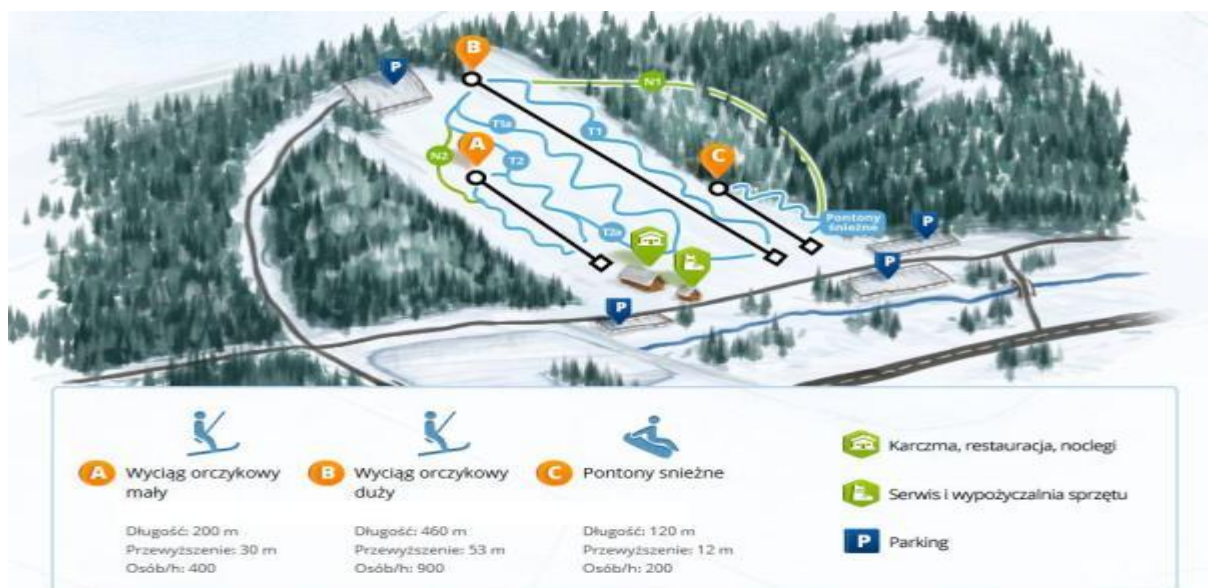
Mapa 5 Mapa atrakcji turystycznych na terenie Gminy Adamów

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

Jedną z najbardziej urokliwych miejscowości gminy jest wieś Jacnia, położona w dolinie rzeki Jacynki. Największą atrakcją jest występujący tu stok narciarski, na który składa się kompleks trzech wyciągów o różnej długości wraz z zapleczem techniczno-socjalnym. Dwie trasy o długościach 460 metrów oraz 200 metrów a także specjalna trasa do snowtubingu (zjazd na pontonach śnieżnych) są oświetlone i sztucznie naśnieżane. Obok stacji narciarskiej funkcjonuje ośrodek wypoczynkowy dysponujący 12 pokojami, 1-4 osobowymi, mini SPA, jacuzzi i restauracją promującą dania wykorzystujące lokalne produkty.

Mapa 6 Mapa tras zjazdowych w Jacni

Źródło: <https://www.narty.pl/ski-atlas/polska/lubelskie/roztocze/jacnia.html>

Kolejną atrakcją gminy jest, znajdujący się również w Jacni, utworzony w 2010 roku na rzece Jacynka, zbiornik wodny z zapleczem turystycznym, będący celem turystów w porze letniej. Lustro wody ma 6 ha, a całość, z terenem wokół prawie 8,8 ha. Przy zbiorniku znajduje się piaszczysta plaża, dzięki czemu wieś oferuje atrakcje przez cały rok.

Zdjęcie 1 Zbiornik wodny w Jacni – widok z lotu ptaka

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

Specjalnie dla turystów samorząd wybudował funkcjonalny pomost wędkarski pływający a także trzy pomosty do cumowania drobnego sprzętu pływającego, w tym łódek. Po zbiorniku można popływać na kajakach i rowerach wodnych, które zapewnia miejscowa wypożyczalnia obsługiwana przez Spółdzielnię Socjalną „Adamowianka” z Adamowa. Główny pomost w kształcie litery „T” o łącznej długości 36,0 m i szerokości 2,40 m jest oświetlony i doskonale wpisuje się w charakter okolicy.

Zdjęcie 2 Pomost na zbiorniku wodnym w Jacni

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

Uzupełnieniem infrastruktury nad zbiornikiem wodnym jest pierwsza w okolicy tężnia solankowa, ogólnodostępna dla lokalnej społeczności. Skonstruowano ją z drewna i gałęzi, po których spływa solanka – woda z dużą ilością jonów sodowych, soli magnezowych, związków jodu i bromu. Jej atutem jest usytuowanie w zacisznym miejscu, pośród drzew, gdzie można usiąść na ławeczkach wokół i wdychać, odpoczywając, te dobroczynne dla zdrowia substancje. Tężnia solankowa wytwarzając specyficzny mikroklimat pomaga w leczeniu chorób układu oddechowego i służy wzmocnieniu systemu odpornościowego.

Zdjęcie 3 Tężnia solankowa przy zbiorniku w Jacni

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

Na zwolenników wędkowania czekają łowiska, pomosty wędkarskie i „Chata Rybaka” z grillem, która posiada ogólnodostępne zaplecze sanitarne, przystosowane także dla osób niepełnosprawnych oraz miejsce, gdzie lokalni rybacy mogą obrobić złowione ryby, a następnie upiec je na grillu.

Zdjęcie 4 Widok na Chatę Rybaka

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

Nieodpłatną atrakcją zlokalizowaną przy zbiorniku wodnym jest „park linowy”. Posiada on jedną trasę z 21 przeszkodami, z której mogą korzystać zarówno dzieci jak i dorośli. Obiekt jest wyposażony w cały niezbędny system asekuracji ciągłej, czyli nie ma konieczności przepinania karabinków.

Zdjęcie 5 Atrakcje w parku linowym

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

W Jacni znajdują się również nowy plac zabaw o nawierzchni piaskowej – 703 m², wyposażony w siłownię zewnętrzną o nawierzchni z kostki brukowej – 276 m², elementy małej architektury, ogrodzenie, nasadzenia oraz oświetlenie hybrydowe. W miejscowości tej znajdują się również zmodernizowane tereny sportowo-rekreacyjne, w obrębie których znalazły się wiaty stadionowe dla zawodników rezerwowych, zadaszone trybuny sportowe oraz wyposażenie zewnętrzne takie jak: ławki parkowe, kosze na śmieci, ogrodzenie i piłkochwyty oraz plenerowa scena sportowa.

Zdjęcie 6 Plac zabaw w Jacni

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

Zdjęcie 7 Boisko sportowe w Jacni

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

Zdjęcie 8 Scena plenerowa w Jacni

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

Miłośnicy aktywnego wypoczynku mogą skorzystać ze zlokalizowanego na terenie miejscowości Jacnia i Bródki Parku Nordic Walking. W parku wyznaczone zostały dwie trasy o łącznej długości 8,8 km obejmujące swoim zasięgiem dolinę rzeki Jacynki oraz źródło w Bródkach. Wszystkie zaczynają się nad zbiornikiem. Trasa zielona ma 4 km i prowadzi dookoła stoku narciarskiego, czerwona jest nieco dłuższa – 4,8 km, ale nagrodą za dodatkowy wysiłek jest możliwość zaczerpnięcia wody ze źródła w Grabniku. Trasy prowadzą drogami gruntowymi nieutwardzonymi, szutrowymi oraz leśnymi o podłożu ilastym i piaszczystym. Wszystkie wytyczone szlaki mają formę pętli, co oznacza, że początek i koniec trasy znajduje się w tym samym miejscu. Zaletą tras jest możliwość wyboru odcinka w zależności od kondycji, warunków atmosferycznych i walorów krajoznawczych. Poza trasami do Nordic Walking wytyczono również szlaki piesze. Prowadzą tędy m.in. szlak im. Aleksandry

Wachniewskiej, im. Władysławy Podobińskiej, Szlak Partyzancki czy Szlak Wzgórzami Roztocza.

Zdjęcie 9 Fragmenty tras Nordic Walking

Źródło: Oficjalny Fanpage na FB LGD Nasze Roztocze

Przez teren Gminy Adamów przebiegają również szlaki rowerowe:

- Jacnia – Adamów – Bliżów – Bondyrz – Jacnia: 22 km
- Jacnia – Suchowola – Hutków – Krasnobród – Bondyrz: 26 km
- Bondyrz – Adamów – Wojda – Szewnia Dolna – Czarnowoda – Suchowola: 33 km
- Adamów – Wólka Wieprzecka – Lipsko Polesie – Suchowola: 37 km
- Bondyrz – Guciów – Zwierzyniec – Kosobudy – Szewnia Dolna – Adamów: 47 km.

Przez południową część gminy wiedzie Roztoczański Park Rowerowy.

W 2020 roku utworzono Park Edukacyjny „Roztoczańska Kraina Ryb” w Jacni. Zorganizowana ścieżka, będąca doskonałym uzupełnieniem istniejącej infrastruktury turystycznej zlokalizowanej nad zbiornikiem wodnym, łączy główny pomost wędkarski z tętnią oraz wiatą tzw. „Chatą Rybaka”.

Zdjęcie 10 Ścieżka przy zbiorniku wodnym w Jacni

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

Warto się wybrać tam na spacer i zgłębić swoją wiedzę na temat żyjących w okolicznych wodach ryb, zagrać w gry edukacyjne czy po prostu odpocząć w otoczeniu pięknej przyrody na wygodnych ławkach w otoczeniu pergoli.

Zdjęcie 11 Pergola na ścieżce przy zbiorniku wodnym w Jacni

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

Nieodłącznym komponentem współtworzącym środowisko człowieka są zasoby dziedzictwa kulturowego, rozumiane jako trwałe elementy zagospodarowania obszaru, bądź struktury przestrzenne o walorach historycznych, zabytkowych, estetycznych czy artystycznych. Stanowią one istotny element tożsamości, świadczący o ciągłości działalności i dorobku społeczności lokalnej.

Krajobraz kulturowy gminy tworzą zabytkowe budynki zarówno dworskie, jak i folwarczne. Ponadto nieodłącznym elementem tutejszego krajobrazu są przydroże kapliczki i figury świętych stawiane na rozstajach dróg i przy wodach. Dają one świadectwo wiary zamieszkującej tu ludności, stanowiąc jednocześnie element tradycyjnej sztuki ludowej. U podstawy całej twórczości stoi głęboko zakorzeniony na wsi kult świętych wizerunków oraz wiara, że święci otaczają opieką wszystkie dziedziny życia.

Do najciekawszych obiektów architektonicznych na terenie gminy Adamów można zaliczyć:

- **Drewniany dwór z zabudowaniami w Adamowie**, otoczony 10-hektarowym parkiem z przełomu XVIII i XIX w. Dwór wybudował Jan Aleksander Tarnowski, dawny właściciel Dóbr Adamowskich. Po II wojnie światowej majątek upaństwowiono, a dwór zamieniono w szkołę. Obecni właściciele włości otoczyli troskliwą opieką to wyjątkowe miejsce.

Zdjęcie 12 Dawny dwór w Adamowie

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

- **Zabytkowe młyny wodne w Bondyrzu.** Niegdyś, nad meandrującą rzeką Wieprz, znajdowało się wiele młynów wodnych, z których do czasów dzisiejszych przetrwały dwa. Zbudowany w 1932 r., należący wcześniej do rodziny Kowalczyków, z kotłem wodnym podsiębiernym, po odrestaurowaniu przez nowego właściciela, wraz z całą zagrodą młynarską wpisany został do rejestru zabytków. Obok młyna, tuż za mostem, znajduje się kamienny, dotknięty duchem czasu budynek, zbudowany w 1928 r., będący niegdyś łaźnią wiejską, z której korzystali pracownicy fabryki mebli i okoliczni mieszkańcy.

Kolejny młyn, bardzo dobrze zachowany, ulokowany przy Hodowli Ryb Łososiowatych – Pstrąg Roztoczański dodaje klimatu i pięknie wpisuje się w urokliwość tego miejsca. Będąc w Bondyrzu warto zboczyć z trasy głównej, w kierunku Trzepiecín, by zobaczyć miejsce, gdzie znajduje się założona w 1888 r. przez inwestorów z Warszawy fabryka mebli giętych, w której do dzisiaj kontynuuje się tradycje meblarskie.

Zdjęcie 13 Zabytkowe młyny wodne w Bondyrzu

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

- **Muzeum Historii Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej im. Stanisława Prusa ps. Adam w Bondyrzu.** Pierwsze muzeum założył jeszcze w 1972 r. na terenie fabryki były żołnierz Armii Krajowej, Jan Sitek. Ale propagowanie pamięci o AK nie podobało się władzy ludowej, więc je zamknięto po kilku latach. Ponownie otwarto je w roku 1983 pod nazwą Muzeum Lat Walki i Okupacji Zamojszczyzny

1939- 1944. W 1990 r. Jan Sitek postanowił przekazać zbiory muzealne Światowemu Związkowi Żołnierzy Armii Krajowej. Rok później został społecznym kustoszem muzeum, które zmieniło nazwę na obecną. Po jego śmierci (w 2008 r.) kustoszem jest Edmund Sitek. Zbiorów, jakie się tu znajdują, nie ma chyba żadne inne muzeum w Polsce. To kilka sal tematycznych, poświęconych kampanii wrześniowej, Związkowi Walki Zbrojnej – Armii Krajowej, Batalionom Chłopskim oraz martyrologii Zamojszczyzny. Otwarto też wystawę multimedialną „Niezlomni Zamojszczyzny – walka zbrojna o niepodległość w latach 1939- 1953”, którą zorganizowano w ramach tak samo zatytułowanego programu, dotowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Dzięki programowi muzeum i jego otoczenie zostały odremontowane i unowocześnione, a eksponaty-odnowione. Wśród eksponatów są m.in. zdjęcia, mapy, plakaty, dokumenty, prasa, wydawnictwa okupacyjne, mundury, sprzęt wojskowy, broń, odznaczenia, a nawet kompletny wojskowy ołtarz polowy z 1939 r., pierwotnie należący do Armii „Kraków”, a potem używany przez partyzantów. Przed budynkiem stoją czołg T-34- 85 oraz armata dywizyjna ZIS-3 76 mm. Muzeum jest własnością ŚZŻ AK. Dzięki temu zwiedzanie jest bezpłatne. Ciekawostką jest, że w jednej z sal umieszczono duży zbiór skamieniałości i minerałów, które Jan Sitek zbierał od połowy minionego wieku. Można tam zobaczyć m.in. rzadkie i piękne minerały, skamieniałe drzewa, głowonogi, małże, gąbki, koralowce, ślimaki i inne stworzenia, które żyły miliony lat temu.

Zdjęcie 14 Muzeum Historii Światowego Związku Żołnierzy AK

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

- **Muzeum Wsi Zamojskiej w Żyznowie**, gdzie można zobaczyć zgromadzonych przez właściciela około 3 tys. eksponatów, głównie starych narzędzi rolniczych i domowych sprzętów używanych w przeszłości przez jego przodków i ich sąsiadów.

Zdjęcie 15 Ekspozycje w Muzeum Wsi Zamojskiej w Żyznowie

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

- **Pomniki upamiętniające bohaterów i wydarzenia II Wojny Światowej.** Gmina została mocno doświadczona podczas II wojny światowej. Tragiczne wydarzenia pokazały, jak wielkimi patriotami, gotowymi poświęcić życie w obronie swojej Małej Ojczyzny są jej mieszkańcy. Symbolicznym miejscem jest Wojda, gdzie

30 grudnia 1942 r. członkowie Batalionów Chłopskich stanęli w obronie wysiedlanej ludności Zamojszczyzny. Wydarzenie to uznawane jest przez historyków za symboliczny początek Powstania Zamojskiego. Przypomina o tym pomnik zaszyty w gęstwinie leśnej, dedykowany „Żołnierzom Powstania Zamojskiego”. Pomniki, poświęcone obrońcom Ojczyzny w czasie II wojny światowej znajdują się także w Szewni Dolnej, Feliksówce, Rachodoszczach i w Bondyrzu. Wielką czią otaczają mieszkańcy Suchowoli i uczniowie miejscowej szkoły pomnik przedstawiający Orła zrywającego pęta, poświęcony żołnierzom poległym w walce z okupantem hitlerowskim w 1939 r., wzniesiony na cmentarzu parafialnym w Suchowoli w 1968 r.

Zdjęcie 16 Pomnik Żołnierzy poległych w obronie Ojczyzny w 1939 roku w Suchowoli oraz Pomnik poświęcony żołnierzom Powstania Zamojskiego w latach 1942-1944 w Szewni Dolnej

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

Obiekty architektury sakralnej:

- Drewniany, modernistyczny **kościół w Bondyrzu** wzniesiony w latach 1948-1949 w stylu zakopiańskim. Obok kościoła stoi drewniana dzwonnica zbudowana 1971 roku. W centralnej części świątyni znajduje się ołtarz z 1958 r., na którego szczycie króluje symbol Opatrzności Bożej.

Zdjęcie 17 Kościół w Bondyrzu

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

- **Zabytkowy Kościół pw. św. Stanisława wraz z dzwonnica w Potoczku, którego historia sięga 1870 roku.**

Zdjęcie 18 Kościół w Potoczku

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

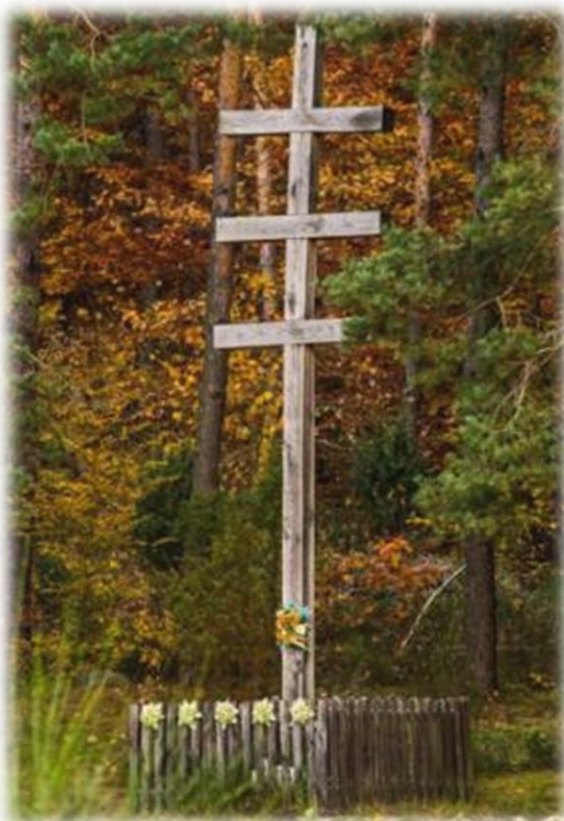
- **Kościół pw. św. Michała Archanioła w Szewni Dolnej, wybudowany w 1905 r. jako cerkiew.**
- **Liczne przydrożne kapliczki i krzyże.**

Zdjęcie 19 Leśna kapliczka w Bliżowie i przydrożna kapliczka w Potoczku

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

Zdjęcie 20 Krzyż epidemiczny w Jacni i krzyż kamienny w Feliksówce

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

Oryginalnymi atrakcjami Gminy są:

- **Wioska Przygody „Frajda” w Bliżowie** – miejsce aktywnego wypoczynku. W wiosce indiańskiej można strzelać z łuku, poszukiwać skarbów, rozpalić ognisko za pomocą krzesiwa, wbijać gwoździe oraz pomalować twarz w indiańskie barwy. Szalony tor przeszkód oferuje czołganie, wspinanie, przejście po belkach i równoważniach, pajęczynę, wiszący most. Dodatkową atrakcją jest gra terenowa „Bitwa o Wojdę”. Na trasę uczestnicy wyruszają podzieleni na dwie grupy. Do celu doprowadzi specjalnie przygotowana mapa z ciekawymi zadaniami i zagadkami po drodze. Na mecie na zwycięską drużynę czeka nagroda.
- **Winnica na Roztoczu „Czarnowoda”**. W tym wyjątkowym miejscu, otwartym dla tych, którzy chcą poznać tajniki uprawy winorośli, można także dowiedzieć się wszystkiego o produkcji win.

Zdjęcie 21 Winnica w Czarnowodzie

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy w Adamowie

- **Ośrodek Hodowli Ryb Łososiowatych „Pstrąg Roztoczański” w Bondyrzu**. Serwuje potrawy z pstrągów wyhodowanych w zgodzie z naturą, stosując czyste i ekologiczne metody.

- **Strusi folwark w Szewni Górnej.** Jest to gospodarstwo agroturystyczne zajmujące się hodowlą strusi i oferujące relaks na tonie natury.

Na terenie gminy znajdują się następujące obszary chronione:

- **Roztoczański Park Narodowy** - w granicach gminy (teren pomiędzy Wojdą i Szewnią Dolną) znajduje się 325,89 ha parku, co stanowi 3% jej całkowitej powierzchni, a wraz z otuliną (szerokości 4 km) park obejmuje ponad 50% powierzchni gminy - 5 274,65 ha. W RPN na terenie Gminy Adamów znajdują się następujące atrakcje:

- **Ścieżka historyczno-przyrodnicza do Wojdy** - ścieżka rozpoczyna się przy Pomniku Powstania Zamojskiego w Szewni Dolnej. W początkowym odcinku prowadzi wśród okazałej buczyny porastającej lessowe wąwozy. Na wierzcholinie dawnego punktu widokowego mija obelisk upamiętniający radzieckiego partyzanta Pawła Dawidenkę, poległego podczas bitwy połączonych oddziałów BCH i partyzantki radzieckiej z Niemcami pod Wojdą w 1942 r. Dalej ścieżka wiedzie na wschód, obok kapliczka wskazująca lokalizację nieistniejącej już gajówki „Wojda”. Idąc dalej docieramy do obumarłego dębu szypułkowego oraz obelisku upamiętniającego walki w ramach Powstania Zamojskiego które wybuchło w sprzeczności do prowadzonej przez Niemców na Zamojszczyźnie akcji wysiedleńczej Polaków w latach 1942-1943. Od pomnika Dawidenki do Wojdy ścieżka pokrywa się ze szlakiem Partyzanckim.
- **Szlak partyzancki** - Szperówka - Krynice, długości 53 km. Szlak od północy wchodzi do Szczebrzeszyna. Dalej wiedzie na południe przez Brody Duże, "Białą Drogą" do leśniczówki Krzywe w RPN (dawniej Dębowiec). Przy tej drodze znajduje się użytek ekologiczny „Brodzka Góra”, w którym ochroną objęto zbiorowiska roślinności kserotermicznej. Towarzyszy jej sosna, tarnina, dzika róża, jabłoń, brzoza, dereń, osika i dąb. Jest tu stanowisko wielu roślin chronionych: obuwika pospolitego, pierwiosnka lekarskiego, orlika pospolitego, zawilca wielkokwiatowego. Szlak wiedzie dalej dawnym traktem „Szczembrzeską Drogą” przez lasy własności prywatnej do granic Parku. Dociera do osady leśnej „Krzywe”, w czasie lata bazy RK SOP. Dalej,

szlak prowadzi do Kosobud przez „Jarugi” - obszar objęty ochroną ścisłą. Szlak dochodzi do wsi przy przystanku PKS gdzie znajdują się kancelarie obwodów ochronnych RPN. Tu można uzyskać informację i niezbędną pomoc. Można kontynuować wędrówkę dalej szlakiem lub wrócić do Zwierzyńca drogą przez Obroc (około 9 km). Szlak wiedzie przez wieś, następnie prowadzi pod górę na punkt widokowy. Lasem dochodzi do osady Wojda i dalej przez Górę Borsuki, dochodzi do Bliżowa. Stąd można kontynuować wędrówkę do Krasnobrodu lub wrócić do Zwierzyńca przez Bondyryz, Guciów, Obroc (około 18 km).

- **Obwodnica RPN im. Aleksandry Wachniewskiej - Zwierzyniec - Florianka**, długości 67 km. Szlak otacza Park. Przejście ze Zwierzyńca do „Dębowca” (8 km) wymaga około 3 godz. Na pokonanie odcinka Bondyryz - Górecko Kościelne (18 km), potrzeba ponad 5 godzin. Odcinek Górecko Kościelne - Florianka, (13 km), wymaga co najmniej 4 godz., ze względu na trudne, piaszczyste drogi. Z wielu miejsc na szlaku roztaczają się piękne widoki, Po drodze mijamy przydrożne kapliczki, stare drzewostany jodłowe i sosnowe, skałki ostańcowe strefy krawędziowej Roztocza. Szlak wiedzie przez malowniczo położone wioski, z urokliwymi kościołami i pozostałościami tradycyjnego, drewnianego budownictwa.
- **Krasnobrodzki Park Krajobrazowy** - znaczna część parku położona jest na terenie gminy Krasnobród (7 208 ha) oraz Adamów (240 ha). Został on utworzony w 1988 r. Krasnobrodzki Park Krajobrazowy obejmuje swoim zasięgiem partie najwyższych wzniesień Roztocza Środkowego, przekraczających wysokość 350 m n.p.m. oraz fragment doliny górnego Wieprza. Na północnym zachodzie Park graniczy z otuliną Roztoczańskiego Parku Narodowego, na południu zaś otulina Parku styka się z Parkiem Krajobrazowym Puszczy Solskiej. Największą rzeką, dość ubogiego w wody, Parku jest Wieprz. Rzece towarzyszą piękne podboczowe źródła. Najbardziej malownicze i najwydajniejsze źródła - w Hutkach, Husinach i przy Kaplicy „Na Wodzie” - objęte są ochroną jako pomniki przyrody. W wodach Wieprza, oprócz licznych gatunków ryb, spotkać można także raki. O dawnej aktywności geologicznej na terenie Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego świadczy wyjątkowo malowniczy i urozmaicony krajobraz. Charakterystyczne są

wychodnie skalne w formie ostańców na szczytach roztoczańskich wzniesień. Największe skupiska skałek znajdują się na wzgórzu Wapielnia (387 m n.p.m.) – najwyższym wzniesieniu Roztocza Środkowego – oraz na wzgórzu Kamień (348 m n.p.m.). W dolinie Wieprza możemy spotkać piaszczyste wydmy o parabolicznym kształcie, osiągające wysokość nawet do 20 m i długość do 1,5 km. Inną, ciekawą formą rzeźby Parku są suche doliny tworzące dwa systemy: jeden z nich występuje w okolicach Krasnobrodu i związany jest z doliną Wieprza, natomiast drugi występuje w południowo-zachodniej części Parku i związany jest z doliną górnego Sopotu. Z kolei na terenach pokrytych przez płyty lessu utworzyły się głębokie wąwozy. Znajdują się one w okolicach wsi Zielone.

- **Rezerwat przyrody leśny częściowy „DEBRY”** o powierzchni 179,31 ha położony jest między Hutkami a Bondyrzem. Utworzony został w 1983 r. w celu ochrony starodrzewu bukowo-jodłowego z wieloma gatunkami roślin górskich. Obejmuje swoim zasięgiem fragment wierzchowiny, poprzecinanej wąwozami erozyjnymi tzw. debrami, które dały początek jego nazwie. Większą część rezerwatu stanowi zespół wyżynnego jodłowego boru mieszanego porastający wierzchowiny i łagodne zbocza wąwozów. W głębszych jarach i na stromych stokach znalazł dla siebie miejsce buk, tworząc zespół żywej buczyny karpackiej – formy roślinności charakterystycznej dla regła dolnego Karpat.
- **Obszar Natura 2000** – obszar „Uroczyska Lasów Adamowskich” (PLH 060094) utworzono w celu ochrony doskonale zachowanych buczyn, dość dobrze wykształconych grądów oraz stanowisk roślin rzadkich. W kompleksie leśnym między Szewnią a Wierzchowinami znajdują się stanowiska obuwnika pospolitego, któremu towarzyszą: buławniki, kruszczyki, podkolany, gniezdnik oraz listera jajowata. W uroczysku „Stary Działek”, położonym na granicy arkuszy Krasnobród i Komarów, spotkać można dzwonecznika wonnego oraz obuwnika pospolitego.¹¹
- **Pomniki przyrody:**
 - aleja lipowa w parku podworskim w Adamowie obejmująca 20 lip drobnolistnych o obwodach od 210 cm do 400 cm, 5 jesionów wyniosłych o obwodach od 120 do 340 m;

¹¹ *Objaśnienia do mapy geologicznej Polski 1:50000. Arkusz Krasnobród (894)*, Państwowy Instytut Geologiczny, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2011

- grupa 14 lip drobnolistnych o obwodach od 140 do 340 cm w Adamowie,
- dąb szypułkowy o obwodzie 366 cm w Wojdzie,
- lipa drobnolistna o obwodzie 475 cm w Bondyrzu.

Na terenie Gminy Adamów znajdują się zabytki wpisane do rejestru zabytków, co przedstawia poniższa tabela:

Tabela 6 Zabytki nieruchome architektury i budownictwa wpisane do rejestru zabytków na terenie Gminy Adamów

Lp.	Miejscowość	Nazwa obiektu	Nr rejestru zabytków
1.	Adamów	Dworek drewniany w zespole dworskim	A/1476
2.	Adamów	Owczarnia w zespole dworskim	A/1476
3.	Adamów	Park z aleją dojazdową w zespole dworskim	A/1476
4.	Bondyryz	Młyn wodny	A/457
5.	Potoczek	Cerkiew prawosławna, ob. kościół filialny pw. św. Stanisława	A/1516
6.	Potoczek	Dzwonnica w zespole cerkwi	A/1516
7.	Szewnia Dolna	Cerkiew prawosławna, ob. kościół filialny pw. Zwiastowania NMP	A/1517

Źródło: Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Zamojskiego na lata 2019-2022

Gmina Adamów staje się z każdym rokiem bardziej atrakcyjna oraz przyjazna mieszkańcom i turystom, którzy coraz częściej decydują się na odpoczynek na Roztoczu. Do dyspozycji turystów pozostaje około 90 miejsc w pensjonatach i ośrodku wypoczynkowym, około 160 miejsc noclegowych w gospodarstwach agroturystycznych oraz lokalna kuchnia.

Usługi gastronomiczne są świadczone w następujących miejscach:

- Centrum Integracji Społecznej, Jacnia 68A
- Ośrodek wypoczynkowy, Jacnia 142
- „Mama” Restauracja, Jacnia 20
- Chata Rybaka – Pstrąg Roztoczański, Bondyryz 9A
- La Majella – Kuchnia Włoska, Bondyryz 175

Poniżej znajduje się lista miejsc oferujących usługi noclegowe:

- Gościniec pod Akacjami, Adamów 81

- Pensjonat Potoczek, Potoczek 15
- Ośrodek Wypoczynkowy (stok narciarski), Jacnia 142
- „Strusi Folwark” Barbara i Tadeusz Prusińscy, Szewnia Górna 35
- „Winnice Czarnowoda” Marcin Piotrowski
- Mariola Radlińska, Szewnia Dolna 117A
- Agnieszka Kostrubiec, Szewnia Dolna 104
- „Orzechowe Roztocze” Paweł i Wiesława Nowosad, Szewnia Górna 32
- „Chatka na Roztoczu” Tomasz Herc, Bondyrz 131
- „Domek Babci” Helena Szewczuk, Bondyrz 24
- Maria i Mirosław Sak, Bondyrz 139b
- Zbigniew Teterycz, Bondyrz 112a
- Głęb Zofia, Bondyrz 95
- Eugenia Gałan, Bondyrz 97
- Maciej Badach, Bondyrz 134
- Artur Gałan, Bondyrz 175
- Elżbieta Tkacz, Bondyrz 9B
- „Jacynka” Anna Dementko, Jacnia 8C
- „Ulęgałki” Jacek Kosik, Jacnia 139
- Małgorzata Skiba, Jacnia 21
- Grażyna Stochmalska, Jacnia 83
- „Ranczo Madejówka”, Agnieszka i Mariusz Madeja Suchowola-Kolonia 91
- Siedlisko Malinówka Anna Cichosz, Malinówka
- „Widoki Roztocza” Zofia Łój. Felkisówka 65
- Spółdzielnia Socjalna „Adamowianka” – Mała gastronomia nad zalewem w Jacni¹²

¹² Lista miejsc świadczących usługi noclegowe i gastronomiczne pochodzi z albumu/publikacji wydanej w 2020 roku przez Gminę Adamów na zlecenie Stowarzyszenia „Razem dla Gminy Adamów”

Rozbudowa narzędzi i oferty turystycznej jest szansą rozwoju społeczno-gospodarczego. Gmina posiada bogaty zasób materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Rolą samorządu lokalnego jest realizacja, stymulowanie i ułatwianie tych działań, np. poprzez pozyskiwanie środków zewnętrznych, stała współpraca z lokalnym biznesem turystycznym i wprowadzanie ułatwień dla przedsiębiorców z branży turystycznej

WNIOSKI:

- mnogość walorów przyrodniczo-krajobrazowych oraz bogate dziedzictwo historyczno-kulturowe stanowiące ogromny potencjał do rozwoju turystyki
- niewystarczająca w stosunku do wymagań infrastruktura turystyczna na obszarze gminy
- brak atrakcyjnych punktów widokowych
- zbyt mała liczba ścieżek rowerowych
- mała liczba przedsięwzięć prowadzących do ochrony cennych obszarów i zabytków
- niski stopień przedsiębiorczości mieszkańców
- niewykorzystane walory oraz potencjał turystyczny rzeki Wieprz
- zły stan wytyczonych szlaków rowerowych przy gruntowych drogach gminnych

3.3 POTENCJAŁ PRZESTRZENNO – FUNKCJONALNY

Sieć osadnicza gminy Adamów jest charakterystyczna dla gmin wiejskich w części wschodniej Polski. Układ przestrzenny miejscowości ukształtował się wzdłuż głównego układu komunikacyjnego oraz głównych cieków wodnych i suchych dolin. W związku z powyższym przeważają tutaj miejscowości o układzie urbanistycznym ulicowym charakteryzującym się zwartą zabudową mieszkaniową po obu stronach ulicy. W gminie występują również miejscowości typu rzędowego, ciągnące się wzdłuż prostej drogi lub cieku wodnego z luźną zabudową, często występujące tylko po jednej stronie.

Układ przestrzenny gminy Adamów zdeterminowany jest warunkami przyrodniczymi i zaszczościami historycznego rozwoju osadnictwa. Większość jednostek osadniczych ukształtowana została w okresie XVI – XIX wieku, wzdłuż istniejących szlaków komunikacyjnych oraz dolin rzecznych lub obniżen terenu i ma zabudowę zwartą lub skupioną. Wiek XX to rozwój zabudowy kolonijnej, powstałej na skutek reform rolnych głównie z 1944 roku oraz późniejszych wtórnych podziałów.

Zabudowa mieszkaniowa gminy Adamów ukształtowana została w oparciu o podstawową i tradycyjną funkcję gminy, jaką jest rolnictwo. Dominuje budownictwo charakterystyczne dla osadnictwa wiejskiego pod względem formy i funkcji - budynek mieszkalny jednorodzinny z towarzyszącą zabudową związaną z działalnością gospodarczą mieszkańców. Na terenie gminy Adamów występuje również zabudowa jednorodzinna, wielorodzinna i letniskowa (rekreacji indywidualnej). Lokalne zgrupowania osadnicze mają głównie zagrodowy charakter zabudowy, w którym zlokalizowane są ośrodki usług i miejsc pracy związanej z działalnością pozarolniczą.

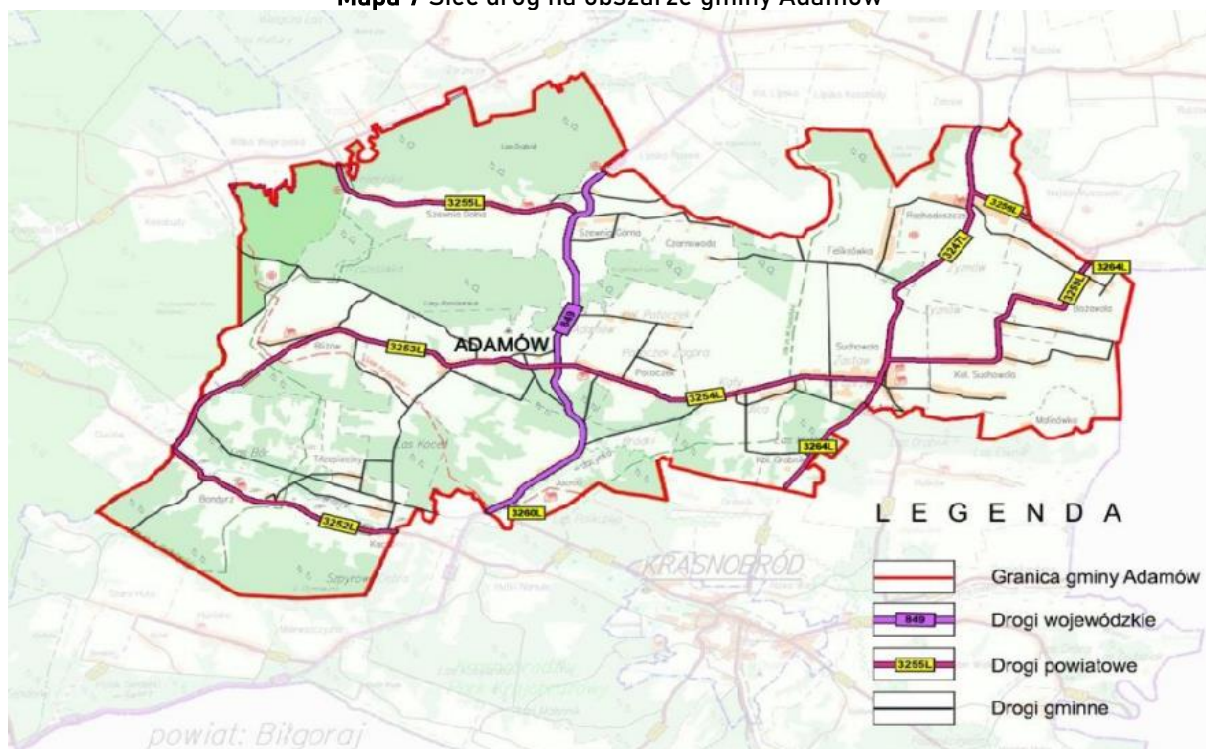
Pod względem funkcjonalno – przestrzennym gminę podzielić można na 2 obszary:

A – Obszar zachodni – aktywności gospodarczej – z ośrodkiem gminnym Adamów obejmujący wsie: Adamów, Szewnia Górna, Szewnia Dolna, Czarnowoda, południowa część wsi Potoczek, Bliżów, Bondyrz, Trzepieciny, Jacnia i Grabnik. Obszar ten charakteryzuje się bardzo dużą lesistością oraz znaczną aktywnością gospodarczą pozarolniczą. Znaczna część tego obszaru znajduje się w otulinie Roztoczańskiego Parku Narodowego.

B – Obszar wschodni – produkcji rolnej – z ośrodkiem pomocniczym Suchowola obejmujący wsie: Rachodoszcze, Feliksówka, Suchowola – Kolonia i północna część wsi Potoczek. Obszar ten to tereny rozwoju funkcji rolniczej – mała lesistość, znaczne przestrzenie użytków rolnych oraz stosunkowo dobre gleby.

Układ komunikacyjny gminy Adamów wyznaczony został przez drogę wojewódzką nr 849 Zamość – Krasnobród – Józefów – Wola Obszańska, której długość na obszarze Gminy wynosi 6,5 km.

Mapa 7 Sieć dróg na obszarze gminy Adamów

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Adamów na lata 2017 - 2023

Ważny wpływ na dostępność komunikacyjną gminy ma sieć dróg powiatowych, która na obszarze gminy jest dobrze usytuowana i komunikuje większość jednostek osadniczych. Łączna ich długość wynosi 36,63 km. Parametry techniczne tych dróg odbiegają jednak od wymaganych „warunkami technicznymi”¹³.

Przez teren gminy Adamów przebiegają następujące drogi powiatowe:

- G (droga główna): 3247 L - Pniówek - Suchowola - Maciejówka (6 830 m)
- G (droga główna): 3252 L - Obrocz - Namule - Hutki (4 285 m)
- Z (droga zbiorcza): 3260 L - Tomaszów Lubelski - Krasnobród - Jacnia (302 m)
- L (droga lokalna): 3253 L - Adamów - Bliżów - Guciów (7 113 m)
- Z (droga zbiorcza): 3255 L - Szewnia - Wólka Wieprzecka (4 140 m)
- Z (droga zbiorcza): 3254 L - Potoczek - Suchowola - (5 760 m)

¹³ „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Adamów”

- Z (droga zbiorcza): 3258 L - Łabunie Reforma - Majdan Ruszkowski - Rachodoszcze (700 m)
- Z (droga zbiorcza): 3259 L - Suchowola - Majdan Ruszkowski (5 363 m)
- Z (droga zbiorcza): 3265 L - Boża Wola - Namule - Majdan Krynicki - Janówka (980 m)
- L (droga lokalna): 3264 L - Krasnobród - Grabnik - Suchowola (1 150 m)

Wewnętrzny szkielet dróg Gminy Adamów, oprócz dróg powiatowych, stanowią drogi gminne (69% wszystkich dróg). Długość dróg gminnych wynosi blisko 81 km, z czego jedynie 40% to drogi o nawierzchni utwardzonej. Stan dróg jest różny, jednak w większości wymagają one remontów i konserwacji. Szczególnej uwagi wymagają drogi gminne, które nie posiadają utwardzonej powierzchni. Ponadto na terenie gminy zauważalne są potrzeby w zakresie niewystarczającej organizacji ruchu pieszego i rowerowego.

Podstawowy układ komunikacyjny uzupełniony jest w poszczególnych miejscowościach przez ogólnodostępne drogi lokalne i wewnętrzne (nie zaliczone do żadnej z ww. kategorii dróg) pełniące rolę dojazdową do gruntów rolnych i leśnych, obsługujące tereny zabudowy mieszkaniowej i usługowo-produkcyjnej. W poniższej tabeli zaprezentowano zestawieni dróg gminnych w Gminie Adamów.

Tabela 7 Zestawienie dróg gminnych na terenie gminy Adamów

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi
1.	110825 L	dr. pow. 3247L - Feliksówka - Rachodoszcze - dr. pow. 3247L
2.	110826 L	dr. pow. 3247L - dr. pow. 3259L
3.	110827 L	dr. woj. 849 - Czarnowoda - Kol. Feliksówka - dr. gm. 110825L
4.	110828 L	dr. pow. 3252L - Bondyryz - Kątek - Hucisko
5.	110829 L	dr. pow. 3253 L - Adamów - Kol. Bondyryz - Trzepieciny - Bondyryz - Kaczórki - dr. woj. 849
6.	110830 L	dr. pow. 3255L - Szewnia Dolna - Kol. Bliżów - dr. pow. 3253L
7.	110831 L	dr. woj. 849 - Szewnia Górna - koniec zabudowy
8.	110832 L	dr. pow. 3247L - koniec zabudowy wsi Żyznów
9.	110833 L	dr. pow. 3259L - kol. Boża Wola - koniec zabudowy

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi
10.	110834 L	dr. pow. 3247L – Żyznów – koniec zabudowy
11.	110835 L	dr. pow. 3259L – kol. Boża Wola – koniec zabudowy
12.	110836 L	dr. pow. 3259L – kol. Suchowola – koniec zabudowy
13.	110837 L	dr. pow. 3259L – kol. Suchowola – koniec zabudowy
14.	110838 L	dr. gm. 110837L – Malinówka
15.	110839 L	dr. gm. 110838L – Malinówka
16.	110840 L	dr. pow. 3264L – Suchowola
17.	110841 L	dr. pow. 3264L – Grabnik Górny – wysypisko śmieci
18.	110842 L	dr. pow. 3254L – Suchowola – Ulica – dr. pow. 3254L
19.	110843 L	dr. woj. 849 – Bródki – koniec zabudowy
20.	110844 L	dr. woj. 849 – kol. Adamów – Kol. Potoczek – koniec zabudowy
21.	110845 L	dr. Pow. 3254L – Potoczek – Kol. Potoczek – dr. gm. 110844L
22.	110846 L	początek Kol. Potoczek II – Czarnowoda – dr. gm. 110827L
23.	110847 L	dr. gm. 110845L – Kol. Potoczek – Zagóra –koniec zabudowy
24.	110848 L	dr. pow. 3252 L – Kaczórki – dr. gm. 110829L
25.	110849 L	dr. gm. 110848 L – Bondyrz Osiedle – koniec zabudowy
26.	110850 L	dr. gm. 110829L – Trzepieciny – dr. gm. 110829L
27.	110851 L	dr. pow. 3253L – Bliżów – koniec zabudowy
28.	110852 L	dr. gm. 110830L – Bliżów Wojda – koniec zabudowy
29.	110853 L	dr. pow. 3253L – Adamów – dr. woj. 849
30.	110854 L	dr. pow. 3253L – dr. gm. 110853L
31.	110855 L	dr. woj. 849 – Szewnia Górna – koniec zabudowy

Źródło: Zasoby Urzędu Gminy Adamów

Przez obszar gminy Adamów przebiega tranzytem gazociąg wysokiego ciśnienia do stacji redukcyjnej w Zwierzyńcu. Dla zgazyfikowania obszaru gminy zrealizowano odgałęzienie z tego gazociągu w rejonie Kolonii Grabnik, a stację redukcyjną zlokalizowano w Suchowoli. Istniejąca sieć średnioprężna rozprawdza gaz do miejscowości Rachodoszcze, Feliksówka, Suchowola, Potoczek, Kolonia

Potoczek, Adamów, Jacnia, Bondyrz, Trzepieciny oraz części wsi Szewnia Górna i Szewnia Dolna zapewniając dostawę gazu dla celów gospodarczych, ciepłownictwa oraz rzemiosła i usług. Ponadto z sieci gazowej gminy zasilane są wsie: Guciów (Gmina Zwierzyniec) oraz Hutki, Kaczórki, Malewsczyzna, Hucisko i Stara Huta (Gmina Krasnobród). Łączna długość sieci na terenie gminy wynosi 69 km, w tym 84% stanowi czynna sieć rozdzielcza a 16% czynna sieć przesyłowa. Sieć gazowa w Gminie Adamów systematycznie rośnie w ostatnich latach.

Tabela 8 Wyposażenie gminy Adamów w sieć gazową w latach 2015-2019

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019
Długość czynnej sieci ogółem (m)	68 023	67 702	69 121	69 254	69 431
Długość czynnej sieci przesyłowej (m)	11 406	11 089	11 089	11 089	11 089
Długość czynnej sieci rozdzielczej (m)	56 617	56 613	58 032	58 165	58 342
Czynne przyłącza do budynków	752	758	753	764	768
Ludność korzystająca z sieci gazowej	744	756	778	803	804

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę dla potrzeb socjalno - bytowych są wody podziemne. Według danych Urzędu Gminy Adamów na koniec 2020 r. sieć wodociągowa gminy stanowiła system o długości 52,1 km, pozwalający na doprowadzenie wody do 732 punktów (przyłącza). Na system zaopatrzenia ludności w wodę w gminie Adamów składają się wodociągi zbiorowego zaopatrzenia w wodę oraz indywidualne ujęcia wody:

- wodociąg lokalny dla sołectwa Adamów – włączony do eksploatacji w 1966 r.,
- wodociąg Potoczek - włączony do eksploatacji w 1971 r., zaopatruje w wodę około 2 200 osób w miejscowościach: Suchowola, Suchowola Kolonia, Adamów, Potoczek, Potoczek Kolonia, Jacnia,
- studnia na osiedlu mieszkaniowym w miejscowości Bondyrz - włączona do eksploatacji w 2013 r., zaopatruje w wodę około 70 osób
- ujęcie wody przy Szkole Podstawowej w Szewni Górnej
- ujęcie wody w Bondyrzu „ROZTOCZAŃSKI PSTRĄG”
- ujęcie wody w Bondyrzu, Zakład Gastronomiczny „LA MAJELLA”
- ujęcie wody w Adamowie, Chłodnia „Profesjonal”

Poza zbiorowym systemem zaopatrzenia w wodę znajdują się miejscowości: Bliźów, Bondyrz, Czarnowoda, Suchowola Kolonia, Grabnik Kolonia, Malinówka, Szewnia Dolna, Szewnia Górna i Trzepieciny. Z ujęcia wody w Majdanie Ruszowskim (Gmina Łabunie) zaopatrywane w wodę jest około 270 gospodarstw domowych miejscowości Boża Wola, Rachodoszcze i Feliksówka.

Wyposażenie gminy w infrastrukturę kanalizacyjną decyduje o stanie środowiska w aspekcie sanitarnym. Długość sieci kanalizacyjnej w gminie Adamów wynosi 1,4 km. Jest ona przyłączona do 5 punktów a odsetek ludności korzystający z niej to zaledwie 0,5% mieszkańców gminy. W 2020 roku siecią kanalizacyjną odprowadzono 45 dm³ ścieków bytowych. Ponad to funkcjonuje 76 przydomowych oczyszczalni ścieków.

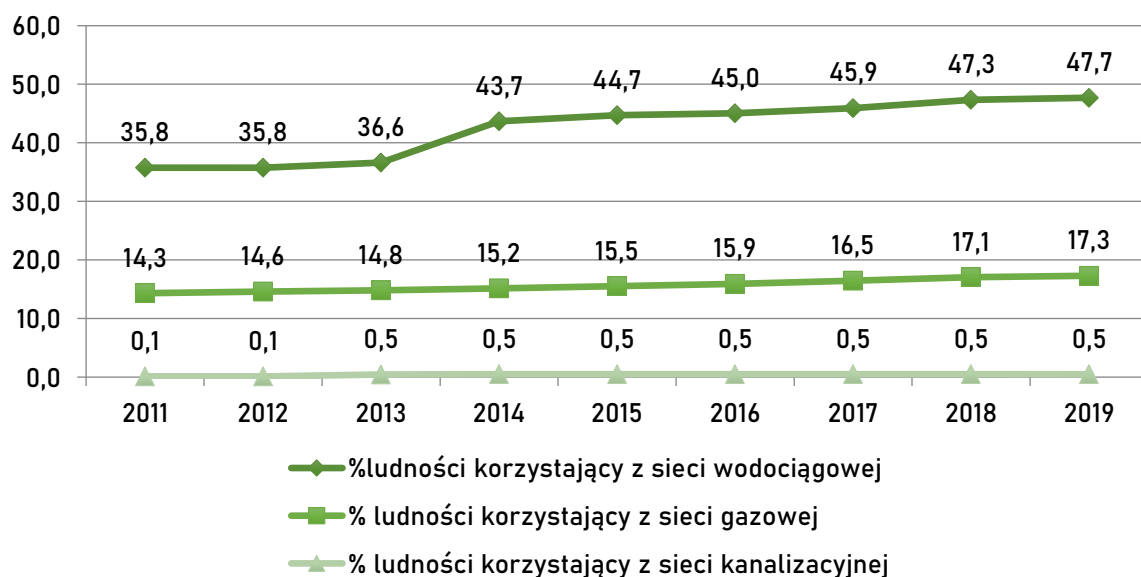
Jedynie w miejscowości Adamów zrealizowano lokalnie odcinek kanalizacji sanitarnej o długości 800 mb, który odprowadza ścieki z wielofunkcyjnego obiektu mieszczącego siedzibę Urzędu Gminy oraz Urzędu Pocztowego i mieszkań Spółdzielni Mieszkaniowej, a także z Ośrodka Zdrowia, biurowca MHSI i piekarni. W Bondyrzu lokalny odcinek kanalizacji sanitarnej obsługuje trzy budynki Spółdzielni Mieszkaniowej (byłe budynki mieszkalne zakładowe Fabryki Mebli) oraz Fabrykę Mebli. W pozostałym zakresie ścieki gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych i na zlecenie wywożone do oczyszczalni.

Na terenie gminy działają następujące oczyszczalnie ścieków:

- mechaniczno – biologiczna oczyszczalnia ścieków typu M-BOŚ 150 o obciążeniu wyrażonym równoważną liczbą mieszkańców RLM – 103, obsługująca wyżej wymieniony lokalny odcinek kanalizacji sanitarnej w miejscowości Adamów
- oczyszczalnia ścieków użytkowana przez Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „PROFESJONAL” Sp. z o.o. w Adamowie
- oczyszczalnia typu BioKube – obsługująca lokalny odcinek kanalizacji sanitarnej w miejscowości Bondyrz
- oczyszczalnia ścieków typu EKO – WGB – funkcjonująca przy Zespole Szkół w Suchowoli,
- oczyszczalnia ścieków – zlokalizowana przy Zespole Szkół w Szewni Górnej.

W gminie Adamów % mieszkańców korzystający z instalacji sieciowych jest na bardzo niskim poziomie w porównaniu do średniej dla powiatu zamojskiego. Mimo, że odsetek ten powoli lecz systematycznie rośnie, jest niższy w przypadku instalacji wodociągowej o 21% (gmina 48%, powiat 69%), instalacji gazowej o 4% (Gmina 17%, powiat 21%), instalacji kanalizacyjnej o 23% (Gmina 0,5%, powiat 23,5%). Niedostateczne zaopatrzenie ludności w instalacje niesie konieczność inwestowania w te obszary, natomiast w miejscach budownictwa rozproszonego niezbędne będzie również wspieranie rozwoju przydomowych oczyszczalni ścieków, których na koniec 2020 roku było 76.

Wykres 37 Zestawienie mieszkańców w % ogółu ludności korzystających z instalacji sieciowych w gminie Adamów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zmiany w systemie gospodarowania odpadami komunalnymi wprowadzone nowelizacją ustawy o utrzymaniu porządku i czystości w gminach mają sprawić, że nikomu nie będzie opłacało się wyrzucać śmieci na dzikie wysypiska, bo wszyscy mieszkańcy będą objęci systemem zbierania odpadów. Celem zmian jest również zwiększenie poziomu recyklingu i odzysku odpadów zebranych selektywnie, a także zmniejszenie masy odpadów ulegających biodegradacji kierowanych do składowania.

Na terenie gminy Adamów nie ma wysypiska śmieci ani możliwości przetwarzania odpadów komunalnych. W gminie funkcjonuje dobrze zorganizowany system zbiórki, transportu i unieszkodliwiania odpadów komunalnych. Usługę odbioru

i transportu odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości zamieszkałych na terenie gminy świadczy firma „ECLER” Wywóz Nieczystości Dariusz Gałgan z Łaszczówki (Tomaszów Lubelski). Wszystkie odpady komunalne zebrane z terenu Gminy Adamów dostarczane są do Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Dębowcu, zarządzanego przez PGK Sp. z o.o. w Zamościu.

Gmina Adamów zawarła z Miastem Zamość porozumienie międzygminne, dotyczące powierzenia Miastu Zamość zadania własnego gminy, polegającego na prowadzeniu punktu selektywnego zbierania odpadów komunalnych dla mieszkańców Gminy Adamów, na terenie Miasta Zamość.¹⁴

Przez wschodnią część gminy przebiega tranzytem linia energetyczna WN 110 kV relacji Zamość – Krasnobród (w obszarze gminy znajduje się 7,2 km). Na jej terenie nie ma stacji transformatorowej WN/SN tzw. Głównego Punktu Zasilającego. Gmina zasilana jest liniami napowietrznymi i kablowymi średnich napięć 15 kV (o łącznej długości 71,1 km) z rozdzielni mocy w Krasnobrodzie. Linie średniego napięcia zasilają stacje transformatorowe 15/04 kV – słupowe (53 szt.) i wewnętrzne (3 szt.). Łączna moc zainstalowanych stacji transformatorowych wynosi 7 090 kVA. Całkowita długość napowietrznej sieci elektroenergetycznej wynosi ponad 157 km, z czego 52% stanowią linie niskiego napięcia zasilające odbiorców indywidualnych i sieć oświetleniową.

Tylko w niewielkim procencie sieć jest kablowa – doziemna (9%). Przeważnie są to krótkie odcinki linii, zrealizowane do zasilania nowych budynków mieszkalnych lub usługowych. Istniejąca sieć energetyczna zapewnia zasilanie całego obszaru gminy. Eksploatacją poszczególnych elementów systemu elektroenergetycznego, zlokalizowanych na terenie gminy Adamów, zajmuje się PGE Dystrybucja S.A. Spółka jest jedynym operatorem systemu dystrybucyjnego działającego na terytorium gminy. Jest ona odpowiedzialna za dostawę energii elektrycznej z wytwórni do odbiorcy końcowego na jej terenie energetycznym. Zgodnie z danymi Urzędu Regulacji Energetyki, na analizowanym obszarze sprzedają energii elektrycznej obecnie zajmują się aż 103 podmioty. Na system oświetlenia ulicznego gminy składa się 552 lampy oświetleniowe (w większości typu sodowego) o mocy kształtującej się na

¹⁴ Raport o stanie Gminy Adamów za 2020 rok

poziomie od 70 do 250 W. Systematycznie dobudowywane są nowe odcinki oświetlenia zwiększające bezpieczeństwo poruszania się po jej terenie.

Na bazę sportową gminy Adamów, oprócz infrastruktury znajdującej się przy Zespołach Szkół w Suchowoli i Szewni Górnej (profesjonalne sale gimnastyczne, boiska przyszkolne oraz place zabaw), składają się również boiska sportowe znajdujące się miejscowościach Jacnia i Suchowola. Boisko w Jacni zostało zrewitalizowane. Natomiast stan boiska w Suchowoli nie jest zadowalający i wymaga modernizacji. Oprócz tego na obszarze gminy funkcjonuje dobrze rozwinięta sieć miejsc aktywności ruchowej. Składają się na nią place zabaw znajdujące się w miejscowościach: Szewnia ~~Dołna~~, Suchowola Rachodoszcze, Bondyrz, Potoczek i Jacnia oraz siłownia zewnętrzna integralna z placem zabaw w Jacni. W dwóch miejscowościach gminy działają jeden klub piłki nożnej:

- w Jacni – Ludowy Klub Sportowy „Orion Stihl”

W ostatnich latach zbudowano lub zmodernizowano następujące obiekty:

Analiza przedmiotowej sfery nie mogła by się odbyć w oderwaniu od bardzo ważnego dokumentu regulującego kwestie rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, jakim jest *Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Adamów na lata 2017-2023*¹⁵. Dokument stanowi podstawę do realizacji działań, które mają przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców wyznaczonego obszaru rewitalizacji, w szczególności tych, którzy są zagrożeni wyłączeniem z lokalnej społeczności, aby w konsekwencji doprowadzić do ich integracji społecznej. Program zakłada realizację działań zgodnie z podstawowymi zasadami społecznymi: personalizmu, dobra wspólnego, pomocniczości i solidarności. Wszelkie przedsięwzięcia podejmowane w ramach tegoż Programu będą prowadzone w oparciu o oddolną aktywność obywatelską mieszkańców i partnerskie współdziałanie aktywnych podmiotów działających w Gminie Adamów.

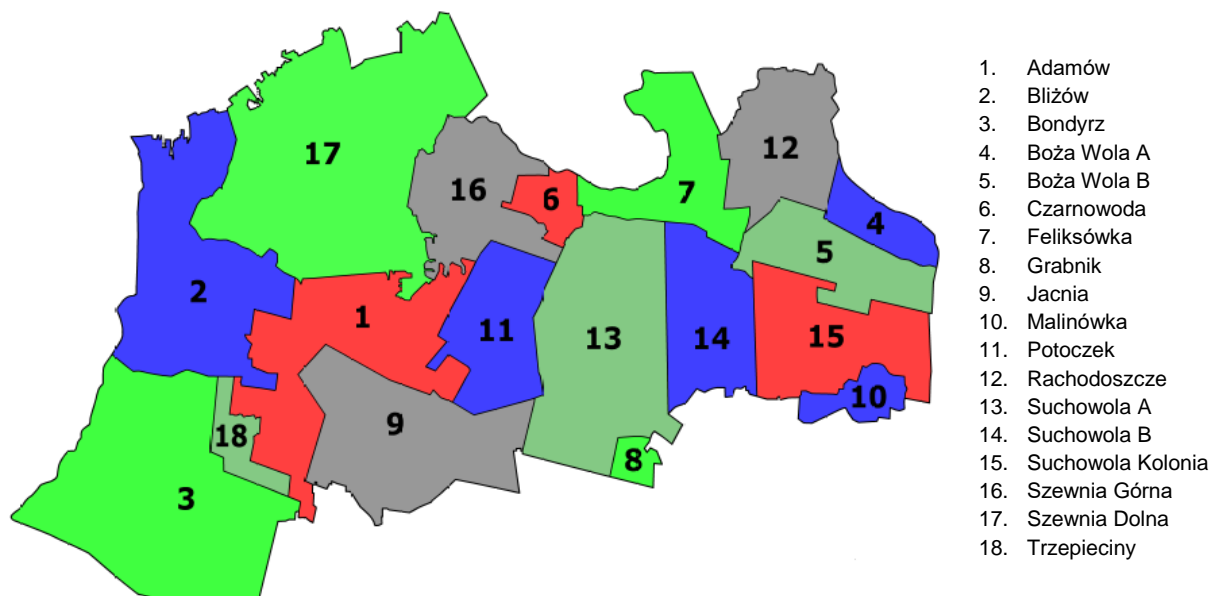
W ramach dokumentu dokonano delimitacji obszarów zdegradowanych oraz obszarów rewitalizacji.¹⁶ W tym celu przeprowadzono diagnozę gminy w oparciu

¹⁵ Przyjęty Uchwałą XIX/176/17 Rady Gminy Adamów z dnia 31 maja 2017 r.

¹⁶Zgodnie z „Wytocznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020” **obszar zdegradowany** to obszar, na którym zidentyfikowano **stan kryzysowy**, spowodowany koncentracją negatywnych

o analizę problemów w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, infrastrukturalnej, przestrzennej w dwunastu sołectwach (sołectwo stanowił jednostkę referencyjną).

Mapa 8 Sołectwa gminy Adamów

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Adamów na lata 2017-2023

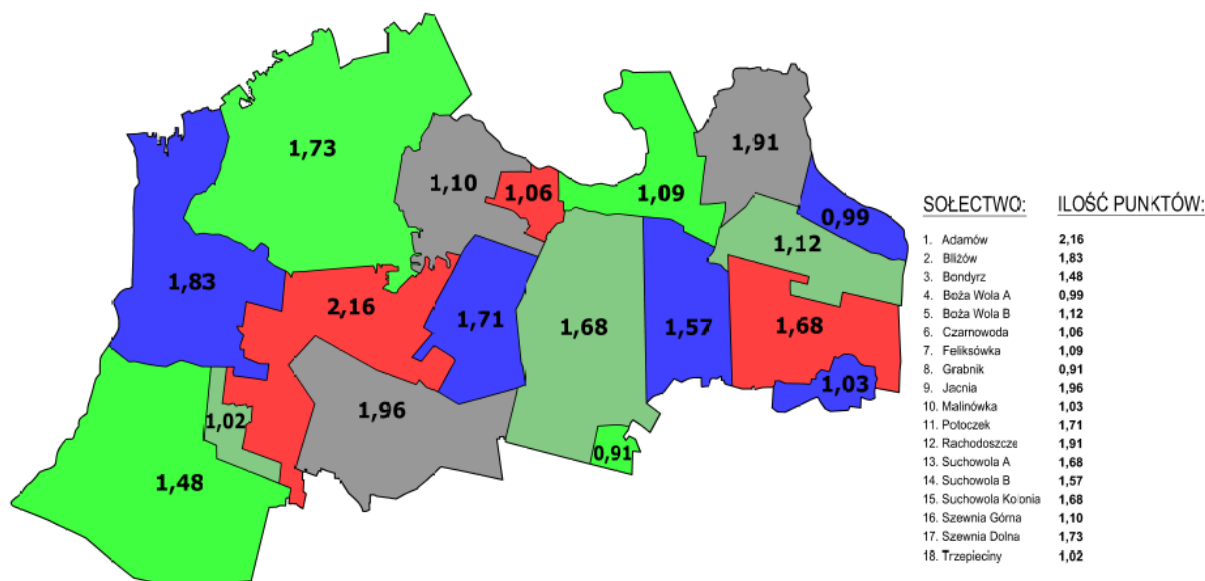
W celu delimitacji obszarów zdegradowanych zastosowano metodę analizy wskaźnikowej, wielokryterialnej. Przeprowadzono ją w oparciu o różnego rodzaju kryteria umożliwiające dokonanie analizy zróżnicowania zjawisk i procesów zachodzących w gminie oraz identyfikacji problemów. Katalog wskaźników został opracowany z uwzględnieniem specyfiki Gminy Adamów, w szczególności wiejskiego charakteru - głównym źródłem dochodu mieszkańców większości sołectw są gospodarstwa rolne, gmina charakteryzuje się również małą gęstością zaludnienia.

zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: **gospodarczej** (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw), **środowiskowej** (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska), **przestrzenno-funkcjonalnej** (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych), **technicznej** (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska). Natomiast **obszar rewitalizacji**, obejmuje całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację.

Dane zbierano dla 18 obszarów referencyjnych. Zagregowano je do analizy wskaźnikowej dla 5 obowiązkowych sfer: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. Wyniki jakie osiągnięto dzięki metodzie ilościowej zostały dopełnione przez zastosowanie analizy jakościowej. W ten sposób uwzględnione zostały zgłaszane w trakcie konsultacji społecznych oczekiwania i potrzeby lokalnej społeczności. Z uwagi na różne jednostki miary poszczególnych wskaźników oraz szerokie spektrum obszarów problemowych przeprowadzono standaryzację zmiennych, w celu sprowadzenia ich do porównywalnej skali tzw. skali niemianowanej, czyli nie związanej z jednostką miary. Standaryzacja wskaźników polega na odjęciu od nominalnej wartości wskaźnika dla danego obszaru średniej wartości dla wszystkich obszarów i podzieleniu przez odchylenie standardowe. Jest to zabieg konieczny z punktu widzenia poprawności obliczeń. W wyniku tej procedury wszystkie wystandaryzowane wskaźniki mają rozkład charakteryzujący się jednakową średnią i odchyleniem standardowym, co umożliwia ich logiczną interpretację.

Na poniższej mapie zaprezentowano sumę punktów uzyskanych w efekcie analizy wskaźnikowej wg poszczególnych obszarów referencyjnych.

Mapa 9 Suma punktów uzyskanych w efekcie analizy wskaźnikowej wg podziału na poszczególne jednostki referencyjne

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Adamów na lata 2017-2023

Dokonanie analizy wskaźnikowej dla obowiązkowych 5 sfer, za pomocą przyjętych miar pozwoliło na wstępne określenie terenów zdegradowanych. Kolejnym krokiem było dokonanie analizy jakościowej w zakresie dodatkowo zdefiniowanych problemów na wyłonionych obszarach. Wzięto również pod uwagę liczbę mieszkańców oraz wielkość powierzchni poszczególnych jednostek referencyjnych.

Ważne jest jednak zbadanie wszystkich obowiązkowych obszarów. Części składowe gminy gdzie koncentrują się najbardziej negatywne zjawiska w sferze społecznej, należy przeanalizować także pod względem występowania problemów z zakresu sfery gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno – funkcjonalnej oraz technicznej. Tereny, gdzie występują jedynie problemy społeczne, nie powinny być brane pod uwagę w ramach działań rewitalizacyjnych. Takie miejsca powinny zostać objęte działaniami sektorowymi w sferze polityki społecznej. Dlatego też, mimo nasilenia problemów społecznych w poszczególnych jednostkach referencyjnych, nie wyróżniono ich jako obszarów zdegradowanych. Bardzo istotną rolę w delimitacji obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji odegrała lokalna społeczność, która w ramach prowadzonych konsultacji dokonała hierarchizacji najpilniejszych potrzeb oraz problemów wymagających najszybszego działania.

Jako próg punktów dających podstawę do zakwalifikowania danego obszaru referencyjnego do obszaru zdegradowanego przyjęto wartość 1,90. Obszarami, w obrębie których koncentrują się zarówno negatywne zjawiska w sferze społecznej, jak i zjawiska kryzysowe w innych sferach, są sołectwa: Adamów (łącznie 2,16 punktów), Jacnia (łącznie 1,96 punktów) oraz Rachodoszcze (łącznie 1,91 punktów). W związku z powyższym tereny tych sołectw wyznaczono jako obszar zdegradowany.

Ze względu na ograniczenia wynikające z „*Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020*” związane z maksymalną liczbą ludności zamieszkującą obszar rewitalizacji (maksymalnie 30% ludności gminy) oraz wielkością tegoż obszaru (maksymalnie 20% powierzchni całej gminy) nie ma możliwości uznania całego obszaru zdegradowanego, wyznaczonego na terenie gminy Adamów na podstawie przeprowadzonej analizy, za obszar rewitalizacji.

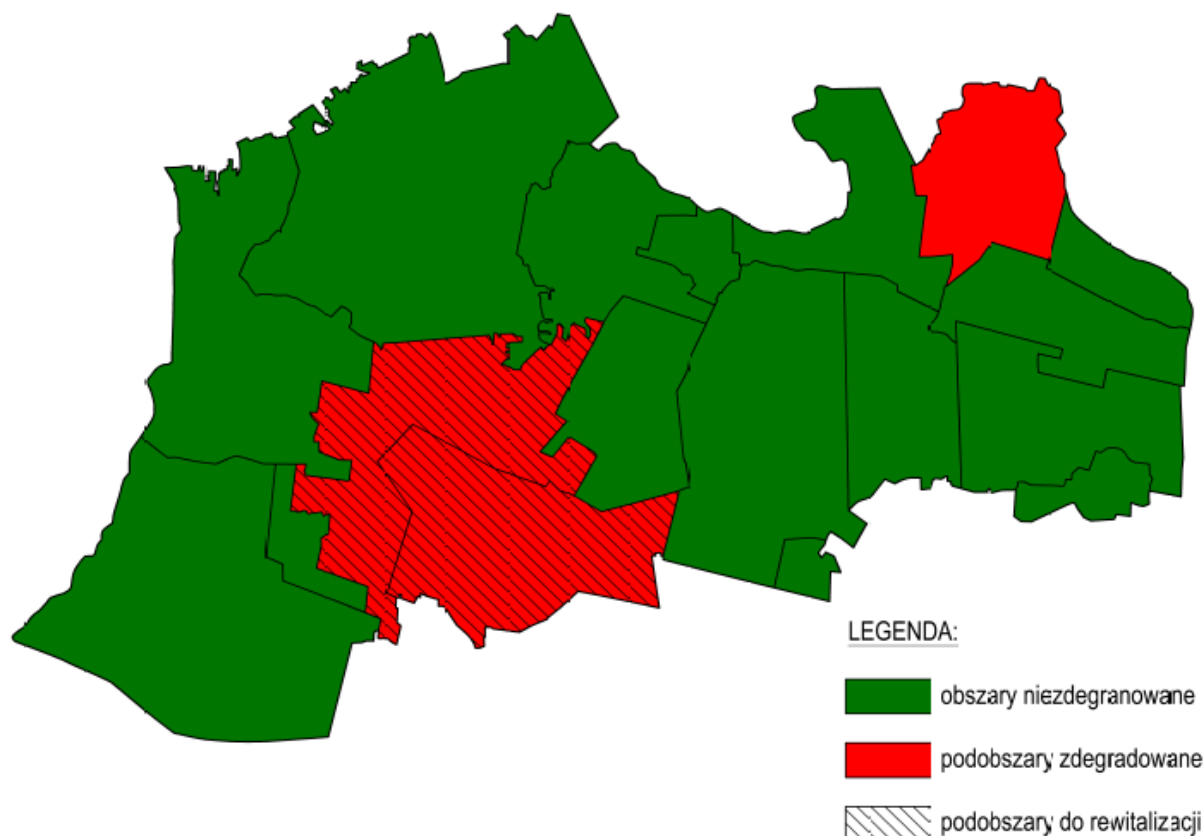
W celu prawidłowego określenia obszaru rewitalizacji posłużono się dodatkowymi kryteriami. Wzięto pod uwagę liczbę mieszkańców poszczególnych podobszarów zdegradowanych. Przeanalizowano również infrastrukturę (zdegradowane obiekty lub obszary), której przebudowa lub adaptacja, ukierunkowana na poprawę jakości korzystania z przestrzeni, likwidację izolacji obszarów problemowych oraz poprawę jakości życia mieszkańców obszarów zdegradowanych przyczyni się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów. Uwzględniono także obiekty, które same w sobie nie muszą być zdegradowane, ale w oparciu o ich infrastrukturę można prowadzić szereg działań i projektów służących celowi rewitalizacji. Niezwykle istotną kwestią były również potrzeby i oczekiwania lokalnej społeczności wyrażone podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych.

Synteza wyżej wymienionych zagadnień doprowadziła do wyodrębnienia na obszarze gminy Adamów obszaru rewitalizacji, który został podzielony na 2 podobszary:

1. sołectwo Adamów;
2. sołectwo Jacnia.

Wyznaczony obszar rewitalizacji nie przekracza wymogów określonych co do jego powierzchni (nie więcej niż 20% powierzchni całej gminy) oraz liczby mieszkańców (nie więcej niż 30% ogólnej liczby mieszkańców gminy). Łączna powierzchnia wyznaczonego obszaru rewitalizacji wynosi 1727,79 ha co stanowi 15,61% powierzchni całej gminy Adamów. Obszar ten jest zamieszkiwany przez 903 osoby, co stanowi 18,31% ogólnej liczby mieszkańców gminy Adamów.

Mapa 10 Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Adamów na lata 2017-2023

Pomimo relatywnie małych zasobów wód powierzchniowych w województwie lubelskim, w regionie zlokalizowane są obszary na których obserwuje się okresowe przybory wód płynących powodujących występowanie powodzi. W związku z tym planowanie rozwoju na tych terenach, w tym przede wszystkim obejmujących doliny trzech największych rzek w województwie, tj. Wisły, Bugu i Wieprza, powinno zostać podporządkowane zasadzie redukcji zagrożenia powodziowego.¹⁷

Aby ocenić zmiany ryzyka powodziowego, a także określić działania związane z ograniczeniem negatywnych konsekwencji powodzi dla zdrowia ludzkiego, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej opracowywane są mapy zagrożenia powodziowego (MZP) i mapy ryzyka powodziowego (MRP), zgodnie z art. 171 ust. 8 ustawy – Prawo wodne oraz art. 14 Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dyrektywy Powodziowej), które podlegają

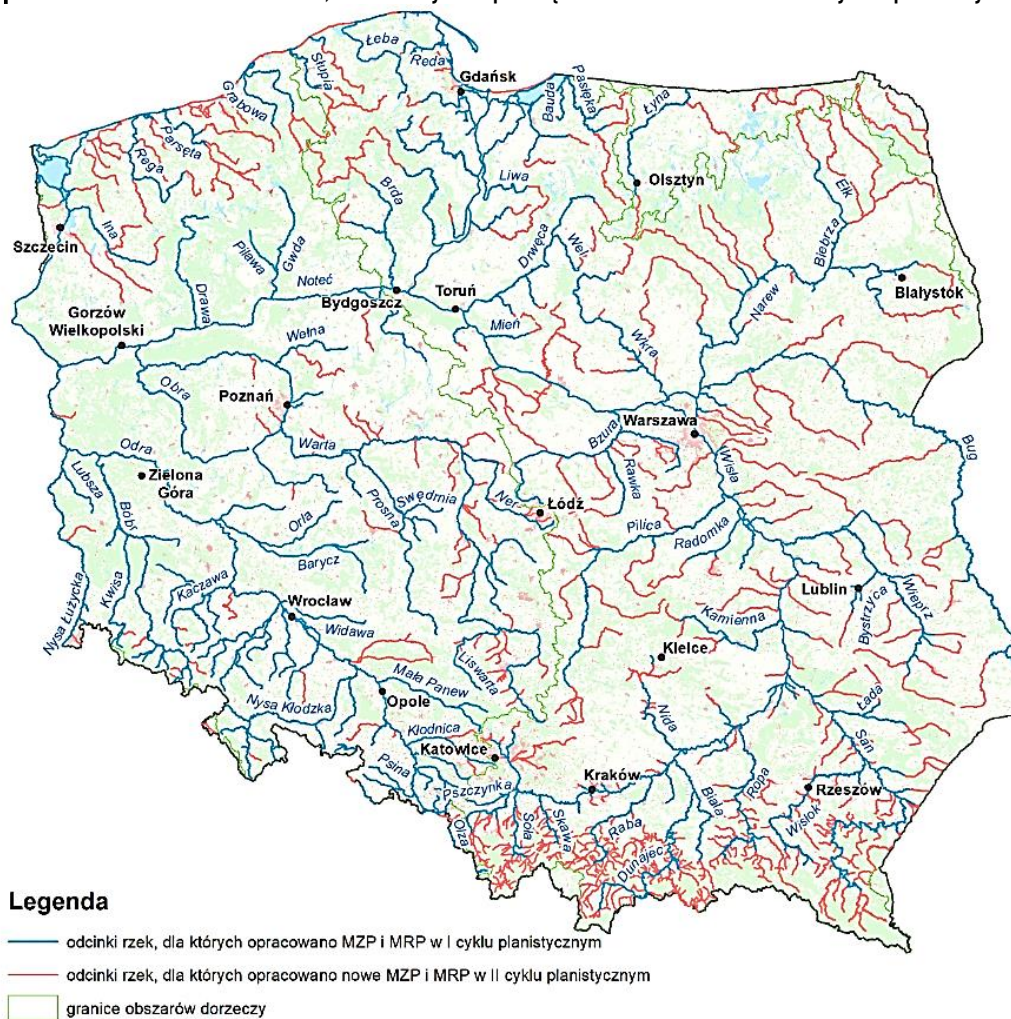
¹⁷ *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r.* przyjęta dnia 29 marca 2021 r. przez Sejmik Województwa Lubelskiego przyjęła uchwałą Nr XXIV/406/2021

przeeglądowi i aktualizacjom w cyklach 6-letnich. W II cyklu planistycznym po przeprowadzonej aktualizacji wyznaczono nowe mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego dla obszarów i typów powodzi wskazanych w wyniku przeglądu i aktualizacji wstępnej oceny ryzyka powodziowego (WORP) zakończonej w 2018 r. Ze względu na źródło wskazano w Polsce następujące typy powodzi:

- powódź rzeczna:
- naturalne wezbranie,
- zniszczenie wałów przeciwpowodziowych;
- powódź od strony morza – w dwóch scenariuszach:
- naturalne wezbranie,
- zniszczenie wałów przeciwpowodziowych lub przeciwsztormowych;
- powódź od urządzeń hydrotechnicznych – związana z zalaniem terenu w przypadku uszkodzenia lub zniszczenia budowli piętrzących.

W I cyklu planistycznym opracowano MZP i MRP w przypadku powodzi rzecznych i od strony morza, natomiast II cykl planistyczny ukazał dodatkowo obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w wyniku zniszczenia lub uszkodzenia budowli piętrzących.

Mapa 11 Rzeki lub odcinki rzek, dla których sporządzono MZP i MRP w II cyklu planistycznym

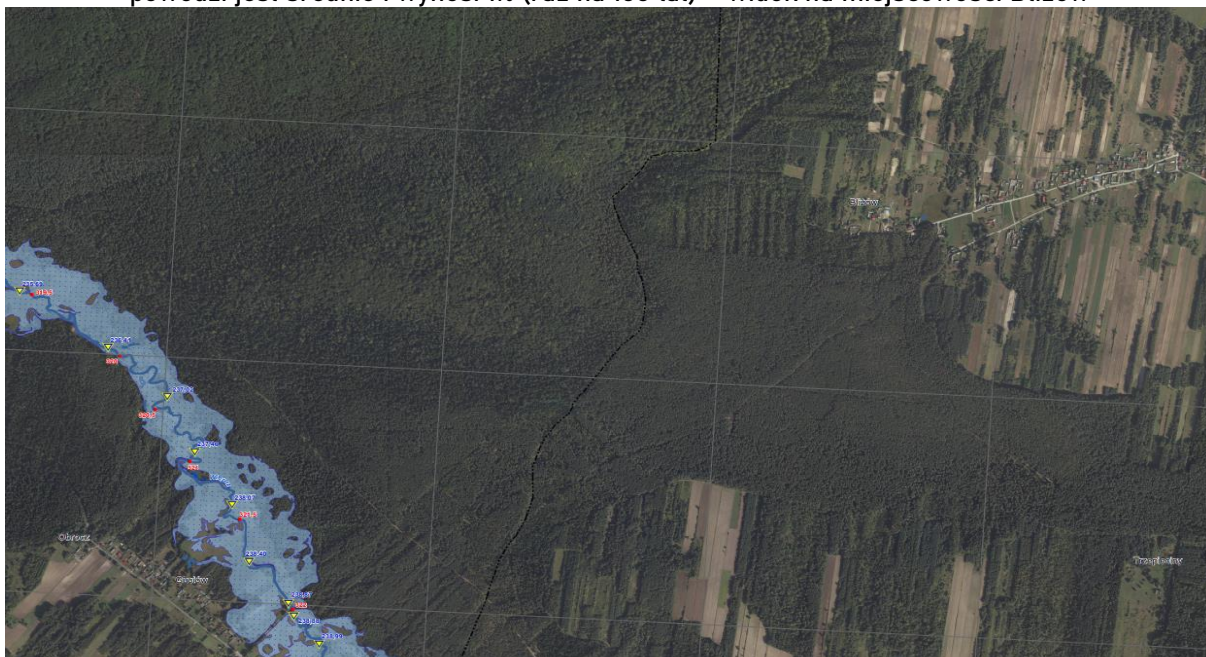

Źródło: <https://www.powodz.gov.pl/pl/mapy>

Na terenie Gminy Adamów występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią przez które rozumie się obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% (tj. raz na 100 lat) oraz obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10% (raz na 10 lat). Tego rodzaju tereny występują w obrębie rzeki Wieprz płynącej przez teren gminy.

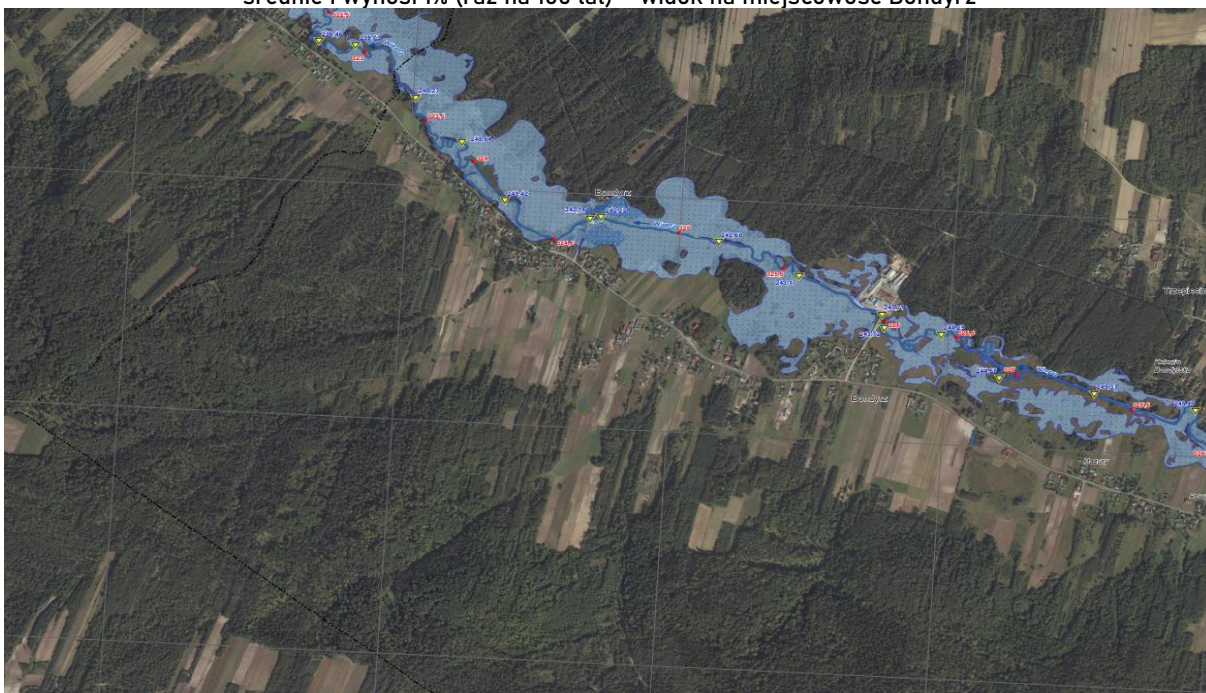
Na poniższych mapach zaprezentowano tereny szczególnego zagrożenia powodzią zlokalizowane na terenie gminy.

Mapa 12 Mapa zagrożenia powodziowego – obszary na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% (raz na 100 lat) – widok na miejscowości Bliżów

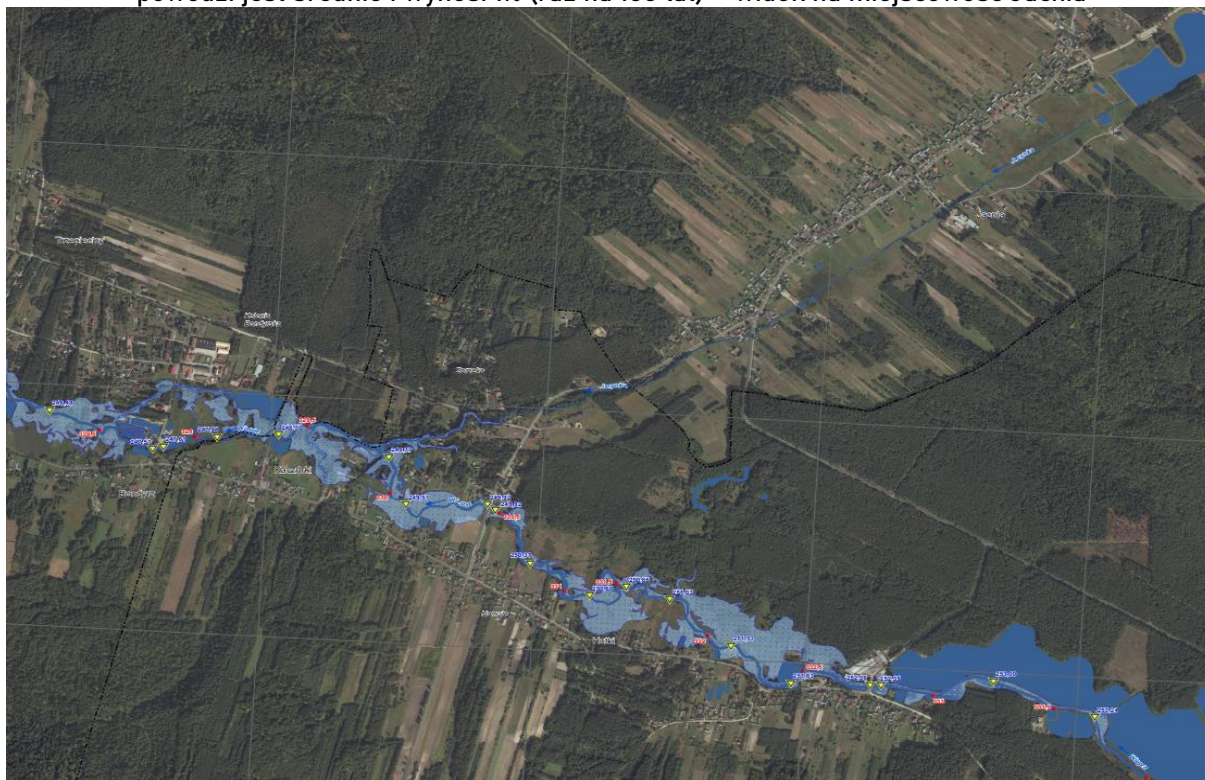
Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpPDF - mapa M-34-59-A-a-4

Mapa 13 Mapa zagrożenia powodziowego – obszary na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% (raz na 100 lat) – widok na miejscowość Bondyryz

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpPDF - mapa M-34-59-A-c-2

Mapa 14 Mapa zagrożenia powodziowego – obszary na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% (raz na 100 lat) – widok na miejscowość Jacnia

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmmap=gpPDF - mapa M-34-59-A-d-1

W świetle ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią występują ograniczenia w zakresie zagospodarowania analizowanych terenów, tj.

- a) zakazuje się gromadzenia ścieków, nawozów naturalnych, środków chemicznych, a także innych substancji lub materiałów, które mogą zanieczyścić wody, oraz prowadzenia przetwarzania odpadów, w szczególności ich składowania,
- b) zakazuje się lokalizowania nowych cmentarzy;
- c) zakazuje się rolniczego wykorzystywania ścieków w okresie prognozowanego wezbrania wód.

Zgodnie z art. 166 ww. ustawy obszary szczególnego zagrożenia powodzią muszą zostać uwzględnione w: strategii rozwoju gminy, strategii rozwoju ponadlokalnego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, gminnym programie rewitalizacji, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy. Poziom zagrożenia powodziowego wynikający

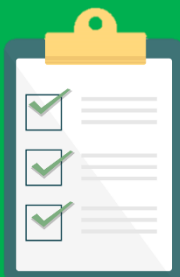
z wyznaczenia obszarów szczególnego zagrożenia powodzią uwzględnia się w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzjach o warunkach zabudowy, dotyczących nieruchomości w całości lub w części położonych na tych obszarach.

Uzgodnienia z Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie w zakresie dotyczącym zabudowy i zagospodarowania terenu położonego na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią wymagają projektu następujących dokumentów/decyzji na poziomie lokalnym: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, gminny program rewitalizacji, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Dokonując ww. uzgodnień PGW Wody Polskie uwzględnia prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi, poziom zagrożenia powodziowego, proponowaną zabudowę i zagospodarowanie terenu położonego na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią, a także jego aktualne zagospodarowanie i dotychczasowe przeznaczenie. Ww. uzgodnienie lub odmowa uzgodnienia następuje w drodze decyzji.

Odmowa uzgodnienia następuje w sytuacji jeżeli planowana zabudowa lub planowane zagospodarowanie terenu położonego na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią:

- 1) naruszają ustalenia planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza;
- 2) naruszają ustalenia planu zarządzania ryzykiem powodziowym;
- 3) stanowią zagrożenie dla ochrony zdrowia ludzi, środowiska i dóbr kultury wpisanych do rejestru zabytków;
- 4) naruszają funkcjonowanie infrastruktury krytycznej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym;
- 5) utrudniają zarządzanie ryzykiem powodziowym.

WNIOSKI:

- niewystraczający stopień zaopatrzenia ludności w sieć wodociągową, kanalizację, sieć gazową oraz przydomowe oczyszczalnie ścieków
- sieć drogowa na terenie gminy jest dość dobrze rozwinięta, wymaga natomiast znacznych nakładów finansowych na utwardzenie dróg gruntowych, bieżące naprawy nawierzchni oraz budowę nowych odcinków miejscach, gdzie deficyt dróg jest szczególnie odczuwalny przez mieszkańców
- znikomy stopień wykorzystania energii z OZE (fotowoltaika, panele słoneczne)
- deficyt zewnętrznych miejsc aktywności ruchowej takich jak siłownie i place
- zły stan techniczny boisk sportowych
- dostęp do podstawowych usług publicznych na terenie gminy jest niewystarczający - brak obiektu użyteczności publicznej świadczącego funkcje administracyjne oraz kulturowe na wysokim poziomie, a także w pełni dostępnego dla osób z niepełnosprawnościami

3.4 POTENCJAŁ ORGANIZACYJNO – FINANSOWY

Zdolność gminy Adamów do inwestowania uzależniona jest głównie od struktury wydatków i dochodów budżetowych. Budżet gminy jest planem rocznym zawierającym dochody i wydatki związane z finansowaniem zadań własnych i zadań zleconych z zakresu administracji rządowej. Możliwości rozwoju gminy limitują osiągnięte dochody budżetowe.

Poziom budżetu gminy Adamów zmieniał się w przeciągu ostatnich kilku lat. W roku 2020 dochody ogółem wynosiły 22 313 676,37 zł, czyli więcej niż rok wcześniej, a w analizowanym okresie 2015-2020 wzrosły o ok. 67%. Tak wysoki dochód wynika z dotacji i środków przeznaczonych na inwestycje, zwiększyła się też subwencja oraz

dochody z podatków. Dochody bieżące od 2015 roku systematycznie się zwiększają. Jest to zasługa m.in. zwiększenia dochodów z tytułu udziału w PIT.

Analogicznie jak w przypadku dochodów, również wydatki zmieniały się na przestrzeni ostatnich lat. Wydatki ogólne z budżetu gminy w 2020 roku wyniosły 21 461 175,26 zł. Były niższe o 1 704 668,03 zł w stosunku do roku poprzedniego. Wydatki związane z kosztami obsługi długu stanowią niewielki procent ogółu i nieznacznie zmieniają się na przestrzeni lat.

W analizowanym okresie gmina notuje nadwyżkę operacyjną. W nauce o finansach publicznych przyjęto się, iż nadwyżkę operacyjną stanowi dodatnia różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi. Odpowiednio wynik ujemny między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi stanowi deficyt operacyjny. Wynik budżetu operacyjnego jst (nadwyżka operacyjna, deficyt operacyjny) ma bardzo istotne znaczenie poznawcze. Stanowi jeden z najistotniejszych wskaźników sytuacji finansowej jst ilustrując czy jednostka samorządu terytorialnego jest w stanie pokryć wydatki bieżące dochodami bieżącymi. Jeśli wydatki bieżące są wyższe od dochodów bieżących (deficyt operacyjny) oznacza to, iż wydatki te realizowane są na poziomie przekraczającym możliwości finansowe jst. Wykonywanie zadań bieżących przez jednostkę odbywa się w tym wypadku kosztem sprzedaży jej majątku lub na skutek zaciągania nowych zobowiązań. Z kolei w sytuacji, gdy to dochody bieżące są wyższe od wydatków bieżących (nadwyżka operacyjna) oznacza to, iż jst ma możliwości finansowe na prowadzenie nowych inwestycji lub spłatę wcześniejszego zadłużenia¹⁸.

Tabela 9 Analiza sytuacji finansowej gminy Adamów w latach 2015–2020

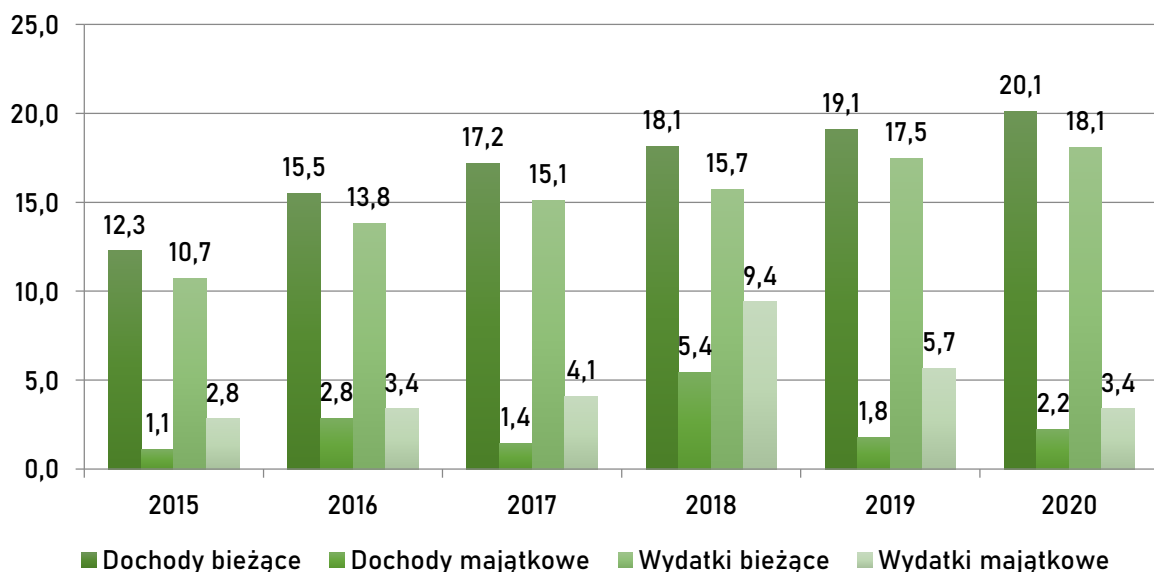
Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Podatki i opłaty lokalne, w tym:	1 435 834,23	1 629 884,58	1 858 684,56	1 980 086,54	1 880 013,42	2 038 265,80
podatek od nieruchomości	660 392,67	857 478,00	1 090 034,83	1 197 202,34	1 133 215,71	1 211 236,33
podatek rolny	545 795,19	566 162,89	551 539,51	556 881,82	517 378,18	585 004,51
podatek leśny	121 832,78	166 876,29	165 480,62	171 364,38	174 207,20	170 841,56
podatek od środków transportowych	51 200,00	39 367,40	51 629,60	54 638,00	55 212,33	71 183,40
podatek od osób prawnych prowadzących działalność gospodarczą	56 613,59	40 816,21	63 056,21	30 667,69	-26 549,96	-4 230,29

¹⁸ <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/BASLeksykon.xsp?id=2D5E0A6C5F69F133C1257A610042B090&litera=N>, dostęp dn. 09.09.2021 r.

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Podatek dochodowy od osób fizycznych	1 112 169,00	1 180 078,00	1 370 704,00	1 649 094,00	1 751 684,00	1 629 845,00
Dotacje celowe z budżetu państwa i UE	2 378 632,67	5 036 437,34	6 091 230,02	6 011 824,96	6 580 669,76	7 257 865,67
Subwencja ogólna	6 728 678,00	6 725 741,00	7 015 489,00	7 740 685,00	7 801 821,00	7 871 608,00
Inne dochody	559 329,57	2 050 915,99	798 474,64	718 176,40	1 120 362,03	1 306 038,17
Dochody bieżące	12 271 257,06	15 483 795,12	17 197 638,43	18 130 534,59	19 108 000,25	20 099 392,35
Dochody majątkowe	1 090 790,84	2 839 239,03	1 445 075,14	5 416 511,35	1 797 731,09	2 214 284,02
Razem dochody	13 362 047,90	18 323 034,15	18 642 713,57	23 547 045,94	20 905 731,34	22 313 676,37
Wydatki bieżące	10 718 518,63	13 810 806,08	15 102 218,80	15 737 138,47	17 488 793,10	18 085 572,56
Wydatki majątkowe	2 817 584,35	3 375 671,63	4 069 475,67	9 399 600,41	5 677 050,19	3 375 602,70
Razem wydatki	13 536 102,98	17 186 477,71	19 171 694,47	25 136 738,88	23 165 843,29	21 461 175,26
Różnica między dochodami i wydatkami	-174 055,08	1 136 556,44	-528 980,90	-1 589 692,94	-2 260 111,95	852 501,11
Nadwyżka operacyjna	-174 055,08	1 136 556,44	-528 980,90	-1 589 692,94	-2 260 111,95	852 501,11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Adamów

Zdjęcie 22 Porównanie dochodów i wydatków budżetowych w mln

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Adamów

Tabela 10 Wydatki inwestycyjne w gminie Adamów w latach 2015-2020

Lp.	Rok	Kwota wydatków inwestycyjnych (PLN)
1.	2015	2 817 584,35
2.	2016	3 375 671,63
3.	2017	4 069 475,67
4.	2018	9 399 600,41

5.	2019	5 677 050,19
6.	2020	3 375 602,70

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Adamów

Łączna kwota długu na koniec roku budżetowego nie może przekroczyć 60 proc. wykonanych dochodów ogółem jednostki w danym roku budżetowym. Analizując poziom zadłużenia gminy widać, iż na przestrzeni ostatnich 6 lat jest on sukcesywnie zwiększany, co wiąże się z inwestycjami realizowanymi w gminie.

Tabela 11 Poziom zadłużenia gminy Adamów w latach 2015-2020

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Poziom zadłużenia	1 219 126,00	533 333,36	1 415 130,68	1 740 896,00	4 699 996,00	3 793 332,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Adamów

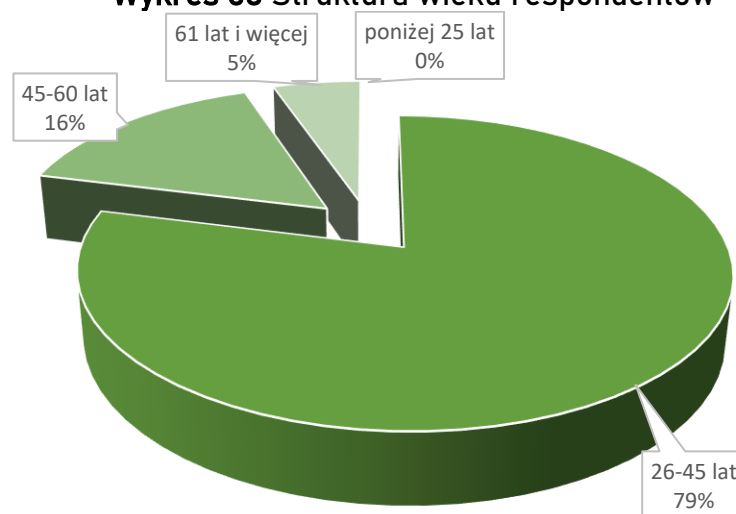
3.5 RAPORT Z BADANIA ANKIETOWEGO

Podczas prac nad *Strategią Rozwoju Gminy Adamów na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 roku* przeprowadzono badania ankietowe wśród mieszkańców gminy. Celem ankiety było zbadanie poziomu jakości życia w gminie oraz zebranie subiektywnej oceny stanu i potencjału gminy.

Przygotowane kwestionariusze były dystrybuowane wieloma kanałami komunikacyjnymi, w tym m.in. poprzez: Urząd Gminy w Adamowie, jednostki organizacyjne gminy, informację o badaniu ankietowym zamieszczono również na stronie internetowej gminy.

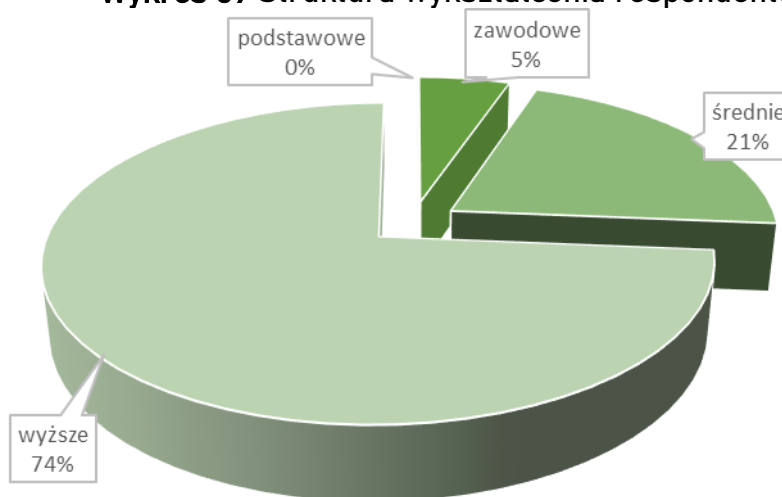
Ankieta zawierała 7 pytań (2 pytania otwarte, 5 zamkniętych) oraz metryczkę. W wyniku realizacji badania uzyskano łącznie 244 ankiety. Z pozyskanych danych wynika, iż ankiety wypełniło 38 mieszkańców gminy, 68% respondentów stanowiły kobiety, 32% mężczyźni. Strukturę wieku, wykształcenia i zatrudnienia respondentów ukazują poniższe wykresy.

Wykres 38 Struktura wieku respondentów

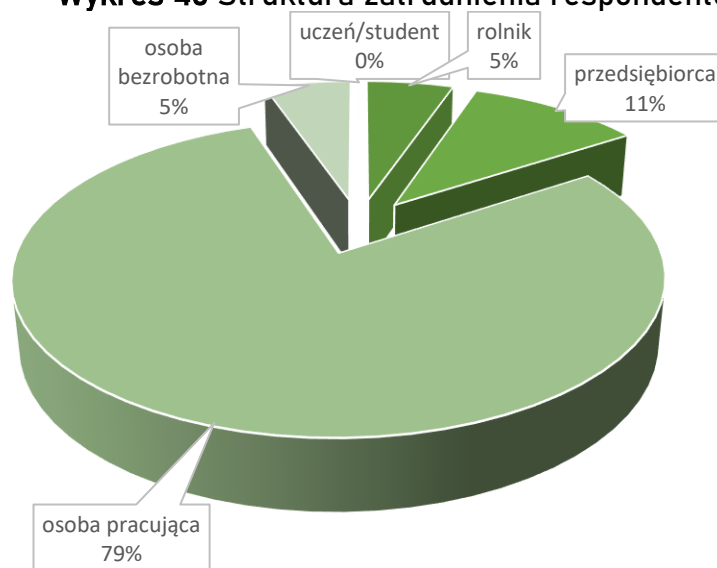
Źródło: Opracowanie własne

Wykres 39 Struktura wykształcenia respondentów

Źródło: Opracowanie własne

Wykres 40 Struktura zatrudnienia respondentów

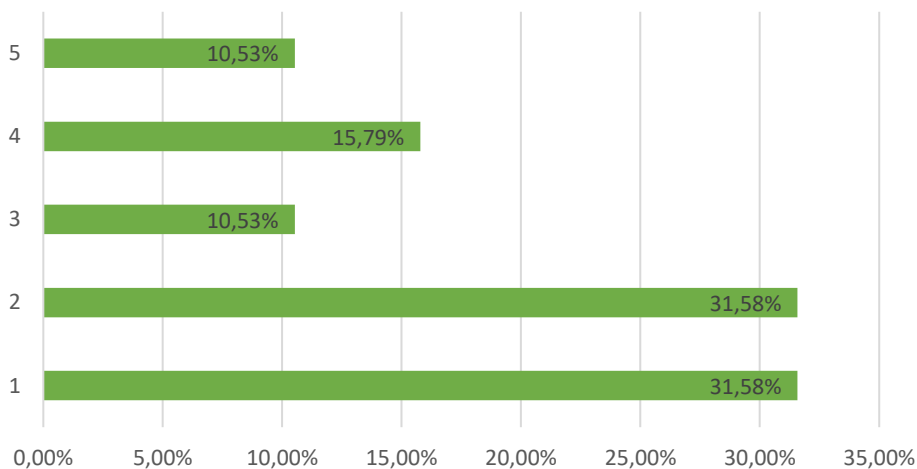

Źródło: Opracowanie własne

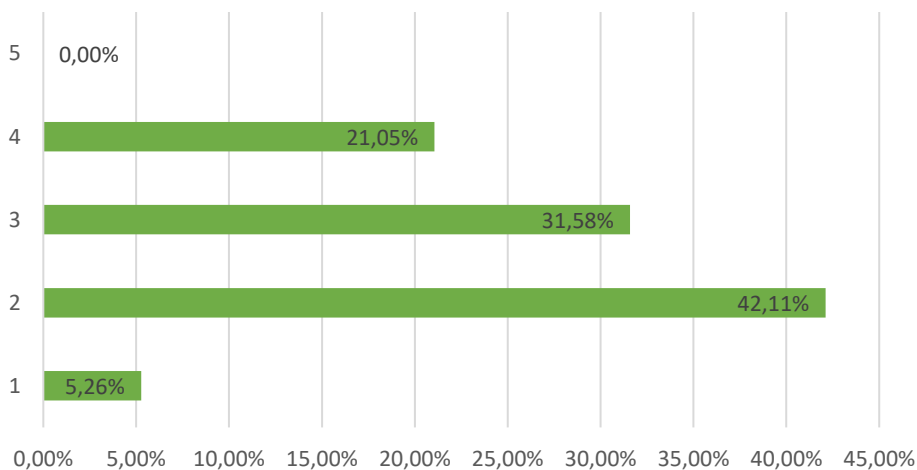
Celem pierwszego pytania była próba oceny poziomu jakości życia w podstawowych sferach: lokalny rynek pracy, opieka społeczna i zdrowotna, bezpieczeństwo mieszkańców, oświata, dostępność do kultury, rozrywki, sportu i rekreacji, stan dróg i środowiska naturalnego, dostęp do Internetu oraz jakość instytucji publicznych. Według podanej skali, gdzie 1 jest oceną najniższą natomiast 5 jest oceną najwyższą. Na wysokim poziomie mieszkańcy ocenili stan środowiska naturalnego i szkolnictwo podstawowe. Na poziomie dobrym i dostatecznym respondenci ocenili większość pozostałych sfer. Najgorzej oceniono lokalny rynek pracy i opiekę zdrowotną.

Wykres 41 Wizualizacja odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Pan/Pani poszczególne sfery życia na terenie gminy?”

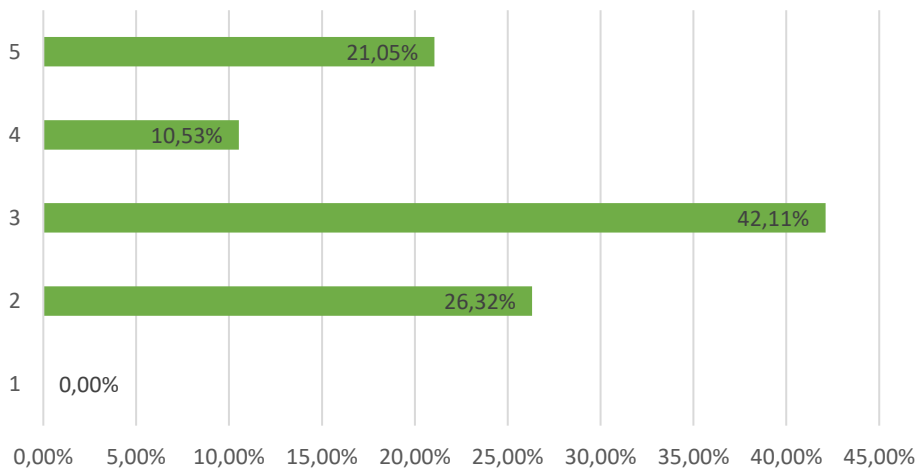
Lokalny rynek pracy

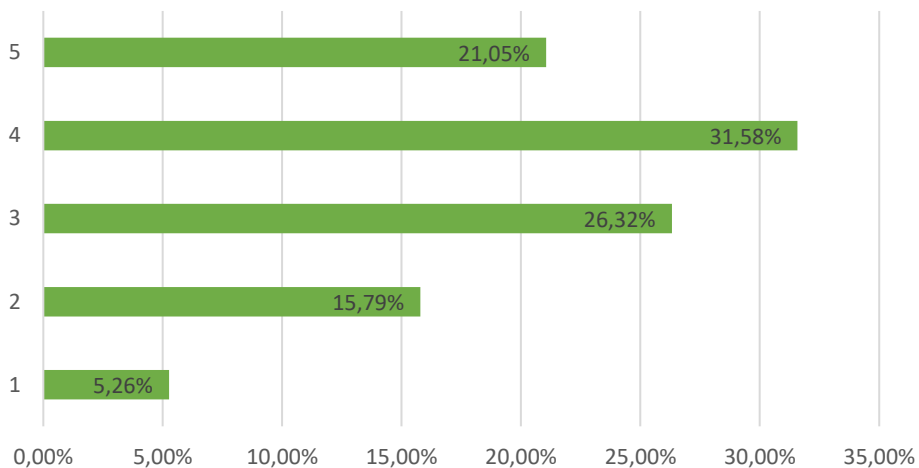
Opieka zdrowotna

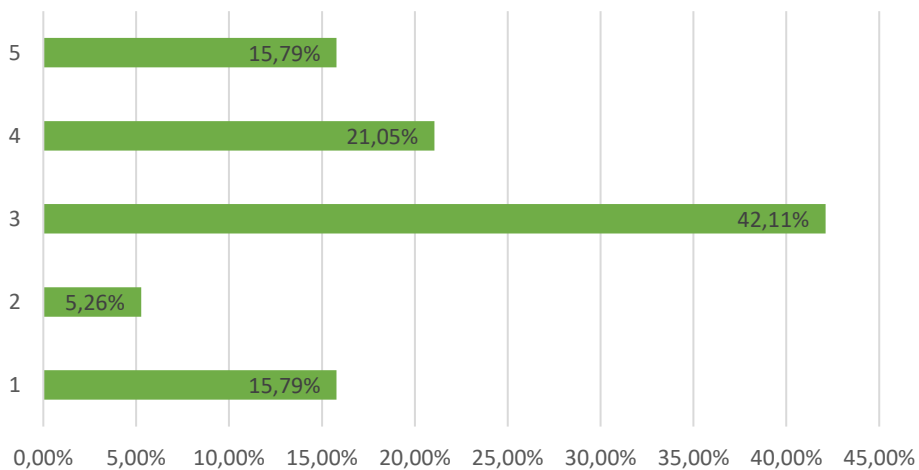
Bezpieczeństwo mieszkańców

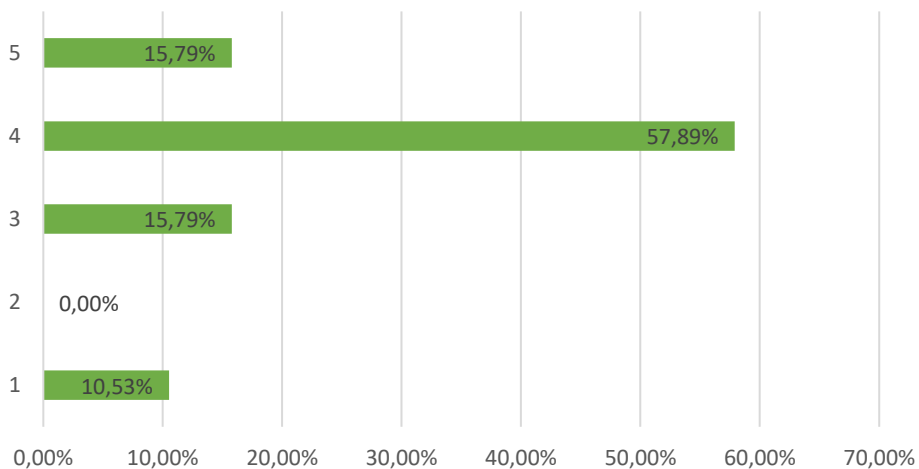
Pomoc społeczna

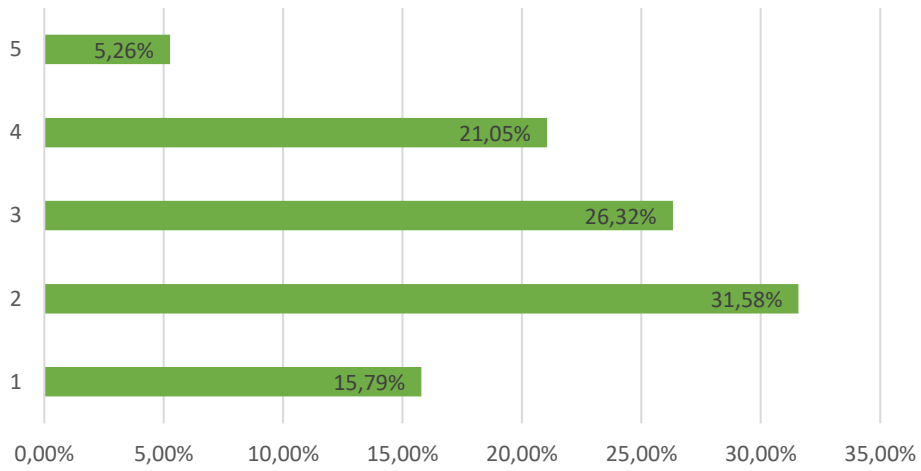
Edukacja przedszkolna

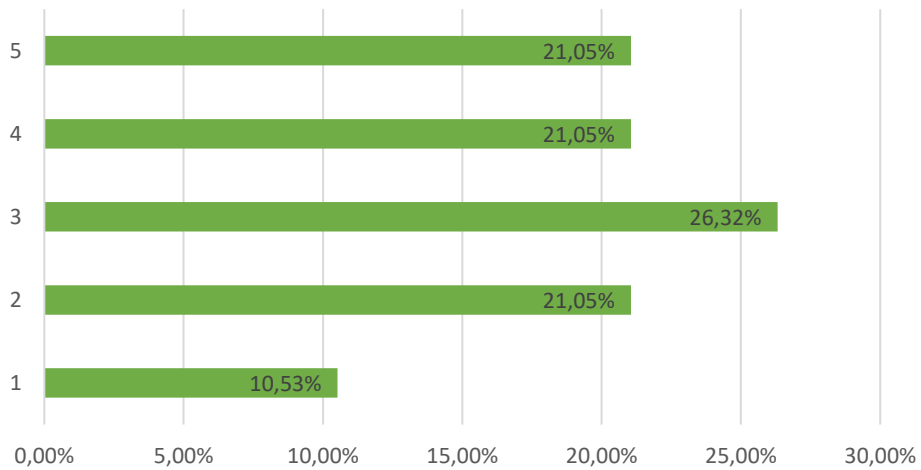
Szkolnictwo podstawowe

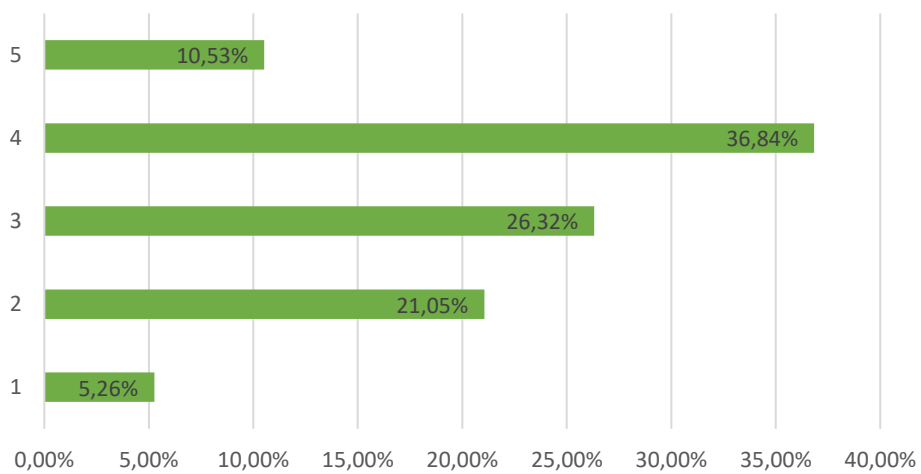
Dostępność do kultury i rozrywki

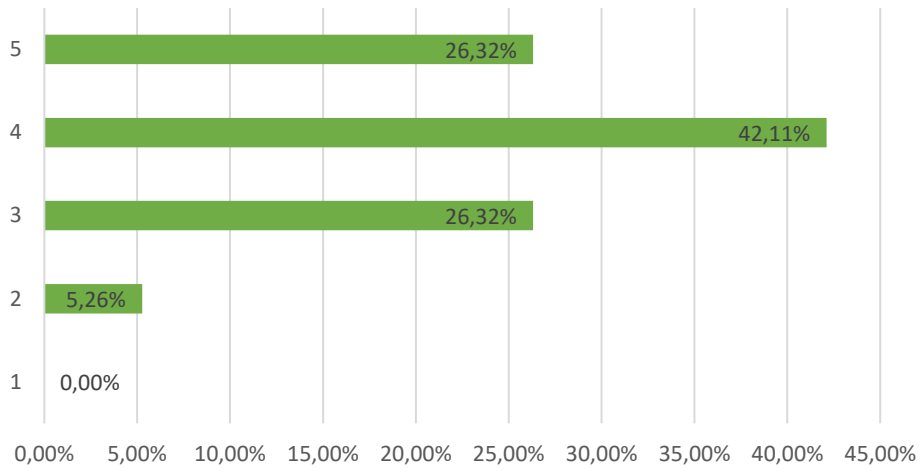
Dostępność do sportu i rekreacji

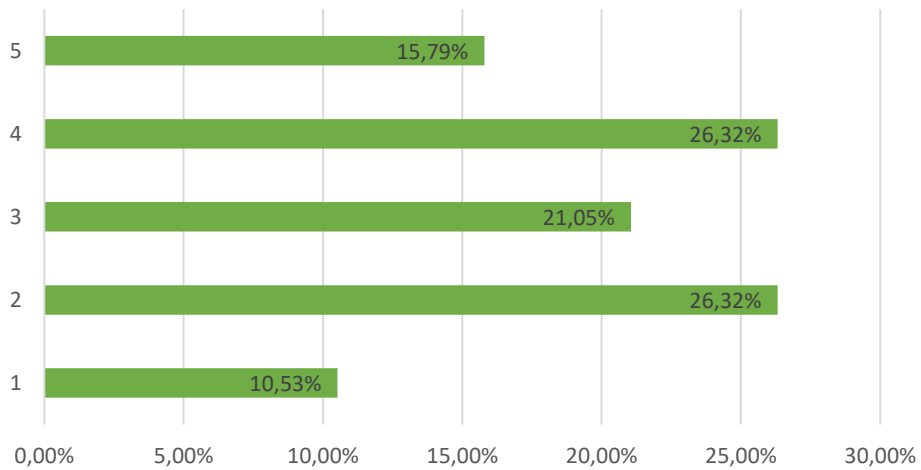
Stan dróg

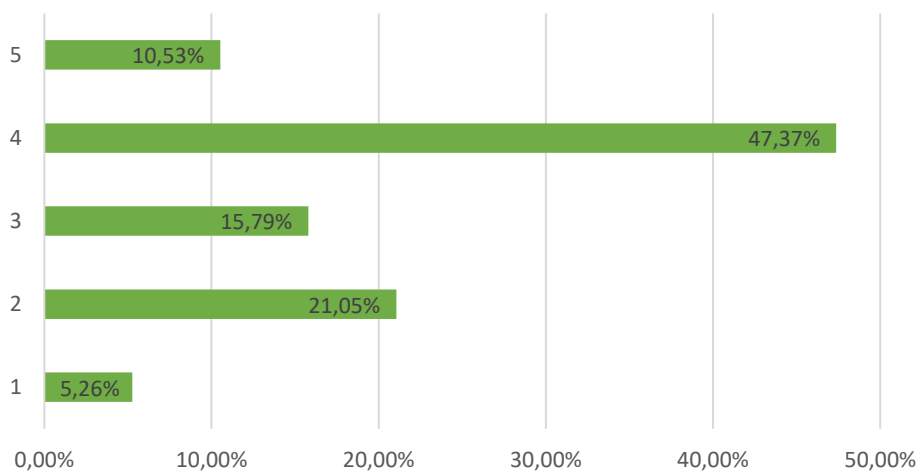
Stan środowiska naturalnego

Dostęp do Internetu

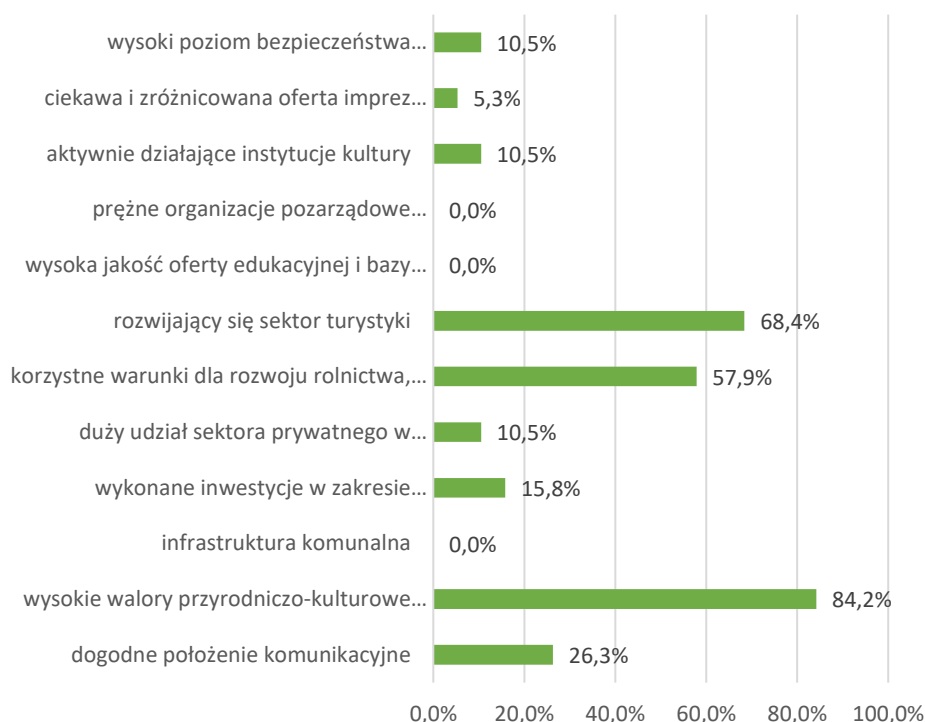
Instytucje publiczne

Źródło: Opracowanie własne

W drugim pytaniu respondenci mieli za zadanie wskazać największe atuty gminy Adamów. Na pierwszym miejscu wymieniono wysokie walory przyrodniczo-kulturowe w kontekście branży turystycznej i gospodarczej – 84,2%, na drugim miejscu – rozwijający się sektor turystyki – 68,4%. Na kolejnym miejscu korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego – 57,9%. Należy zaznaczyć że każdy respondent mógł zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi dlatego suma odpowiedzi wynosi więcej niż 100%.

Wykres 42 Wizualizacja odpowiedzi na pytanie „Proszę wskazać największe atuty gminy Adamów”

Źródło: Opracowanie własne

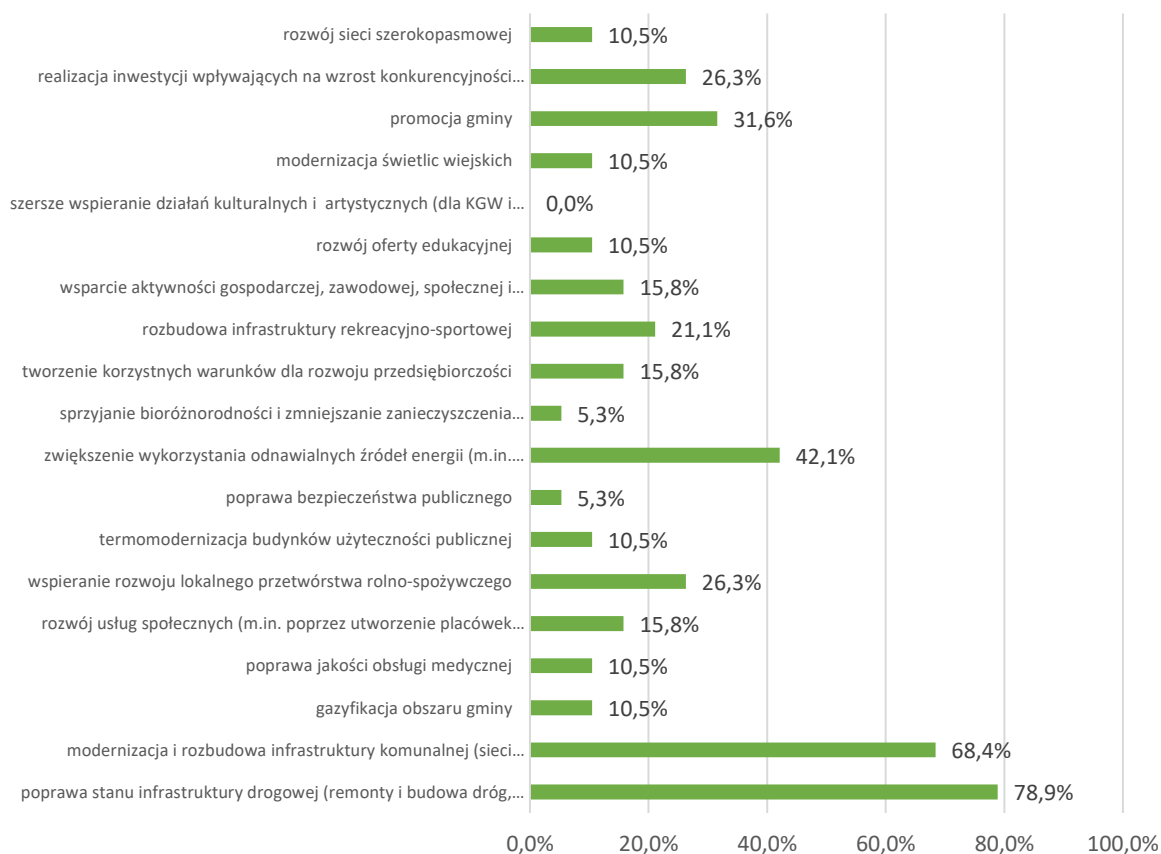
Pytanie nr 3 i 4 miały charakter otwarty. Respondenci mieli za zadanie wskazać: największe słabości gminy (pytanie nr 3). W pytaniu nr 4 poproszono respondentów o propozycje działań w celu poprawy rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Wśród największych słabości respondenci wymienili: brak zakładów pracy, niskie wynagrodzenia, niezadowolający stan dróg, chodników i ścieżek rowerowych wraz z oświetleniem, przestarzałe lub braki sieci kanalizacji, wodociągowej i gazowej. Ograniczony zasięg sieci komórkowej i brak szybkiego internetu w niektórych miejscowościach.

Zdaniem respondentów w celu poprawy rozwoju społeczno-gospodarczego gminy konieczny jest przede wszystkim rozwój turystyki i agroturystyki w całej gminie, lokalnego rynku pracy, w tym wspieranie przedsiębiorczości. Mieszkańcy widzą również potrzeby w zakresie zwiększenia bezpieczeństwa na drogach poprzez budowę chodników, energooszczędnego oświetlenia ulicznego oraz dalszej rozbudowy sieci gazowej i kanalizacyjnej.

Udzielając odpowiedzi na pytanie nr 5 respondenci wskazali priorytetowe ich zdaniem działania do wykonania na terenie gminy w najbliższych latach. Na pierwszym miejscu znalazła się poprawa stanu infrastruktury drogowej (remonty i budowa dróg, chodników, ścieżek rowerowych) – 78,9% na drugim miejscu modernizacja i rozbudowa infrastruktury komunalnej (sieci wodociągowej, kanalizacji sanitarnej, budowa przydomowych oczyszczalni ścieków) – 68,4% na trzecim miejscu zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (m.in. montaż kolektorów słonecznych, ogniw fotowoltaicznych, pomp ciepła) – 42,1%.

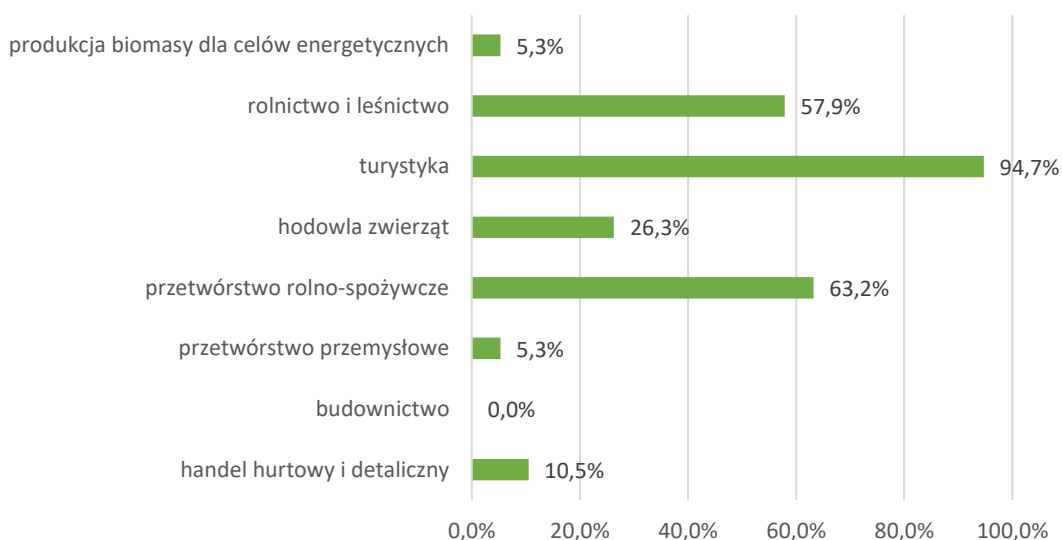
Wykres 43 Wizualizacja odpowiedzi na pytanie dot. priorytetowych działań do wykonania na terenie gminy Adamów w najbliższych latach

Źródło: Opracowanie własne

W pytaniu nr 6 respondentów poproszono o wskazanie, które branże gospodarki na terenie gminy Adamów posiadają największy potencjał rozwojowy. Większość respondentów wskazała, iż największy potencjał ma turystyka, na drugim miejscu przetwórstwo rolno-spożywcze, zaś na trzecim miejscu – rolnictwo i leśnictwo.

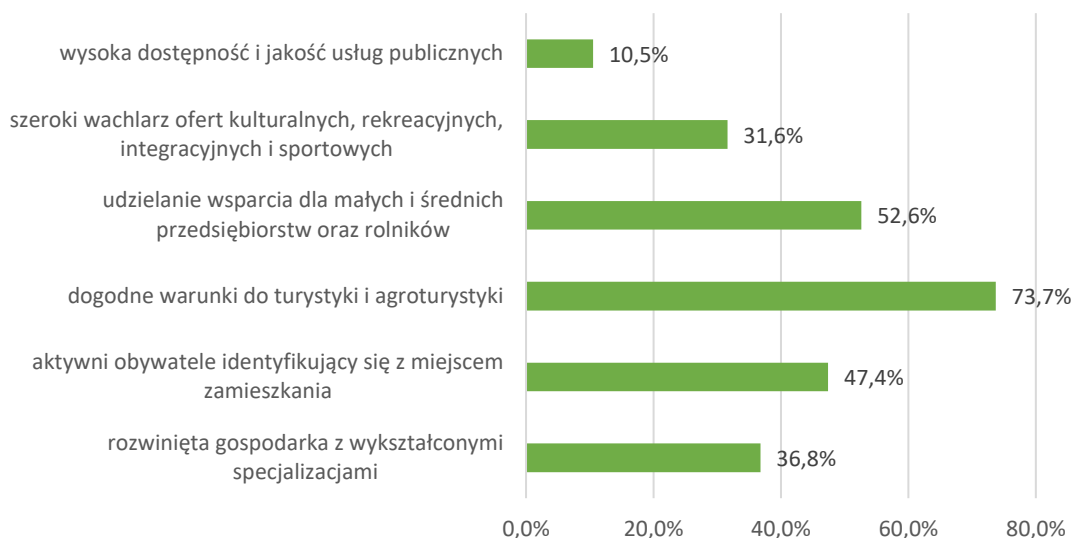
Wykres 44 Wizualizacja odpowiedzi na pytanie „Która branża gospodarcza na terenie gminy Adamów posiada największy potencjał rozwojowy?”

Źródło: Opracowanie własne

Ostatnie pytanie dotyczyło wizytówki gminy Adamów w 2027 r., a dokładnie z czym jej teren powinien być utożsamiany. Większość respondentów wskazała, iż wizytówką gminy Adamów w 2027 r. powinny być dogodne warunki dla rozwoju turystyki i agroturystyki oraz udzielanie wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz rolników.

Wykres 45 Wizualizacja odpowiedzi na pytanie „Co Pana/Pani zdaniem powinno być wizytówką gminy Adamów w 2027 r.?”

Źródło: Opracowanie własne

3.6 ANALIZA SWOT

Analiza strategiczna obejmuje wskazanie mocnych i słabych stron gminy oraz obecnych i przyszłych zmian w jej otoczeniu, czyli szans i zagrożeń. Prezentowana poniżej procedura SWOT stanowi syntezę opisu stanu i tendencji rozwojowych zachodzących na terenie gminy Adamów zawartej w diagnostycznej części opracowania. Uwzględnia ona również ustalenia wypracowane podczas warsztatów strategicznych oraz wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców.

Analiza SWOT to jedna z najpopularniejszych metod diagnozy sytuacji, w jakiej znajduje się organizacja (w tym przypadku gmina). Przede wszystkim służy ona porządkowaniu i segregowaniu informacji, stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów własnych i wpływu otoczenia. Pozwala też na identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju gminy. Nazwa metody pochodzi od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego:

- silne strony S -> STRENGTHS

- słabe strony W -> WEAKNESSES
- szanse O -> OPPORTUNITIES
- zagrożenia T -> THREATS

Poniższa analiza SWOT jest podsumowaniem mocnych i słabych stron gminy Adamów wynikających z uwarunkowań wewnętrznych oraz szans i zagrożeń zdeterminowanych w dużej mierze przez czynniki zewnętrzne. Uwarunkowania wewnętrzne rozwoju gminy wynikają z obecnej sytuacji w sferze zaspokojenia potrzeb społecznych, gospodarki lokalnej, przedsiębiorczości, ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego, wyposażenia w infrastrukturę techniczną, finansową oraz współpracy gminy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego.

Analiza potencjału i barier rozwojowych gminy obejmuje również uwarunkowania zewnętrzne określające potencjalne szanse i zagrożenia w rozwoju. Wyniki analizy przedstawione zostały w formie tabelarycznej, gdzie opisano słabe i mocne strony gminy oraz szanse i zagrożenia dla jej rozwoju.

Tabela 12 Analiza SWOT

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ atrakcyjne położenie geograficzne (w zachodniej części Gminy Roztoczański Park Narodowy a w południowej Krasnobrodzki Park Krajobrazowy) ➤ bliska odległość od innych miejscowości o wyrobionej marce miejsca (Krasnobród, Zamość, Zwierzyniec, Szczepreszyn) - gmina może stanowić bazę noclegową ➤ korzystne położenie Gminy przy ważnym szlaku komunikacyjnym – droga wojewódzka 849 ➤ dobrze rozwinięta sieć dróg w Gminie ➤ bogate warunki przyrodniczo-krajobrazowe ➤ liczne zabytki kultury na terenie gminy (sakralne, historyczne) ➤ jedno z najbardziej atrakcyjnych szlaków turystycznych Lubelszczyzny ➤ występowanie dużych kompleksów leśnych oraz obszarów w niewielkim stopniu przekształconych przez człowieka ➤ dogodne warunki dla rozwoju turystyki aktywnej ➤ cieki oraz zbiorniki wodne, które można przeznaczyć na funkcje rekreacyjne ➤ funkcjonowanie gospodarstw agroturystycznych i lokali gastronomicznych 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ niekorzystne zmiany demograficzne ➤ brak atrakcyjnych miejsc pracy dla osób młodych z wysokim wykształceniem, skutkujący odpływem tej grupy mieszkańców ➤ występowanie niekorzystnych zjawisk społecznych (ubóstwo, alkoholizm, bezradność) ➤ wysokie bezrobocie ➤ mały przyrost miejsc pracy ➤ niska dochodowość gospodarstw rolnych i konieczność podejmowania dodatkowej pracy zarobkowej ➤ silne rozdrobnienie gospodarstw rolnych ➤ niewystarczający stopień wyposażenia gospodarstw domowych w sieć gazową ➤ niski poziom zwodociągowania gminy ➤ znikomy stopień skanalizowania gminy ➤ zbyt mała liczba przydomowych oczyszczalni ścieków ➤ niewielka dostępność terenów o przeznaczeniu inwestycyjnym ➤ niska jakość gleb ➤ słaby stan dróg ➤ niska aktywność wyborcza wśród mieszkańców ➤ zły stan i wyposażenie świetlic wiejskich

<ul style="list-style-type: none"> ➤ korzystne warunki do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego i produkcji ekologicznej żywności ➤ niszowy sektor przedsiębiorczości - hodowla pstrąga roztoczańskiego ➤ działalność artystyczna zespołów i twórców ludowych ➤ istniejąca baza świetlic wiejskich ➤ warunki naturalne dogodne do rozwoju energetyki odnawialnej (duże przestrzenie niezacienione, dobre nasłonecznienie terenu) ➤ aktywność władz samorządowych ➤ otwartość mieszkańców na innowacje ➤ wysoki wskaźnik przedsiębiorczości ➤ funkcjonowanie przedsiębiorstw dających zatrudnienie lokalnej społeczności (przetwórstwo owoców i warzyw, przemysł drzewny, produkcja mebli) ➤ dobra organizacja systemu odbioru śmieci ➤ istnienie i działalność Centrum Integracji Społecznej ➤ sieć szkół zapewniająca dostęp do kształcenia podstawowego ➤ doświadczenie w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój gminy ➤ współpraca międzygminna i międzysektorowa 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ niewystarczająca powierzchnia i wyposażenie Centrum Integracji Społecznej w Jacni ➤ wyniki nauczania poniżej średniej powiatu ➤ zły stan techniczny i deficyty w wyposażeniu szkół ➤ ograniczone możliwości finansowe gminy ➤ niewystarczająca promocja gminy ➤ brak atrakcyjnych punktów widokowych ➤ niewystarczająca liczba ścieżek rowerowych ➤ zbyt mała liczba przedsięwzięć prowadzących do ochrony cennych obszarów i zabytków
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ rozwój w sektorze usług społecznych i ochrony zdrowia ➤ inwestycja w komunikację i znoszenie barier architektonicznych ➤ zmiany w zakresie modelu konsumpcji, innowacyjności i produktywności pracy ludzkiej ➤ wzrost poziomu innowacyjności ➤ zwiększenie liczby miejsc pracy ➤ działania zmierzające do objęcia dodatkową ochroną atrakcyjnych obszarów gminy ➤ rozbudowa narzędzi i oferty turystycznej ➤ możliwość rozwoju przedsiębiorczości przy wykorzystaniu zasobów naturalnych gminy (działalność turystyczna, agroturystyczna i rekreacyjna) ➤ wzrost zainteresowania turystyką na obszarach „czystych” ekologicznie ➤ współpraca z innymi gminami ➤ skuteczność w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na realizację inwestycji w nowej perspektywie finansowej 2021-2027 ➤ promocja przedsiębiorczości wśród mieszkańców gminy ➤ duży potencjał z zakresu OZE ➤ bliskość Zamościa jako szansa na przyciągnięcie nowych mieszkańców i turystów 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ rosnące bezrobocie ➤ kontynuacja negatywnych trendów demograficznych (ujemny przyrost naturalny, ujemne saldo migracji) ➤ odpływ młodych dobrze wykształconych ludzi do dużych miast ➤ wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej ➤ zmiany klimatyczne skutkujące występowaniem anomalii pogodowych, susz, pożarów, gwałtownych ulew, trąb powietrznych ➤ konkurencyjność ze strony sąsiadujących gmin o podobnych walorach przyrodniczo-kulturowych ➤ długofalowe gospodarcze i społeczne następstwa pandemii wirusa SARS-Cov2 ➤ niepewna i niestabilna sytuacja na arenie międzynarodowej ➤ szybko zmieniające się przepisy prawa i możliwość zmniejszenia się dostępnych środków zewnętrznych ➤ skomplikowane procedury pozyskiwania środków z UE ➤ zwiększający się zakres zadań własnych gminy przy braku wsparcia finansowego z budżetu państwa

<ul style="list-style-type: none"> ➤ wspólne realizowanie projektów z innymi jednostkami samorządu terytorialnego ➤ działania nakierowane na promocję gminy 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ brak środków finansowych na wkład własny umożliwiający aplikację o środki unijne ➤ ograniczone możliwości budżetowe gminy ➤ niestabilna polityka rolna państwa ➤ zagrożenie patologią społeczną i dysfunkcjami ➤ niska opłacalność produkcji rolnej ➤ konkurencja dla lokalnych rolników ze strony zagranicznych producentów żywności
---	--

Źródło: Opracowanie własne

Zidentyfikowane mocne i słabe strony powinny być przedmiotem działań strategicznych, zakładających rozwój gminy poprzez wzmocnienie mocnych stron i ograniczanie słabych oraz minimalizację zagrożeń i optymalne wykorzystanie pojawiających się szans.

Natomiast szanse i zagrożenia (czynniki zewnętrzne, na które samorząd lokalny ma ograniczony wpływ) powinny być wzięte pod uwagę przy kreowaniu lokalnej polityki rozwoju. Analiza SWOT w takiej formie jest uzupełnieniem opisu aktualnej sytuacji gminy. Zaletą tej metody jest przede wszystkim syntetyczne ujęcie głównych czynników warunkujących rozwój.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że gmina Adamów posiada przewagę mocnych stron nad słabościami oraz porównywalną liczbę szans i zagrożeń, co prowadzi do wyboru jednej (lub połączenia dwóch) z poniższych strategii dalszego rozwoju gminy:

- strategia konserwatywna – wybierana w sytuacji, gdy przeważają mocne strony, przy istotnych zagrożeniach płynących z otoczenia
- strategia agresywna – ma zastosowanie, gdy jednocześnie dominują silne strony oraz szanse.

4. CZEŚĆ PALNISTYCZA

Strategia Rozwoju Gminy Adamów na lata 2021-2037 z perspektywą do 2030 r. jest dokumentem, w którym zdiagnozowano aktualną sytuację społeczno-gospodarczą. Zwrócono uwagę zarówno na mocne strony, jak i obszary problemowe. W procesie tworzenia i realizacji strategii istotne jest również określenie misji i wizji. Są to dwa elementy strategii ukazujące najważniejsze kierunki rozwoju.

Prezentowana część Strategii jest odpowiedzią na wyniki uzyskane w ramach przeprowadzonej diagnozy poszczególnych sfer na terenie Gminy Adamów. Jednakże nie stanowi ona odpowiedzi, która powstała automatycznie jako swoisty wynik diagnozy problemów, lecz także ma ona na celu wychodzić naprzeciw wyzwaniom obszaru oraz zapobiegać problemom jeszcze nie powstałym. Opiera się ona na zdiagnozowanych lokalnych potencjałach, które będą stanowiły motor napędowy całego procesu rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

4.1 MISJA I WIZJA

MISJA GMINY to nic innego, jak idea jej rozwoju nadająca ogólny kierunek działań, oraz określająca pośrednio dziedziny, na których władze powinny skupić najbardziej swoją uwagę w planowanym okresie. Jest indywidualnym, generalnym planem ukształtowania mocnej pozycji jednostki samorządu terytorialnego wśród innych jednostek. Z jednej strony stanowi przesłanie i obietnicę skierowaną do mieszkańców gminy. Dzięki niej cele działalności władz powinny być lepiej zrozumiałe dla wszystkich obywateli. Z drugiej natomiast definiuje sposób, w jaki chce by gmina była postrzegana przez jej otoczenie. Określenie misji jest więc publiczną częścią planu strategicznego.

Misja koncentruje się na podstawowych wartościach, które przyświecają władzom gminy i jej mieszkańcom w procesach rozwojowych. Wskazuje również na czynniki uzasadniające przyjęcie określonych wartości jako nadrzędnych. Zawiera w sobie odpowiedzi na pytania: Kim jesteśmy? Czym się zajmujemy? Dlaczego? Co jest naszym priorytetem?

Misja określona w ramach niniejszej Strategii powstała przy uwzględnieniu misji nakreślonej w *Strategii Rozwoju Gminy Adamów na lat 2015-2020* (z perspektywą do 2023 r.) i stanowi jej kontynuację. Poprzedni dokument strategiczny jako misję wskazywał, iż: *Gmina Adamów przy pełnym wykorzystaniu potencjału, jakim dysponuje, będzie dążyła w swoich strategicznych działaniach do stworzenia miejsca atrakcyjnego do zamieszkania oraz turystyki a także rozwoju przedsiębiorczości. Wielopłaszczyznowy zrównoważony rozwój gminy będzie dotyczył zarówno sfery społecznej (podniesienie jakości życia mieszkańców i stworzenie warunków do różnych form aktywności, ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu), sfery gospodarczej (rozwój przedsiębiorczości opartej na lokalnych bogactwach, wiedzy i kwalifikacjach mieszkańców), jak i publicznej poprzez zapewnienie mieszkańcom dostępu do wysokiej jakości usług publicznych.*

Uwzględniając powyższe założenia, przy udziale przedstawicieli samorządu, społeczności oraz partnerów społecznych i gospodarczych, wypracowano następującą misję Gminy Adamów:

MISJA GMINY ADAMÓW

Misją Gminy Adamów jest tworzenie warunków do wielofunkcyjnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego opartego na endogenicznym potencjale obszaru oraz dbanie o wysoką jakość warunków życia i wszechstronne możliwości rozwoju mieszkańców.

Zaprezentowane kierunki rozwoju zaproponowane w misji korelują ze zdiagnozowanymi potrzebami lokalnej społeczności. W efekcie wykorzystania potencjału Gminy Adamów nastąpi jej wszechstronny rozwój społeczno-gospodarczy. Wraz z poprawą sytuacji w sferze przestrzenno-funkcjonalnej oraz gospodarczej będzie jednocześnie następował wzrost jakości życia mieszkańców. Pobudzenie lokalnej gospodarki zwiększy szanse na możliwość zatrudnienia, co wpłynie pozytywnie na poziom życia lokalnej społeczności i przeciwdziałanie głównym czynnikiem wykluczenia społecznego. Działania zostaną skupione na

zapewnieniu warunków i możliwości do różnokierunkowego rozwoju mieszkańców. W efekcie rozwoju kapitału ludzkiego nastąpi wzrost spójności społecznej.

Zarówno w zakresie poprzednio obowiązującego dokumentu strategicznego, jak i niemniejszej Strategii misja skupia się na konieczności wykorzystania endogenicznych potencjałów (głównie walorów turystyczno-krajobrazowych) dla rozwoju sfery gospodarczej, co przyniesie wymierne efekty dla mieszkańców i poprawi sytuację w sferze społecznej. Niezwykle istotna jest także konieczność zagwarantowania mieszkańcom warunków do wszechstronnego rozwoju, co ma wpłynąć przede wszystkim na zwiększenie poziomu zadowolenia oraz identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania.

WIZJA GMINY stanowi odzwierciedlenie oczekiwań i aspiracji mieszkańców oraz władz. Wskazuje ona miejsce, w którym Gmina Adamów ma się znaleźć w perspektywie do roku 2030. Rysuje ona obraz w sytuacji wypełnienia sformułowanej misji oraz wyznaczonych celów strategicznych.

Określona w ramach niniejszego opracowania wizja stanowi podstawę celów Gminy Adamów w zakresie jej rozwoju.

Nakreślona poniżej wizja Gminy Adamów zostanie urzeczywistniona dzięki osiągnięciu w perspektywie do 2030 roku celów strategicznych zapewniających zrównoważony rozwój jednostki samorządu terytorialnego oparty o endogeniczne potencjały społeczno-gospodarcze.

Przeprowadzona diagnoza obszaru gminy oraz wyniki licznych analiz wskazują, iż w okresie ostatnich lat sytuacja społeczno-gospodarcza w gminie, a także w otoczeniu wojewódzkim czy krajowym ulega dynamicznym metamorfozom. Możliwość rozwoju oraz kształtowanie warunków życia mieszkańców uzależnione są już nie tylko od zmian w strukturze demograficznej ludności (głównie zachodzące zjawisko starzenia się społeczeństwa), rozwoju nowoczesnych technik, technologii i cyfryzacji, zwiększającej się presji na środowisko naturalne. Poprzedni rok, tj. 2020r., wskazał, iż nawet małe jednostki samorządu terytorialnego dotyczą zjawiska o skali globalnej - pandemia wirusa SARS-COV2, które rodzą konieczność przeformułowania dotychczasowych sposobów prowadzenia polityki lokalnej.

Niespotykane od wielu lat na terenie Polski zjawisko epidemii choroby (dot. COVID-19) oraz wywołany przez nią kryzys gospodarczy oraz społeczny (w dziedzinie edukacji czy ochrony zdrowia), stanowi nie lada wyzwanie do zaplanowania nowego modelu planowania rozwoju jednostki samorządu terytorialnego. Wzrost wykorzystania endogenicznych potencjałów rozwojowych Gminy Adamów mocniejsze kładzenie nacisku na ochronę lokalnego środowiska naturalnego i bioróżnorodności biologicznej, zwiększenie bezpieczeństwa publicznego w wymiarze społecznym oraz zdrowotnym, a także zachowanie dziedzictwa kulturowo-historycznego gminy dla przyszłych pokoleń, rozwój usług społecznych oraz ciągła poprawa warunków życia społeczności lokalnej to podstawowe założenia zaprezentowanej poniżej wizji rozwoju do 2030 rok.

Konstrukcja wizji opiera się na założeniach stałego rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Adamów przy wykorzystaniu jej zasobów wewnętrznych – walorów przyrodniczych oraz kapitału społecznego. Wykorzystanie tego wewnętrznego potencjału, przy pomocy środków własnych oraz zewnętrznych przyczyni się do przyśpieszenia procesów modernizacyjnych lokalnej gospodarki, pobudzenia miejscowej przedsiębiorczości, a przez to poprawy poziomu życia mieszkańców. Kluczem do zmiany sytuacji na terenie gminy jest skoncentrowanie się na podniesieniu efektywności lokalnej gospodarki. Wiąże się to przede wszystkim z przewyciężeniem słabych stron, których istnienie uniemożliwia przyśpieszenie procesów rozwojowych. Sprawnie funkcjonująca gospodarka wygeneruje większe przychody podatkowe dla gminy zwiększając tym samym jej zdolność w zakresie realizacji kolejnych inwestycji prorozwojowych oraz finansowania zadań własnych.

WIZJA GMINY ADAMÓW

Gmina Adamów to przyjazna mieszkańcom i środowisku gmina, wspierająca lokalną aktywność, dbająca o dziedzictwo kulturowe oraz atrakcyjna dla turystów i otwarta na inwestorów. Kreatywność i otwartość mieszkańców kształtują nowoczesny charakter gminy. Aktywni, prężni w działaniach i zintegrowani mieszkańcy, chętnie współpracujący z lokalnymi organizacjami w realizacji wspólnych celów. Szczególną troską otoczeni są ludzie starsi i będący w trudnych sytuacjach życiowych (wykluczeni lub zagrożeni wykluczeniem społecznym). Mieszkańcy mają zagwarantowany dostęp do nowoczesnej i bezpiecznej sieci infrastruktury technicznej oraz społecznej. Sprawia to, iż gmina jest obszarem atrakcyjnym osadniczo. Niebagatelne znaczenie dla mieszkańców ma ochrona dziedzictwa naturalnego i bioróżnorodności biologicznej obszaru, a także dziedzictwa historyczno-kulturowego. Gmina Adamów zgodnie z modelem zrównoważonego rozwoju realizuje potrzeby i oczekiwania mieszkańców, turystów i przedsiębiorców. Działalność prowadzona jest zgodnie z zasadą wielopoziomowego zarządzania opartego na partycypacji i planowaniu strategicznym.

Zaproponowane poniżej cele strategiczne i kierunki działań skupiają się w głównej mierze na ograniczaniu barier hamujących i wykorzystanie mocnych stron. Zmiany, które zajdą w wyniku realizacji szeregu zaproponowanych w ramach niniejszego opracowania działań, w dłuższej perspektywie czasu, przyczynią się do rozwoju przedsiębiorczości i zasobów ludzkich, a także pozytywnie wpłyną na komfort życia mieszkańców.

4.2 MODEL ROZWOJU

W ramach niniejszego dokumentu zaproponowano i przyjęto model zrównoważonego rozwoju jednostki samorządu terytorialnego. Ma on charakter funkcjonalny, oparty jest o cztery filary i zakłada zrównoważony terytorialnie rozwój, konsolidację zasobów i potencjałów, jest stymulowany racjonalnymi wyborami strategicznymi oraz ukierunkowany na osiągnięcie wysokiej jakości życia.

1. Rysunek 2 Filary rozwoju

Źródło: Opracowanie własne

Kluczowym elementem wyżej zaprezentowanego modelu są wzajemne korelacje zarówno w przestrzeni, stymulujące i umożliwiające zrównoważony terytorialnie rozwój, jak i w układzie poszczególnych obszarów tematycznych (społecznych i gospodarczych) jako źródło synergii generujące wartość dodaną rozwoju. Niezwykle istotnym elementem są także powiązania międzyinstytucjonalne. Mowa tutaj przede wszystkim o zacieśnianiu współpracy podmiotów, instytucji administracji publicznej, organizacji pozarządowych (III sektor) oraz zacieśnienia relacji z mieszkańcami. Pozwoli to na zwiększenie potencjałów i aktywności na rzecz rozwoju, wzajemne uzupełnianie działań, poprawę efektywności, co przełoży się na

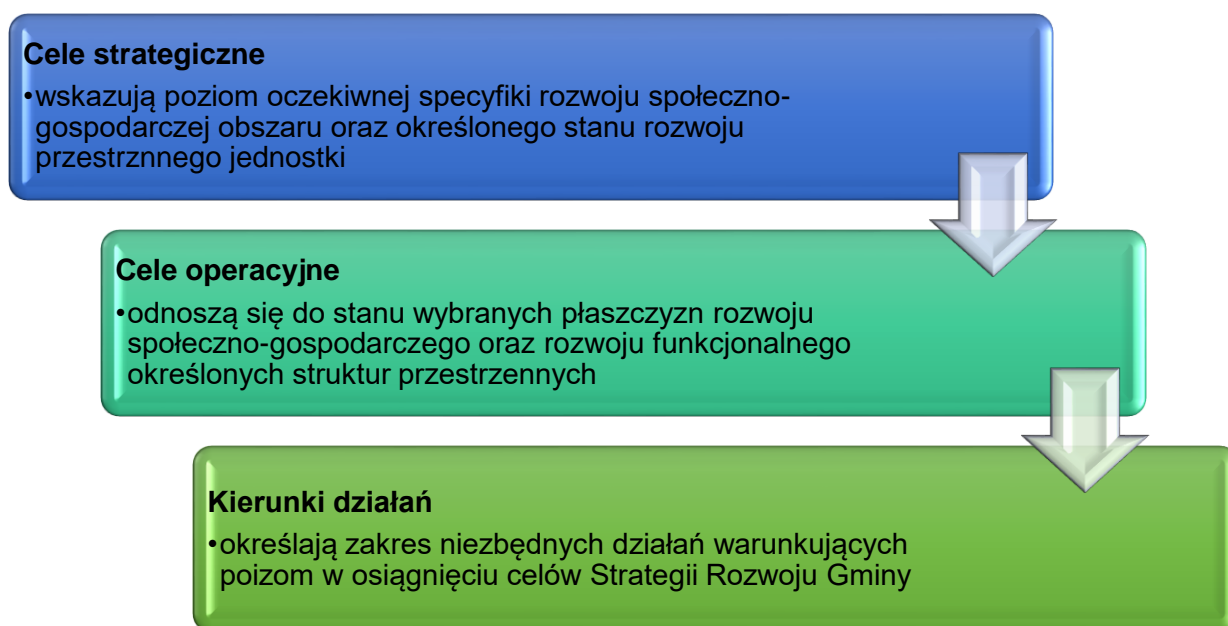
lepsze wykorzystanie zasobów materialnych i nie materialnych na rzecz rozwoju i dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców.

4.3 CELE STRATEGICZNE ROZWOJU W WYMIARZE SPOŁECZNYM, GOSPODARCZYM I PRZESTRZENNYM

Przedstawione w niniejszym rozdziale cele strategiczne są priorytetowymi obszarami interwencji, w ramach których będą podejmowane działania, służące rozwojowi społeczno-gospodarczemu gminy w perspektywie do 2030 roku. Przedmiotowe cele wynikają bezpośrednio z przyjętej wizji rozwoju i stanowią odpowiedź na główne wyzwania przed którymi stoi jednostka samorządu terytorialnego. Zgodnie z założeniami ich realizacja powinna prowadzić do poprawy poziomu rozwoju gospodarczego i jakości życia lokalnej społeczności. W najbliższej perspektywie przeważać będą działania stanowiące kontynuację dotychczasowej polityki rozwojowej gminy, tj. zwiększaniu włączenia społecznego grup marginalizowanych, zmierzające do poprawy poziomu życia ludności oraz polegające na niwelowaniu luki infrastrukturalnej i łagodzeniu innych niekorzystnych zjawisk, które mogłyby hamować rozwój gminy w przyszłości.

Zaproponowane poniżej cele rozwoju Gminy Adamów są konsekwencją zidentyfikowanych wyzwań rozwoju. Tworzą one spójny i wzajemnie uzupełniający się układ, w którym efekty jednych celów generują i wzmacniają efekty realizacji innych. Podstawową ideą jest wykorzystanie potencjałów rozwojowych, modernizacja gospodarki, innowacyjność oraz poprawa jakości życia mieszkańców.

Rysunek 3 Struktura celów Strategii

Źródło: Opracowanie własne

W ramach Strategii wskazano dwustopniową strukturę celów. Zdefiniowano trzy cele strategiczne przyporządkowane wymaganym obszarom tematycznym, tj. w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Celom strategicznym przyporządkowano cały układ celów operacyjnych. Strukturę celów strategicznych oraz operacyjnych niniejszego dokumentu należy, w całym okresie jego obowiązywania, traktować jako stałą. Tymczasem kierunki działań mogą podlegać zmianom (być dołączane lub wykreślane z dokumentu po ich ewentualnym zrealizowaniu).

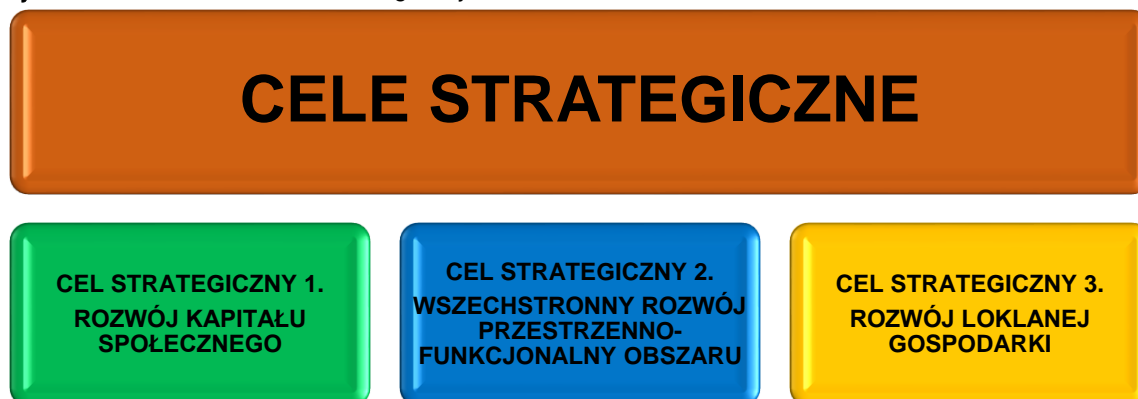
Niniejsza Strategia wskazuje trzy cele strategiczne oraz ukształtowane w ich obrębie 12 celów operacyjnych. Cele strategiczne zostały oznaczone liczbami od 1. do 3. Oznaczenie to spełnia jednak rolę porządkującą. Cele nie posiadają rangi, lecz są sobie równe pod względem wagi i znaczenia. Wszystkie wykazane poniżej priorytety powinny być realizowane równoległe z zachowaniem zasady synergii i efektywności wdrażanych działań. Tworzą one rodzaj sprzężenia zwrotnego – rozwój gospodarczy i ożywiony ruch turystyczny sprzyja zwiększaniu dochodów zarówno mieszkańców, jak i gminy. Wpływa to na zwiększenie rynku usług i produktów podnosząc jednocześnie jakość życia mieszkańców.

Kolejnym elementem części planistycznej jest zestaw kierunków działań, które stanowią punkt odniesienia dla wszystkich działań rozwojowych na terenie Gminy Adamów, w tym także dla kierunków zagospodarowania przestrzennego. Wskazane w dokumencie cele strategiczne oraz kierunki działań stanowią elementy, które mają przyczynić się do osiągnięcia przyjętej wizji rozwoju gminy w perspektywie do 2030 roku. Realizacja nakreślonej wizji rozwoju wymagać będzie zaangażowania wielu środowisk i podmiotów, które będą kierunkować swoją działalność również w kierunku realizacji uzgodnionych i przyjętych celów rozwoju całej gminy.

W oparciu o przeprowadzone analizy sytuacji społeczno-gospodarczej, przestrzennofunkcjonalnej, środowiskowej i technicznej gminy Adamów, które przedstawiono w poprzednich rozdziałach niniejszego dokumentu, sformułowane zostały cele strategiczne i operacyjne. Zgodnie z logiką cele strategiczne odnoszą się do zidentyfikowanych obszarów problemowych, wyznaczonych na podstawie przeprowadzonej analizy gminy oraz konsultacji społecznych. Głównym argumentem przemawiającym za opracowaniem Strategii, jest możliwość planowanego realizowania zadań mających na celu wykreowanie jak najlepszych warunków dla rozwiązywania najbardziej naglących problemów. Niezwykle istotne jest także osiągnięcie najbardziej pożądaných, z punktu widzenia społeczności lokalnej efektów, przy jednoczesnym wykorzystaniu dostępnych zasobów naturalnych, finansowych, organizacyjnych i ludzkich.

Wypracowane cele strategiczne uwzględniają specyfikę gminy Adamów, jednocześnie ściśle nawiązują do najważniejszych zadań wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Obszary strategiczne, w ramach których będą podejmowane działania, służące rozwojowi gminy w perspektywie do 2030 roku, wyznaczone zostały w trzech sferach: społecznej, gospodarczej oraz przestrzennej.

Rysunek 4 Schemat celów strategicznych

Źródło: Opracowanie własne

W okresie obowiązywania niniejszego dokumentu priorytetami dla Gminy Adamów będzie:

- podnoszenie poziomu życia rodzin poprzez tworzenie pozarolniczych miejsc pracy i wstrzymywanie procesów wymywania kapitału ludzkiego (w tym wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, rozszerzanie oferty usług na poziomie lokalnym)
- działania na rzecz wielofunkcyjności rolnictwa oraz wsparcie jego modernizacji i zmian w strukturze agrarnej (poprawa wyposażenia infrastrukturalnego, postęp techniczny i organizacyjny, koncentracja gruntów, specjalizacja produkcji) oraz wsparcie dla perspektywicznych kierunków rozwoju produkcji żywności
- zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez zwiększony dostęp do usług medycznych i socjalnych oraz podwyższenie jakości i efektywności kształcenia, spełniającego warunki gospodarki opartej na wiedzy
- rozbudzania lokalnej inicjatywności, tożsamości, aktywizacja społeczności wiejskich w celu kreowania ścieżek zmian w rozwoju lokalnym w celu budowania kapitału społecznego, a także społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego
- realizowanie przedsięwzięć na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem z aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-zawodowym, w tym kobiet, osób starszych, niepełnosprawnych, wymagających opieki, przewlekle chorych, dotkniętych chorobami cywilizacyjnymi i nałogami oraz nieletnich dorastających w ubóstwie i z problemami rodzinnymi
- zwiększanie atrakcyjności terenu gminy poprzez modernizację istniejącej infrastruktury technicznej (zwłaszcza drogowej, wodnej, kanalizacyjnej)

oraz poprzez zagospodarowanie przestrzeni publicznej, co zwiększy jej dostępność i funkcjonalność

- wyrównywanie różnic w dostępie do dóbr i usług kultury oraz tworzenie na poziomie lokalnym warunków do rozwijania aktywności twórczej, a także popularyzacja sportu i zdrowego stylu życia
- ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego i zapewnienie żywotności niematerialnej jego formy (tradycje i żywe zwyczaje odziedziczone po poprzednich pokoleniach) służąca wzmocnieniu społecznych więzi oraz rozwijająca dialog międzykulturowy
- ochrona środowiska ukierunkowana na zachowanie bioróżnorodności przy jednoczesnym zapobieganiu degradacji środowiska naturalnego, obejmująca wdrażanie działań proekologicznych m.in. w zakresie zwiększenia wykorzystania energii odnawialnej
- otwarcie gminnych jednostek organizacyjnych na nowe rozwiązania z zakresu zarządzania, bazujące na przepływie informacji pomiędzy mieszkańcami, biznesem a administracją samorządową.

Rysunek 5 Cele strategiczne i operacyjne *Strategii Rozwoju Gminy Adamów na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r.*

SFERA		
SPOŁECZNA	PRZESTRZENNA	GOSPODARCZA
CELE STRATEGICZNE		
1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO	2. WSZECHSTRONNY ROZWÓJ PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNY OBSZARU	3. ROZWÓJ LOKALNEJ GOSPODARKI
CELE OPERACYJNE		
1.1 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	2.1 Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej	3.1 Ożywienie lokalnej działalności gospodarczej
1.2 Zapewnienie wysokich standardów edukacji	2.2 Zwiększanie dostępności komunikacyjnej	3.2 Tworzenie warunków do podnoszenia kwalifikacji i konkurencyjności producentów rolnych
1.3 Wsparcie systemu opieki zdrowotnej i społecznej oraz bezpieczeństwa publicznego	2.3 Zrównoważone wykorzystywanie zasobów naturalnych i ochrona środowiska naturalnego	3.3 Promocja lokalnego rynku produktów
1.4 Aktywizacja społeczna i obywatelska mieszkańców	2.4 Poprawa estetyki i ładu przestrzennego	
1.5 Rozwój potencjału i skuteczności administracji publicznej		

Źródło: Opracowanie własne

Cele strategiczne odwzorowują obszary rozwojowe w sferze przestrzennej, gospodarczej i społecznej, które są zależne od siebie i wzajemnie się przenikają. Podstawą do podejmowania działań w sferze gospodarczej i społecznej powinno być racjonalne gospodarowanie przestrzenią oraz ochrona ładu przestrzennego. Z kolei zadania realizowane w zakresie infrastruktury technicznej będą podstawą do realizacji zadań w sferze gospodarczej, rozwoju usług społecznych, a także pozytywnie wpłyną na poprawę jakości środowiska przyrodniczego. Cele osiągnięte w ramach sfery społecznej i gospodarczej wpłyną również na poprawę jakości życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzeni.

Przy formułowaniu powyższych celów wzięto pod uwagę zalecenia dotyczące zgodności celów Strategii z planistycznymi dokumentami rozwoju szczebla regionalnego i krajowego (w tym m.in. zwarte w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku* oraz *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030*).

4.4 KIERUNKI DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH DLA OSIĄGNIĘCIA CELÓW STRATEGICZNYCH I OPERACYJNYCH

Kierunki działań oznaczają kierunki koncentracji wspólnych wysiłków (aktywności programowej, finansowej i organizacyjnej) podejmowanych przez samorząd oraz jego partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie „co jest do zrobienia?”. Kierunki działań (zwane też zadaniami, działaniami, kierunkami interwencji – w zależności od stopnia ich szczegółowości) służą realizacji założonych celów, są podstawą wdrażania strategii. Strategia powinna określać kierunki działań lub, tam gdzie to jest możliwe, konkretne działania.

Wyzwaniem Gminy Adamów na najbliższe lata będzie doprowadzenie do wielofunkcyjnego rozwoju społecznego - gospodarczego gminy. Specyfika tego rozwoju polegać ma na tym, by dążąc do poprawy jakości życia na wsi, zachować większą intensywność zagospodarowania przestrzeni, która cechuje się dekoncentracją zaludnienia i działalności gospodarczej oraz mniejszą antropopresją.

Celem rozwoju jest tworzenie takich struktur gospodarczych i społecznych w środowisku lokalnym, które będą w stanie generować godziwe dochody mieszkańców, zaspokajać ich zróżnicowane aspiracje, oczekiwania, poprawiać dostępność do dóbr i usług publicznych ograniczając przy tym negatywne zjawiska jak np. monofunkcyjność gospodarki lokalnej, przeludnienie agrarne, depopulację, bezrobocie, ubóstwo, marginalizację. Pobudzenie gospodarki opartej na lokalnym potencjale i zasobach wzmocni przedsiębiorczość i rozwój gospodarczy, co z kolei wpłynie pozytywnie na poprawę jakości życia mieszkańców gminy. Dzięki tym przeobrażeniom gmina stanie się miejscem atrakcyjnym do zamieszkania, inwestowania i wypoczynku.

Niezbędne w dążeniu do wielofunkcyjnego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy będzie wykorzystanie jej licznych atutów. Niewątpliwie jednym z najistotniejszych jest występowanie licznych malowniczych terenów rekreacyjnych oraz atrakcji turystycznych stanowiących dziedzictwo historyczno-kulturowe gminy.

CEL STRATEGICZNY 1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Pierwszy cel strategiczny składa się z pięciu współgrających ze sobą docelowych ścieżek rozwojowych, mających wpłynąć na znaczne poprawienie sytuacji w sferze społecznej, tj.:

- a. przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,
- b. zapewnienie wysokich standardów edukacji,
- c. wsparcie systemu opieki zdrowotnej i społecznej oraz bezpieczeństwa publicznego
- d. aktywizację społeczną i obywatelką mieszkańców,
- e. rozwój potencjału i skuteczności administracji publicznej.

Wszystkie działania prowadzone w ramach niniejszego celu skupia się wokół rozwoju kapitału ludzkiego i próby osiągnięcia spójności społecznej rozumianej jako zdolności społeczeństwa do zapewnienia dobrobytu wszystkim swoim członkom,

przy jednoczesnym minimalizowaniu wewnętrznego zróżnicowania oraz unikaniu zjawiska polaryzacji. W znaczeniu tym społeczeństwo spójne to wspólnota wolnych, wspierających się nawzajem ludzi, którzy dążą do zbiorowych celów metodami demokratycznymi. Spójność społeczna oprócz tego, że koncentruje się na zwalczaniu wykluczenia społecznego i ubóstwa, polega na tworzeniu solidarności w społeczeństwie, tak aby zminimalizować wykluczenie, zwalczać je za pomocą prewencji. Społeczeństwo spójne, współdziałające ze sobą i zaangażowane w kwestie wspólnoty, to warunek sine qua non do rozwoju Gminy Adamów.

Pierwszy z celów operacyjnych zakłada przeprowadzenie zintensyfikowanych i zintegrowanych działań mających na celu poprawę dostępu do usług społecznych, w szczególności dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami i seniorów. Działania będą prowadzone w sposób zindywidualizowany, przy zachowaniu podmiotowości jednostki, poszanowaniu jej praw i potrzeb, w środowisku jej zamieszkania, w warunkach domowych lub półstacjonarnych. Przeprowadzona diagnoza obszaru gminy wskazuje, iż niezbędne będzie przeprowadzenie działań na rzecz osób starszych, osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz osób z niepełnosprawnościami. W tym celu rozwijane będą usługi opiekuńcze i asystenckie, zarówno w miejscu zamieszkania, jak i poza nim (tj. w placówkach wsparcia dziennego). Dotychczasowy zakres i poziom usług świadczonych myślą o wykluczonych społecznie najstarszych członkach lokalnej społeczności jest niewystarczający. Obecnie GOPS w Adamowie świadczy usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla

osób starszych i niepełnosprawnych. W trybie art. 50 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej GOPS w Adamowie świadczy usługi opiekuńcze (w 2020 r. były to zaledwie 4 osoby). W chwili obecnej na terenie gminy nie są prowadzone usługi opiekuńcze w formie stacjonarnej opieki dziennej realizowanej przez klub seniora. W latach 2008 -2010 w ramach Poakcesyjnego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na terenie Gminy Adamów zostały założone 4 kluby Seniora w miejscowościach: Feliksówka, Suchowola, Bondyryz i Szewnia Dolna. Kluby prężnie działały gdy posiadały środki z w/w programu. Seniorzy spotykali się i uczestniczyli w wyjazdach, niektórzy z nich byli po raz pierwszy w życiu w teatrze. W kolejnych latach seniorzy

spotykali się na organizowanych w ramach innych programów inicjatywach skierowanych do seniorów np. warsztatach rękodzielniczych, kulinarnych itp. jednak z uwagi na ograniczone środki były to spotkania sporadyczne i brakowało miejsc dla wszystkich uczestników. Na terenie gminy osoby starsze zrzeszają się również w amatorskich zespołach śpiewaczych i ludowych. Przeprowadzona na terenie gminy diagnoza problemów i potrzeb wykazała, iż zapotrzebowanie na usługi dla najstarszych członków jest duże. Kwestia wykluczenia społecznego seniorów była niezwykle odczuwalna podczas minionego roku, kiedy to w trakcie panującej pandemii wirusa SARS-CoV-2 szczególnie ta grupa społeczna odczuła efekty związane z izolacją i wprowadzonymi obostrzeniami. Wszyscy mieszkańcy musieli zastosować się do wprowadzonych ograniczeń kontaktów międzyludzkich. Jednakże, ze względu na fakt, iż seniorzy stanowią najbardziej narażoną na ryzyko grupę, to właśnie oni musieli zmierzyć się z największą izolacją (nierzadko nie mieli możliwości spotkania się z innymi osobami, w tym najbliższymi osobami przez kilka miesięcy). Już dziś widać, iż pandemia COVID-19 wywołała długofalowe skutki nie tylko w sferze gospodarczej, lecz również społecznej (m.in. zwiększona liczba problemów psychicznych ludzi). Za koniecznością realizacji działań na rzecz seniorów przemawiają również prognozy GUS, które wskazują, iż osoby powyżej 60 r. ż. będą w 2030 r. stanowiły aż 33% mieszkańców kraju. W związku ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa, w naturalny sposób zwiększa się popyt na usługi z zakresu pomocy osobom starszym, niezdolnym do samodzielnego funkcjonowania. Zjawisko tzw. „silver tsunami” niesie nowe wyzwania dla samorządu gminy. Potrzebne są przedsięwzięcia mające na celu poszerzenie katalogu ofert usługowych dla zabezpieczenia potrzeb najstarszej grupy mieszkańców oraz działania wspierające utrzymanie jak najlepszej sprawności życiowej (wsparcie rehabilitacyjne, medyczne, pielęgnacyjne i socjalne). Wobec powyższego, wśród kierunków działań niniejszego celu proponuje się rozwój usług świadczonych w społeczności lokalnej, np. poprzez organizację placówek wsparcia dziennego, w tym dziennych i/lub rodzinnych domów pomocy dla osób starszych takich jak Klub Seniora¹⁹, rozwój działalności prowadzonej przez asystentów osób potrzebujących

¹⁹ Klub Seniora - to miejsce spotkań osób starszych. Przeciwdziała osamotnieniu i marginalizacji seniorów. W klubach seniora wsparciem obejmowane są osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. W klubie seniora możliwe jest prowadzenie zajęć mających na celu:

wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym rozwój usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową osób z niepełnosprawnościami, rozwoju usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych. Przewiduje się również wsparcie dla opiekunów faktycznych osób starszych lub wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu z zakresu opieki nad tymi osobami (w tym m.in. opieka wytchnieniowa, poradnictwo, kształcenie potrzebne do opieki). Szczególną opieką zostaną objęte również osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. W 2021 r. w gminie Adamów rozpoczęto realizację programu finansowanego z FUNDUSZU SOLIDARNOŚCIOWEGO pn. "Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej - edycja 2021". Wsparciem asystenta objęto osobę niepełnosprawną posiadającą orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności. Niezbędna jest kontynuacja tego rodzaju przedsięwzięć. Dodatkowo, z myślą o osobach z niepełnosprawnościami planowana jest budowa nowego niskoemisyjnego budynku z przeznaczeniem dla potrzeb utworzenia Wielofunkcyjnego Ośrodka Wsparcia.

W najbliższym okresie wyzwaniem dla Władz Gminy stanowić będzie również przeciwdziałanie zjawisku ubóstwa. Problem ubóstwa i wykluczenia społecznego dotyka całe rodziny, w tym dzieci, młodzież. W szczególności zagrożone nim są rodziny wielodzietne, osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej. Rodziny, obok ubóstwa, borykając się także z innymi problemami, takimi jak: długotrwałe bezrobocie, trudności opiekuńczo-wychowawcze oraz problemy uzależnień i przemocy domowej. W związku z tym, niezbędne jest przeprowadzenie kompleksowych działań mających na celu zapobieganie pogłębieniu się zjawiska ubóstwa dziedziczenia biedy i niekorzystnych postaw społecznych, a w konsekwencji do zmniejszenia liczby osób zagrożonych

-
- a) zagospodarowanie czasu wolnego po zakończeniu aktywności zawodowej (m.in. rozwijanie umiejętności i indywidualnych zainteresowań);
 - b) zwiększenie aktywności i uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym;
 - c) działalność prozdrowotną (m.in. edukacja zdrowotna, spotkania z lekarzami), kulturalną (wyjścia do kina, czy teatru) i edukacyjną (m.in. nauka obsługi komputera, korzystania z Internetu);
 - d) prowadzenie zajęć z zakresu kultury fizycznej poprzez organizację zajęć sportowych np. nordic walking, zorganizowane zajęcia w ramach stref aktywności rodzinnej, aerobik, aqua aerobik itp.;
 - e) tworzenie grup samopomocowych, których członkowie będą wzajemnie się wspierać w trudnościach życia codziennego;
 - f) poradnictwo prawne realizowane poprzez udzielanie seniorom informacji o obowiązujących przepisach z zakresu m.in. prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów;
 - g) poradnictwo psychologiczne realizowane poprzez proces diagnozowania, profilaktyki i terapii;
 - h) poradnictwo rodzinne obejmujące funkcjonowanie rodziny.

ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Niezbędne będzie przeprowadzenie działań ukierunkowanych na łagodzenie skutków społecznych ubóstwa dzieci, w tym działań integracyjnych, aktywizacyjnych, wspierających skierowanych do dzieci i rodzin.

Ryzyko wykluczenia i sfera ubóstwa dotyczy w przeważającej mierze grup znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy i borykających się z problemem bezrobocia. Istotną barierą rozwiązywania problemu bezrobocia w gminie jest niski poziom wykształcenia i kwalifikacji bezrobotnych. Czynnikiem ten wpływa na ich niską konkurencyjność na rynku pracy, przedsiębiorczość, aktywność w zakresie poszukiwania lub stworzenia własnego miejsca pracy i pozyskiwania dochodów. W związku z tym, niezbędna będzie realizacja działań ukierunkowanych przede wszystkim na zwiększenie szans w znalezieniu zatrudnienia, wyrównywanie deficytów wynikających z braku dostępu do określonych dóbr i usług, braku posiadanych kwalifikacji, czy też z innych czynników powodujących ograniczenie szans określonych grup społecznych na równoprawny z większością społeczeństwa udział w życiu społecznym. Istotnym elementem będzie również eliminowanie różnego rodzaju barier, na jakie napotykają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, borykające się z problemem dyskryminacji na rynku pracy. Ważna jest aktywizacja społeczna i włączenie do rynku pracy osób najbardziej oddalonych od rynku pracy, które nie są gotowe do podjęcia pracy (bierne zawodowo). W tym celu zaplanowano realizację kompleksowych programów na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo. Sfera polityki społecznej stanowi newralgicznym zagadnieniem. Realizacja działań w jej zakresie musi odzwierciedlać obecne problemy społeczne oraz wykorzystywać nowoczesne rozwiązania. Ważnym kierunkiem planowania działań strategicznych jest przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego tj. „sytuacji uniemożliwiającej lub znacznie utrudniającej jednostce lub grupie, zgodne z prawem pełnienie ról społecznych, korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób”. Wśród głównych przyczyn wykluczenia społecznego wymienia się m.in. ubóstwo i niepełnosprawność. W 2019 r. wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (ARPE) osiągnął najwyższe wartości w makroregionie wschodnim

(24,5%), na który składają się województwa: lubelskie, podlaskie i podkarpackie.²⁰ Duży udział w generowaniu wykluczenia na obszarach wiejskich ma także wysoki poziom bezrobocia, zwłaszcza tzw. ukrytego, z którym mamy do czynienia w sytuacji, kiedy osoba de facto pozostająca bez zatrudnienia, nie może być zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy z uwagi na posiadanie gospodarstwa rolnego (powyżej 2 ha przeliczeniowych). Działania na rzecz ograniczenia wykluczenia społecznego wymagają czasu i skoordynowanych działań wielu instytucji.

Obecnie na terenie gminy Adamów reintegracja społeczna i zawodowa prowadzona jest w dużej mierze dzięki funkcjonującemu od 1 czerwca 2013 r. Centrum Integracji Społecznej w Jacni. Powołanie CIS w formie samorządowego zakładu budżetowego, było odpowiedzią na wysoką wówczas stopę bezrobocia (ok. 16% w powiecie) a jednocześnie ofertą pomocową dla osób poszukujących pracy a przede wszystkim długotrwale jej poszukujących. Początkowo siedziba centrum znajdowała się w budynku po byłej Szkole Podstawowej w Jacni, natomiast od 2014 roku mieści się w nowo wybudowanym budynku (Jacnia 68A). Centrum stanowi miejsce pozwalające na ponowne włączenie się do życia społecznego oraz prawidłowe pełnienie ról zawodowych i rodzinnych przez uczestników CIS. Podejmowane przez Centrum działania z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej dążą do usamodzielnienia uczestników i wyprowadzenia ich poza system pomocy społecznej. Rozpoczęte działania powinny być kontynuowane i intensyfikowane. Ze względu na niewystarczające, w stosunku do potrzeb, warunki lokalowe niezbędna będzie rozbudowa istniejącego budynku oraz jego kompleksowe wyposażenie.

Zauważając ciągły deficyt (w stosunku do potrzeb) instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu, podjęto inicjatywę polegającą na utworzeniu spółdzielni socjalnej „ADAMOWIANKA”. Założycielem spółdzielni jest gmina Adamów i Stowarzyszenie „Razem dla gminy Adamów” z Suchowoli. 31 marca 2021 roku odbyło się zebranie założycielskie. Spółdzielnia została wpisana do KRS w dniu 6 kwietnia 2021 roku. Od 1 czerwca 2021 roku w spółdzielni zostało zatrudnionych 6 osób- 5 pracowników oraz kierownik. Prowadzi ona działalność w zakresie usług gastronomicznych oraz wypożyczania sprzętu wodnego (kajki i

²⁰ Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu - Aktualizacja 2021-2027 z perspektywą do roku 2030

rowery wodne) nad zbiornikiem wodnym w Jacni, szkoleniowych, turystycznych, porządkowych, prowadzi zajęcia ruchowe, wypożyczalnię sprzętu rehabilitacyjnego i pielęgnacyjnego oraz zajmuje się obsługą parku linowego w Jacni, a także Centrum Aktywności i Integracji Społecznej w Adamowie. W kolejnych latach niezbędny jest dalszy rozwój spółdzielni socjalnej, polegający zarówno na zwiększeniu liczby etatów, jak również oferty świadczonej przez podmiot.

Prowadzone przez ww. podmioty komplementarne formy pomocy i integracji społecznej, wysoko oceniane przez lokalną społeczność, powinny być kontynuowane w możliwie jak najszerszym zakresie. Zaproponowane kierunki działań w sferze polityki społecznej będą skierowane głównie na skuteczne planowanie docelowych ścieżek ograniczających wykluczenie społeczne, jak i ubóstwo, które pomimo identyfikowania go jako problem, może być również rozpatrywane w kategoriach skutku (np. bierności społecznej, zawodowej, zdrowotnej itp.). Efektywność prowadzenia pomocy społecznej w najbliższych latach będzie polegała m.in. na przechodzeniu od systemu opiekuńczego do modelu opartego na zasadzie pomocniczości. Właściwy charakter pomocy i integracji społecznej przyczyni się do kształtowania postawy aktywności i unikaniu negatywnych skutków uzależniania się beneficjentów pomocy od świadczeń społecznych. Wśród obszarów rozwojowych znajdują się: promocja integracji społecznej, aktywnych postaw i samopomocy a także realizacja działań mających na celu zmniejszenie uzależnienia mieszkańców od różnych form pomocy społecznej.

Następnym elementem niniejszego celu jest intensywne rozwijanie i wspieranie przedsięwzięć prowadzonych na rzecz wspierania rodzin w wypełnianiu przynależnych im funkcji. Mając na względzie dobro rodziny, która jest naturalnym środowiskiem rozwoju wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, konieczne jest wspieranie rodzin, w tych przypadkach, kiedy własne zasoby i możliwości nie wystarczają, aby pokonać sytuacje trudne lub kryzysowe. Całość działań prowadzonych w ramach przedmiotowego celu prowadzona będzie zgodnie z założeniem, że zamiast zastępować rodzinę w jej funkcji opiekuńczo – wychowawczej, należy ją wspierać i wspomagać tak, aby przywrócić prawidłowe

funkcjonowanie. W zakresie wsparcia rodziny realizowane będą usługi wspierające i interwencyjne ukierunkowane na wspieranie rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, dysfunkcją i niewydolnością wychowawczą we właściwym pełnieniu ich funkcji.

Intensywna i efektywna polityka oświatowa stanowi kolejny z priorytetów rozwojowych na najbliższe lata. Niestety w ostatnich latach nie przeprowadzono kompleksowych i zintegrowanych działań dotyczących bazy edukacyjnej. Udało się zrealizować dwa przedsięwzięcia: „Zdalna szkoła- wsparcie Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego” (dofinansowanie ze środków UE wyniosło: 59 400,00 zł) oraz „Zdalna szkoła + - wsparcie Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego” dofinansowanie ze środków UE wyniosło: 55 000,00 zł). Celem projektów było sfinansowanie zakupu sprzętu komputerowego dla uczniów do realizacji zdalnego nauczania. Stąd konieczność podjęcia interwencji w tym zakresie. Budynki istniejących szkół wymagają prac modernizacyjnych oraz termomodernizacyjnych. Stan ich wyposażenia jest niewystarczający i wymaga uzupełnienia. Również istniejąca przy szkołach baza sportowa jest mocno wyeksploatowana i wymaga unowocześnienia. W kolejnym latach zarówno gmina, jak i jej jednostki organizacyjne powinny uczestniczyć w projektach i programach, które przyczynią się do poprawy efektywności kształcenia i rozwijania potencjału twórczego uczniów. Konieczny jest rozwój bazy oświatowej m.in. poprzez poprawę warunków lokalowych i bazy dydaktycznej oraz wyposażenie szkół w niezbędny sprzęt, w tym rozwój pracowni przedmiotowych. Niezwykle istotna będzie kontynuacja rozwoju bazy oświatowej dla dzieci w wieku przedszkolnym. W kolejnych latach proponowane jest wprowadzenie programów rozwijających kreatywność uczniów z wykorzystaniem np. nauki programowania, debat szkolnych, edukacji medialnej, prowadzenie działań rozwijających edukację kulturalną i artystyczną, a także rozszerzanie cyfryzacji szkół, wspierającej jakość procesu nauczania. Niezbędna jest realizacja programów rozwojowych szkół i placówek oświatowych zarówno w zakresie edukacji przedszkolnej, jak i kształcenia w szkołach podstawowych. Nieodzownym elementem programów będzie wymóg zapewnienia wysokiej jakości kształcenia osób ze specjalnymi potrzebami

edukacyjnymi, w tym osobom z niepełnosprawnościami oraz uczniom zdolnym. Działania obejmą również organizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów oraz wsparcie rodziców/opiekunów prawnych i nauczycieli w zakresie stymulowania rozwoju dzieci, jak również rozwijania kompetencji wychowawczych i opiekuńczych, działania na rzecz wzmacniania relacji i współpracy kadry z rodzicami/opiekunami prawnymi, a także doskonalenie zawodowe kadry (w tym nauczycieli i kadr zarządzających). W zakresie kształcenia ogólnego istnieje potrzeba zapewnienia dodatkowej oferty dydaktycznej, przyczyniającej się do rozwoju umiejętności podstawowych, przekrojowych i zawodowych niezbędnych na rynku pracy, w tym kompetencji cyfrowych, oraz rozwijającej talenty i zainteresowania uczniów (w tym uczniów zdolnych). Pożądane jest również nawiązanie kontaktów międzynarodowych, które umożliwią adaptację do systemu oświaty sprawdzonych rozwiązań z innych krajów oraz rozszerzenie doskonalenia nauczycieli.

Kolejny cel operacyjny skupia się wokół zwiększenia bezpieczeństwa mieszkańców w wymiarze publicznym, zdrowotnym i społecznym. Wśród zaplanowanych kierunków działań znalazły się przedsięwzięcia służące poprawie systemu ochrony zdrowia. Biorąc pod uwagę aktualne problemy zdrowotne mieszkańców gminy (notuje się systematyczny wzrost zachorowalności na choroby cywilizacyjne jak: zaburzenia i choroby psychiczne, uzależnienia, choroby kardiologiczne i onkologiczne) konieczna jest realizacja zadań, które wspomogą uzyskiwanie jak najlepszych rezultatów leczenia i rehabilitacji. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż gmina Adamów poczyniła już działania mające na celu zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców. W ramach tworzonego Centrum Aktywności i Integracji Społecznej w Adamowie powstała wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego, opiekuńczego i opiekuńczego. Centrum wraz z wypożyczalnią zostało utworzone w efekcie projektu mającego służyć rewitalizacji obszaru zdegradowanego (projekt pn. „Kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych w gminie Adamów” uzyskał dofinansowanie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020”). Niewielka liczba gmin na Lubelszczyźnie może pochwalić się tego rodzaju placówką zabezpieczającą potrzeby mieszkańców. Panująca od marca 2020 r.

pandemia wirusa COVID-19, skłania ku przekonaniu, iż w kolejnych latach, zasadny jest rozwój ww. oferty usług świadczonych w społeczności lokalnej, o różnego rodzaju sprzęt pozwalający na skuteczną walkę z chorobami w warunkach domowych (m.in. zakup koncentratorów tlenu, pulsoksymetrów, itd.). Z myślą o osobach z potrzebą wsparcia w zakresie mobilności zasadny będzie rozwój usług transportowych w formie "door- to- door". Tego rodzaju przedsięwzięcie pozwoli na ułatwienie integracji społeczno-zawodowej osób, którzy borykają się z problemami dotarcia min.: do ośrodków zdrowia, urzędów, ośrodków kultury, obiektów sportowych, wszelkiego rodzaju szkoleń itp.

Rekomendowane jest wspieranie wszelkich przedsięwzięć służących poprawie systemu ochrony zdrowia, m.in. poprzez bliską współpracę z istniejącym na obszarze gminy zakładem opieki zdrowotnej. Dostęp do innowacyjnych technologii medycznych w aspekcie profilaktyki zdrowotnej, jak również w kontekście zdrowego starzenia się, powinien stać się egalitarny. Prowadzone będą przedsięwzięcia powalające na wsparcie zarówno systemu zdrowia, jak i samych mieszkańców mających problemy zdrowotne. Miniony rok (2020) wpłynął na całkowitą zmianę podejścia do realizacji usług zdrowotnych. Standardem stało się, iż zamiast tradycyjnego stacjonarnego korzystania z porad lekarskich, mieszkańcy korzystają ze zdalnych metod (czyli tzw. teleporad). Prognozuje się, iż większość z wprowadzonych, w związku z panującą pandemią COVID-19, reżimów sanitarnych oraz metod świadczenia usług zdrowotnych, pozostanie na stałe w ramach systemu ochrony zdrowia. W związku z tym, zaplanowane kierunki działań dotyczyć będą m.in. rozwoju usług zdalnej opieki medycznej (np. udział w akcjach wdrażających rozwiązanie „opaski życia” dla seniorów).

Uzupełnieniem powyższych działań będzie kontynuacja wdrażanych przez gminę w ostatnich latach akcji i programów profilaktycznych, konsultacji i badań medycznych m.in. wykrywających wczesne stadia nowotworów. Prowadzone też będą działania edukacyjne promujące zdrowy styl życia wśród mieszkańców. Zaplanowane kierunki działań obejmą upowszechnianie kultury fizycznej, sportu, rekreacji i aktywnego wypoczynku poprzez rozwój infrastruktury ułatwiającej aktywność ruchową we wszystkich grupach społecznych i wiekowych.

Kolejnym z obszarów interwencji będzie zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego. Potrzeby mieszkańców gminy w zakresie przeciwdziałania i niwelowania skutków działania niekorzystnych czynników przyrodniczych realizowane są przede wszystkim przez jednostki Ochotniczych Staży Pożarnych. Część z użytkowanego sprzętu i wyposażenia, z uwagi na jego znaczący wiek, charakteryzują się bardzo wysoką awaryjnością i zużyciem technicznym. Podstawowym czynnikiem umożliwiającym dalsze, sprawne funkcjonowanie systemu w gminie, będzie wzmocnienie bazy sprzętowej jednostek straży pożarnej w specjalistyczny sprzęt i materiały do prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i katastrof.

Rozwój lokalny i regionalny nie wynika wyłącznie z inwestowania w infrastrukturę. Istotnym komponentem jest potencjał kapitału ludzkiego i odpowiednie jego wykorzystanie. Umiejętność integracji i samoorganizacji społeczności lokalnej gwarantuje jednostce trwałą rozwój będący odpowiedzią na potrzeby mieszkańców. Tworzenie warunków dla zwiększania aktywności i integracji społecznej stanowi bardzo ważny element w planowaniu przyszłości danej jednostki samorządu terytorialnego i jej mieszkańców. Pobudzanie aktywności społeczności lokalnej pozwala na aktywne włączenie mieszkańców w działania na rzecz najbliższego otoczenia, co jest gwarantem ich akceptacji. Mając na uwadze powyższe, czwarty cel operacyjny, skupiony został wokół aktywizacji społecznej i obywatelskiej mieszkańców gminy. Wśród podstawowych czynników decydujących o tempie rozwoju społeczno-gospodarczego każdej wspólnoty znajduje się kapitał ludzki i kapitał społeczny. Najważniejszą wartością Gminy Adamów jest społeczność tworząca wspólnotę samorządową, a przede wszystkim jej mieszkańcy, dla których odpowiednio do ich potrzeb, należy zapewnić wysokiej jakości usługi społeczne oraz atrakcyjną przestrzeń publiczną. Kierunki interwencji w ramach przedmiotowego celu mają doprowadzić do zbudowania społeczeństwa świadomego, z poczuciem odpowiedzialności, współpracującego na rzecz środowiska lokalnego i współdecydującego o kierunkach rozwoju swojego otoczenia. Społeczność lokalna będzie nie tylko odbiorcą, ale także współtwórcą rozwiązań i działań podejmowanych

na rzecz wspólnoty. Niezwykle ważne dla rozwoju i budowania społeczeństwa obywatelskiego jest tworzenie warunków sprzyjających i umożliwiających jego rozkwit. Wobec tego, w ramach kierunków działań szczególna uwaga będzie zwrócona na takie czynniki jak: budowanie zaufania, zakorzenienie w systemie wartości i więzi międzyludzkich, a także tolerancja, współpraca i wzajemność. W oparciu o te czynniki możliwe jest budowanie kapitału społecznego, który w połączeniu z kapitałem finansowym, stanowić będzie podstawę dla rozwoju obszaru gminy. Rekomenduje się realizację działań obejmujących edukację obywatelską (nie wyłącznie w ramach praktycznej wiedzy, lecz również wykształcenia proaktywnej i przedsiębiorczej postawy oraz umiejętności społecznych pozwalających działać w każdych warunkach społeczno-gospodarczych), rozwijanie krytycznego myślenia i umiejętności analitycznych. Kolejnym ważnym elementem będzie budowanie przynależności i tożsamości mieszkańców. W szczególności wzbudzenie przeświadczenia o niezbędności i potrzebie ochrony oraz pielęgnowania dziedzictwa i tradycji lokalnych (dziedzictwo niematerialne, takie jak: obrzędy, rytuały, zwyczaje, stroje, muzyka, pieśni oraz materialne, takie jak zabytki). Przeświadczenie, że jest się „dziedzicem” dóbr kulturalno-historycznych, wzbudza emocjonalny stosunek do swojej miejscowości, rodzi poczucie wspólnoty i gotowość do podejmowania nowych inicjatyw na rzecz lokalnego rozwoju. Następnym elementem będzie dotyczył rozwijania i wzmacniania aktywności obywatelskiej oraz zwiększania udziału obywateli w życiu publicznym (m.in. zwiększanie udziału mieszkańców w rozdysponowywaniu środków budżetowych; wspólne planowanie rodzajów i zakresów inwestycji).

Ostatni z celów operacyjnych obejmuje podniesienie potencjału administracji publicznej i dotyczy zarówno przedsięwzięć infrastrukturalnych, jak i związanych z wyposażeniem w nowoczesny sprzęt i wyposażenie oraz podnoszeniem kompetencji i umiejętności kadr. Koncentruje się on na poprawie jakości świadczonych usług publicznych i rozwoju potencjału administracji publicznej.

Jakość kadr w Urzędzie Gminy w Adamowie należy ocenić bardzo wysoko. O kompetentności i wysokim zaangażowaniu pracowników gminnych jednostek organizacyjnych świadczy m.in. spora liczba zrealizowanych w poprzednich 10-ciu

latach przedsięwzięć inwestycyjnych wpływających na znaczną poprawę jakości życia na terenie gminy (m.in. kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych, zakup sprzętu pozwalającego na powadzenie działalności przez nowoutworzoną spółdzielnię socjalną, poprawa infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, budowa nowych odcinków dróg lub modernizacja już istniejących, wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne) jak również fakt, iż realizacja tychże przedsięwzięć przebiegła w efekcie pozyskania różnych zewnętrznych źródeł finansowania - zagranicznych i krajowych. Skuteczność w pozyskiwaniu środków możliwa jest głównie dzięki dobrej organizacji pracy, sprawnym i wykwalifikowanym kadrom, a -także dobrej współpracy Wójta z Radą Gminy. W najbliższym okresie należy nie tylko utrzymać dotychczasową sprawność w zakresie pozyskiwania środków, ale należy dążyć do jej zwiększenia.

Możliwości rozwoju wspólnoty lokalnej w dużym stopniu zależy od jakości pracy administracji, głównie profesjonalnego zarządzania kadry kierowniczej dostępnymi zasobami ludzkimi i materialnymi. Jakość rządzenia postrzegana jest m.in. przez pryzmat stosowanych rozwiązań zarządczych, w tym nowoczesnych, związanych np. z elektroniczną administracją, kompetencji pracowników, przejrzystych kryteriów dystrybucji środków finansowych, prowadzenia mądrej polityki rozwoju na poziomie strategicznym, otwartości i umiejętności współpracy, a także wykorzystywania szans, pojawiających się w otoczeniu jednostki, w tym związanych z możliwościami zewnętrznego finansowania działań rozwojowych. Sposób zarządzania, tj. trafna logika i adekwatna hierarchia działań oraz realizacji celów, warunkuje całokształt działań rozwojowych, w szczególności planowania i realizowania inwestycji, w tym finansowanych ze środków zewnętrznych, wdrażania nowych metod zarządczych oraz obsługi klientów urzędu gminy (mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów, turystów, itp.) Pomimo, poczynionego w ubiegłych latach stosunkowo dużego rozwoju społeczno-gospodarczego, miniony rok (2020) uwidoczniał wiele obszarów wymagających podjęcia interwencji, w tym w sferze funkcjonowania administracji publicznej. Uwydatnił on, iż ważną kwestią jest zwiększanie poziomu cyfryzacji usług publicznych zarówno w kwestiach medycznych i edukacyjnych, jak również administracyjnych. Panująca epidemia wirusa SARS-

CoV2 obnażyła prawdę o niewystarczającym stopniu przygotowania instytucji publicznych do działania w warunkach wyłącznej pracy on-line. Podjęte dotychczas działania w zakresie zwiększenia cyfryzacji usług publicznych są niestarczające. Ich skala jest zbyt mała i dotyczy jedynie kwestii zdalnego nauczania w szkołach. W związku z tym, istotnym elementem działań w perspektywie do 2030 r. będzie zwiększanie cyfryzacji usług publicznych oferowanych dla mieszkańców (rozwój e-administracji). Rozwój tego obszaru będzie obejmował zarówno zwiększanie zasobów sprzętowych i zasobów jednostek organizacyjnych oraz ponoszenie kompetencji kadry administracyjnej, jak również wprowadzenie działań zwiększających dostęp mieszkańców do oferowanych usług (zwiększanie dostępu mieszkańców do Internetu oraz wyposażenia komputerowego).

Realizacja przewidzianych kierunków działań przyczyni się do zwiększenia zakresu danych dostępnych w postaci cyfrowej (e-usług skierowanych do mieszkańców i przedsiębiorców) oraz usprawnienia procesów w administracji publicznej. W rezultacie nastąpi usprawnienie procedur administracyjnych, zwiększenie podaży, jakości i dostępności e-usług publicznych o wysokim poziomie dojrzałości (minimum na 3 poziomie dojrzałości e-usługi publicznej według skali przyjętej przez Komisję Europejską w e-Government Benchmarking Report 2009), a także łatwiejszy i szerszy dostęp do zasobów, w tym danych i informacji gromadzonych w sektorze publicznym.

Dynamika przemian w każdej dziedzinie życia społecznego wymusza potrzebę nowej jakości kadr pracowniczych administracji samorządowej. Coraz wyraźniej dostrzegalna jest konieczność inwestowania w pracowników chcących podnosić swoje kwalifikacje zawodowe. Praca w administracji, oprócz odpowiedniego przygotowania merytorycznego, wymaga także umiejętności zachowania relacji interpersonalnych oraz sprawnej organizacji pracy. Niewątpliwie pracownicy administracji samorządowej, egzekwując stosowanie prawa, wpływają jednocześnie na kształt życia publicznego. Dlatego niezwykle ważne są ich wiedza i doświadczenie. Jakość kadr w Urzędzie Gminy w Adamowie należy ocenić jako bardzo dobrą. Nie zmienia to jednak faktu, iż konieczny jest systematyczne i nieustanne podnoszenie kwalifikacji i umiejętności pracowników. Zaplanowane działania obejmą również wspieranie w zdobywaniu kwalifikacji i podnoszeniu kompetencji kadry

pedagogicznej funkcjonujących na terenie gminnych placówek oświatowych, co przełoży się na poprawę jakości świadczonych usług w zakresie oferty wychowawczo-edukacyjnej.

Wśród kwestii problemowych znajduje się również kwestia miejsca usytuowania Urzędu Gminy oraz GOSP w Adamowie. Ulokowane są one w wynajmowanym budynku nie będącym własnością JST. Budynek nie spełnia norm gwarantujących jego dostępność dla osób z niepełnosprawnościami. Dodatkowo, sytuacja taka rodzi nadmierne obciążenia finansowe budżetu gminy. Wobec tego zasadnym jest budowa nowego i zapewniającego wysokie standardy budynku użyteczności publicznej.

Nowy okres programowania funduszy 2021-2027, wymusza na samorządach gminnych inne podejście w programowaniu jej rozwoju. Dlatego też wyzwania rozwojowe w większym niż dotychczas stopniu muszą się koncentrować zarówno w wymiarze terytorialnym jak i tematycznym na wykorzystaniu potencjałów decydujących o przewadze konkurencyjnej danego obszaru. Dlatego też kolejny obszar tematyczny dotyczyć będzie rozszerzenia dotychczas prowadzonej działalności gminy promującej jej walory turystyczne i dziedzictwo historyczno-kulturowe. Podkreślić należy, iż promocja gminy jest jednym z najważniejszych sposobów wspierania lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego (jej efektem jest m.in. wzrost obrotów, wzrost dynamiki gospodarki, nowe inwestycje, napływ odwiedzających itp.).

Tabela 13 Plan działań operacyjnych w ramach 1. celu strategicznego

CEL STRATEGICZNY 1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO	
CEL OPERACYJNY 1.1 PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form wsparcia (w tym placówek wsparcia dziennego oraz środowiskowego), • tworzenie warunków do opieki domowej • wsparcie udzielane przez GOPS w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz w zakresie profilaktyki problemów alkoholowych • rozwój usług uzupełniających i wspierających rolę rodziny, w tym rozwój ośrodków wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży • współpraca z GOPS oraz instytucjami rynku pracy w realizacji zintegrowanych programów i działań na rzecz usamodzielniania wychowanków opuszczających pieczę

	<ul style="list-style-type: none"> • współpraca gminy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami rynku pracy w zakresie realizacji wspólnych projektów nastawionych na aktywizację zawodową lub reorientację zawodową pozostających bez pracy, szczególnie osób młodych i osób długotrwale bezrobotnych • udział gminy w realizacji kompleksowych programów na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową współpraca z podmiotami zainteresowanymi rozwojem na terenie gminy różnych form ekonomii społecznej - budowa partnerstw publiczno-społecznych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i partycypacji społecznej mieszkańców • współpraca partnerska z podmiotami o charakterze reintegracyjnym w realizacji działań na rzecz reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych • współpraca gminy z placówkami kształcenia ustawicznego i praktycznego w zakresie zachęcania osób dorosłych do podnoszenia swoich kompetencji i umiejętności • kontynuacja wyposażania gospodarstw domowych, zagrożonych wykluczeniem z aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym, w sprzęt komputerowy i oprogramowanie • współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy i innymi JST oraz przedsiębiorcami w zakresie wdrażania rozwiązań sprzyjającym zmianom kwalifikacji mieszkańców gminy • realizacja zintegrowanych programów wsparcia dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym realizowanych w formule partnerstwa z innymi JST • organizacja placówek wsparcia dziennego, w tym dziennych i/lub rodzinnych domów pomocy dla osób starszych takich jak Klub Seniora, • rozwój działalności prowadzonej przez asystentów osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym rozwój usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową osób z niepełnosprawnościami, • rozwoju usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych • wsparcie dla opiekunów faktycznych osób starszych lub wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu z zakresu opieki nad tymi osobami (w tym m.in. opieka wytchnieniowa, poradnictwo, kształcenie potrzebne do opieki) • rozbudowa i doposażenie budynku Centrum Integracji Społecznej w Jacni • rozwój zaplecza technicznego, sprzętowego i kadrowego Spółdzielni Socjalnej „ADAMOWIANKA” • budowa niskoemisyjnego wielofunkcyjnego ośrodka wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami •
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027

	<ul style="list-style-type: none"> • krajowe programy operacyjne • Programy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej • Programy Ministerstwa Cyfryzacji
CEL OPERACYJNY 1.2 ZAPEWNIENIE WYSOKICH STANDARDÓW EDUKACJI	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none"> • modernizacja i termomodernizacja placówek edukacyjnych na obszarze gminy • modernizacja przyszkolnych obiektów sportowych i placów zabaw • realizacja programów edukacyjnych rozwojowych szkół i placówek oświatowych w zakresie edukacji przedszkolnej oraz kształcenia podstawowego • dostosowanie oferty edukacyjnej do szybko zmieniających się technologii i trendów na rynku pracy • polepszenie stanu infrastruktury i wyposażenia szkół i placówek oświatowych, celem świadczenia wysokiej jakości usług edukacyjnych (w tym w zakresie zdalnego nauczania) • współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz osobami prywatnymi zainteresowanymi tworzeniem tego rodzaju usług • tworzenie nowych miejsc w placówkach przedszkolnych • rozszerzenie oferty edukacyjnej placówek przedszkolnych o dodatkowe zajęcia, zwiększające szanse edukacyjną dzieci oraz kompensujące stwierdzone deficyty (m.in. nauka języka obcego, zajęcia z logopedą, pedagogiem, psychologiem, rytmika, zabawy teatralne) • rozwój w ramach kształcenia ogólnego kluczowych kompetencji wśród uczniów (np. w zakresie informatyki, matematyki i nauk przyrodniczych) oraz tzw. kompetencji społecznych (kreatywność i logiczne myślenie, innowacyjność, praca zespołowa) rozwijanie indywidualnych umiejętności uczniów, szczególnie uczniów uzdolnionych oraz uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i predyspozycjach sportowych (m.in. poprzez aktywne uczestnictwo w dostępnych programach pomocy stypendialnej) • wsparcie uzdolnionych dzieci przez system stypendiów i nagród • rozwój na poziomie gminy spójnego systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla młodzieży szkolnej wspieranie współpracy i wymiany młodzieży szkolnej z placówkami oświatowymi innych państw • poprawa dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających kształceniu, szkoleniu i uczeniu się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury, w tym wspieranie odporności poprzez kształcenie i szkolenie na odległość oraz online • rozwój kształcenia i uczenia się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich • współpraca przy organizacji e-learnigu w szkołach na terenie gminy • doposażenie placówek oświatowych oraz uczniów w sprzęt i wyposażenie umożliwiające organizację zdalnego nauczania

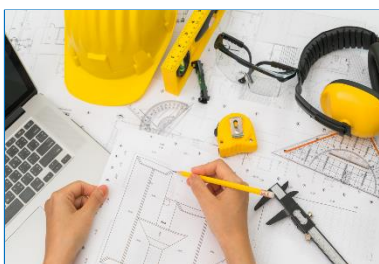
	<ul style="list-style-type: none"> • nawiązanie współpracy z placówkami edukacyjnymi z innych państw oraz organizacja wyjazdów i wymian uczniowskich
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027 • krajowe programy operacyjne • Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy • programy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego • programy Instytutu Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczak • programy Narodowego Instytut Wolności • Erasmus+ (2021-2027) • Europejski Korpus Solidarności (2021-2027) • programy różnego rodzaju fundacji, m.in. mBANKU, PGNiGE, KGHIM
CEL OPERACYJNY 1.3 WSPARCIE SYSTEMU OPIEKI ZDROWOTNEJ I SPOŁECZNEJ ORAZ BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój oferty realizowanej przez wypożyczalnię sprzętu medycznego zabezpieczającej dostęp mieszkańców gminy do sprzętu pomagającego w walce z chorobami, m.in. COVID-19 (zakup koncentratorów tlenu, pulsoksymetrów, itd.) oraz różnego rodzaju niepełnosprawnościami • rozwój usług transportowych „door to door” • wyposażenie Ochotniczych Straży Pożarnych działających na terenie gminy w specjalistyczny sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i katastrof • inicjowanie współpracy z innymi podmiotami na rzecz upowszechnienia dostępu do usług medycznych oraz wyposażania infrastruktury ochrony zdrowia w nowoczesną aparaturę medyczną • aktywne uczestnictwo gminy w realizacji krajowych i regionalnych programów profilaktycznych dotyczących chorób będących istotnym problemem zdrowotnym zarówno gminy, jak i całego regionu (m.in. choroby nowotworowe, choroby układu krążenia, cukrzyca) • kontynuacja organizacji badań i konsultacji medycznych - „dni dla zdrowia” • przeprowadzanie działań edukacyjnych na rzecz zdrowego i aktywnego trybu życia, regularnych badań kontynuacja prowadzonych w placówkach oświatowych programów edukacyjnych mających na celu m. in. przeciwdziałanie różnego rodzaju uzależnieniom i przemocy w szkole, promocję zdrowych nawyków żywieniowych oraz aktywnego trybu życia • deinstytucjonalizacja świadczenia usług zdrowotnych i społecznych • kontynuacja, prowadzonych przez instytucje pomocy społecznej, programów przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie działania prewencyjne, edukacyjne i profilaktyczne wśród dzieci i młodzieży • udział w projektach dotyczących wdrożenia teleopieki medycznej, w „opaski życia”- rozwiązanie dedykowane jest

	<p>osobom starszym, niesamodzielnym i przewlekle chorym, a także ich opiekunom, którzy w wygodny sposób mogą monitorować bezpieczeństwo swoich bliskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • wdrożenie systemu monitorowania aktywności motorycznej osób starszych - dostęp do platformy i aplikacji mobilnej oraz usługa całodobowej teleopieki • współpraca z zakładami opieki zdrowotnej w zakresie organizowania i wspierania akcji oraz programów profilaktycznych, w tym kierowanych do osób w wieku aktywności zawodowej • popularyzacja profilaktyki zdrowotnej we współpracy z przedszkolami, szkołami i organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie gminy • organizacja programów i rozwiązań społecznych promujących zdrowy tryb życia we współpracy z klubami sportowymi, OSP oraz szkołami • promowanie różnych form pomocy sąsiedzkiej, wolontariatu, dobroczynności i pomocy charytatywnej na terenie gminy
<p>ŹRÓDŁA FINANSOWANIA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027 • krajowe programy operacyjne • Fundusz Inicjatyw Obywatelskich • Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027
<p>CEL OPERACYJNY 1.4 AKTYWIZACJA SPOŁECZNA I OBYWATELSKA MIEKSZKAŃCÓW</p>	
<p>KIERUNKI DZIAŁAŃ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • współpraca z KGW oraz OSP w ramach angażowania kapitału społecznego w powstawaniu atrakcyjnej oferty wydarzeń kulturalnych • wspieranie aktywności obywatelskiej na rzecz przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym • inicjowanie współpracy z podmiotami lokalnymi w rozwiązywaniu problemów społecznych • zachęcanie do działania i wspólnego dialogu, upowszechnianie kultury • kreowanie liderów społecznych odpowiedzialnych za animację i organizowanie oddolnych inicjatyw • stworzenie miejsc do integracji m.in. budowa, przebudowa, remont i doposażenie świetlic wiejskich, • odbudowa więzi sąsiedzkich i przywracanie funkcji społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych zagrożonym częściom gminy • wspieranie wszelkich formy aktywizacji środowisk i osób, w tym poprzez animację kultury i sportu, oraz pobudzanie do żywego uczestnictwa w życiu społecznym: aktywności kulturowych, ekologicznych, sportowych, edukacyjnych, prozdrowotnych i profilaktycznych • zwiększenie zakresu „spraw”, w których decyzje zapadają przy czynnym udziale społeczności lokalnej • wspieranie samorządności mieszkańców • rozwój edukacji obywatelskiej • popularyzacja i pielęgnowanie dziedzictwa i tradycji lokalnych • rozwój tożsamości społecznej

	<ul style="list-style-type: none"> • aktywizowanie środowisk sąsiedzkich przy wykorzystaniu metody organizacji społeczności lokalnej • wsparcie organizacji pozarządowych i zlecenie im realizacji zadań publicznych • promocja i wsparcie wolontariatu i partnerstwa publiczno-prywatnego • pomoc w doskonaleniu umiejętności aplikowania o środki zewnętrzne przez organizacje pozarządowe • organizacja wydarzeń i programów promujących kulturę i dziedzictwo gminy (zakup strojów regionalnych, instrumentów) • organizacja i promocja wydarzeń charakteryzujących się dużą spójnością tematyczną, organizacyjną oraz konkretnym umiejscowieniem w czasie i przestrzeni np. pokazy, prezentacje, wystawy, festiwale, imprezy sportowe
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich • Program Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Długoterminowego na lata 2018-2030 • krajowe programy operacyjne • programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego • Program EtnoPolska • programy Narodowego Instytutu Wolności • programy Instytutu Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczak • programy różnego rodzaju fundacji, m.in. mBANKU, PGNiGE, KGHIM
CEL OPERACYJNY 1.5 ROZWÓJ POTENCJAŁU I SKUTECZNOŚCI ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none"> • wdrożenie efektywnego modelu zarządzania kompetencjami kadr uwzględniającego monitorowanie luk kompetencyjnych i potrzeb szkoleniowych pracowników • udział gminy w realizacji projektów partnerskich w wymiarze krajowym i międzynarodowym pozwalających na pozyskiwanie nowej wiedzy i umiejętności, testowanie nowych rozwiązań, a także wymianę doświadczeń • wzmocnienie potencjału administracji poprzez doskonalenie kadr samorządowych – udział pracowników w szkoleniach i kursach, rozwój zdolności analitycznych służb planowania przestrzennego poprzez zwiększony dostęp do nowoczesnych technologii informacyjnych w zakresie przetwarzania baz danych przestrzennych, wspieranie podnoszenia kwalifikacji kadry pedagogicznej placówek oświatowych, • przygotowanie i wdrożenie modelu obejmującego metody i narzędzia konsultacji i partycypacji publicznej w kształtowaniu polityki rozwoju lokalnego • rozwój w Urzędzie Gminy systemu zarządzania satysfakcją klienta - opracowanie standardów i systemu obsługi klientów urzędu wdrożenie systemu ewaluacji usług publicznych w gminie, w tym ich dostępności i jakości działania prowadzące do rozwoju elektronicznej administracji i usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną • budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej

	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie i rozwój cyfrowych zasobów gminy (m.in. w zakresie mienia i nieruchomości, planowania przestrzennego, kultury, edukacji, turystyki) • promowanie transparentności w pracy urzędu • zapewnienie odpowiedniego komfortu budynków użyteczności publicznej • stworzenie nowoczesnej strony internetowej wraz z profesjonalnym serwisem informacyjnym Gminy Adamów • prowadzenie aktywnych działań marketingowych, mających na celu kreowanie dobrego wizerunku gminy jako atrakcyjnego miejsca dla turystów – organizacja profesjonalnych akcji promocyjnych i akcji specjalnych – eventów, imprez plenerowych promujących walory kulturowe i przyrodnicze oraz produkty regionalne • opracowanie wydawnictw promujących walory gminy • rozwój e-administracji poprzez stworzenie infrastruktury informatycznej, w tym aplikacji i systemów baz danych, w tym tworzenie i rozwój cyfrowych zasobów gminy w zakresie np. mienia i nieruchomości, planowania przestrzennego, rozwój elektronicznej administracji i usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną (składanie wniosków drogą elektroniczną, elektroniczny punkt informacji) wykorzystanie technologii informacyjnych w udostępnianiu zasobów kulturowych, przyrodniczych i turystycznych; zakup sprzętu i oprogramowania dla jednostek gminnych, zawieranie porozumień z innymi gminami w celu zwiększenia możliwości uzyskania dofinansowania na realizację działań prorozwojowych
<p>ŹRÓDŁA FINANSOWANIA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027 • krajowe programy operacyjne • Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy • Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027

Źródło: Opracowanie własne

CEL STRATEGICZNY 2. ZRÓWNOWAŻONY I WSZECHSTRONNY ROZWÓJ PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNY OBSZARU

Rozwój infrastruktury technicznej jest jednym z głównych czynników wpływających nie tylko na poprawę warunków życia na danym obszarze i zwiększenie jego atrakcyjności osadniczej ale również w konsekwencji wpływa na zwiększenie tempa rozwoju społecznego oraz gospodarczego. Wobec tego, wyzwaniem gminy w perspektywie do 2030 r. będzie realizacja zintegrowanych i wielopłaszczyznowych działań zmierzających do znacznej intensyfikacji infrastruktury zabezpieczającej podstawowe potrzeby społeczności lokalnej.

Drugi cel strategiczny zakłada, że rozwój gminy powinien opierać się na zasadach zrównoważonego rozwoju. Oznacza on dążenie do równowagi pomiędzy potrzebami gospodarczymi i wymaganiami ochrony środowiska. Inaczej mówiąc, zapewnienie takiej skali działalności, która nie będzie powodować negatywnych konsekwencji ujawniających się w środowisku. Szczególny wpływ na rozwój gminy ma również układ komunikacyjny i powiązania drogowe z większymi miastami, a jakość i stan infrastruktury technicznej wpływa z kolei na bezpieczeństwo i komfort zamieszkania. Z tego względu niniejszy cel zakłada działania w zakresie poprawy jakości infrastruktury drogowej, ochrony środowiska, w tym rozbudowy infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej, poprawy jakości powietrza atmosferycznego m.in. poprzez rozwój alternatywnych źródeł energii, a także spójny rozwój przestrzenny poprzez sukcesywne sporządzanie, bądź zmianę miejscowych dokumentów planistycznych i wypracowanie spójnych standardów urbanistycznych które uporządkują przestrzeń gminy.

Mimo systematycznej poprawy w dziedzinie podstawowej infrastruktury technicznej, nadal istnieją obszary problemowe wymagające podjęcia interwencji. W szczególności zauważalne są deficyty w obszarze sfery wodno-kanalizacyjnej. W ciągu ostatnich lat przeprowadzono szereg inwestycji poprawiających stan infrastruktury wodociągowej. Zwodociągowanie gminy, wyrażone procentem budynków mieszkalnych przyłączonych do wodociągu kształtuje się na poziomie zaledwie 50,1% (dane GUS dot. budynków mieszkalnych podłączonych do infrastruktury technicznej - w % ogółu budynków mieszkalnych). W związku z tym poziom zwodociągowania gminy należy ocenić jako niezadowalający. Niezbędny jest ciągły rozwój infrastruktury zapewniającej dostęp mieszkańców do wody pitnej. Rekomenduje się modernizację istniejących, wyeksploatowanych elementów oraz budowę nowych odcinków infrastruktury. Zaplanowano rozbudowę sieci wodociągowej w miejscowościach: Bliżów, Szewnia Górna, Szewnia Dolna, Trzepieciny, Adamów, Bondyrz, Jacnię, Suchowolę oraz budowę i przebudowę sieci wodociągowej w miejscowościach: Rachodoszcze, Feliksówka, Boża Wola, Suchowola Kolonia, Malinówka i Potoczek.

Ze względu na specyfikę gminy (obszar wiejski, głównie o rozproszonej zabudowie mieszkaniowej) poziom wyposażenia w infrastrukturę sieci kanalizacji sanitarnej jest znikomy. Budowa tego rodzaju sieci w znacznej części miejscowości nie jest uzasadniona ekonomicznie (zbyt duża odległość pomiędzy poszczególnymi zabudowaniami mieszkalnymi). W chwili obecnej długość sieci kanalizacyjnej w gminie wynosi zaledwie 1,4 km (z 5-cioma przyłączami). Potrzeby w zakresie odprowadzania ścieków zaspakajane są przez przydomowe oczyszczalnie ścieków (obecnie na terenie gminy jest ich 76) oraz przede wszystkim zbiorniki bezodpływowe. Użytkowane w gminie zbiorniki bezodpływowe w sporej części wykonane zostały kilka lat temu i ich parametry techniczne nie są wystarczające do dzisiejszego, zwiększonego, użytkowania wody. Część właścicieli domów wyposażonych w zbiorniki, chcąc ograniczyć koszty wywozu nieczystości, nie przestrzega zasad regularnego opróżniania. Powyższe świadczyć, iż spora liczba mieszkańców gminy może nie posiadać odpowiednio zagospodarowanych nieczystości płynnych, co stanowi poważne zagrożenie dla środowiska naturalnego, w szczególności wód. W dobie zwiększających się wymogów oraz świadomości mieszkańców w zakresie

ochrony środowiska naturalnego, budowa zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków stanowi jedno z najważniejszych wyzwań dla lokalnych samorządów. Wraz ze wzrostem świadomości wzrasta również zapotrzebowanie mieszkańców na inwestycje wpływające na poprawę komfortu i bezpieczeństwa sanitarnego zamieszkiwania. Niezbędna będzie realizacja przedsięwzięć polegających na budowie kanalizacji sanitarnej w miejscowościach, gdzie tego rodzaju infrastruktura jest zasadna, tj. Jacnia i Suchowola oraz Bondyrz. Funkcjonujące na terenie gminy oczyszczalnie ścieków nie będą w stanie oczyścić dodatkowych ładunków ścieków. W związku z tym, w celu obsługi wybudowanej sieci niezbędna będzie budowa oczyszczalni ścieków. Zaplanowano również budowę indywidualnych oczyszczalni ścieków przy obiektach gminnych. Kolejnym z elementów uszczelniania systemu odprowadzania ścieków będzie budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach osadnictwa rozproszonego. W miejscowościach, gdzie budowa kanalizacji jest niemożliwa z racji ukształtowania terenu bądź nieuzasadniona z ekonomicznego punktu widzenia (zbyt rozproszona zabudowa), rekomendowane jest wyposażanie indywidualnych gospodarstw w przydomowe oczyszczalnie ścieków. Ze względu na ochronę jakości wód podziemnych oczyszczalnie przydomowe powinny być lokalizowane w zabudowie rozproszonej jako uzupełnienie zbiorowych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków. Dopuszczalność lokalizacji oczyszczalni przydomowej powinna być potwierdzona udokumentowaną opinią geotechniczną potwierdzającą istnienie bezpiecznego odbiornika ścieków oczyszczonych. Zaplanowano budowę przydomowych oczyszczalni ścieków w miejscowościach: Adamów, Bliżów, Bondyrz, Boża Wola, Czarnowoda, Feliksówka, Jacnia, Grabnik, Malinówka, Potoczek, Rachodoszcze, Suchowola, Suchowola Kolonia, Szewnia Dolna, Szewnia Górna, Trzepieciny. Inwestycje w zakresie infrastruktury komunalnej obejmą także budowę kanalizacji deszczowej, służącej do odprowadzania wód opadowych i roztopowych. Zrealizowane przedsięwzięcia wpłyną pozytywnie na stan ilościowy i jakościowy wód podziemnych, stanowiących główne źródło zaopatrzenia ludności i gospodarki w wodę w Gminie Adamów, przyczynią się do poprawy stanu środowiska naturalnego, a także jakości życia mieszkańców, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Następny istotny czynnik warunkujący jakości zamieszkiwania na terenie gminy, zwiększający atrakcyjność osadniczą i mający wpływ na ożywienie gospodarcze to poziom zgazyfikowania gminy. W chwili obecnej część obszaru gminy Adamów jest zgazyfikowana. Gaz doprowadzony jest do miejscowości Rachodoszcze, Feliksówka, Suchowola, Potoczek Kolonia, Potoczek, Adamów, Jacnia, Bondyryz, Trzepieciny, części miejscowości Szewnia Górna oraz Szewnia Dolna. Długość czynnej sieci gazowej na terenie gminy w roku 2019 wyniosła 69,431 km. W porównaniu z innymi gminami wiejskimi województwa lubelskiego udział mieszkańców korzystających z sieci gazowej kształtuje się na stosunkowo dużym poziomie - liczba osób korzystających z sieci gazowej wynosi 804, co stanowi około 17% wszystkich mieszkańców gminy. Pomimo tego, udział ten jest nadal niewystarczający i nie zaspokaja potrzeb mieszkańców. Podkreślić należy, iż rozwój infrastruktury sieci gazowniczej nie należy do zadań własnych gminy. Mimo tego, mając na względzie niezbędną ciągłą poprawę jakości życia mieszkańców, konieczne jest podjęcie interwencji polegającej głównie na lobbowaniu za dalszym rozwojem infrastruktury gazowniczej. W najbliższych latach priorytetem dla Władz Gminy będzie prowadzenie działań w celu rozwoju infrastruktury gazowej na obszarze gminy. Kwestia rozwoju sieci gazowniczej wpływa zarówno na zwiększenie komfortu zamieszkiwania, jak również zwiększenie atrakcyjności osadniczej i inwestycyjnej. Odgrywa również bardzo ważną rolę w zakresie ochrony środowiska naturalnego (wymiana kotłów węglowych czy olejowych na kotły gazowe przyczynia się do znacznego ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza; w mikroskali wpływ ten jest niezaprzeczalny).

Kolejny obszar tematyczny to ochrona i promocja lokalnego dziedzictwa kulturowego. W dzisiejszych czasach kultura oraz dziedzictwo kulturowe stanowią ogromny potencjał, który może być motorem napędowym rozwoju danej jednostki organizacyjnej. Bogactwo zasobów kulturowych oraz przyrodniczo-krajobrazowych gminy stwarza możliwość rozwoju funkcji turystycznej jako istotnego czynnika aktywizacji obszaru i źródła dochodu mieszkańców. Wśród głównych czynników ograniczających wykorzystanie atutów gminy jest niewystarczający stan infrastruktury związanej z kulturą i turystyką. Na terenie gminy Adamów nie ma GOK. Głównym animatorem działalności kulturalnej jest: założone w 2006 r.

Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Gminy Adamów oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Adamowie z siedzibą w Potoczku - jedyna samorządowa instytucja kultury działająca w gminie. Ponadto, w Bondyrzu znajduje się Muzeum Historyczne Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Zamość im. ppłk Stanisława „Adama” Prusa. Natomiast w Potoczku znajduje się, złożone przez Pana Edwarda Radlińskiego, prywatne Muzeum Wsi Zamojskiej. Wśród miejsc krzewienia dziedzictwa kulturowego obszaru, szczególną rolę zajmują również świetlice wiejskie. Stanowią one miejsca integracji społeczności lokalnej (w tym międzypokoleniowej), kultywowania zwyczajów, przekazywania informacji o tradycjach, itd. Ze względu na swoją dostępność nierzadko stanowią one jedyne miejsce spędzania czasu wolnego przez mieszkańców oraz pozwalają na uczestnictwo w kulturze (w trakcie organizowanych różnego rodzaju wydarzeń i imprez, warsztatów, zajęć). W ostatnich latach zauważalny jest wzrost zainteresowania mieszkańców działalnością realizowaną w świetlicach i związanej z tym samoorganizacji (m.in. w postaci KGW czy amatorskich zespołów artystycznych). Niestety stan techniczny infrastruktury świetlic wiejskich oraz poziom ich wyposażenia pozostawia wiele do życzenia. W związku z tym, niezbędne jest podjęcie interwencji w tym zakresie. Rekomendowana jest realizacja przedsięwzięć polegających na przebudowie, termomodernizacji i doposażeniu świetlic wiejskich w Feliksówce, Suchowoli, Potoczku. Dodatkowo, konieczna jest budowa nowych obiektów w miejscowościach, gdzie ich brak jest szczególnie odczuwalny, tj. w Bliżowie oraz Bondyrzu. Na terenie gminy odczuwalny jest również deficyt miejsc aktywności kulturalnej spełniających aktualne oczekiwania i standardy (brak GOK; niewystarczający stan techniczny GBP). Mieszkańcy oczekują oferty kulturalnej wysokiej jakości, tzn. wykorzystującej różne formy przekazu, środki artystycznego wyrazu oraz szerokiego wachlarza narzędzi komunikacji. W obecnej sytuacji zagwarantowanie tego rodzaju usług nie jest możliwe ze względu na warunki lokalowe oraz deficyty w wyposażeniu. Remedium w tym zakresie stanowić będzie budowa nowoczesnego, w pełni dostępnego, wielofunkcyjnego budynku użyteczności publicznej, w obrębie którego ulokowany zostanie Urząd Gminy, GOPS oraz instytucja kultury. Realizacja inwestycji pozwoli na zapewnienie wysokiej jakości,

nowoczesnych²¹ usług kulturalnych – ambitnej i profesjonalnej oferty pozwalającej na rozpoczęcie dialogu z publicznością. Należy chronić wszelkie przejawy działalności kulturowej i kulturotwórczej, przetrwać tradycje obrzędowe, plastyczne, ewentualnie strój ludowy oraz współczesne formy kontynuacji tradycji lokalnych. W tym celu należy zapewnić możliwość rozwijania działalności znajdujących się na terenie gminy twórców ludowych poprzez urządzenie przeglądów, festiwali i innych zorganizowanych form oraz popieranie inicjatyw istniejących tu instytucji kulturotwórczych.

Wśród najważniejszych elementów podstawowej infrastruktury technicznej znajdują się również obiekty sportowe pozwalające na aktywne spędzanie wolnego czasu oraz dbanie o zdrowie. W związku z tym, kierunki interwencji obejmą modernizację boiska sportowego w miejscowości Suchowola. Tego rodzaju przedsięwzięcia niewątpliwie przyczyniają się do budowania korzystnego wizerunku gminy jako miejsca atrakcyjnego do życia. Uzupełniającym działaniem w zakresie rekreacji i aktywnego wypoczynku a także miejsc pozwalających na podnoszenia sprawności fizycznej i dbania o zdrowie mieszkańców będą place zabaw oraz zewnętrzne siłownie utworzone na terenie gminy.

Kolejny ważny element to wsparcie i intensywny rozwój społeczeństwa informacyjnego poprzez zwiększanie standardów dostępu do sieci internetowej. Powszechny dostęp do szerokopasmowego Internetu i usług elektronicznych wysokiej jakości znacznie poprawi komfort życia mieszkańców gminy, uczniów, ale również osób prowadzących działalność gospodarczą lub chcących ją uruchomić. Niezbędna jest kontynuacja działań związanych z tworzeniem infrastruktury ostatniej mili sieci szerokopasmowej (budowa sieci szerokopasmowej wraz z infrastrukturą telekomunikacyjną pomiędzy węzłem dystrybucyjnym, a użytkownikiem końcowym). Realizacja powyższego celu wpłynie nie tylko na cyfrową aktywizację mieszkańców gminy, ale również na zaspokojenie potrzeb lokalnego biznesu, jak i jego klientów.

Istotnym kierunkiem interwencji w ramach niniejszego celu będzie realizacja przedsięwzięć wpływających na wyprowadzenie obszaru rewitalizacji ze stanu

²¹ Nowoczesny – „właściwy nowym czasom, współczesny, teraźniejszy, niezacofany”- *Popularny słownik języka polskiego PWN*, E. Sobol (oprac.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001

kryzysu. Działania w tym kierunku prowadzone będą w oparciu o opracowany na podstawie ustawy z dnia 09.10.2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. 2020 poz. 802 z późn. zm.) Gminny Program Rewitalizacji (dokument będzie stanowił podstawę o obieganie się o środki w ramach programu regionalnego w perspektywie 2021-2027).

Wśród głównych czynników stymulujących zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy gminy Adamów należy wymienić optymalizację sieć dobrej jakości infrastruktury komunikacyjnej. Gmina charakteryzuje się dobrą dostępnością komunikacyjną, a to za sprawą przebiegającej w osi północ-południe drogi wojewódzkiej 849 Zamość – Krasnobród – Józefów - Wola Obszańska oraz sieci dróg powiatowych. Drogi te umożliwiają dogodne połączenie z większymi ośrodkami, w tym miejskimi. Infrastruktura drogowa, mimo licznych i kosztownych inwestycji w ostatnich latach, nadal wymaga poniesienia nakładów inwestycyjnych w miejscach, gdzie stan dróg jest niezadowolający. Szczególnie ważne jest zapewnienie dobrego standardu dojazdu do terenów mieszkalnych oraz miejsc o potencjale inwestycyjnym. Wśród czynników wpływających na jakość infrastruktury drogowej znajduje się już nie tylko natężenie ruchu, lecz również postępujące zmiany klimatyczne generujące występowanie anomalii pogodowych (mrozy, wysokie temperatury, susze, powodzie), co bezpośrednio wpływa na jakość nawierzchni. Zapewnienie wysokiego standardu infrastruktury komunikacyjnej leży w gestii wszystkich szczebli samorządu oraz organów państwowych. Wobec czego, poprawa stanu infrastruktury powinna odbywać się we współpracy z innymi jednostkami samorządowymi oraz rządowymi. Przebudowa, modernizacja i budowa nowych odcinków dróg w miejscach, gdzie ich brak jest szczególnie odczuwalny, podniesie standardy infrastrukturalne na terenie gminy, ale przede wszystkim wzmocni jej wewnętrzną dostępność komunikacyjną i poprawi bezpieczeństwo uczestników ruchu drogowego. W zakresie dróg gminnych rekomendowana jest budowa nowych odcinków w miejscowościach: Jacnia, Suchowola, Szewnia Górna, Szewnia Dolna, Czarnowoda, Trzepieciny, Rachodoszcze, Adamów, Bondyryz, Potoczek, Suchowola Kolonia, Potoczek, Potoczek Kolonia, Bliżów, Boża Wola, Grabnik, Malinówka. W kwestii dróg powiatowych istnieje możliwość wspólnej realizacji inwestycji lub udzielenia wsparcia finansowego przebudowy nawierzchni drogowej. Udział w realizacji inwestycji dot. dróg wyższej kategorii (wojewódzkiej) ogranicza się jedynie do lobbowania w tym zakresie. W związku z

realizacją inwestycji drogowych należy pamiętać, iż ze względu na ochronę siedlisk i gatunków hydrogenicznych oraz wyeliminowanie kolizji dróg twardych ze szlakami migracyjnymi lub miejscami rozrodu i regularnego przebywania fauny nie powinno się trasować nowych odcinków dróg przez siedliska przyrodnicze (realizacja po trasach istniejących dróg). Ponadto przepusty wodne powinny być dostosowywane do wymogów przepustów ekologicznych dla małych i średnich zwierząt. Należy stosować również rozwiązania chroniące stosunki wodne a także jakość wód powierzchniowych i podziemnych. Inwestowanie w infrastrukturę komunikacyjną wiąże się z ponoszeniem kolejnych nakładów na budowę ciągów pieszo-rowerowych, remont chodników, wyznaczanie przejść dla pieszych oraz parkingów. Ze względu na znaczną dynamikę rozwoju wąwozów drogowych, wywołujących różne negatywne skutki gospodarcze, formy te wymagają przeprowadzenia odpowiednich zabezpieczeń, mających na celu utrzymanie ich drożności.

Szczególną rolę w ramach niniejszej strategii zajmują kierunki interwencji związane z ochroną środowiska naturalnego oraz bioróżnorodności biologicznej obszaru. Część z nich została zaprezentowana w powyżej w ramach przedmiotowego celu (m.in. uszczelnienie systemu gospodarki ściekowej). Rozwój gminy Adamów powinien odbywać się przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Wzmacnianiu powiązań w sferze społeczno-gospodarczej towarzyszyć będzie dbałość o właściwe funkcjonowanie lokalnego systemu przyrodniczego. Zaprezentowane w ramach trzeciego celu operacyjnego kierunki interwencji obejmować będą: kontynuowanie działań mających na celu wprowadzanie zasad gospodarki niskoemisyjnej, zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii zarówno w sektorze publicznym, jaki i prywatnym oraz kwestie rozwoju świadomości ekologicznej społeczności lokalnej. Niezbędne jest również rozpowszechnianie wiedzy na temat zasad gospodarki o zamkniętym obiegu (gospodarki cyrkulacyjnej)²².

²² Gospodarka o zamkniętym obiegu – to regeneracyjny system gospodarczy, w którym minimalizuje się zużycie surowców i wielkość odpadów oraz emisję i utraty energii poprzez tworzenie zamkniętej pętli procesów, w których odpady z jednych procesów są wykorzystywane jako surowce dla innych, co maksymalnie zmniejsza ilość odpadów produkcyjnych. Model taki jest przeciwieństwem gospodarki liniowej, bazującej na ciągłym wzroście i powiększającym się zużyciu surowców oraz wolumenu odpadów. W modelu gospodarka o zamkniętym obiegu dąży się do tego, by jak najdłużej utrzymać wartość zasobów (a nie wytworzyć wartość dodaną jak w modelu gospodarki liniowej), optymalizować gospodarkę zasobami (a nie optymalizować przepływy zasobów) i zwiększyć efektywność używania dóbr (a nie efektywność produkcji dóbr).

Tego rodzaju gospodarka ma być odpowiedzią na problem marnowania surowców i rosnącego zanieczyszczenia powietrza. Odpowiedzialna produkcja i konsumpcja, to kluczowe aspekty tego obszaru. Wprowadzenie zasad gospodarki cyrkularnej, szeroka edukacja w tym zakresie, przyniosą korzyści w trzech aspektach: społecznym, ekonomicznym i środowiskowym. Przedmiotowy cel operacyjny obejmuje realizację szeregu działań zmierzających do obniżenia emisyjności w sektorze publicznym m.in. termomodernizacja budynków użyteczności publicznej stanowiących własność gminy.

Konieczne będzie prowadzenie przedsięwzięć wpływających na zwiększenie adaptacji do zmian klimatu, takich jak np. tworzenie systemów prognozowania i ostrzegania środowiskowego czy retencjonowania wód opadowych.

Bardzo ważną kwestią będzie również kontynuacja działań w zakresie racjonalnego gospodarowania odpadami. W tym zakresie zaplanowano przeprowadzenie działań informacyjnych.

Gmina Adamów, tak jak znaczna część województwa lubelskiego, charakteryzuje się dogodnymi warunkami do rozwoju energetyki opartej na odnawialnych źródłach, w szczególności energii słonecznej. Istniejący potencjał w tym zakresie nie jest w pełni wykorzystywany, co wynika m.in. z ograniczonych możliwości przyłączeniowych spowodowanych stanem istniejącej sieci przesyłowej i dystrybucyjnej. Udział energii ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej w 2019 r. w województwie lubelskim wyniósł 23,2%, wobec 15,5 % w kraju (8 miejsce w Polsce). Możliwości optymalnego sterowania rozproszonymi źródłami wytwórczymi sieci energetycznych pozostają również ograniczone. Można zaobserwować niewystarczające wykorzystanie systemów magazynowania energii elektrycznej, poprawiających efektywność generacji rozproszonej. Problemy tego rodzaju dotyczą również gminy Adamów. Niewykorzystanym potencjałem gminy są zasoby energetyki odnawialnej. Gmina posiada warunki do rozwoju przede wszystkim energetyki słonecznej, zarówno w skali komercyjnej, na sprzedaż energii do sieci energetycznych, jak i do wykorzystania we własnym zakresie (w budynkach użyteczności publicznej, gospodarstwach domowych). Dotychczas, na terenie gminy zrealizowano spore przedsięwzięcie polegające na montażu instalacji kolektorów

słonecznych do przygotowywania ciepłej wody użytkowej w prywatnych gospodarstwach domowych. W ramach projektu współfinansowanego ze środków UE zainstalowano 296 szt. OZE. W kolejnym okresie rekomendowane jest dalsze wyposażanie gospodarstw domowych w kolektory słoneczne. Szczególny deficyt zauważalny jest natomiast w zakresie wyposażenia gospodarstw domowych w instalacje fotowoltaiczne do produkcji energii elektrycznej. Część z mieszkańców dokonała montażu ww. instalacji samodzielnie w ramach różnego rodzaju programów oferujących dopłaty do OZE (m.in. „Czyste powietrze”, „Mój prąd”). W skali całej gminy liczba tychże gospodarstw nie jest jednak wystarczająca. Zalecana jest realizacja inicjatyw umożliwiających mieszkańcom montaż instalacji fotowoltaicznych przy jednoczesnej możliwości uzyskania dofinansowania na dużym poziomie. Skutecznym i efektywnym ekonomicznie rozwiązaniem jest realizacja tzw. projektów parasolowych, gdzie beneficjentem projektu jest jednostka samorządu terytorialnego a beneficjentami końcowymi bezpośrednio mieszkańcy. Rozwój energetyki wiatrowej, pomimo występowania dogodnych warunków, jest znacznie ograniczony ze względu na występowanie na obszarze gminy Adamów dużych obszarów objętych różnymi formami ochrony. Rozwój OZE powinien następować zarówno w zakresie sektora użyteczności publicznej, jak i sektora prywatnego.

Kolejnym z elementów będzie budowa nowych oraz modernizacja istniejących punktów oświetlenia w kierunku rozwiązań energooszczędnych m.in. budowa oświetlenia ulicznego przy drogach gminnych i powiatowych, modernizacja i wymiana funkcjonującego oświetlenia ulicznego na energooszczędne na terenie gminy. W efekcie realizacji przedsięwzięcia nastąpi ograniczenie zapotrzebowania na energię finalną, co przełoży się na zmniejszenie zużycia konwencjonalnych surowców energetycznych oraz poprawę efektywności ich wykorzystywania (racjonalna gospodarka zasobami i realizacja zasady zrównoważonego rozwoju). Dzięki niemu zmniejszeniu ulegnie negatywny wpływ energetyki zawodowej na środowisko. Efektem redukcji emisji zanieczyszczeń do atmosfery będzie poprawa stanu środowiska naturalnego. Nie bez znaczenia są także korzyści społeczne. W ujęciu lokalnym przedsięwzięcie wpłynie na zaspokojenie potrzeb mieszkańców gminy Adamów w zakresie zwiększenia bezpieczeństwa poruszania się po drogach (wymiana przestarzałych i słabo/nieodpowiednio/nieświecących źródeł

światła). Realizacja inwestycji w dłuższym horyzoncie czasowym, poza natychmiastowymi odczuwalnymi korzyściami, takimi jak: poprawa bezpieczeństwa poruszania się po drogach publicznych, możliwość wykorzystania powstałych w budżecie JST oszczędności na realizację inwestycji wpływających na podniesienie jakości i komfortu życia mieszkańców, przyniesie również szereg korzyści długofalowych: racjonalizacja użytkowania zasobów energetycznych, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza, poprawa warunków osadnictwa.

Usytuowanie gminy (na Roztoczu) oraz jej walory przyrodniczo-krajobrazowe wyznaczające sprecyzowany kierunek rozwoju sfery gospodarczej (turystyka) decydują o zasadności wszelkiego rodzaju inicjatyw wpływających na ochronę dziedzictwa obszaru. Wśród obecnie zauważalnych trendów znajduje się również rozwój elektromobilności. W jego ramach promowane są wszelkiego rodzaju inicjatywy wdrażające korzystanie pojazdów z napędem elektrycznym (m.in. samochody, rowery, motocykle, hulajnogi). Rozwój elektromobilności ma zasadnicze znaczenie dla środowiska oraz wywiera pozytywny wpływ nie tylko na branżę motoryzacyjną, ale również na całą gospodarkę. Rosnąca liczba pojazdów elektrycznych przekłada się na większy komfort społeczności poprzez zmniejszenie emisji szkodliwych substancji, poprawę jakości powietrza i spadek natężenia hałasu. Pomimo tego, iż Polsce nadal daleko do europejskich liderów elektromobilności, jednak zainteresowanie samochodami elektrycznymi stale rośnie. Pod koniec maja 2021 r. po polskich drogach jeździło 25 407 elektrycznych samochodów osobowych. Rozwój tego rodzaju motoryzacji wiąże się niezaprzeczalnie z koniecznością przyrostu infrastruktury pozwalającej na poruszanie się tego rodzaju środkami transportu, min. stacji ładowania pojazdów. W tym celu, rekomenduje się opracowanie Strategii Elektromobilności dla Gminy Adamów²³. Rozważenia wymaga realizacja partnerskiego przedsięwzięcia (np. gmin Roztocza) pozwalającego na utworzenie sieci punktów ładowania samochodów elektrycznych będących własnością samorządów.

²³ Strategia Elektromobilności - kompleksowy dokument zawierający ocenę możliwości, plan działań oraz analizę możliwych do realizacji działań (inwestycyjnych i społecznych), jakie należy podjąć, aby w pełni wykorzystać potencjał rozwoju elektromobilności w gminie. Strategia daje możliwość stworzenia mieszkańcom dogodnych połączeń komunikacyjnych, usprawnień z nimi związanych (ścieżki rowerowe, miejsca parkingowe, przystanki, stojaki) oraz zwiększenia udziału pojazdów elektrycznych we flotach gminnych i udział oze w zaopatrzeniu Gminy w energię.

Podstawą do zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców jest również stworzenie atrakcyjnej przestrzeni do życia, pracy i wypoczynku. Ład przestrzenny uwzględnia bowiem w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne. Dlatego też, stanowi on niezbędny element zrównoważonego rozwoju. Z drugiej strony ważne jest prowadzenie spójnej polityki przestrzennej, która poprawiłaby funkcjonalność, dostępność i estetykę przestrzeni publicznych. W związku z tym, wśród kierunków działań przewidzianych w ramach przedmiotowego celu strategicznego znajdują się również przedsięwzięcia w zakresie poprawy estetyki i ładu przestrzennego. Przedsięwzięcia tego rodzaju stanowią istotny czynnik w zahamowaniu odpływu mieszkańców gminy, a także pozyskiwaniu nowych.

Tabela 14 Plan działań operacyjnych w ramach 2. celu strategicznego

CEL STRATEGICZNY 2. WSZECHSTRONNY ROZWÓJ PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNY OBSZARU	
CEL OPERACYJNY 2.1 ROZWÓJ I MODERNIZACJA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none"> • rozbudowa sieci wodociągowej w miejscowościach: Bliżów, Szewnia Górna, Szewnia Dolna, Trzepieciny, Adamów, Bondyrz, Jacnia i Suchowola • budowa i przebudowa sieci wodociągowej w miejscowości Rachodoszcze, Feliksówka, Boża Wola, Suchowola Kolonia, Malinówka, Potoczek • budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach: Jacnia, Suchowola i Bondyrz wraz z oczyszczalnią ścieków • przebudowa, termomodernizacja i doposażenie świetlic wiejskich w Feliksówce, Suchowoli, Potoczku, Rachodoszczu i Bondyrzu • budowa świetlicy wiejskiej w Bliżowie i Bondyrzu • termomodernizacja, modernizacja oraz doposażenie Szkół i sal gimnastycznych na terenie Gminy Adamów • budowa indywidualnych oczyszczalni ścieków przy obiektach gminnych • budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach rozproszonego osadnictwa • prowadzenie działań loobingowym w celu rozwoju infrastruktury gazowej na obszarze gminy • współdziałanie gminy z PGE Dystrybucja S.A. w zadaniach z zakresu budowy oraz modernizacji elementów sieci elektroenergetycznej umożliwiającej przyłączenie nowych sieci wytwórczych energii ze źródeł odnawialnych • budowa pasywnego, wielofunkcyjnego budynku użyteczności publicznej

	<ul style="list-style-type: none"> • doposażenie świetlic i remizo-świetlic wiejskich z terenu gminy Adamów • uzupełnienie braków w wyposażeniu infrastrukturalnym, w tym infrastruktury dostępu do szerokopasmowego Internetu m.in. w celu zwiększenia poziomu wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych • budowa zewnętrznych siłowni oraz placów zabaw na terenie gminy Adamów • modernizacja, remont i doposażenie remiz OSP • budowa lub przebudowa niezbędnej infrastruktury poprawiającej dostępność usług kultury dla osób niepełnosprawnych • modernizacja boiska sportowego w miejscowości Jacnia i Suchowola • kontynuacja działań zmierzających do przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu mieszkańców • opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji w oparciu o ustawę z dnia 09.10.2015 r. o rewitalizacji obejmujących zadania w zakresie przebudowy i adaptacji obiektów kubaturowych, tworzenia bazy na realizację projektów dot. wykluczenia społecznego i reintegracji międzypokoleniowej oraz zawodowej mieszkańców oraz tworzenia miejsc społecznej i kulturalnej wspólnej aktywności, rewitalizacja lub adaptacja połączona z remontem obiektów zabytkowych użytkowanych na cele społeczno-gospodarcze oraz odnawianie lub konserwacja lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci (zmiana istniejącego Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na GPR) • opracowanie Systemu Identyfikacji Wizualnej dla gminy Adamów – zespołu reguł i zaprojektowanych wzorców, których zadaniem będzie utrwalenie spójnego wizerunku gminy na zewnątrz • montaż „witaczy”, które oprócz funkcji informacyjnej, będą stanowiły charakterystyczny znak kojarzony z gminą • stosowanie na gadżetach zaprojektowanego wzoru utrwalającego spójny wizerunek gminy • tworzenie warunków do rozwoju infrastruktury służącej aktywizacji osób starszych oraz mobilnej, dziennej opieki • współtworzenie infrastruktury Sieci Szerokopasmowego Internetu – rozwój infrastruktury „ostatniej mili” oraz rozwój dostępu do szybkiego Internetu WiFi na terenie gminy • wymiana taboru pojazdów gminy i jednostek OSP
<p>ŹRÓDŁA FINANSOWANIA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • dotacje celowe z budżetu państwa • Regionalny Program Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027 • krajowe programy operacyjne • Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027 • Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności • PEFRON • Program Dostępność Plus na lata 2018-2025 • Właściciel infrastruktury sieci elektroenergetycznych

CEL OPERACYJNY 2.2 ZWIĘKSZANIE DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none"> • budowa dróg gminnych w miejscowościach: Jacnia, Suchowola, Szewnia Górna, Szewnia Dolna, Czarnowoda, Trzepieciny, Rachodoszcze • budowa dróg gminnych w miejscowościach: Adamów, Bondyryz, Potoczek, Suchowola Kolonia, Potoczek, Potoczek Kolonia, Bliżów, Boża Wola, Grabnik, Malinówka, Feliksówka • budowa zatoczek przy dojazdach do rzeki Wieprz na drogach gminnych • remont gminnych dróg na których wytyczone zostały szlaki rowerowe Bondyryz-Guciów-Zwierzyniec, Bondyryz-Bliżów, Bondyryz-Kątek-Hucisko • remont mostu będącego ciągiem szlaków rowerowych i pieszych oraz stanowiący dojazd do pól i lasów rolnikom na drogach gminnych • wsparcie finansowe przebudowy nawierzchni dróg powiatowych • bieżące remonty dróg gminnych • modernizacja, budowa i przebudowa kluczowych dla gminy dróg w celu wzmocnienia powiązań wewnętrznych i zewnętrznych²⁴ • budowa chodników, ciągów pieszych oraz ciągów pieszo-rowerowych przy drogach gminnych i powiatowych • budowa miejsc parkingowych • remonty wiat przystankowych • współuczestnictwo i współfinansowanie modernizacji i remontów dróg powiatowych w ramach wspólnych projektów • lobbing na rzecz przystosowania układu dróg o znaczeniu ponadlokalnym (w tym dróg powiatowych) do potrzeb gospodarczych gminy • poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego m.in. poprzez poprawę infrastruktury przydrożnej (chodników, oświetlenia, poboczy, przejść dla pieszych, dostosowanie do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami)
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • dotacje celowe z budżetu państwa • Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg • Regionalny Program Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027 • Krajowe programy operacyjne • Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027 • środki innych JST (m.in. powiatu zamojskiego)
CEL OPERACYJNY 2.3 ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTYWANIE ZASOBÓW NATURALNYCH I OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none"> • termomodernizacja budynku dawnej Szkoły Podstawowej w Bondyryzu

²⁴ Ramy korzystania ze środowiska: Ze względu na ochronę siedlisk i gatunków hydrogeniczných oraz wyeliminowanie kolizji dróg twardej ze szlakami migracyjnymi lub miejscami rozrodu i regularnego przebywania fauny, wyklucza się trasowanie nowych odcinków dróg przez siedliska przyrodnicze. Dodatkowo przepusty wodne należy dostosowywać do wymogów przepustów ekologicznych dla małych i średnich zwierząt oraz stosować rozwiązania chroniące stosunki wodne oraz jakość wód powierzchniowych i podziemnych.

	<ul style="list-style-type: none"> • przedsięwzięcia systemowego zagospodarowania odpadów w kompostownikach przydomowych • budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w miejscowościach: Adamów, Bliżów, Bondyrz, Boża Wola, Czarnowoda, Feliksówka, Jacnia, Grabnik, Malinówka, Potoczek, Rachodoszcze, Suchowola, Suchowola Kolonia, Szewnia Dolna, Szewnia Górna, Trzepieciny • termomodernizacja²⁵ budynków użyteczności publicznej wraz z wymianą niskosprawnych źródeł ciepła na obszarze gminy, w tym w szczególności budynki szkół • remont budynku drewnianego i murowanego po byłej Szkole Podstawowej w Bondyrzu • wyposażenie budynków użyteczności publicznej w odnawialne źródła energii stosowane dla potrzeb ogrzewania oraz produkcji energii elektrycznej • instalacja odnawialnych źródeł energii (mikroinstalacje fotowoltaiczne oraz instalacje solarne) na budynkach mieszkalnych • budowa oświetlenia ulicznego przy drogach gminnych i powiatowych • uzupełnienie brakującej infrastruktury oświetlenia ulicznego w miejscach rozproszonej zabudowy w oparciu o wykorzystanie technologii hybrydowych • usprawnienie systemu zarządzania energią w sektorze użyteczności publicznej • rozwój inteligentnych systemów i sieci energetycznych oraz systemów magazynowania na szczeblu lokalnym • wspieranie działań w zakresie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe • wsparcie i rozwój systemów ratownictwa oraz prognozowania i ostrzegania środowiskowego • wspieranie zrównoważonej gospodarki wodnej • wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym • wdrożenie systemu Zielonych Zamówień Publicznych • kontynuacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy • wymiana indywidualnych źródeł ciepła na niskoemisyjne • wdrażanie rozwiązań gospodarki niskoemisyjnej poprzez wymianę oświetlenia ulicznego oraz oświetlenia w budynkach użyteczności publicznej na niskoemisyjne wraz z inteligentnym systemem zarządzania energią • opracowanie Gminnego Planu Gospodarki Niskoemisyjnej • opracowanie Strategii Elektromobilności • przeprowadzenie akcji promujących wśród mieszkańców wykorzystywanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych • racjonalizacja wielkości poboru wody
--	---

²⁵ Ramy korzystania ze środowiska: W zakresie przedsięwzięć polegających na termomodernizacji budynków istnieje ryzyko strat przyrodniczych w populacjach gatunków bytujących w szczelinach i otworach wentylacyjnych. W związku z powyższym, ze względu na możliwość zasiedlania budynków planowanych do termomodernizacji przez ptaki, przed rozpoczęciem prac powinno się przeprowadzić audyt ornitologiczny, a w ich trakcie wdrożyć odpowiednie rozwiązania chroniące (prowadzenie prac poza sezonem lęgowym, wykonanie zastępczych miejsc lęgowych itp.).

	<ul style="list-style-type: none"> • modernizacja sieci i urządzeń melioracyjnych na terenie gminy Adamów • zwiększenie ekologicznej świadomości mieszkańców poprzez kampanie edukacyjne • promowanie proekologicznych i proklimatycznych postaw konsumenckich • kształtowanie zachowań prośrodowiskowych ogółu społeczeństwa, w tym dzieci i młodzieży m.in. poprzez organizację konkursów, olimpiad ekologicznych w szkołach • aktywizacja społeczna – budowanie społeczeństwa obywatelskiego w obszarze ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju • realizacja partnerskiego przedsięwzięcia obejmującego budowę punktów pozwalających na ładowanie samochodów elektrycznych oraz wypożyczenie rowerów • stworzenie systemu roweru gminnego jako elementu wdrażania założeń gospodarki niskoemisyjnej - realizacja partnerskiego przedsięwzięcia obejmującego rozwój systemu ścieżek rowerowych oraz możliwości wypożyczenia roweru na terenie powiatu oraz gmin ościennych • upowszechnianie zasad ochrony gleb wynikających z potrzeb rozwoju rolnictwa ekologicznego • zwiększenie odporności środowiska na zmiany klimatu m.in. poprzez zwiększenie terenów biologicznie czynnych, wprowadzanie zadrzewień
<p>ŹRÓDŁA FINANSOWANIA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • dotacje celowe z budżetu państwa • Regionalny Program Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027 • krajowe programy operacyjne • Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027 • Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności • środki NFOŚiGW oraz WFOŚiGW • Program LIFE 2021-2027 • Program STOP SMOG • Program CZYSTE POWIETRZE • Program MOJA WODA
<p>CEL OPERACYJNY 2.4 POPRAWA ESTETYKI I ŁADU PRZESTRZENNEGO</p>	
<p>KIERUNKI DZIAŁAŃ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zagospodarowanie zdegradowanych terenów publicznych • kształtowanie przestrzeni publicznej na obszarach wiejskich - realizacja własnych projektów lub we współpracy z instytucjami partnerskimi (np. NGO, OSP) • kontynuacja inicjatyw dopingujących mieszkańców do dbania o otoczenie, w którym żyją (np. konkurs na najlepiej zagospodarowane przestrzenie prywatne) • niwelowanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych w budynkach użyteczności publicznej • ukształtowanie przestrzeni publicznej na obszarze gminy (skwery, place) modernizacji istniejących boisk sportowych • zwiększanie świadomości i wiedzy mieszkańców w zakresie ładu przestrzennego i estetyki miejsca zamieszkania

	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa estetyki otoczenia - montaż jednolitych tablic sołeckich • zachęcanie mieszkańców do budowania spójnego wizerunku gminy poprzez umieszczanie na posesjach jednolitych tabliczek numeracyjnych • integracja planowania społeczno-gospodarczego z planowaniem przestrzennym i stworzenie spójnego systemu planowania rozwoju w układach terytorialnych w tym planowania lokalnego i ponadlokalnego • rozwój systemu partycypacji społecznej – konsultowanie i uwzględnienie w systemie planowania przestrzennego zmiennych w czasie powiązań funkcjonalno-przestrzennych w prowadzonej działalności gospodarczej i społecznej przekraczającej granice administracyjnych podziałów poprzez wprowadzenie instrumentów realizujących cele wynikające z ponad gminnego podejścia funkcjonalnego i potrzeb przedsiębiorców • kształtowanie centrum wsi poprzez odnawianie lub budowę placów, parkingów, chodników, oświetlenia ulicznego itp.
<p>ŹRÓDŁA FINANSOWANIA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • PEFRON • Program Dostępność Plus na lata 2018-2025 • dotacje celowe z budżetu państwa • Regionalny Program Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027 • krajowe programy operacyjne • Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027

Źródło: Opracowanie własne

CEL STRATEGICZNY 3. ROZWÓJ LOKALNEJ GOSPODRKI

Trzeci cel strategiczny obejmuje działania i mechanizmy, których realizacja ma doprowadzić do rozwoju lokalnej gospodarki. Przedmiotowy rozwój nastąpić ma przy wykorzystaniu endogenicznego potencjału obszaru, tj. dogodnych warunków klimatycznych i glebowych do rozwoju produkcji rolnej, czystego, nieskażonego środowiska naturalnego, malowniczych krajobrazów. Największe atuty tej gminy to dziewicza przyroda i czyste powietrze. W oparciu o walory i atuty gminy

sformułowano dwa wiodące kierunki rozwoju sfery gospodarczej w najbliższych latach, tj. rolnictwo oraz turystyka.

Gmina Adamów charakteryzuje się niskim poziomem przedsiębiorczości, o czym świadczy m.in. niezbyt liczna grupa osób prowadzących działalność gospodarczą (zgodnie z danymi GUS na koniec 2020 r. zarejestrowanych było zaledwie 26 osób prowadzących działalność gospodarczą) oraz wskaźnik osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym wynoszący 10,34 przy średniej wojewódzkiej 11,65. Specyfika gminy przesądza o kierunku prowadzonej przez mieszkańców działalności - głównie jest to działalność rolnicza - i wpływa na mniejszą liczbę osób poszukujących zatrudnienia poza przedmiotową gałęzią gospodarki. Rolnictwo stanowi najbardziej znaczące źródło dochodów lokalnej społeczności. Pozytywnym aspektem jest zauważalny od kilku lat, wzrost dywersyfikacji źródeł tychże dochodów, przede wszystkim za sprawą realizacji usług turystycznych - agroturystyka i przygotowywanie posiłków. Niestety ilość tych usług znacznie odbiega od poziomu zanotowanego na terenie innych jednostek samorządowych na Roztoczu. Cechą charakterystyczną gminy Adamów jest wysoka lesistość wynosząca blisko 42% całej powierzchni obszaru (średnia dla powiatu zamojskiego wynosi 21,3% a dla województwa lubelskiego -22,5%). Udział procentowy użytków rolnych kształtuje się na poziomie 55,28%. Przeważająca część gospodarstw rolnych na terenie gminy to gospodarstwa małe, w których dominuje uprawa zbóż oraz uprawa krzewów owocowych tj. porzeczek czerwonej i czarnej, maliny (głównie w miejscowościach Suchowola-Kolonia, Feliksówka, Potoczek, Adamów) oraz leszczyny (w miejscowości Szewnia Dolna). W gospodarstwach tych prowadzona jest także hodowla bydła mlecznego (głównie w miejscowości Feliksówka oraz Suchowola - Kolonia) oraz trzody chlewnej (w miejscowości Trzepieciny). Wśród problemów sektora rolnego należy wymienić niską dochodowość małych gospodarstw, zbytne ich rozdrobnienie, niewystarczający poziom mechanizacji produkcji rolnej. W ostatnich dziesięcioleciach zauważalna jest poprawa sytuacji bytowej społeczności. Jednakże jest ona głównie wynikiem dostępnych świadczeń zarówno z funduszy Unii Europejskiej, jak i krajowych. Nie jest efektem specjalizacji i profesjonalizacji produkcji rolnej. Od lat zauważalny jest spadek liczby gospodarstw rodzinnych. W obecnym czasie jedynie wyspecjalizowane

gospodarstwa rolne mają rację bytu i szansę na zdobycie pozycji na rynku. Rozdrobniona i niesprofilowana działalność jest nieopłacalna. Preferencje finansowe i regulacje prawne są korzystne dla dużych gospodarstw przemysłowych i zakładów przetwórczych oraz wielkich sieci handlowych. Z jednej strony mamy bardzo rozbudowane przepisy dotyczące bezpieczeństwa żywności. Z drugiej zaś dopuszcza się w uprawach ogromnej ilości środków ochrony roślin szkodliwych dla środowiska i zdrowia rolników, a żywność przemysłowo przetworzona zawiera wiele niezdrowych substancji, zwłaszcza cukru. Prowadzi to m.in. do większej zachorowalności i otyłości, również wśród dzieci. Coraz częściej i głośniejsze mówi się o potrzebie wprowadzenia kompleksowych zmian w kierunku bardziej ekologicznego rolnictwa i zdrowszego systemu żywienia. Rośnie również świadomość ekologiczna społeczności, co prowadzi do zmian zachowań konsumpcyjnych.

Specyfika gminy wymaga wsparcia dla rolnictwa i wykorzystania jej wewnętrznego potencjału, w szczególności w zakresie zachęcania do ekologicznych form uprawy, rozszerzania gospodarstw o wielofunkcyjne jednostki (np. świadczące usługi agroturystyczne), a także wsparcia dla technologii OZE (m.in. montaż kolektorów słonecznych, systemów fotowoltaicznych itp.). Dogodne uwarunkowania naturalne predestynują obszar do rozwoju rolnictwa ekologicznego. Tego rodzaju rolnictwo jest szybko rozwijającym się sektorem unijnego rolnictwa, co jest bezpośrednim skutkiem większego zainteresowania konsumentów produktami ekologicznymi. Liczba gospodarstw ekologicznych w Polsce w stosunku do innych państw europejskich jest nadal bardzo niska. Dodatkowo, po kilku latach wzrostu liczby gospodarstw ekologicznych, od 2016 r. notuje się ciągły ich spadek. Powodów takiego stanu rzeczy jest wiele, m.in. brak edukacji, strach rolników przed stratami finansowymi czy planowanie krótkoterminowe na przykład przez zakładanie gospodarstw ekologicznych ze względu na dopłaty dla rolników, które następnie są zamykane. Jednocześnie coraz bardziej świadomość konsumentów. Coraz więcej osób interesuje się produktami naturalnymi, wybiera zdrową żywność, nawet jeżeli jest ona nieco droższa. Notowany jest coraz większy popyt na produkty wyróżniające się szczególnymi cechami i unikatowymi recepturami. Coraz częściej dla potencjalnego klienta jest dobór produktów o odpowiednich parametrach, wśród nich takie jak: walory smakowe i zdrowotne, tradycyjne wytwarzanie, regionalne

pochodzenie, ścisła kontrola procesu produkcji. W tym zakresie, rola sektora samorządowego ogranicz się jedynie do realizacji działań informacyjnych i promocyjnych dla rolników dotyczących dostępności środków unijnych na rozwój gospodarstw ekologicznych oraz kierunkowe przemiany (organizacja z inicjatywy władz gminy szkoleń dla rolników). Ważnym aspektem jest również jednoczesna promocja jednostki oraz działających na jej terenie producentów rolnych.

Kwestia ekologicznej produkcji rolnej wiąże się nierozdzielnie z wytwarzaniem produktów tradycyjnych. Na chwilę obecną na terenie gminy Adamów nie zarejestrowano żadnych lokalnych produktów tradycyjnych²⁶. Jednym z podstawowych kierunków działań będzie więc poszukiwanie produktów mogących stanowić wizytówkę obszaru i wpływających na wzrost zainteresowania tymi terenami. W kolejnym etapie konieczne jest również wykreowanie marki i popularyzacja produktów wytwarzanych od pokoleń tradycyjnymi metodami z wykorzystaniem naturalnych surowców. Istotnym punktem jest stworzenie lokalnej marki, która będzie mogła pełnić następujące funkcje: 1) identyfikacji wartości miejsca, 2) integracji społeczności lokalnej, 3) aktywizacji do przedsiębiorczości (tworzenie postaw przedsiębiorczych, lokalnych miejsc pracy), 4) promocji. Tworzenie nowych miejsc pracy w związku z wytwarzaniem produktów tradycyjnych może stanowić istotny bodziec dla zrównoważonego rozwoju gospodarki obszaru.

Analizując kierunki wykorzystania surowców rolniczych, nie sposób nie wspomnieć o rosnącym zapotrzebowaniu na cele nieżywnościowe (np. paliwa, kosmetyki, farmaceutyka). Popyt na surowce rolne wykorzystywane na cele nieżywnościowe wzrasta i ta tendencja utrzyma się nadal. Wobec wyczerpywania się kopalnych surowców do produkcji paliw płynnych (ropy naftowej i gazu) przewiduje się znaczny rozwój produkcji paliw płynnych z produktów rolnych. Dodatkowo, od wielu lat zarówno medycyna, jak i kosmetologia poszukują nowych rozwiązań, które mają zadowolić coraz bardziej wymagających konsumentów. Rosnące zainteresowanie produktami „vege” wpływa na systematyczny wzrost wykorzystania produktów rolnych w przemyśle kosmetycznym. W ciągu ostatnich lat światowy rynek leków i suplementów diety, wytwarzanych z roślin leczniczych przyrasta

²⁶ Rejestr produktów tradycyjnych prowadzony jest przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi

dynamicznie, a wraz z rosnącym popytem stwarza szansę do rozwoju i specjalizacji upraw roślin leczniczych i przyprawowych oraz podniesienia innowacyjności sektora przetwórstwa i produkcji surowców zielarskich. Uprawa roślin leczniczych ma w Polsce bogatą tradycję, a obecnie stwarza szansę dywersyfikacji produkcji rolnej i poprawy rentowności gospodarstw różnej wielkości w oparciu o odpowiednią strategię, dostosowaną do specyfiki upraw i potrzeb przetwórcy i klienta finalnego. Wobec tak sformułowanych tez, kierunki działań niniejszego celu operacyjnego, obejmują także promowanie i zwiększanie wiedzy w zakresie produkcji surowców rolnych dla celów przetwórstwa nieżywnościowego (np. paliwa, kosmetyki, farmaceutyka).

Kolejnym elementem będzie popularyzowanie nowych trendów wielofunkcyjnego modelu gospodarstw rolnych, który zakłada, iż obok działalności rolniczej równolegle powinna rozwijać się także działalność pozarolnicza. Dlatego też wśród kierunków działań niniejszego celu zaplanowano promowanie nowoczesnych i innowacyjnych w skali kraju rodzajów działalności prowadzących do dywersyfikacji źródeł dochodów mieszkańców terenów wiejskich. Mowa tutaj o takiej działalności jak usługi społeczne świadczone przez KGW czy tworzenie tzw. gospodarstw opiekuńczych²⁷. Realizacja tego rodzaju usług wypełnia koncepcję rolnictwa społecznego, którego istotą jest jego wielofunkcyjność rozumiana jako możliwość zaspokajania w gospodarstwie rolnym potrzeby nie tylko produkcyjno-rynkowych, ale także pozarolniczych: środowiskowych, kulturowych, gospodarczych i społecznych. To innowacyjne podejście łączy dwie koncepcje: rolnictwo wielofunkcyjne i usługi społeczne – opiekę zdrowotną na poziomie lokalnym. W ramach produkcji rolnej przyczynia się do poprawy samopoczucia i integracji społecznej osób o szczególnych potrzebach.

Ważnym aspektem jest również podnoszenie kwalifikacji i konkurencyjności producentów rolnych. Pomimo zauważalnej od lat pozytywnej tendencji rozwoju sektora rolnego (m.in. postępująca mechanizacja), niestety rolnictwo nadal

²⁷ Gospodarstwo opiekuńcze – to forma gospodarowania polegająca na łączeniu działalności rolniczej z opieką nad osobami potrzebującymi wsparcia. Elementem istotnym w gospodarstwie opiekuńczym jest korzystanie z zasobów gospodarstwa do prowadzenia działań o charakterze terapeutycznym, opiekuńczym i integracyjnym. Rolnicy, udostępniając swoje siedliska osobom z zewnątrz, oferują: możliwość przebywania blisko natury i doświadczenia przyrody zmieniającej się wraz z rytmem pór roku, kontakt ze zwierzętami; możliwość wykonywania lekkich i przyjemnych prac; a przede wszystkim nawiązywanie relacji z innymi ludźmi.

charakteryzuje dużo słabych stron. Wśród licznych bolączek należy przede wszystkim wymienić nadal niewystarczającą infrastrukturę techniczną gospodarstw rolnych, ich zapóźnienie modernizacyjne oraz niewystarczający poziom kompetencji mieszkańców (głównie z zakresie automatyzacji procesu produkcji, nowych metod produkcji, pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój działalności) powodujący nieefektywny zbyt produktów rolnych. Wobec powyższego, zakres interwencji niniejszego celu obejmuje działania zmierzające do wzrostu konkurencyjności produktów oferowanych przez lokalnych rolników. Aby tego, dokonać niezbędna jest partycypacja producentów rolnych w działaniach prorozwojowych takich jak między innymi: aktywny marketing, szkolenia, edukacja, udział w targach czy wdrażanie procesów innowacyjnych.

W powyższym zakresie rola sektora samorządowego polegać będzie głównie na podjęciu współpracy z instytucjami, takim jak Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa czy Lubelski Ośrodek Doradztwa Rolniczego, które to prowadzą szeroką działalność w zakresie rozwoju obszarów wiejskich oraz wzmacniania stanu sektora rolnego, m.in. poprzez podnoszenie kwalifikacji rolników i przyśpieszanie przekształceń strukturalnych wspierających rolnictwo. Kierunki działań obejmą również wsparcie w zakresie pozyskiwania środków na rozwój działalności rolniczej.

Drugi z wiodących kierunków to rozwój przedsiębiorczości poza sferą rolnictwa. Dotyczy on wszelkich form, kierunków i aktywności prowadzonych czy inicjowanych przez mieszkańców. Jednakże, przy uwzględnieniu specyfiki gminy i jej wewnętrznych potencjałów, rekomendowany kurs działań to rozwój szerokiego wachlarza usług turystycznych. Nie oznacza to równocześnie braku wsparcia dla innych form prowadzonej działalności, bowiem działalność przedsiębiorców na terenie gminy ma bezpośrednie przełożenie na kondycję finansową jednostki samorządu terytorialnego. W związku z tym, konieczne jest zwrócenie szczególnej uwagi na wszelkiego rodzaju inicjatywy i próby ich realizacji przez przedsiębiorców i inwestorów. Do podstawowych zadań gminy należy bowiem kreowanie możliwie najlepszych i konkurencyjnych warunków dla funkcjonowania i rozwoju firm. W związku z tym, uzasadnione jest opracowanie i wprowadzenie systemu zachęt i ulg podatkowych dla przedsiębiorstw, zwłaszcza tych nowo tworzonych. Działania

samorządu wspierające przedsiębiorczości powinny objąć także promocję dostępnych źródeł dofinansowania w ramach środków krajowych i zagranicznych, w tym m.in. z UE. Kolejnym istotnym elementem wspierania rozwoju przedsiębiorczości na obszarze gminy będzie podjęcie działań z zakresu kształtowania postaw przedsiębiorczych. Kształtowanie ich rozpoczęte zostanie od najniższych szczebli edukacji. Całość działań podjętych dotychczas przez gminę powinno być kontynuowane i rozwijane (m.in. poprzez realizację warsztatów przedsiębiorczości dla uczniów, organizowanie różnych form preorientacji zawodowej, które pozwalają na świadome planowanie ścieżki kształcenia).

Dziedzictwo historyczno-kulturowe (udokumentowana historia najstarszych miejscowości na terenie gminy sięga XVI w.) oraz walory przyrodniczo-krajobrazowe (malownicze tereny z wąwozami, jarami, ciekawą roślinnością urzekają swoim pięknem i różnorodnością; około połowy obszaru gminy zajmuje Roztoczański Park Narodowy i jego otulina, które chronią najcenniejsze pod względem przyrodniczym obszary Roztocza) predysponują obszar do rozwoju usług turystycznych. Piękne krajobrazy, czyste wody (południową część gminy przecina dolina Wieprza, do którego wlewa swoje wody Jacynka; wody tych rzek należą do I klasy czystości), cisza i spokój, sprawiają, że gmina Adamów to niewątpliwie jedno z najciekawszych i najbardziej urokliwych miejsc na Roztoczu. Ze względu na wielką różnorodność świata roślin i zwierząt gmina uznawana jest za kwintesencję Roztocza. Na jej terenie znajduje się wiele ciekawych miejsc, które warto odwiedzić. Dzięki nim można zapoznać się z bogatą historią obszaru. Wśród nich wymienić należy: drewniany dwór z zabudowaniami w Adamowie, otoczony 10-hektarowym parkiem z przełomu XVIII i XIX w.; dwa młyny wodne w Bondyrzu, Muzeum Historii Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej im. Stanisława Prusa ps. Adam oraz Muzeum Wsi Zamojskiej w Żyznowie. Na terenie gminy Adamów znajduje się również wiele obiektów architektury sakralnej-m.in. drewniany, modernistyczny kościół w Bondyrzu, zabytkowy kościół pw. św. Stanisława, wraz z dzwonnica w Potoczku, kościół pw. św. Michała Archanioła w Szewni Dolnej, wybudowany w 1905 r. pierwotnie jako cerkiew. Integralny element krajobrazu kulturowego stanowią przydrożne kapliczki i krzyże. Usytuowane w rozmaitych miejscach i wykonane różnorodną techniką, stanowią

formę małej architektury sakralnej. Na obszarze gminy znajdują się również liczne pomniki upamiętniające heroizm mieszkańców. Znajdzie się tu coś zarówno dla miłośników pysznego i zdrowego jedzenia (Chata Rybaka - Pstrąg Roztoczański w Bondyrzu oferujący wychodowane we własnym zakresie ryby), jak i wina (nawiązując do przedwojennych tradycji definiujących Roztocze jako Toskanię Polski, w 2008 r. na południowych stokach Roztocza Środkowego w Czarnowodzie założono prowadzącą do dziś działalność winnice). To tylko najważniejsze z atrakcji tego urokliwego obszaru.

Na uwagę zasługuje fakt, iż w ostatnich latach zakresie rozwoju infrastruktury turystycznej poczyniono bardzo duży progres. Stało się to głównie za sprawą realizacji projektu obejmującego kompleksową rewitalizację obszarów zdegradowanych na obszarze gminy Adamów. Dotychczasowy brak odpowiedniego zagospodarowania zbiornika wodnego w Jacni znacznie obniżał atrakcyjność turystyczną obszaru a sama Jacnia kojarzona była głównie ze stokiem narciarskim funkcjonującym w okresie zimowym. W efekcie realizacji przedsięwzięcia wykonano przebudowę czaszy zbiornika wodnego w miejscowości Jacnia, wybudowano tzw. Chatę Rybaka wraz z infrastrukturą towarzyszącą (m.in. miejsce do grillowania) oraz plac zabaw, a także park linowy. Zmodernizowano istniejące boisko sportowe oraz wybudowano scenę plenerową. Nad zbiornikiem wodnym stworzono również możliwość wypożyczenia kajaków i rowerów wodnych, a także otworzono punkt małej gastronomii. Jacnia, odwiedzana dotychczas głównie w sezonie zimowym, zyskała cały szereg atrakcji zachęcających turystów do jej odwiedzenia również w okresie letnim. Organizowanie bogatej oferty turystycznej, zawierającej szeroki wachlarz atrakcji pozwalających na aktywne spędzanie czasu wolnego niezależnie od pory roku czy jedynie przez wybraną grupę odbiorców (np. miłośników jazdy na nartach), stanowi istotny czynnik możliwości zbudowania przewagi konkurencyjnej gminy Adamów względem pozostałych obszarów Roztocza. Zasadnym jest utrzymanie kierunku interwencji i podjęcie kolejnych przedsięwzięć w zakresie rozwoju infrastruktury towarzyszącej nad zbiornikiem wodnym w Jacni. Ciekawą inicjatywą może być również budowa punktu widokowego w miejscowości Jacnia, pozwalającego na podziwianie pięknej panoramy regionu (również w innych miejscowościach na terenie Gminy Adamów). Kolejny z czynników budujących

przewagę konkurencyjną to realizacja usług turystycznych koncentrujących się na obszarach o unikatowych zasobach przyrodniczych. W kontekście tym, niezwykle interesującym miejscem są źródła w Suchowoli. Rekomendowane jest odtworzenie ich naturalnego środowiska wodnego i udostępnienie dla celów turystycznych. W tym zakresie niezwykle istotne będzie kanalizowanie ruchu turystycznego w taki sposób, aby nie naruszyć różnorodności biologicznej terenu.

Ostatni komponent celu strategicznego zakłada promocję lokalnej produkcji rolnej. Wśród kierunków działań przewidziano m.in. zwiększanie wiedzy na temat wdrażania systemów jakości żywności: krajowych oraz Unii Europejskiej szczególnie obejmujących ochronę nazw produktów regionalnych i tradycyjnych (Chroniona Nazwa Pochodzenia, Chronione Oznaczenie Geograficzne, Gwarantowana Tradycyjna Specjalność). W Polsce funkcjonuje pięć krajowych systemów jakości żywności, z czego trzy pierwsze zostały uznane przez Komisję Europejską za kwalifikujące się do wsparcia w ramach PROW: Integrowana Produkcja, System Jakość Tradycyjna, System QMP (Quality Meat Program), System Jakości Wieprzowiny PQS (Pork Quality System), System Gwarantowanej Jakości Żywności QAFF (Quality Assurance Food Products). Kolejnym elementem realizowanym przez samorząd będzie stworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego, w którym to lokalni producenci będą mogli przetwarzać swoje produkty. Zasada funkcjonowania inkubatora polega na udostępnianiu mieszkańcom terenów wiejskich, zwłaszcza przetwórcom, odpowiedniej infrastruktury po kosztach niższych niż rynkowe, aby ułatwić im rozwój działalności gospodarczej. Przetwarzanie produktów w odpowiednich warunkach przyczyni się też do profesjonalnego „przetwórstwa i produkcji domowej”. Inkubatory umożliwiają przygotowanie żywności do sprzedaży w odpowiednich warunkach i ułatwiają wprowadzenie jej na rynek. Dodatkowo, zorganizowane zostanie miejsce promocji produktów lokalnych. W ramach prowadzonych działań znajduje się również wspólna promocja walorów historyczno-kulturowych i naturalnych gminy oraz lokalnych wytwórców produktów rolnych i rolno-spożywczych.

Tabela 15 Plan działań operacyjnych w ramach 3. celu strategicznego

CEL STRATEGICZNY 3. ROZWÓJ LOKALNEJ GOSPODARKI	
CEL OPERACYJNY 3.1 OŻYWIENIE LOKALNEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none"> • odtworzenie naturalnego środowiska wodnego w Suchowoli i zagospodarowanie terenu wokół niego • budowa infrastruktury towarzyszącej wokół zbiornika wodnego w Jacni • budowa punktu widokowego w miejscowości Jacnia • rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych • zawarcie porozumienia z sąsiednimi gminami powiatu zamojskiego oraz LGD mającego na celu stworzenia obszaru turystycznego stworzenie nazwy obszaru i opracowanie logo, opracowanie strategii rozwoju obszaru turystycznego; budowa zintegrowanego produktu turystycznego • współudział w dokonaniu inwentaryzacji potencjału gospodarczego gmin powiatu zamojskiego, w tym poziomu jakości oraz zakresu usług gospodarczych i około gospodarczych, istniejącej bazy gospodarczej, symboli i produktów, w tym produktów ekologicznych posiadających unikalny charakter • rozwój usług turystycznych realizowanych w danym punkcie, które charakteryzują się występowaniem jednej wiodącej atrakcji (usługi) i dodatkowo kilku usług towarzyszących skupionych w jednym miejscu (obieckie) mającym z punktu widzenia kartograficznego charakter punktowy (muzeum, zabytek, pomnik przyrody) –zbiornik wodny w Jacni • wspieranie rozwoju usług turystycznych wspomagających innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych takich jak: przewodnictwo, usługi gastronomiczne, usługi hotelarskie, informacja turystyczna oraz promocja gminy poprzez: mapy turystyczne, pamiętki, sprzęt turystyczny, Internet • współudział w utworzeniu portalu i aplikacji prezentujących walory rekreacyjno-turystyczno –kulturowe obszaru (wirtualne muzea, kalendarz imprez, szlaki turystyczno-edukacyjne) • rozwój aktywnego wypoczynku • wspieranie działań związanych z przekształceniami w rolnictwie w kierunku agroturystyki • tworzenie dogodnych warunków prawnoorganizacyjnych do powstawania i funkcjonowania małej i średniej przedsiębiorczości • pomoc w tworzeniu gospodarstw opiekuńczych jako elementu budowania warunków do rozwoju gospodarki senioralnej (srebrnej gospodarki) na terenie gmin (działania informacyjno -promocyjne, pomoc prawna, udogodnienia - zwolnienia/ulgi dla mieszkańców prowadzących działalność gospodarczą na rzecz najstarszych członków lokalnej społeczności) • promowanie zagadnień dotyczących usług społecznych świadczonych przez KGW

	<ul style="list-style-type: none"> • współpraca działań gminy z instytucjami rynku pracy oraz otoczenia biznesu w zakresie powstawania nowych przedsiębiorstw w oparciu o platformy startowe • stworzenie systemu zachęt podatkowych dla przedsiębiorców • rozwój infrastruktury umożliwiającej rozwój przedsiębiorczości i powstawania nowych miejsc pracy • współpraca gminy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami w zakresie promocji programów nastawionych na zwiększenie samozatrudnienia mieszkańców • wsparcie osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej obejmujące szkolenia i doradztwo indywidualne oraz grupowe umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej • pomoc w zakresie pozyskiwania dofinansowania na rozpoczęcie działalności gospodarczej • zwiększanie świadomości pracodawców z zakresu możliwości finansowania rozwoju zasobów ludzkich i rozwoju kompetencji w organizacjach • wspieranie realizacji szkoleń mających na celu podniesienie, uzupełnienie lub zmianę kwalifikacji pracodawców i pracowników przedsiębiorstw • edukacja ekonomiczna mieszkańców m.in. poprzez realizację zajęć warsztatowych z zakresu przedsiębiorczości i kreatywności w szkołach • pomoc w zakresie uzyskiwania dotacji związanych z przechodzeniem z rolnictwa na inne źródła uzyskiwania dochodów • unowocześnienie strony internetowej gminy w zakresie obsługi inwestorów
<p>ŹRÓDŁA FINANSOWANIA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • środki prywatne • Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027 • krajowe programy operacyjne • programy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej • Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027 • Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności
<p align="center">CEL OPERACYJNY 3.2 TWORZENIE WARUNKÓW DO PODNOSZENIA KWALIFIKACJI I KONKURENCYJNOŚCI PRODUCENTÓW ROLNYCH</p>	
<p>KIERUNKI DZIAŁAŃ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie warunków do zrównoważonego rozwoju branż wykorzystujących surowce rolne na cele przetwórstwa nieżywnościowego (np. kosmetyki, farmaceutyka) • opracowanie i prowadzenie bazy surowców naturalnych pochodzenia roślinnego gminy dla inwestorów • współpraca z KOWR w ramach edukacji z zakresu rozwoju rolnictwa ekstensywnego – w tym ekologicznego • wsparcie edukacji ekologicznej w gospodarstwach rolnych • wsparcie w pozyskiwaniu środków na rozwój rolnictwa ekologicznego • współpraca z ARiMR, LODR, KOWR w zakresie kampanii informacyjnej oraz możliwościach wsparcia w zakresie

	<p>zmian struktury wielkościowej i organizacyjnych gospodarstw rolnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • promowanie innowacyjnych i zaawansowanych technologicznie rozwiązań w gospodarstwach rolnych, • rozwój lokalnych specjalizacji rolnych • promowanie przyjaznych środowisku rozwiązań w procesie produkcji rolnej, w tym rozwój rolnictwa ekologicznego • zwiększanie efektywności energetycznej gospodarstw rolnych • zwiększenie produkcji oraz wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, np. produkcja słomy do kotłów zasilanych tego rodzaju paliwem, promowanie modelu „od pola - do stołu” ograniczającego pośrednictwo w handlu, • organizacja szkoleń i konferencji dotyczących handlu produktami • tworzenie warunków do współpracy organizacji zrzeszających rolników poprzez organizowane przez gminę spotkania, konkursy, wyjazdy studyjne, wystawy i inne wydarzenia • pomoc w uzyskiwaniu dotacji na modernizację gospodarstw rolnych • współpraca z LODR w ramach kierunkowego wsparcia nowatorskich rozwiązań organizacyjnych na potrzeby współpracy podmiotów branży rolno-spożywczej i przetwórstwa rolno-spożywczego • współpraca z korporacjami, instytucjami publicznymi, które prowadzą dystrybucję produktów żywnościowych i pomoc w tworzeniu krótkich łańcuchów dostaw • organizowanie merytorycznego wsparcia w budowaniu wiedzy, umiejętności i kompetencji producentów i przetwórców rolno-spożywczych oraz rolników w zakresie: zarządzania, certyfikacji, marketingu, finansów, informatyki, negocjacji, sprzedaży, logistyki oraz eksportu • wsparcie organizacyjne wspólnie z LGD współpracy rolników i producentów rolnych z Klastrami Ekologicznej Żywności – w celu uruchomienia na szeroką skalę produkcji zdrowej, ekologicznej żywności
<p>ŹRÓDŁA FINANSOWANIA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027 • krajowe programy operacyjne • Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027 • Europejski Fundusz Rolniczy Gwarancji 2021-2027 • środki ARiMR
<p>CEL OPERACYJNY 3.3 PROMOCJA LOKALNEGO RYNKU PRODUKTÓW</p>	
<p>KIERUNKI DZIAŁAŃ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększanie wiedzy w zakresie krajowych i unijnych systemów jakości żywności szczególnie obejmujących ochronę nazw produktów regionalnych i tradycyjnych (Chroniona Nazwa Pochodzenia, Chronione Oznaczenie Geograficzne, Gwarantowana Tradycyjna Specjalność) • wspieranie rozwoju podmiotów przetwórstwa rolno-spożywczego

	<ul style="list-style-type: none"> • wspólna promocja gminy oraz gospodarstw agroturystycznych istniejących na jej obszarze • wsparcie dla przetwórstwa produktów żywnościowych – utworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego • „poszukiwanie” produktów tradycyjnych i wykreowanie ich marki • wzmacnianie współpracy sektora badawczo-rozwojowego z sektorem produkcyjnym i przetwórczym, w tym w szczególności dotyczącym wykorzystania surowców rolnych na cele nieżywnościowe • promocja obszaru turystycznego – organizacja profesjonalnych akcji promocyjnych i akcji specjalnych – eventów, imprez plenerowych promujących walory kulturowe i przyrodnicze • stworzenie miejsca promocji produktów lokalnych • prowadzenie kampanii promującej producentów lokalnych • jednoczesne promowanie gminy i lokalnych producentów
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	<ul style="list-style-type: none"> • Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027 • krajowe programy operacyjne • Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2021-2027 • Europejski Fundusz Rolniczy Gwarancji 2021-2027 • środki ARiMR

Źródło: Opracowanie własne

W powyższych tabelach wyszczególniono kierunki działań wpływające na realizację założonych celów Strategii. W trakcie opracowywania dokumentu strategicznego wykrystalizowały się również priorytetowe projekty / przedsięwzięcia, których realizacja do końca 2030 r. wpłynie w sposób znaczny na rozwój społeczno - gospodarczy gminy Adamów. W poniższej tabeli przedstawiono listę przedsięwzięć priorytetowych. Część z nich posiada już konkretne ramy i zakres, natomiast pozostałe są jeszcze w fazie opracowywania i stanowią ogólną koncepcję działania.

Tabela Lista przedsięwzięć priorytetowych

Cel operacyjny	Nazwa projektu/ przedsięwzięcia	Krótki opis	Podmiot odpowiedzialny	Współprac
1.1 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Utworzenie Klubu Seniora w Adamowie	Zakres przedsięwzięcia obejmuje realizację zintegrowanych usług społecznych w miejscu zamieszkania (usługi w zakresie rehabilitacji/fizjoterapii, usługi opiekuńcze) oraz środowiskowych form pomocy, samopomocy i wsparcia	gmina Adamów	możliwość realizacji wspólnie z partnerami społecznymi

		<p>środowiskowego (warsztaty aktywizacyjne z zakresu kultury fizycznej, warsztaty informatyczne, warsztaty z rękodzieła, warsztaty z zakresu pierwszej pomocy, warsztaty z pielęgnacji i wizerunku, doradztwo z dietetyki, wyjazd do teatru do Warszawy, wyjazd do kina, wsparcie specjalistów ds. kultury zajęć w klubie seniora, cykliczne spotkania/kawiarenka, animacje zajęć w klubie seniora, usługi psychologiczne, poradnictwo prawne, poradnictwo rodzinno-socjalne).</p>		
<p>1.1 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu</p>	<p>Zabezpieczenie lokalowe osób wykluczonych społecznie i ze szczególnymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnościami</p>	<p>W ramach przedsięwzięcia zaplanowano stworzenie bazy lokalowej umożliwiającej realizację oferty dla osób wykluczonych społecznie, ze szczególnymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnościami. Zaplanowano m.in.: rozbudowę CIS w Jacni oraz budowę Wielofunkcyjnego Ośrodka Wsparcia</p>	<p>gmina Adamów</p>	<p>-</p>
<p>1.1 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu</p>	<p>Zintegrowany system wsparcia rodzin</p>	<p>Grupa docelowa projektu to osoby wykluczone lub zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Są to osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej lub kwalifikujące się do objęcia wsparciem pomocy społecznej, tj. spełniające co najmniej jedną z przesłanek określonych w ustawie o pomocy społecznej. Z poradnictwa będą korzystały takie osoby z otoczenia rodzin wykluczonych społecznie, których</p>	<p>gmina Adamów</p>	<p>Możliwość realizacji zadania wspólnie w ramach projektu partnerskiego z gminami sąsiednimi lub gminami należącymi do powiatu zamojskiego lub wspólnie z Miejskim Obszarem Funkcjonalnym Zamościa (MOF)</p>

			<p>udział w projekcie jest niezbędny dla skutecznego wsparcia uczestników skutecznego wsparcia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz rodziny, w tym rodziny dysfunkcyjne. Zakres projektu obejmie realizację następujących form wsparcia:</p> <p>a) specjalistyczne poradnictwo rodzinne (mediacje rodzinne, poradnictwo psychologiczne, poradnictwo prawne poradnictwo psychologiczne dziecięce, pomoc psychiatry środowiskowego, terapia rodzinna, poradnictwo w zakresie problemów uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu i narkotyków, poradnictwo w zakresie problemów uzależnienia od hazardu, poradnictwo w zakresie przemocy domowej, poradnictwo obywatelskie) b) działania profilaktyczne wspierające rodzinę w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, c) praca socjalna.</p>		
<p>1.5 Rozwój potencjału i skuteczności administracji publicznej</p>	<p>E-administracja w gminie Adamów</p>	<p>w</p>	<p>Celem przedsięwzięcia jest podniesienie jakości usług publicznych poprzez modernizację i rozbudowę systemów informatycznych w gminie Adamów. Realizacja planowanego przedsięwzięcia opierać się będzie na następujących zadaniach: 1) usługi informatyczne – modernizacja i rozbudowa systemów informatycznych. Wśród elementów zadania przewiduje się uruchomienie systemu</p>	<p>gmina Adamów</p>	<p>Możliwość realizacji zadania wspólnie w ramach projektu partnerskiego z gminami sąsiednimi lub gminami należącymi do powiatu zamojskiego</p>

		<p>elektronicznego zarządzania dokumentacją, budowa systemu teleinformatycznego zapewniającego przetwarzanie, a także wysyłanie i odbieranie danych przez sieci komputerowe, zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych, m.in. poprzez aktywację formularzy elektronicznych skomunikowanych z Platformą Usług Publicznych E-Puap. 2) zakup wyposażenia komputerowego niezbędnego do modernizacji i rozbudowy systemów informatycznych - w ramach zadania przewiduje się zakup wyposażenia niezbędnego do funkcjonowania systemów dziedzinowych i usług publicznych, w tym: zestawy komputerowe, serwery, laptopy, skaner, zasilacze awaryjne UPS.</p>		
2.1 Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej	Rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na terenie gminy	<p>Przedsięwzięci obejmuje realizację kompleksowych przedsięwzięć w zakresie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Adamów m.in. rozbudowa sieci wodociągowej w miejscowościach: Bliżów, Szewnia Górna, Szewnia Dolna, Trzepieciny, Adamów, przebudowa sieci wodociągowej w miejscowości Rachodoszcze, Feliksówka, Boża Wola, budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach: Jacnia i Suchowola, budowa kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej w miejscowości Bondyryz, budowa oczyszczalni</p>	gmina Adamów	-

		ścieków, budowa przydomowych oczyszczalni ścieków		
2.3 Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych i ochrona środowiska naturalnego	Rozwój OZE na terenie gminy Adamów	Głównym celem przedsięwzięcia jest poprawa jakości środowiska naturalnego na terenie gminy Adamów wpływająca na wzrost jakości życia społeczności lokalnej oraz zwiększenie konkurencyjności obszaru. Zakres przedsięwzięcia obejmuje montaż OZE w budynkach użyteczności publicznej oraz prywatnych gospodarstwach domowych (instalacje fotowoltaiczne i niskoemisyjne źródła energii cieplnej, kolektory słoneczne). W ramach projektu zastosowane zostaną technologie TIK, w celu monitoringu produkcji energii.	gmina Adamów	Możliwość realizacji zadania wspólnie w ramach projektu partnerskiego z gminami sąsiednimi lub gminami należącymi do powiatu zamojskiego
2.3 Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych i ochrona środowiska naturalnego	Wymiana indywidualnych źródeł ciepła w gminie Adamów	Przedsięwzięcie zakłada zastąpienie konwencjonalnych źródeł ciepła opartych na przestarzałych technologiach nowoczesnym systemem kotłów na biomasę oraz zasilanych paliwem gazowym w gospodarstwach domowych, jednorodzinnych w gminie Adamów	gmina Adamów	Możliwość realizacji zadania wspólnie w ramach projektu partnerskiego z gminami sąsiednimi lub gminami należącymi do powiatu zamojskiego
2.3 Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych i ochrona środowiska naturalnego	Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie gminy Adamów	Projekt obejmuje modernizację systemu oświetlenia na terenie gminy Adamów polegającą na wymianie starych i wyczerpanych opraw oświetleniowych na energooszczędne typu LED oraz budowie nowego oświetlenia ulicznego w miejscach gdzie jest jego brak.	Gmina Adamów	Możliwość realizacji zadania wspólnie w ramach projektu partnerskiego z gminami sąsiednimi lub gminami należącymi do powiatu zamojskiego
2.3 Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych i ochrona środowiska naturalnego	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych na terenie gminy	Zakres przedsięwzięcia obejmuje przeprowadzenie kompleksowych inwestycji termomodernizacyjnych	gmina Adamów	-

		w budynkach użyteczności publicznej oraz budynkach mieszalnych stanowiących zasób własny gminy. W jego ramach przewidziano termomodernizację budynków m.in.: budynku dawnej Szkoły Podstawowej w Bondyrzu, szkół na terenie gminy		
3.1 Ożywienie lokalnej działalności gospodarczej	Kompleksowy rozwój infrastruktury turystycznej na terenie gminy Adamów	Zakres przedsięwzięcia obejmuje kompleksowy rozwój infrastruktury turystycznej na obszarze gminy Adamów w celu ożywienia sfery gospodarczej. W jego ramach przewidziano m.in. budowę ścieżek rowerowych, budowę ścieżek edukacyjnych wraz z infrastrukturą pozwalającą na nieinwazyjne obserwowanie obszarów chronionych, budowę Punktu Widokowego w Jacni, pozwalającego na podziwianie uroków okolicy, dalsze zagospodarowanie terenów rekreacyjnych nad zbiornikiem wodnym w Jacni, odtworzenie naturalnego środowiska wodnego w Suchowoli i zagospodarowanie terenu wokół niego	gmina Adamów	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG w Adamowie

4.5 OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, W TYM W WYMIARZE PRZESTRZENNYM ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA

W ramach niniejszej części wskazano oczekiwane rezultaty związane z wdrożeniem działań zaplanowanych w ramach poszczególnych celów strategicznych. Ocena stopnia wdrażania zaplanowanych rezultatów będzie następowała przy wykorzystaniu dwóch rodzajów wskaźników:

- **wskaźniki cząstkowe** - odpowiadające bezpośrednim i bezzwłocznym efektom wynikającym z realizacji Strategii,
- **wskaźniki oddziaływania** - obrazujące konsekwencje Strategii Rozwoju Gminy, wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich odbiorców.

Wszystkie wskaźniki będą mierzone cyklicznie. Częstotliwość pomiaru uzależniona jest od kategorii wskaźników. Okresem bazowym, w stosunku do którego porównywane są zmiany wskaźników jest rok, w którym szczegółowej diagnozie poddano sytuację w gminie, tj. rok 2020. W poniższej tabeli zaprezentowano częstotliwość pomiaru wskaźników w zależności od ich kategorii oraz przedmiotu sprawozdawczości.

Tabela 16 Efekty wdrożenia celów Strategii

CEL STRATEGICZNY 1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO	
OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	<p>Wśród najważniejszych efektów realizacji zaplanowanych w ramach 1. celu strategicznego działań należy wymienić:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➔ przełamanie bierności i marazmu mieszkańców przejawiające się wzrostem ich udziału w życiu obszaru społeczno-obywatelskim (zwiększenie liczby organizowanych oddolnych inicjatyw, wzrost uczestnictwa mieszkańców we współdecydowaniu o losach wspólnoty) ➔ osiągnięcie spójności społecznej w efekcie przeprowadzonych działań mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, ubóstwu bezrobociu, patologiom ➔ stworzenie miejsc i podmiotów, w ramach których przez wiele lat możliwa będzie reintegracja społeczna i zawodowa mieszkańców (zagwarantowanie zaplecza pozwalającego na aktywne przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców oraz ich aktywizację i rehabilitację, w szczególności osób z niepełnosprawnościami - CIS, spółdzielnia socjalna, Wielofunkcyjny Ośrodek Wsparcia)

- wzrost utrzymania samodzielności życiowej i aktywnego udziału seniorów w życiu społecznym w efekcie realizacji szeregu zróżnicowanych działań (promocja aktywnego stylu życia i samoorganizacji seniorów, wspieranie różnorodnych form spędzania czasu i rozwoju zainteresowań osób starszych itd.)
- spadek skali wykluczenia społecznego poprzez zmniejszenie poziomu uzależnienia od korzystania z pomocy społecznej (realizacja działań reintegracji społeczno-zawodowej, tworzenie warunków do podjęcia działalności zarobkowej)
- poprawa sytuacji rodzin
- zachowanie dla przyszłych pokoleń oraz promocja lokalnego dziedzictwa historyczno-kulturowego obszaru
- wzrost kapitału społecznego poprzez zbudowanie wspólnoty społeczeństwa i rzeczywiste zaangażowanie się mieszkańców w procesy współdecydowania o jej losach (społeczeństwo świadome, z poczuciem odpowiedzialności, współpracujące na rzecz środowiska lokalnego i współdecydujące o kierunkach rozwoju swojego otoczenia; społeczność lokalna jest nie tylko adresatem, ale także współkreatorem rozwiązań i działań podejmowanych na rzecz wspólnoty)
- rozwój społeczeństwa obywatelskiego
- zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców w wymiarze publicznym, zdrowotnym i społecznym poprzez m.in. zagwarantowanie dostępu do sprzętu medycznego i rehabilitacyjnego, elektronizację usług zdrowotnych, itd.
- zwiększenie dostępu mieszkańców do wysokiej jakości edukacji od najniższego szczebla; wpływające na ułatwienie startu w kolejnych etapach edukacyjnych i poprawę sytuacji opiekunów dzieci na rynku pracy
- zapewnienie wysokiej jakości edukacji poprzez poprawę infrastruktury edukacyjnej (modernizacja placówek edukacyjnych wraz z ich kompleksowym wyposażeniem)
- jakościowa zmiana systemu edukacji - cyfryzacja procesu kształcenia-prowadząca do zwiększenia szans dzieci i młodzieży w kolejnych etapach nauki
- zwiększenie kompetencji/kwalifikacji kadry jednostek publicznych wpływające na znaczny wzrost jakości świadczonych usług publicznych
- podniesienie jakości świadczonych usług publicznych w efekcie zagwarantowania dostępu do szerokiego wachlarza e-usług (e-administracja, e-szkolnictwo, itd)
- zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług świadczonych przez administrację (w efekcie ustawicznego podnoszenia kompetencji i kwalifikacji kadry)

WSKŹNIKI CZĄSTOWE	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa (2020 rok)	Szacowana wartość docelowa (2030 rok)	Trend rozwojowy wynikający z realizacji Strategii
	Liczba funkcjonujących na terenie gminy podmiotów/instytucji reintegracji społecznej i zawodowej (źródło danych: GOPS w Adamowie)	Sztuki	1	3	
Liczba placówek edukacyjnych o	Sztuki				

	wysokim standardzie - zmodernizowanych i wyposażonych (źródło danych: UG w Adamowie)				
	Liczba obiektów sportowych o wysokim standardzie (źródło danych: UG w Adamowie)	Sztuki			
	Zwiększenie liczby akcji społecznych i wydarzeń kulturalnych zrealizowanych w formie oddolnych inicjatyw aktywizujących społeczność lokalną (źródło danych: UG w Adamowie)	Sztuki/roki	0	2	
	Zwiększenie liczby wydarzeń mających na celu promocję lokalnego dziedzictwa historyczno-kulturowego (źródło danych: UG w Adamowie)	sztuki/roki	1	2	
	Liczba funkcjonujących Klubów Seniora świadczących usługi opiekuńcze w społeczności lokalnej (źródło danych: GOPS w Adamowie)	sztuki	0	1	
	Liczba zrealizowanych programów profilaktycznych (źródło danych: UG w Adamowie)	sztuki	0	1	
	Wysokość środków	PLN			

	przeznaczonych na doposażenie funkcjonujących na terenie gminy OSP (źródło danych: UG w Adamowie)				
	Liczba przeprowadzonych przedsięwzięć na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych bądź zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (źródło danych: GOPS w Adamowie)	sztuki	0	1	
WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa (2020 rok)	Szacowa na wartość docelową (2030 rok)	Trend rozwojowy wynikający z realizacji Strategii
	Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (%) (źródło danych: UG w Adamowie)	%			
	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (źródło danych: BDL GUS)	%	6,9	6,0	
	Liczba wdrożonych systemów informacji i promocji turystycznej i kulturalnej (źródło danych: UG w Adamowie)	sztuki	0	1	

CEL STRATEGICZNY 2. WSZECHSTRONNY ROZWÓJ PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNY OBSZARU

OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	<p>Wśród najważniejszych efektów realizacji zaplanowanych w ramach 2. celu strategicznego działań należy wymienić:</p> <ul style="list-style-type: none"> → podniesienie jakości i komfortu zamieszkiwania w gminie w efekcie przeprowadzenia licznych przedsięwzięć w infrastrukturę techniczną (przedsięwzięcia w infrastrukturę sieci kanalizacyjnej wraz z oczyszczalnią, rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej, wzrost udziału gospodarstw domowych wykorzystujących odnawialne źródła energii) → zwiększenie atrakcyjności osadniczej i inwestycyjnej gminy → zbudowanie wizerunku proekologicznego i atrakcyjnego turystycznie obszaru poprzez realizację szeregu inwestycji w zakresie gospodarki niskoemisyjnej (termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i budynków prywatnych, wzrost wykorzystania energii pochodzącej z oze w ogólnym bilansie zużycia energii) oraz infrastruktury turystycznej (ścieżki edukacyjne, itd.) → poprawa jakości środowiska naturalnego w efekcie wdrożenia działań z zakresu gospodarki niskoemisyjnej lub/i zeroemisyjnej (m.in. w efekcie realizacji zamierzeń elektromobilności, wymiany źródeł ciepła w domach jednorodzinnych) → poprawa ładu i estetyki otoczenia w efekcie przeprowadzenia prac modernizacyjnych przestrzeni publicznych → poprawa warunków infrastruktury do rekreacji i uprawiania sportów, co spowoduje napływ odwiedzających, ale także zwiększy zadowolenie mieszkańców i stanie się podstawą do budowania harmonijnej przestrzeni do życia, a także tworzenia postaw związanych z codzienną aktywnością fizyczną i zmianą nawyków → stworzenie warunków do aktywnego spędzania wolnego czasu będzie stanowić zachętę do pozostawania oraz zamieszkiwania na terenie, co może wpłynąć pozytywnie na zmianę struktury demograficznej obszaru → ożywienie obszaru poprzez nadanie nowych funkcji użytkowych obszarom zdegradowanym i nieużytkowanym (rewitalizacja obszarów zdewastowanych w celu stworzenia miejsc pobudzających lokalną społeczność) → wzrost uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu społeczno-obywatelskim gminy w efekcie przeprowadzonych przedsięwzięć zwiększających dostępność budynków/obiektów/przestrzeni 				
	WSKŹNIKI CZĄSTOWE	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa (2020 rok)	Szacowana wartość docelowa (2030 rok)
Długość dróg o twardej nawierzchni ulepszonej (źródło danych: UG w Adamowie)		Km			
Długość sieci wodociągowej (źródło danych: UG w Adamowie)		km	52,1	60,00	
Udział wydatków majątkowych przeznaczony		%	...		

	ch na infrastrukturę techniczną w ogólnym budżecie gminy (źródło danych: UG w Adamowie)				
	Udział energooszczędnego oświetlenia ulicznego (źródło danych: UG w Adamowie)	%	0	100	
	Liczba przeprowadzanych działań edukacyjnych związanych z gospodarką cyrkularną (źródło danych: UG w Adamów)	sztuki	0	2	
	Liczba powstałych stacji ładowania pojazdów (źródło danych: UG w Adamów)	sztuki	0	1	
WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa (2020 rok)	Szacowana wartość docelowa (2030 rok)	Trend rozwojowy wynikający z realizacji Strategii
	Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w ludności ogółem (źródło danych: GUS BDL)	%	17,3	20,00	
	Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacji sanitarnej (źródło	%	0,5	10,0	

	danych: GUS BDL)				
	Liczba zrewitalizowanych przestrzeni publicznych (źródło danych: Urząd Gminy w Adamowie)	Szt.	4		
	Udział gospodarstw domowych korzystających z OZE (źródło danych: UG w Adamowie)	%			
	Liczba zmodernizowanych obszarów przestrzeni publicznej (źródło danych: UG w Adamowie)	szt.			
	Udział zmodernizowanych energetycznie budynków użyteczności publicznej w zasobie gminy (źródło danych: UG w Adamowie)	%			
	Dochody ogółem budżetu gminy na 1 mieszkańca (źródło danych: BDL GUS)	PLN/osobę	4 813,13	5 000,00	
	Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3-dwustronna interakcja (źródło danych: UG w Adamowie)	sztuki	0,0	1,0	

**CEL STRATEGICZNY 3.
ROZWÓJ LOKALNEJ GOSPODARKI**

**OCZEKIWANE
REZULTATY
PLANOWANYCH
DZIAŁAŃ**

- Wśród najważniejszych efektów realizacji zaplanowanych w ramach 3. celu strategicznego działań należy wymienić:
- zwiększenie ruchu turystycznego na obszarze gminy w efekcie licznych przeprowadzonych przedsięwzięć
 - zbudowanie turystycznej rozpoznawalnej marki obszaru
 - zbudowanie zaplecza turystycznego o wysokich standardach zapewniającego ożywienie gospodarcze obszaru
 - zwiększenie dochodów gospodarstw domowych i dywersyfikacja źródeł ich pochodzenia
 - zwiększenie liczby osób podejmujących pozarolniczą działalność gospodarczą
 - zwiększenie liczby gospodarstw rolnych o modelu wielofunkcyjnym, tj. prowadzących poza działalności rolniczą również inne usługi
 - rozwój międzyinstytucjonalnej współpracy podmiotów rynku pracy (zarówno publicznych jak i niepublicznych) w ramach lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia wpływający na spadek bezrobocia i wykluczenia społecznego na terenie gminy
 - zwiększenie potencjału lokalnych producentów rolnych wpływające na ich konkurencyjność na rynku
 - rozwój produkcji rolnej dla celów niespożywczych
 - zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie gminy
 - rozwój nowych usług świadczonych w rolnictwie (gospodarstwa opiekuńcze, usługi społeczne świadczone przez KGW, inkubator przetwórstwa rolniczego) wpływające na wzrost dywersyfikacji źródeł dochodów mieszkańców
 - znalezienie i zarejestrowanie lokalnych produktów wyrabianych według tradycyjnych receptur
 - zbudowanie rozpoznawanej i spójnej marki lokalnych produktów będącej podstawą zbudowania przewagi konkurencyjnej producentów wyrobów

**WSKŹNIKI
CZĄSTOWE**

Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa (2020 rok)	Szacowana wartość docelowa (2030 rok)	Trend rozwojowy wynikający z realizacji Strategii
Liczba przedsięwzięć promujących lokalne produkty (źródło danych: UG w Adamowie)	Sztuki/rok	0	2	
Liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych związanych z tematyką rolnictwa, przetwórstwa rolno-spożywczego (źródło	Sztuki/rok	0	1	

	danych: UG w Adamowie)				
WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa (2020 rok)	Szacowana wartość docelowa (2030 rok)	Trend rozwojowy wynikający z realizacji Strategii
	Liczba Produktów Tradycyjnych pochodzących z terenu gminy (źródło danych: MRiRW)	szt.	0	1	
	Liczba opracowanych systemów promocji produktów lokalnych (źródło danych: UG w Adamowie)	sztuki	0	1	

Źródło: Opracowanie własne

4.6 MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY

Znowelizowana ustawa o samorządzie gminnym wskazuje, iż strategię rozwoju gminy muszą być opracowywane z wykorzystaniem zintegrowanego podejścia. Tego rodzaju podejście wymusza konieczność holistycznego planowania i jednoczesnego łącznie ze sobą zagadnień z różnych sfer: społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Kompleksowy dokument ma zapewnić koordynację przestrzenną wszelkich planowanych działań w zgodzie ze zrównoważonym rozwojem i ładem przestrzennym. W związku z tym proces decyzyjny musi następować w oparciu o możliwości wykorzystania przestrzeni pod kątem przewidywanych ingerencji w jej struktury, jak również będzie stanowił odpowiedź na problemy przestrzeni (takie m. in. jak chaotyczne rozpraszanie zabudowy, nieefektywne wykorzystanie przestrzeni skutkujące marnotrawieniem terenów zielonych i rolnych, działania w przestrzeni

naruszające krajobraz i dziedzictwo kulturowe, konflikty pomiędzy użytkownikami przestrzeni).

Znaczną zmianą w zakresie struktury nowo tworzonych dokumentów strategicznych, w stosunku do dotychczas opracowywanych strategii, jest włączenie polityki przestrzennej do polityki rozwoju. W efekcie wymiar przestrzenny zintegrowanych strategii rozwoju ma być realizowany poprzez:

- ukierunkowanie działań do konkretnych obszarów i dopasowanie ich do potrzeb i możliwości tych obszarów,
- określenie zasad i celów polityki przestrzennej oraz struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostki, dla której opracowywana jest strategia (model struktury funkcjonalno-przestrzennej),
- ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej.

Główną intencją modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej jest zobrazowanie przyjętej wizji rozwoju, do powstania której przyczynią się efekty realizacji celów rozwojowych strategii, również tych z zakresu zagospodarowania przestrzennego. Model struktury funkcjonalno-przestrzenny to układ przestrzenny kształtujący funkcjonalność danej jednostki. W jego skład wchodzi rozmieszczenie głównych elementów przyrodniczych i społeczno-gospodarczych oraz obszarów wyróżniających się charakterem i dynamiką procesów rozwojowych wraz z ich zależnościami i powiązaniem. Elementami tej struktury mogą być zarówno poszczególne części tego obszaru, które tworzą złożone systemy (np. ośrodki osadnicze, węzły ekologiczne, tereny produkcji rolniczej), jak i sieci infrastrukturalne, które umożliwiają kontakty pomiędzy poszczególnymi owymi częściami. Struktura funkcjonalno-przestrzenna jest zatem systemem powiązanych ze sobą różnych elementów zagospodarowania, które w konsekwencji tworzą uzupełniający się wzajemnie organizm.

Ustawodawca nie narzucił konkretnych ram w zakresie tworzenia tego rodzaju modeli, pozostawiając w tym zakresie pełną dowolność. Tak więc treść i sposób przedstawienia modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Adamów zostały wykreowane przy uwzględnieniu charakterystyki terenu gminy, przyjętych kierunków

rozwoju i oraz koncepcji ukształtowanej podczas prowadzenia konsultacji społecznych z mieszkańcami. Z jednej strony, ze względu na ukształtowanie terenu, historycznie ugruntowane użytkowanie przestrzeni (w tym sieć osadniczą), powiązania komunikacyjne, występujące zasoby naturalne i obszary cenne przyrodniczo, a także wiele innych uwarunkowań zastanych, a z drugiej strony w wyniku zdiagnozowanych w strategii problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, wyodrębniono dwie zasadnicze strefy przestrzenne gminy:

→ Tereny, na których przewidywany jest rozwój zabudowy są wyodrębnione w oparciu o dominujące funkcje:

- a) funkcje usługowe (głównie miejscowości Adamów i Jacnia),
- b) funkcje mieszkaniowe,
- c) strefy aktywności gospodarczej.

→ Tereny o innych dominujących funkcjach:

- a) tereny zieleni, w tym wiodącej funkcji przyrodniczej i ochronnej
- b) tereny użytkowane rolniczo,
- c) wody.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Adamów uwzględnia zasadę ciągłości realizacji polityk społeczno-gospodarczych i przestrzennych oraz stan zagospodarowania, nie jest on planem zagospodarowania, a jedynie schematem obrazującym sposób funkcjonowania obszaru i przestrzenne odniesienie dla polityk rozwojowych. Głównymi celami kształtowanego modelu struktury są:

- zapewnienie warunków do efektywnego działania podmiotów gospodarczych, głównie przez rozbudowę systemów infrastruktury technicznej i społecznej,
- utrzymanie prawidłowej struktury użytkowania terenów, tj. zachowanie właściwych proporcji między różnymi rodzajami tego użytkowania, zarówno w skali lokalnej, jak i ponadlokalnej,
- alokacja funkcji społeczno-gospodarczych i poszczególnych inwestycji z uwzględnieniem z jednej strony interesów podmiotów gospodarczych, a z drugiej – nadrzędnych interesów społecznych,
- kontrola wykorzystania przestrzeni pod kątem jej efektywności, przy przestrzeganiu warunków racjonalnej eksploatacji zasobów naturalnych

i antropogenicznych oraz zachowania walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej -charakterystyka obszarów i kierunki interwencji:

- ➔ Adamów i Jacnia to dwa główne ośrodki koncentracji funkcji gospodarczej – rozwoju usług turystycznych.
- ➔ Suchowola i Szewnia Górna – stanowią pomocnicze ośrodki podstawowych funkcji usługowych, gospodarczych oraz rolniczych.
- ➔ Pozostałe ośrodki osadnicze - obejmować będą sołectwa, gdzie nie wykształciły się podstawowe usługi, poprzez ich rolniczy charakter. Będą one miały charakter mieszkaniowy oraz rolniczy.
- ➔ Nadrzędnym celem polityki przestrzennej gminy jest zachowanie wysokich walorów środowiska przyrodniczego i uwzględnienie jego roli w integralnym systemie obszarów chronionych (system ECONET-PL I NATURA 2000).

- ➔ Wśród wiodących kierunków działań Władz Gminy na najbliższe lata znajduje się wdrożenie w sektorze publicznym rozwiązań cyfrowych, zapewniających wysoki poziom jakości i dostępności e-usług skierowanych do obywateli i przedsiębiorstw. Realizacja przedmiotowego działań przyczyni się do zwiększenia zakresu danych dostępnych w postaci cyfrowej oraz usprawnienia procesów w administracji publicznej. Rezultatem interwencji będzie usprawnienie realizacji procedur administracyjnych, zwiększenie podaży, jakości i dostępności e-usług publicznych o wysokim poziomie dojrzałości, szczególnie w obszarach kluczowych dla mieszkańców i przedsiębiorców, a także łatwiejszy i szerszy dostęp do zasobów, w tym danych i informacji gromadzonych w sektorze publicznym. Rozwój e-usług obejmie samorządowe jednostki organizacyjne.

- ➔ Strategia zakłada preferencje realizacji przedsięwzięć mających na celu poprawę komfortu zamieszkiwania na obszarze gminy jednocześnie zwiększające jej

atrakcyjność osadniczą i wpływające na ochronę środowiska naturalnego. Istotną kwestią w zakresie zrównoważonej gospodarki wodnej jest podjęcie działań w sektorze gospodarki ściekowej ukierunkowanych na poprawę jakości wód. Istnieje potrzeba rozwoju infrastruktury związanej z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków w celu zwiększenia udziału osób objętych zbiorczymi systemami, a także do zmniejszenia ładunków zanieczyszczeń przenikających do wód. W tym celu założono budowę kanalizacji sanitarnej w miejscowościach, gdzie realizacja tego rodzaju inwestycji jest uzasadniona pod względem ekonomicznym i możliwa technologicznie – m. Jacnia, Suchowola, Bondyryz. Obsługa sieci kanalizacyjnej zapewniona zostanie przez oczyszczalnię ścieków usytuowaną w Adamowie.

- ➔ Kolejny z elementów obejmuje zapewnienie odpowiedniego zagospodarowania nieczystości na terenach, gdzie realizacja zbiorczych systemów odprowadzania ścieków jest niezasadna pod względem ekonomicznym lub niemożliwa ze względów technicznych. W tym celu Strategia obejmuje budowę przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach osadnictwa rozproszonego. W celu intensyfikacji działań zaplanowano również budowę indywidualnych oczyszczalni ścieków przy obiektach gminnych. Podjęte działania pozytywnie wpłyną na stan ilościowy i jakościowy wód podziemnych, stanowiących główne źródło zaopatrzenia ludności i gospodarki w wodę w gminie Adamów, przyczynią się do poprawy stanu środowiska naturalnego, a także jakości życia mieszkańców, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków obejmie miejscowości: Adamów, Bliżów, Bondyryz, Boża Wola, Czarnowoda, Feliksówka, Jacnia, Grabnik, Malinówka, Potoczek, Rachodoszcze, Suchowola, Suchowola Kolonia, Szewnia Dolna, Szewnia Górna, Trzepieciny.
- ➔ Istotnym aspektem zrównoważonej gospodarki wodnej jest również poprawa dostępu ludności do wody pitnej dobrej jakości, niezawodności systemów zaopatrzenia w wodę, w tym ograniczenie strat w dostawach wody i zmniejszenie ryzyka wystąpienia awarii, a także promowanie projektów służących optymalizacji i racjonalizacji zużycia wody. W celu urzeczywistnienia

przedmiotowych zamierzeń zaplanowano rozbudowę sieci wodociągowej w miejscowościach: Bliżów, Szewnia Górna, Szewnia Dolna, Trzepieciny, Adamów oraz przebudowę sieci wodociągowej w miejscowości Rachodoszcze, Feliksówka, Boża Wola.

- ➔ Kolejny ważny kierunek interwencji to rozwój infrastruktury sieci gazowniczej. Priorytetem dla Władz Gminy będzie prowadzenie działań loobingowym w celu rozwoju tego rodzaju infrastruktury na obszarze gminy. Tereny rozwoju infrastruktury gazowej to miejscowości: Bliżów oraz Szewnia Górna oraz Szewnia Dolna, gdzie jedynie część z miejscowości ma dostęp do gazu sieciowego.
- ➔ Pośród kluczowych elementów polityki lokalnej znajduje się realizacja działań związanych z dostosowaniem do zmian klimatu i podejmowaniem działań zapobiegawczych, mających na celu łagodzenie skutków występowania zagrożeń naturalnych, w tym ekstremalnych zjawisk pogodowych. Dla minimalizowania przyczyn i skutków najczęściej obserwowanych zjawisk, takich jak podtopienia czy susze istnieje potrzeba wsparcia służącej temu infrastruktury. Dlatego też niezbędne są działania ukierunkowane na magazynowanie wody (zarówno w zbiornikach retencyjnych jak i w profilu glebowym) oraz na zwiększenie poziomu zagospodarowania/ retencjonowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania.
- ➔ W celu minimalizacji negatywnych skutków zdrowotnych dla mieszkańców gminy kontynuowane będzie wsparcie usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest.
- ➔ Wychodząc naprzeciw aktualnym trendom w zakresie zdrowego stylu życia niezbędne jest stworzenie elementów infrastruktury pozwalającej na uprawianie aktywności fizycznej w każdym wieku. W celu urzeczywistnienia tychże zamierzeń na terenie gminy powstaną place zabaw, zewnętrzne siłownio, powstaną ścieżki rowerowe oraz zmodernizowane zostanie boisko sportowe w miejscowości Suchowola.

→ Mając na względzie kwestię poprawy jakości środowiska naturalnego oraz zwiększenia zadowolenia mieszkańców z miejsca zamieszkiwania podjęte zostaną działania w zakresie wprowadzenia zasad gospodarki niskoemisyjnej i wpływające na zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska naturalnego, adaptację do zmian klimatu oraz ograniczenie skutków zagrożeń środowiska. Celem działań będzie podniesienie poziomu ochrony przed skutkami zmian klimatu i zagrożeń naturalnych (m.in. zgodnie z kierunkami działań zapisanymi w „Strategicznym Planie Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030”). W odniesieniu do długoterminowej, strategicznej wizji Unii Europejskiej związanej z przejściem na gospodarkę neutralną dla klimatu do roku 2050 kluczową kwestią staje się dalsza transformacja sektora energetycznego, w kierunku dekarbonizacji poprzez dywersyfikację źródeł wytwórczych energetyki zrównoważonej oraz poprawy efektywności energetycznej. Dlatego też niezwykle istotną kwestia jest podjęcie działań zwiększających efektywność energetyczną w budynkach użyteczności publicznej oraz sektorze mieszkalnym. Dla zmniejszenia zapotrzebowania na energię, potrzebny jest kompleksowy zakres działań modernizacyjnych, zarówno w odniesieniu do budynków, urządzeń technicznych lub instalacji i procesów technologicznych (np. w zakresie ogrzewania, wentylacji, chłodzenia, przygotowania ciepłej wody i oświetlenia energooszczędnego), w połączeniu z wymianą systemów ogrzewania na systemy niskoemisyjne. Kolejnym elementem będzie zwiększenie wykorzystania OZE we wszystkich sektorach (publicznym, mieszkalnym i przedsiębiorstwach). Zmniejszenie zapotrzebowania na energię produkowaną w tradycyjny sposób oraz zwiększenie wykorzystania oze pozwoli zredukować emisję gazów cieplarnianych i poprawi jakości powietrza. Wobec tego w ramach Strategii zaplanowano przedsięwzięcia polegające na: kompleksowej modernizacji energetycznej obiektów użyteczności publicznej w tym: instalacja urządzeń OZE, systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności, kompleksowej modernizacji energetycznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych, budowy/rozbudowy/przebudowy energooszczędnego

oświetlenia ulicznego, wymiana wysokoemisyjnych źródeł ciepła (zakres przedsięwzięć obejmuje teren całej gminy).

→ Niezwykle istotny kierunek interwencji dotyczy dywersyfikacji źródeł wytwarzania energii i redukcji ich emisyjności, co jest zgodne z polityką zrównoważonego rozwoju i przyczyni się do osiągnięcia zadeklarowanego przez Polskę co najmniej 23% udziału OZE w końcowym zużyciu energii brutto w 2030 r. (zużycie łącznie w elektroenergetyce, ciepłownictwie i chłodnictwie oraz na cele transportowe). Rosnące potrzeby energetyczne gospodarki warunkują wzrost znaczenia producentów energii rozproszonej z OZE oraz wspólnot energetycznych takich jak np. klastry energii czy spółdzielnie energetyczne. Zaplanowano dalszy rozwój wykorzystania OZE w sektorze publicznym oraz mieszkalnictwa na obszarze gminy Adamów. Podjęte działania przyczynią się do zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii w miksie energetycznym kraju oraz pozwolą w efektywny sposób wykorzystać atuty położenia gminy (duży stopień nasłonecznienia). Podejmowane interwencje przyczynią się do osiągnięcia celów wyznaczonych na 2030 r. jak i pomogą w uzyskaniu neutralności klimatycznej do 2050 r. Inwestycje w OZE przyczynią się do aktywizacji gospodarczej gminy, posiadającej zidentyfikowany potencjał odnawialnych źródeł energii, który jest wciąż w znacznym stopniu niewykorzystany. Teren rozwoju rozproszonych OZE służących obsłudze mieszkańców obejmuje obszar całej gminy Adamów. Zaplanowano budowę i rozbudowę odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej (również z magazynami energii działającymi na potrzeby danego źródła OZE oraz przyłączeniem do sieci).

→ Dostępność komunikacyjna stanowi kluczowy czynnik dla atrakcyjności osadniczej, rynku pracy, turystycznej czy gospodarczej. W związku z tym zaplanowano szereg inwestycji mających na celu znaczną poprawę infrastruktury drogowych. Obszar realizacji inwestycji drogowych (polegających na budowie nowych odcinków dróg oraz modernizacji istniejących) obejmuje miejscowości: Adamów, Bondyrz, Potoczek, Suchowola Kolonia, Potoczek,

Potoczek Kolonia, Bliżów, Boża Wola, Grabnik, Malinówka, Jacnia, Suchowola, Szewnia Górna, Czarnowoda, Trzepieciny, Rachodoszcze. Zakres interwencji obejmuje również budowę chodników i ścieżek pieszo-rowerowych na obszarze całej gminy.

- Wśród wiodących kierunków działań w zakresie ożywienia sfery gospodarczej znajduje się zapewnienie szerokiego wachlarza usług turystycznych świadczonych na terenie gminy. Bogactwo zasobów turystycznych gminy stwarza możliwość rozwoju funkcji turystycznej jako istotnego czynnika aktywizacji obszaru i źródła dochodu mieszkańców. Kluczowa dla podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru będzie: rozbudowa infrastruktury towarzyszącej wokół zbiornika wodnego w Jacni, budowa punktu widokowego w Jacni oraz odtworzenie naturalnego środowiska wodnego w Suchowoli i zagospodarowanie terenu źródlisk.

- Kolejny z elementów stanowi rozwiązanie problemów w zakresie niewystarczającego stanu technicznego oraz dostępności obiektów użyteczności publicznej. W tym celu zaplanowano budowę pasywnego budynku w m. Adamów, w którym usytuowane zostaną Urząd Gminy, GOSP oraz instytucja kultury.

- W celu zwiększenia szans edukacyjnych najmłodszych mieszkańców zaplanowano szereg przedsięwzięć podnoszących poziom świadczonych usług edukacyjnych. Celem podejmowanych działań będzie poprawa dostępności do edukacji od początkowych etapów kształcenia. Realizowane będą działania zmierzające do modernizacji i unowocześnienia infrastruktury, w szczególności w celu realizacji wysokiej jakości kształcenia, dostępnego dla wszystkich uczniów. Działania obejmą w szczególności rozwój ośrodków wychowania przedszkolnego oraz szkół ogólnodostępnych do przyjęcia uczniów z niepełnosprawnościami oraz wzmocnienie ich potencjału sprzętowego i infrastrukturalnego. Zaplanowano również działania ukierunkowane na wzmocnienie potencjału do realizacji nauczania w systemie zdalnym (on-line). Istotnym wyzwaniem jest przede wszystkim poprawa warunków kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami. Tempo dotychczasowych zmian w tej sferze

jest niewystarczające. Zakres interwencji obejmie inwestycje w infrastrukturę edukacji przedszkolnej i ogólnej m.in. przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej (m.in. wsparcie procesu rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy oraz umożliwi proces doskonalenia indywidualnego podejścia do pracy z uczniem wykazującym specjalne potrzeby edukacyjne) wraz z zapleczem socjalnym, tj. np. plac zabaw i zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Wdrożone zostaną również rozwiązania pozwalające na realizację zadań edukacyjnych w systemie on-line oraz podniesienie standardu technologicznego systemu zdalnego nauczania, poprzez rozwój niezbędnej infrastruktury (umożliwiającej m.in. skuteczne wykorzystywanie dostępu do szybkiego szerokopasmowego Internetu), wyposażenie w niezbędny sprzęt oraz dostosowanie do warunków odpowiadających możliwościom osób z niepełnosprawnościami.

- ➔ Kluczowe znaczenie ma również przeciwdziałanie negatywnym trendom w obszarze włączenia i integracji społecznej. Jednym z elementów wpływających na to jest rozwój usług świadczonych na poziomie społeczności lokalnych opartych na formach zdeinstytucjonalizowanych. Zaplanowano działania zmierzające do wzmocnienia potencjału instytucji systemu pomocy i integracji społecznej m.in. poprzez adaptację i zakup wyposażenia infrastruktury niezbędnej do świadczenia środowiskowych form wsparcia w miejscu zamieszkania, wsparcia dla tworzenia lub funkcjonowania placówek świadczących usługi społeczne w społeczności lokalnej. W tym celu zaplanowano utworzenie Klubu Seniora w miejscowości Adamów oraz rozbudowę i kompleksowe wyposażenie CIS w Jacni, a także budowę Wielofunkcyjnego Ośrodka Wsparcia.

4.7 USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ W GMINIE

Następnym z elementów świadczących o zastosowaniu zintegrowanego podejścia w planowaniu rozwoju gminy Adamów, jest określenie w ramach niniejszego dokumentu strategicznego ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie.

Przedstawione w ramach niniejszego dokumentu ustalenia i rekomendacje wskazują przewidywane oraz pożądane działania w dziedzinie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej. Sygnalizują one działania planistyczne niezbędne do realizacji strategii.

Tabela 17 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie Adamów

Nazwa obszaru	Tereny o funkcjach usługowych, w tym użyteczności publicznej
Charakterystyka	Obszary administracyjno-usługowe, istotne ze względu na obsługę mieszkańców gminy oraz sąsiednich gmin wiejskich, a także skupiające miejsca pracy. W głównej mierze dotyczy to miejscowości Adamów oraz Jacnia, gdzie zlokalizowane są m.in. instytucje i obiekty użyteczności publicznej, punkty handlowo-usługowe.
Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> → budowanie roli miejscowości Adamów i Jacnia jako lokalnych liderów usług i handlu → porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej → zwiększanie potencjału gospodarczego, w tym wzmacnianie istniejących funkcji usługowych komercyjnych podnoszenie jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie dostępu do usług
Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej	<ul style="list-style-type: none"> → kształtowanie struktury przestrzennej uwypuklające i wzmacniające znaczenie istniejących obiektów o ważnych funkcjach lokalnych i ponadlokalnych → mieszanie i dodawanie funkcji → zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej (układ drogowy, infrastruktura piesza) → strategiczne planowanie miejsc parkingowych przy kluczowych obiektach → rewitalizacja obszarów zdegradowanych w celu zwiększenia terenów inwestycyjnych przeznaczonych pod działalność gospodarczą

- w planowaniu terenów usługowych należy zapewnić ochronę ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw, terenów sportowo-rekreacyjnych itp.) przy zachowaniu historycznych założeń, układów urbanistycznych i przestrzeni publicznych
- w celu podkreślenia bogactwa kultury lokalnej oraz wzbogacenia funkcjonalnego rekomenduje się jej eksponowanie w przestrzeni potencjałów kulturowych oraz wykorzystanie dla potrzeb turystyki (m.in. poprzez: zagospodarowanie w formie szlaków turystycznych/tras historycznych szlaków handlowych, kulturowych; wykorzystywanie istniejących obiektów dziedzictwa kulturowego jako wzorników w kształtowaniu lokalnej przestrzeni, a także bazy dla tworzenia instytucji kultury; zabezpieczenie zaplecza infrastrukturalnego dla wsparcia twórczości ludowej, a także ośrodków rzemiosła ludowego oraz tworzenia izb regionalnych; objęcie ochroną wszelkich przejawów działalności kulturowej i kulturotwórczej, przetrwałych tradycji, obrzędów, stroju ludowego oraz wspieranie współczesnych form kontynuacji tradycji lokalnych, ochronę i eksponowanie miejsc pamięci narodowej, w tym miejsc wydarzeń i walk historycznych)
- za fundamentalne w zakresie poprawy funkcjonowania układu podstawowych powiązań elektroenergetycznych; modernizację istniejącej infrastruktury energetycznej oraz budowę nowych elementów, a także poprawę stabilności zaopatrzenia w energię z wykorzystaniem energii ze źródeł odnawialnych;
- w celu zapewnienia dostępności do ośrodków obsługi skupiających funkcje usługowe (ośrodek gminy oraz ośrodki gminne innych JST, jak również ośrodek powiatowy i o znaczeniu subregionalnym – miasto Zamość) oraz zwiększenia mobilności mieszkańców lokalne polityki przestrzenne powinny uwzględniać przywrócenie i usprawnienie powiązań komunikacyjnych miejscowości wiejskich z ośrodkami lokalnymi i ponadlokalnym
- wyklucza się lokalizację nowych elementów zagospodarowania zagrażających w sposób bezpośredni lub pośredni wodom podziemnym
- zobowiązuje się do planowania przestrzeni publicznych oraz infrastruktury usług publicznych spełniających wymogi dostępności dla osób z niepełnoprawnościami
- harmonijne wkomponowanie w krajobraz obiektów nowych, a niezbędnych (zwłaszcza związanych ze strefą gospodarczą, użyteczności publicznej itp.) znacznie odbiegających od modelu zabudowy tradycyjnej
- utrzymanie i rozwój istniejącego zagospodarowania oraz istniejących funkcji
- w ramach wyznaczonych terenów przestrzeni publicznych ustala się konieczność wprowadzenia jednolitych zasad kształtujących ten teren, mając na celu dbałość o ład

	<p>przestrzenny oraz stworzenie przestrzeni przyjaznej dla jej użytkowników</p> <p>→ eliminacja dysharmonijnych elementów przestrzeni</p>
Nazwa obszaru	Tereny o funkcjach mieszkaniowych
Charakterystyka	<p>Obszary mieszkaniowe z przewagą zabudowy jednorodzinnej oraz zagrodowej, zlokalizowane przede wszystkim wzdłuż istniejących najważniejszych dróg na terenie gminy. Obszary te charakteryzują się tradycyjnymi dla fizjonomii wsi cechami rozplanowania i sposobem sytuowania zabudowy.</p>
Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> → podnoszenie jakości życia i komfortu zamieszkania poprzez realizację przedsięwzięć w zakresie infrastruktury technicznej, z zakresu ochrony środowiska, komunikacyjnej → zwiększenie atrakcyjności osadniczej gminy → zwieszenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy w kontekście rozwoju budownictwa mieszkaniowego jednorodzinne → kształtowanie, porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej → ochrona krajobrazu kulturowego
Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej	<ul style="list-style-type: none"> → kontynuacja istniejącej struktury przestrzennej i form zabudowy z możliwością jej uzupełnienia → kształtowanie prawidłowych relacji pomiędzy zabudową związaną z produkcją rolną, a zabudową mieszkaniową → tworzenie spójnej i jednolitego wizerunku obszarów o funkcjach mieszkalnych → przeciwdziałanie tendencji do nadmiernego rozproszenia zabudowy → kształtowanie zieleni m.in. poprzez powiązanie z usługami sportu i rekreacji → zachowanie szczególnie cennych krajobrazowo jako wolnych od zabudowy → zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej m.in. poprzez układ dróg publicznych → poprawa dostępności infrastruktury usług społecznych (przedszkola, szkoły, place zabaw, obiekty sportowe skwery) → w planowaniu terenów mieszkaniowych, należy zapewnić ochronę ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw, terenów sportowo-rekreacyjnych itp.) przy zachowaniu historycznych założeń, układów urbanistycznych i przestrzeni publicznych → porządkowanie struktur przestrzennych możliwie z zachowaniem skali i form zabudowy charakterystycznej dla terenów wiejskich → koncentracja zespołów zabudowy wzdłuż istniejących ciągów komunikacyjnych → wyposażenie terenów przeznaczonych pod zabudowę w podstawowe funkcje usługowe zwłaszcza w miejscach koncentracji zabudowy
Nazwa obszaru	Tereny mające funkcje stref działalności gospodarczej
Charakterystyka	<p>Obszary pełniące kluczową rolę dla rozwoju gospodarczego gminy, zlokalizowane w większości w miejscowości Adamów i Jacnia.</p>

Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> → zwiększanie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej gminy → uzupełnianie i kreowanie nowej struktury przestrzennej koncentracja obszarów wzdłuż obecnych i planowanych ciągów komunikacyjnych
Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej	<ul style="list-style-type: none"> → uzbrajanie terenów zabudowy działalności gospodarczej w infrastrukturę techniczną – kanalizację sanitarną i nakaz odprowadzania ścieków do kanalizacji sanitarnej, → zwiększanie połączenie z ponadlokalnym układem komunikacyjnym → realizacja układu kompozycyjno-komunikacyjnego zapewniającego dostępność oraz dobrą dystrybucję terenów i ich obsługę → wprowadzanie elementów ograniczających negatywny wpływ terenów aktywności gospodarczej na sąsiadującą zabudowę mieszkaniową, środowisko i krajobraz (np. strefowanie zabudowy, tworzenie pasów zieleni izolacyjnej i granic przestrzennych) → zwiększenie powierzchni terenów zieleni → uciążliwe lub wysokospecjalistyczne aktywności/przedsięwzięcia gospodarcze należy lokalizować w wyodrębnionych strefach umożliwiających eliminację środowiskowych kolizji funkcjonalnych oraz kształtowanie powiązań pomiędzy sferą produkcyjną, a bazą badawczo-rozwojową
Nazwa obszaru	Tereny zieleni, w tym o wiodącej funkcji przyrodniczej i ochronnej
Charakterystyka	<p>Lasy i grunty leśne zajmują 42% powierzchni gminy. Tereny zieleni obejmują również zieleni urządzoną, strefy rekreacyjno-wypoczynkowe i obszary o funkcjach turystycznych. Są to obszary mające charakter obszaru dopełniającego systemu przyrodnicze. Pełnią głównie rolę rekreacyjno-społeczną i turystyczną. Kompleksy leśne na terenie gminy objęte są różnymi formami ochrony (m.in. Roztoczański Park Narodowy, Krasnobrodzki Park Krajobrazowy, obszar Natura 2000 PLH 060094 Uroczyska Lasów Adamowskich, Rezerwat przyrody leśny częściowy „DEBRY”).</p>
Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> → wykorzystanie obszarów leśnych oraz ich najbliższego sąsiedztwa do realizacji nieinwazyjnych działań z zakresu rekreacji i wypoczynku (także sportu i turystyki czynnej) oraz ochrony zdrowia i edukacji (ścieżki edukacyjne) → ochrona bioróżnorodności biologicznej i zrównoważone wykorzystanie systemu przyrodniczego → zapobieganie degradacji środowiska leśnego dla zapewnienia harmonijnego rozwoju życia mieszkańców gminy → zwiększenie dostępności terenów zieleni → wykorzystanie potencjału przyrodniczego do stworzenia atrakcyjnej oferty aktywnego spędzania czasu wolnego → poprawa jakości zamieszkania oraz atrakcyjności osadniczej
Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia	<ul style="list-style-type: none"> → tworzenie strefy chroniącej obrzeża Roztoczańskiego Parku Narodowego (tzw. Strefa ekotonu o szerokości 200 m od granic Parku), w której obowiązuje zakaz lokalizowania nowych obiektów mieszkalnych, usługowych, gospodarczych i innych → zachowanie otwartych krajobrazów z charakterystycznymi układami rozłogu pól

polityki przestrzennej	<ul style="list-style-type: none"> → zapewnienie dużego udziału zieleni w strukturze przestrzennej gminy → zachowanie istniejących i tworzenie dodatkowych kompleksów leśnych oraz towarzyszących im łąk w dotychczasowym użytkowaniu, uzupełnianie i poszerzanie kompleksów leśnych → przeznaczenie lasów na nieinwazyjne cele rekreacyjne uzależnione od utrzymania funkcji ekologicznej (biologicznej, klimatycznej itp.) oraz drożności przestrzeni leśnej → organizacja ścieżek edukacyjnych i stref wejścia do lasu wyposażonych w miejsca parkingowe, tablice informacyjne i małą architekturę, umożliwiającą edukację, rekreację i wypoczynek → wykorzystanie istniejącego potencjału endogenicznego dla rozwoju obszarów rekreacyjno-wypoczynkowych, sportowych i turystycznych → porządkowanie istniejących i tworzenie nowych zespołów zieleni → umożliwienie lokalizacji obiektów budowlanych związanych z funkcją obszarów i usługami wspierającymi te funkcje, w tym niezbędnej infrastruktury – przy założeniu minimalizowania negatywnego oddziaływania obiektów na krajobraz → w granicach korytarzy ekologicznych: utrzymanie przestrzeni wolnych od zabudowy, zapewnienie odpowiednich rozwiązań przestrzennych umożliwiających migrację zwierząt (np. mosty ekologiczne, przepusty, estakady itp.) w przypadku konieczności sytuowania nasypów ziemnych poprzecznie do osi korytarza, w tym kształtowanie naturalnych alternatywnych sposobów łączności ekologicznej (obejść ekologicznych), kształtowanie pasmowe struktury przyrodniczej (łąk, zadrzewień i zakrzewień śródpolnych), uwzględnianie zwiększania ciągłości leśnych korytarzy ekologicznych poprzez zalesienie, odbudowa stosunków hydrologicznych → lokalne dokumenty planistyczne winny zawierać zapisy dotyczące ograniczenia działań wpływających negatywnie na obszary chronione → wyklucza się lokalizację wszelkich inwestycji mogących zdegradować walory krajobrazowe i zakłócić równowagę ekologiczną → wyklucza się zmianę przeznaczenia terenów leśnych na nieleśne → wprowadzenie dolesień i zalesień jako czynnika stabilizującego grunty rolno-leśne o znaczeniu glebo- i wodochronnym → w zakresie ochrony przyrody najważniejszym zadaniem jest utrzymanie i wzbogacenie różnorodności biologicznej oraz optymalne funkcjonowanie systemu obszarów chronionych → podjęcie próby scalenia i podziału nieruchomości z uwagi na znaczny podział na działki stanowiące własność prywatną → zakaz zabudowy w obszarach istniejących lasów oraz dolin rzecznych
Nazwa obszaru	Tereny użytkowane rolniczo
Charakterystyka	W strukturze użytkowania gruntów, grunty rolne stanowią ok. 54% powierzchni gminy.

<p>Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju</p>	<ul style="list-style-type: none"> → zachowanie specyfiki i tożsamości gminy wiejskiej → zachowanie, ochrona przed wykorzystanie zasobów w postaci gleb wysokiej jakości i przydatności rolniczej → zachowanie i ochrona systemu przyrodniczego → rozwój rolnictwa ekologicznego
<p>Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej</p>	<ul style="list-style-type: none"> → utrzymanie zwartych kompleksów użytków rolnych i zielonych z zadrzewieniami śródpolnymi oraz otuliną biologiczną cieków wodnych → kontynuacja rolniczego sposobu użytkowania terenów, szczególnie w obrębie zwartych kompleksów gleb o wysokiej jakości i przydatności rolniczej → przeciwdziałanie rozdrobnieniu areалу rolnego i realizacja procesu scalania gruntów → realizacja przedsięwzięć zalesień gruntów najstabszych, nieużytków i gruntów rolniczo nieprzydatnych → umożliwienie przekształcenia gruntów rolnych w tereny o innym użytkowaniu, jak: lasy, agroturystyka, turystyka, rekreacja, sport, wypoczynek, produkcja energii ze źródeł odnawialnych, parki i inne tereny zieleni urządzonej → priorytetowe podejście do indywidualnych /sąsiedzkich systemów zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzanie i oczyszczanie ścieków → w celu ochrony walorów przestrzeni rolniczej rekomenduje się: minimalizowanie negatywnego oddziaływania na krajobraz obiektów kubaturowych poprzez ograniczenie zajmowanej przez nie powierzchni oraz wysokości obiektów, ochrona otwarc widokowych i szerokich panoram przed zwartymi ciągami zabudowy, zachowanie w dotychczasowym użytkowaniu gruntów nieleśnych posiadających walory przyrodnicze (np. łąki wewnątrz i na obrzeżach kompleksów leśnych), utrzymanie istniejących warunków gruntowo-wodnych → wyznaczenie obszarów prowadzenia rolnictwa ekologicznego, w ramach którego następuje wyeliminowanie nawozów sztucznych, środków chemicznych i organizmów genetycznie modyfikowanych → w celu ochrony terenów rolnych przed degradacją oraz minimalizowania negatywnych skutków ekonomicznych związanych z rozpraszaniem zabudowy, rekomenduje się: ograniczenia w zakresie wyznaczania nowych terenów zabudowy poza terenami istniejącego zainwestowania (dopuszcza się możliwość włączenia w granice tych terenów, nieruchomości lub ich części położonych pomiędzy zainwestowanymi nieruchomościami, stanowiącymi dopełnienie istniejących struktur zabudowy); zachowanie dotychczasowego sposobu użytkowania terenów rolnych (upraw polowych, łąk i pastwisk); niwelowanie potencjalnych konfliktów przestrzennych poprzez kształtowanie prawidłowych relacji pomiędzy zabudową związaną z produkcją rolną, a zabudową mieszkaniową
<p>Nazwa obszaru</p>	<p>Wody</p>

Charakterystyka	Obszar obejmuje zbiorniki i ciekі wodne w przestrzeni gminy oraz ich bezpośrednią otulinę biologiczną (rzeki: Wieprz, Jacynka, zbiornik wodny w Jacni, źródłiska w Suchowoli).
Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> → ochrona istniejącego systemu zbiorników i cieków wodnych → poprawa klas czystości wód na obszarze całej gminy → wykorzystanie zbiorników i cieków wodnych dla rozwoju funkcji związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem czy turystyką, przy pełnej ochronie systemu przyrodniczego
Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej	<ul style="list-style-type: none"> → ochrona bezpośredniej otuliny biologicznej cieków wodnych zasadniczo z zakazem zabudowy kubaturowe (wyjątki: funkcje związane ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem czy turystyką) → wprowadzenie zakazu podejmowania przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w bliskiej odległości od otuliny biologicznej cieków wodnych → wyklucza się zabudowę dolin rzecznych, tworzenie nasypów ziemnych poprzecznie do przebiegu dolin → wyklucza się prowadzenie prac melioracyjnych mogących destabilizować stosunki wodne → wyklucza się regulowanie cieków wodnych

Źródło: Opracowanie własne

4.8 SPÓJNOŚĆ KIERUNKÓW ROZWOJU GMINY Z KIERUNKAMI WYNIKACJĄCYMI ZE STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA. OBASZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI WRAZ Z ZAKRESEM PLANOWANYCH DZIAŁAŃ

Cele strategiczne oraz cele operacyjne ujęte w niniejszej Strategii odnoszą się do zidentyfikowanych problemów mieszkańców na obszarze Gminy Adamów, są również spójne z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu o randze krajowej i wojewódzkiej. Wobec tego komplementarność celów wyznaczonych w Strategii z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność realizacji dokumentu.

Jednym z podstawowych gwarantów efektywnej polityki rozwoju jest pogłębiona diagnoza terytoriów, tj. rozpoznanie zasobów endogenicznych potencjałów, które można wykorzystać do rozwoju, jak również określenia barier rozwojowych i obszarów, które powinny być wsparte, co ma prowadzić do większego

różnicowania i lepszego dopasowania interwencji w zależności od specyfiki tych terytoriów. W ten sposób identyfikowane są obszary wsparcia, w tym o szczególnym charakterze, czyli obszary strategicznej interwencji.

Znowelizowana ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju wskazuje na konieczność realizacji koncepcji wzmocnienia obszarów o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych i przestrzennych, do których konieczne jest skierowanie wiązki zintegrowanych interwencji publicznych – tzw. obszarów strategicznej interwencji (OSI).²⁸ Obowiązek wskazywania interwencji w OSI na poziomie krajowym, regionalnym lub lokalnym (opcjonalnie) oraz powiązanie obszarów strategicznej interwencji ze wsparciem inwestycyjnym (finansowanym z różnych źródeł) lub regulacyjnym ma jeden cel. Jest nim ukierunkowanie dostępnych instrumentów na rozwiązywanie problemów zwłaszcza na tych obszarach, gdzie kumulacja negatywnych zjawisk jest na tyle duża, że uniemożliwia rozwój.

Zgodnie z *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030* (KSRR 2030) na poziomie krajowym wyodrębniono cztery Obszary Strategicznej Interwencji:

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją
- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze
- wschodnia Polska
- województwo śląskie.

Obszarami zagrożonymi trwałą marginalizacją są obszary wiejskie oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze usytuowane często z dala od dobrze rozwijających się stolic województw. Są one wewnętrznie bardzo zróżnicowane pod względem sytuacji społeczno-gospodarczej i dotyczących ich problemów. Główne bariery i problemy tych obszarów są jednak najczęściej związane z nieefektywną gospodarką i słabo funkcjonującym rynkiem pracy oraz problemami demograficznymi. Często występują ponadto: ubóstwo, braki w wyposażeniu podstawowej infrastruktury, a także niska dostępność transportowa i usługowa tych obszarów. Wyróżniają je m.in. problemy strukturalne w rolnictwie, wolny proces

²⁸ Obszar Strategicznej Interwencji (OSI) - to określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne.

dezagrarnizacji lokalnych gospodarek²⁹, niski poziom przedsiębiorczości i niski zasób pozarolniczych miejsc pracy. Na tych obszarach identyfikuje się relatywnie niski poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych mieszkańców, niską mobilność zawodową, a tym samym niski poziom atrakcyjności inwestycyjnej. Problemem jest również deprivacja infrastruktury publicznej co negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców. Obszary te borykają się z niekorzystną sytuacją demograficzną (starzenie się społeczeństwa, odpływ młodych i lepiej wykształconych osób, wyludnienie), a także ze słabym dostępem do podstawowych usług publicznych i dużym zapotrzebowaniem na świadczenia pomocy społecznej. Istotną kwestią jest wreszcie niewystarczająca zdolność instytucjonalna JST do efektywnego i skutecznego zarządzania procesami rozwojowymi. Istotnym zagrożeniem jest dalsze pogarszanie się i tak słabej pozycji konkurencyjnej tych obszarów oraz zmniejszanie się ich udziału w procesach rozwojowych, co może prowadzić do ich trwałej społecznej i ekonomicznej marginalizacji. Kierowanie interwencji do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją ma służyć wyeliminowaniu lokalnych barier wzrostu i optymalnego wykorzystania istniejących na miejscu, jak i w otoczeniu potencjałów gospodarczych, w tym lokalnie dostępnych zasobów energetycznych. W przeciwnym razie stagnacja prowadzi może do pogłębiania ich problemów rozwojowych i trwałej marginalizacji. Działania w ramach polityki regionalnej co do zasady będą miały formę zintegrowanych pakietów i będą indywidualnie dostosowane do potrzeb, problemów i możliwych do wykorzystania potencjałów rozwojowych danego terytorium. Ich celem będzie zniwelowanie deficytów i przyspieszenie przekształceń strukturalnych, zwiększenie tempa lub zainicjowanie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru w oparciu o wykorzystanie regionalnych i lokalnych potencjałów. Polityka regionalna zostanie ukierunkowana na promocję i wsparcie inwestycji prywatnych wykorzystujących lokalne zasoby, na integracji świadczenia usług w skali obszaru powiązanego funkcjonalnie. Wspierana też będzie aktywizacja podmiotów publicznych, prywatnych, ekonomii społecznej i mieszkańców na rzecz rozwoju i współpracy, w tym poprzez szersze wykorzystanie partnerstw

²⁹ Przez dezagrarnizację rozumie się postępujący wzrost roli funkcji pozarolniczych w dostarczaniu mieszkańcom źródeł utrzymania, a więc odchodzenie od dominacji funkcji rolniczej w strukturze gospodarczej obszarów wiejskich w Polsce (Stanny M., Rosner A., Rzecznik o dezagrarnizacji gospodarczej wsi, Polska regionów – Polska miast, Biblioteka Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju, IX tom, Kraków 2017 r.).

publiczno-publicznych i międzysektorowych. Polityka regionalna dodatkowo zostanie ukierunkowana na pobudzanie procesów rozwojowych, m.in. poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej i terenów inwestycyjnych. Prowadzone będą również działania w zakresie rewitalizacji i odnowy wsi w obszarach zdegradowanych. W przypadku działań dotyczących obszarów położonych wzdłuż granicy zewnętrznej UE skoncentrują się one z jednej strony na zmniejszeniu ich peryferyjności - poprzez poprawę dostępności do lokalnych i regionalnych ośrodków rozwoju, a z drugiej - na wykorzystaniu możliwości, jakie oferuje współpraca transgraniczna.³⁰

Zgodnie z załącznikiem 1. *Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021-2027* do KSRR 2030 Gmina Adamów znalazła się na 208 pozycji www. listy. W związku z tym jest ona usytuowana w obszarze **OSI: obszary zagrożone trwałą marginalizacją.**

Wschodnia część kraju w największym stopniu skupia obszary zagrożone marginalizacją, a jej województwa -lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie- znajdują się w grupie regionów o zdecydowanie niższym poziomie konkurencyjności w porównaniu do średniej w Unii Europejskiej. **Gmina Adamów należy również do OSI Wschodnia Polska.**

Zgodnie z aktualnie obowiązującą *Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku*³¹ Gmina Adamów zlokalizowana jest na terenie **OSI ROZTOCZE.**

Podstawy delimitacji OSI ROZTOCZE:

- ➔ zasięg Roztoczańsko-Puszczańskiego Obszaru Funkcjonalnego (waloryzacja w PZPWL 2015),
- ➔ obszar Transgranicznego Rezerwatu Biosfery Roztocze,
- ➔ obszar współpracy w ramach Stowarzyszenia Samorządów Euroregion Roztocze,
- ➔ obszar projektowanego Geoparku Kamienny Las na Roztoczu.

³⁰ Na podstawie: Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030

³¹ Dnia 29 marca 2021 r. Sejmik Województwa Lubelskiego przyjął uchwałą Nr XXIV/406/2021 *Strategię Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.*

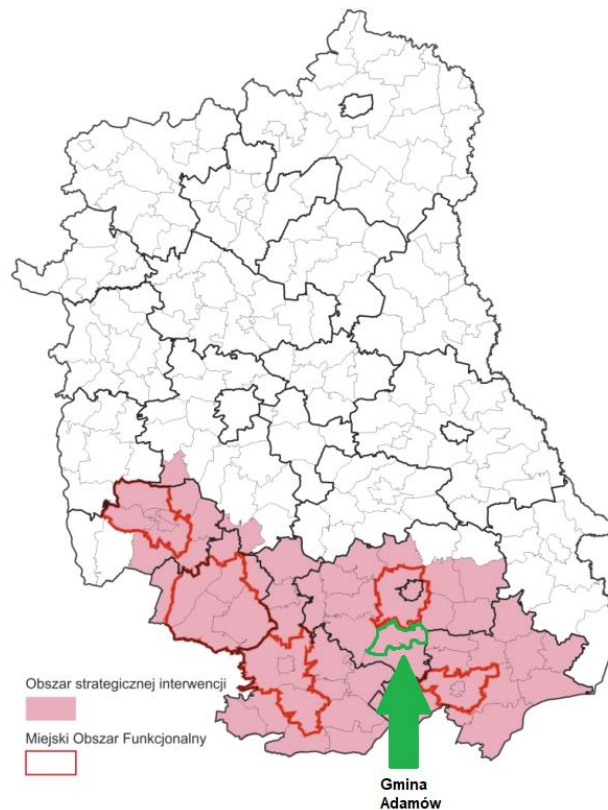
Cechy wiodące – przesłanki delimitacji:

- wysoka lesistość, która w wielu gminach przekracza 50% powierzchni,
- duży udział powierzchni obszarów objętych różnymi formami ochrony przyrody,
- uznany wysoki potencjał turystyczny, w tym wynikający z unikalnego w skali kraju krajobrazu naturalno-kulturowego, wysokie walory krajoznawcze, które predestynują ten obszar do rozwoju aktywnych form wypoczynku, tj.: turystyki krajoznawczej, przyrodniczej, wędrówek pieszych i rowerowych, a także edukacji ekologicznej
- sprzyjające warunki klimatyczne dla rozwoju turystyki zimowej i leczniczej oraz odpowiednie warunki hipsometryczne dla uprawiania sportów zimowych,
- złożona, wielofunkcyjna struktura przyrodnicza, stanowiąca o szczególnym znaczeniu obszaru w kształtowaniu powiązań ekologicznych,
- istniejące naturalne powiązania funkcjonalne w układzie transgranicznym,
- zidentyfikowane zasoby uzdrowiskowe (klimat leczniczy i wody mineralne),
- wysoki poziom nasłonecznienia.

Zasięg OSI ROZTOCZE:

- MOF: Biłgoraja, Janowa Lubelskiego, Kraśnika, Tomaszowa Lubelskiego i Zamościa
- 41 gmin należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: **Adamów**, Aleksandrów, Batorz, Bełżec, Biszczka, Chrzanów, Frampol, Goraj, Jarczów, Józefów, Komarów-Osada, Krasnobród, Krynice, Lubycza Królewska, Łabunie, Łaszczów, Łukowa, Miączyn, Nielisz, Obsza, Potok Górny, Potok Wielki, Rachanie, Radecznica, Sitno, Sułów, Susiec, Stary Zamość, Szastarka, Szczepieszyn, Tarnawatka, Telatyn, Terespol, Trzydnik Duży, Turobin, Tyszowce, Ulhówek, Wilkołaz, Zakrzew, Zakrzówek, Zwierzyniec;
- 2 gminy nienależące do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.:
Borzechów
i Tarnogród.

Mapa 15 OSI ROZTOCZE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030*

Kierunki interwencji / tematyczne obszary wsparcia OSI ROZTOCZE w kontekście realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego:

1.1 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych

- Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty

turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych.

2.1 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej

- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S19, S17 i S12) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast

Przedsięwzięcia flagowe:

- Realizacja drogi ekspresowej Via Carpatia / S19;
- Realizacja drogi ekspresowej S17, w tym budowa obwodnic: Zamościa i Tomaszowa Lubelskiego;
- Przebudowa DK74, w tym budowa obwodnic: Dzwoli, Gorajca, Janowa Lubelskiego, Szczepieszyna, Zamościa;

- Przebudowa i rozbudowa dróg wojewódzkich nr: DW833, DW835, DW837, DW842, DW848, **DW849**, DW850, DW852, DW853, DW858, DW863, w tym budowa obwodnicy Kraśnika (DW833), Urzędowa (DW833), Biłgoraja (DW835), Frampola (DW835) i Tarnogrodu (DW835).
- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny

Przedsięwzięcia flagowe:

- Realizacja szlaku kolejowego relacji Warszawa – Lwów;
- Budowa nowego połączenia kolejowego (Lublin – Zamość / komponent CPK: Trawniki – Zamość);
- Budowa linii kolejowej (Szastarka – Janów Lubelski – Biłgoraj) wraz z poprawą dostępności do transportu kolejowego w m. Kraśnik;
- Przebudowa linii kolejowej nr 68 relacji Lublin – Stalowa Wola / budowa nowego odcinka Kraśnik – Rzeczyca;
- Przebudowa linii kolejowych 69 i 72 na odc. Rejowiec – Zawada – Zamość Szopinek wraz z budową łącznicy omijającej stację Zawada;
- Budowa linii kolejowej nr 56 (Wólka Orłowska – Bełzec);
- Budowa dworca kolejowego w Kraśniku;
- Rozbudowa Lokalnego Centrum Sterowania Linii Hutniczej Szerokotorowej oraz przebudowa stacji Zamość Bortatycze i Szczebrzeszyn.

2.4 Ochrona walorów środowiska

- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności

Przedsięwzięcia flagowe:

- Opracowanie planów ochrony oraz planów zadań ochronnych dla obszarów objętych prawną formą ochrony przyrody;
- Aktualizacja lokalnych dokumentów planistycznych w zakresie uwzględnienia działań i warunków zagospodarowania wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych.

3.3 Promocja i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej

- Rozwój funkcji i bazy lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach występowania naturalnych warunków i czynników leczniczych

Przedsięwzięcia flagowe:

- Rozbudowa bazy i infrastruktury uzdrowiska Krasnobród;
- Realizacja procesu dochodzenia do uzyskania statusu uzdrowiska na terenach występowania naturalnych czynników leczniczych (wody mineralne, właściwości klimatu) w gminach: Biszczka, Janów Lubelski, Łukowa i Susiec.

3.4 Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu

- Kreowanie i rozwijanie oferty ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce

Przedsięwzięcia flagowe:

- Utworzenie Geoparku „Kamienny las na Roztoczu”.
- Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe)
- Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa)
- Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.)

Przedsięwzięcia flagowe:

- Rozbudowa Centralnego Szlaku Rowerowego Roztocza;
- Rozbudowa Green Velo;
- Organizacja szlaku Architektury Drewnianej Województwa Lubelskiego.
- Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych
- Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, poprzez rozwijanie funkcji użytkowej

obiektów kulturowych

4.4 Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej

→ Wspieranie działań i współpraca z właściwymi podmiotami na rzecz realizacji inwestycji sprzyjających pogłębianiu kontaktów międzyregionalnych, w tym w zakresie infrastruktury granicznej (budowa i rozbudowa przejść granicznych oraz dostosowanie ich do obsługi ruchu turystycznego) oraz poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, lotnisko, infrastruktura turystyczna)

Przedsięwzięcia flagowe:

- Wspieranie rozbudowy istniejącej oraz budowy nowej infrastruktury poprawiającej

dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, infrastruktura turystyczna).

→ Wspieranie działań na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych na obszarach przygranicznych oraz rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej.

5. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA

Wdrażanie założeń *Strategii Rozwoju Gminy Adamów na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r.* jest procesem ciągłym i długotrwałym, wymagającym stałego śledzenia zmian prawnych, gospodarczych, politycznych oraz elastyczności w dostosowaniu się do wytycznych w zakresie pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych. W efekcie realizowanych przedsięwzięć stopniowo będą osiągnane cele i w związku z tym będą zmieniały się priorytety.

Rysunek 6 Schemat wdrażania Strategii

Źródło: Opracowanie własne

Realizacja *Strategii Rozwoju Gminy Adamów na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 r.* zależy w głównej mierze nie od odpowiedzialnego za jej opracowanie Wójta Gminy, ale od poziomu zaangażowania w realizację działań partnerów społeczno-gospodarczych. System realizacji Strategii uwzględnia różnorodność instytucjonalną i organizacyjną. Proces wdrożenia Strategii oparty będzie o zasady wielopodmiotowego i wielopoziomowego zarządzania. Sygnalizuje to, że prowadzona będzie w tym zakresie efektywna współpraca z wieloma podmiotami publicznymi, lokalnymi i regionalnymi, reprezentantami sektora prywatnego i społecznego.

Niniejszy dokument usytuowany jest u podłoża struktury zarządzania strategicznego oraz operacyjnego gminy Adamów. W związku z tym, jako definicję przyjęto wykorzystanie wiedzy, doświadczeń oraz dobrych praktyk z zakresu zarządzania programami, rozumianymi jako zespoły projektów powiązanych ze sobą i realizowanych dla osiągnięcia celu strategicznego określonego w ramach programu. Strategia ma charakter operacyjny i jako taka identyfikuje organizacyjne

struktury wdrażające planowane cele, działania, zadania oraz ustalenia. Na strukturę organizacyjną składają się dwa typy podmiotów:

- **podmioty wykonawcze**, czyli jednostki sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego realizujące wyznaczone kierunki działań służące urzeczywistnieniu założonych celów,
- **podmioty zarządzające**, czyli koordynujące wdrożenie Strategii, jako całości, a przy tym prowadzące jego aktualizację, monitoring i ocenę.

Jako wyłączne kompetencje Rady Gminy Adamów zastrzeżono:

- podjęcie uchwały o przystąpieniu do opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy, określającej szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym tryb konsultacji w szczególności z sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami gminy oraz z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie
- uchwalenie Strategii Rozwoju Gminy;
- nadzór nad realizacją Strategii Rozwoju Gminy;
- opiniowanie i uchwalanie zmian i aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy.

Jako wyłączne kompetencje Wójta Gminy Adamów zastrzeżono:

- sporządzenie projektu Strategii Rozwoju Gminy
- realizację zapisów Strategii w części dotyczącej sektora publicznego,
- zagwarantowanie i uwzględnienie w planach budżetowych finansowania kierunków działań ujętych w Strategii, zgodnie z założonym udziałem gminy Adamów;
- podejmowanie decyzji o konieczności weryfikacji zapisów Strategii Rozwoju Gminy na podstawie inicjatywy m.in. gminnych jednostek czy partnerów społeczno-gospodarczych
- stymulowanie i koordynacja działań podejmowanych przez różnorodne podmioty i środowiska, jak również na mobilizację oraz integrowanie zasobów pozostających w ich dyspozycji – na rzecz realizacji celów oraz kierunków interwencji.

Institucje i podmioty, zaangażowane w proces wdrażania Strategii można podzielić na trzy główne grupy:

- **sektor publiczny** – władze samorządowe gminy, urząd gminy i jednostki gminne, jednostki samorządu terytorialnego różnych szczebli, w tym np. gminy sąsiednie,
- **sektor biznesowy** – przedsiębiorcy, kluczowi pracodawcy, organizacje otoczenia biznesu, zrzeszenia gospodarcze itp.
- **sektor społeczny** – mieszkańcy, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, liderzy społeczni i osoby publiczne, reprezentanci młodzieży itp.

Realizacja i wdrażanie Strategii opierać się będzie na następujących zasadach:

- **ZASADA ZRÓWNOWAŻENEGO ROZWOJU** – przewiduje podejmowanie działań i tworzenie warunków dla generowania rozwoju całej jednostki, ale z uwzględnieniem potrzeb i potencjałów charakterystycznych dla różnych jej części; działania te zapewnią respektowanie ustaleń dokumentów w zakresie społeczno-gospodarczym i przestrzennym.
- **ZASADA CELOWOŚCI I EFEKTYWNOŚCI INTERWENCJI** – polega na zapewnieniu spójności działań różnych partnerów z celami Strategii, optymalizacji stosowanych metod i środków dla osiągnięcia założonych celów.
- **ZASADA NADRZĘDNOŚCI** – Strategia Rozwoju Gminy będzie stanowić dokument nadrzędny w stosunku do innych dokumentów na poziomie lokalnym. Determinuje to konieczność zapewnienia spójności wszystkich typów dokumentów opracowanych na szczeblu lokalnym z celami wyznaczonymi w ww. dokumencie.
- **ZASADA PARTNERSTWA I WSPÓŁPRACY** – przewiduje ona nawiązanie ścisłej współpracy instytucji publicznych i innych podmiotów realizujących w sposób bezpośredni lub pośredni działania związane z implementacją Strategii, jak również mieszkańców i ich organizacji oraz przedstawicieli świata biznesu i nauki, tak aby w pełni angażować endogeniczne zasoby dla dynamicznego rozwoju gminy.
- **ZASADA WIELOSZCZEBLOWEGO ZARZĄDZANIA I ZINTEGROWANYCH PROJEKTÓW** – sensem przedmiotowej zasady jest podejmowanie skoordynowanych działań i inwestycji prorozwojowych realizowanych przez

różne podmioty i finansowanych z różnych źródeł w celu zapewnienia ich komplementarności i znacznej wartości dodanej. Realizacja zintegrowanych projektów zapewni znacznie większe korzyści niż prowadzenie punktowych, odseparowanych od siebie działań i inwestycji.

5.1 STRUKTURA ZARZĄDZANIA I WDRAŻANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY

W ramach struktury zarządzania systemem wdrożenia Strategii należy wymienić: Radę Gminy Adamów (odpowiedzialna za uchwalanie dokumentu i jego głównych kierunków, a także opiniowanie jego zmian i aktualizację) oraz Wójta Gminy Adamów (odpowiedzialny za bieżący nadzór nad realizacją Strategii, dbałość o zagwarantowanie środków finansowych na jego skuteczną realizację oraz pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania, podejmowanie decyzji o potrzebie dokonania zmian dokumentu).

Samorząd Gminy Adamów będzie zaangażowany w realizację Strategii poprzez następujące obszary aktywności:

- **OBSZAR BEZPOŚREDNICH KOMPETENCJI** - Samorząd jest odpowiedzialny za programowanie i późniejszą koordynację wdrażania dokumentu strategicznego. Główna jego rola sprowadza się do sprawowania funkcji strategiczno-kontrolnej nad wdrażaniem Strategii. Równolegle Samorząd jest wykonawcą działań przypisanych kompetencyjnie tej jednostce samorządu terytorialnego i wykonuje je w ramach własnych struktur (Urząd Gminy w Adamowie i gminne jednostki organizacyjne) bądź we współpracy z jednostkami autonomicznymi wobec samorządu lokalnego.
- **OBSZAR POŚREDNIEGO ODDZIAŁYWANIA** - obejmuje animacje projektów i działań, które finalnie realizowane będą przez partnerów społeczno-gospodarczych. W przypadku przedsięwzięć podejmowanych wspólnie przez Samorząd Gminy Adamów z innymi partnerami społeczno-gospodarczymi

Samorząd może zapewnić udział i realizację roli lidera w partnerstwie oraz partycypację finansową.

Zgodnie z właściwością gminy, zarządzanie i koordynacja wdrażania Strategii prowadzona będzie w strukturach organizacyjnych Urzędu Gminy w Adamowie w ramach **Zespołu ds. wdrażania Strategii**. W skład przedmiotowego zespołu wchodzić będą osoby zajmujące stanowiska: **Sekretarz Gminy, Skarbnik Gminy, d/s organizacyjno-kadrowych i BHP, d/s finansowo-księgowych i rozliczania projektów, d/s oświaty, zdrowia i sportu, d/s inwestycji i grupy gospodarczej, d/s gospodarki komunalnej i ochrony środowiska.**

Zadania realizowane przez każdą z osób wchodzących w skład zespołu wykonywane będą w ramach swoich kompetencji.

Do zadań Zespołu ds. wdrażania Strategii będzie należało:

- ➔ przygotowanie, koordynowanie oraz wdrażanie przedsięwzięć ujętych w ramach wykazu kierunków działań służących realizacji celów Strategii,
- ➔ uaktualnianie i kontynuacja procesu planowania, także w odniesieniu do poszerzenia Strategii o działania uwzględniające inne kategorie;
- ➔ dalsze programowanie procesów rozwojowych, wykraczających poza okres realizacji niniejszego dokumentu strategicznego (tj. rok 2030)
- ➔ koordynowanie, animowanie i inspirowanie działań społeczności lokalnej służących wdrożeniu zamierzeń Strategii,
- ➔ monitorowanie realizacji i ewaluacja procesu wdrażania Strategii;
- ➔ przygotowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów wdrażania Strategii,
- ➔ harmonizowanie i poszerzanie partnerstwa,
- ➔ poszukiwanie nowych źródeł finansowania działań.

W związku z tym, iż istnieje konieczność włączenia w proces wdrażania Strategii niemal całości struktury organizacyjnej Urzędu Gminy w Adamowie czy gminnych jednostek organizacyjnych, ww. Zespół będzie miał możliwość wydawania wiążących dyspozycji i rekomendacji kadrze kierowniczej poszczególnych komórek i jednostek w omawianym zakresie. Zespół będzie pełnił nadzór merytoryczny nad innymi podmiotami (w zakresie odpowiadającym powierzonym im do realizacji

przedsięwzięciom) w celu zapewnienia uzyskania właściwego poziomu poszczególnych wskaźników oraz zachowania wysokiego stopnia partycypacji społecznej.

Wśród podmiotów zaangażowanych w strukturę zarządzania i wdrażania Strategii znajduje się również Zespół ds. opracowania Strategii, który czuwał na bieżąco i uczestniczył aktywnie w pracach nad opracowywaniem dokumentu.

W proces opracowania, wdrażania i monitorowania Strategii Rozwoju Gminy Adamów zaangażowane zostały różne grupy podmiotów i instytucji, w tym m.in.:

- Administracja rządowa – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie,
- Administracja samorządowa – w tym m.in. sąsiednie gminy i Zarząd Województwa
- Instytucje i podmioty sektora społecznego – w tym m.in. organizacje pozarządowe, organizacje społeczne, fundacje;
- Instytucje i podmioty sektora gospodarczego – w tym m.in. przedsiębiorstwa, ośrodki innowacji, klastry, grupy producentów, instytucje otoczenia biznesu, organizacje i zrzeszenia gospodarcze, izby gospodarcze, organizacje pracodawców.

Kluczową rolę we wdrażaniu Strategii będą odgrywali również partnerzy społeczno-gospodarczy, w tym m.in. jednostki sektora publicznego (administracja rządowa, samorządowa) i organizacje sektora społecznego, instytucje i organizacje sektora gospodarczego (adekwatnie do zakresu ich kompetencji) i inne. Przedmiotowa rola sprowadzać się będzie w głównej mierze do realizacji projektów własnych poszczególnych podmiotów, jak również inicjowanie działań na rzecz zmian organizacyjnych czy legislacyjnych tak, by rozwiązania systemowe wspierały realizację ustaleń Strategii. Na szczególną uwagę zasługuje tu również idea partnerstwa, której głównym zamierzeniem jest uzyskanie efektu synergii prowadzonych działań. Dlatego też partnerstwa zawierane w celu realizacji różnego rodzaju zamierzeń będą stanowiły niezwykle istotny mechanizm włączania partnerów społeczno-gospodarczych w proces rozwoju lokalnego.

Tabela 18 System wdrażania kierunków działań Strategii Rozwoju Gminy

Kierunki działań określone w ramach poszczególnych celów strategicznych/celów operacyjnych	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Podmioty uczestniczące w realizacji	Podmiot monitorujący
CEL STRATEGICZNY 1. Rozwój kapitału społecznego CEL OPERACYJNY 1.1 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	Zespół ds. wdrażania Strategii GOPS w Adamowie	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, w tym: biblioteka, placówki edukacyjne, NGO, liderzy społeczni	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 1. Rozwój kapitału społecznego CEL OPERACYJNY 1.2 Zapewnienie wysokich standardów edukacji	Zespół ds. wdrażania Strategii SP w Suchowoli, SP w Szewni Górnej	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, biblioteka, placówki edukacyjne	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 1. Rozwój kapitału społecznego CEL OPERACYJNY 1.3 Wsparcie systemu opieki zdrowotnej i społecznej oraz bezpieczeństwa publicznego		Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, w tym: biblioteka, placówki edukacyjne, NGO, liderzy społeczni	
CEL STRATEGICZNY 1. Wzmocnienie kapitału społecznego CEL OPERACYJNY 1.4 Aktywizacja społeczna i obywatelska mieszkańców	Zespół ds. wdrażania Strategii GOPS	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, GOPS, liderzy społeczni	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 1. Wzmocnienie kapitału społecznego CEL OPERACYJNY 1.5 Rozwój potencjału i skuteczności administracji publicznej	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 2. Wszechstronny rozwój przestrzenno-funkcjonalny obszaru CEL OPERACYJNY 2.1 Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski, mieszkańcy, lokalni przedsiębiorcy	Zespół ds. wdrażania Strategii

CEL STRATEGICZNY 2. Wszechstronny rozwój przestrzenno-funkcjonalny obszaru CEL OPERACYJNY 2.2 Zwiększanie dostępności komunikacyjnej	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, samorząd powiatu, Urząd Marszałkowski, mieszkańcy, lokalni przedsiębiorcy	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 2. Wszechstronny rozwój przestrzenno-funkcjonalny obszaru CEL OPERACYJNY 2.3 Zrównoważone wykorzystywanie zasobów naturalnych i ochrona środowiska naturalnego	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski, mieszkańcy, podmioty ekonomii społecznej, lokalni przedsiębiorcy, przedsiębiorcy prowadzący działalność w zakresie OZE	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 2. Wszechstronny rozwój przestrzenno-funkcjonalny obszaru CEL OPERACYJNY 2.4 Poprawa ładu przestrzennego i estetyki obszaru	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, NFOŚiGW, WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski, Mieszkańcy	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 3. Rozwój lokalnej gospodarki CEL OPERACYJNY 3.1 Ożywienie lokalnej działalności gospodarczej	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, ARiMR, KOWR, LORD, Urząd Marszałkowski, mieszkańcy	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 3. Rozwój lokalnej gospodarki CEL OPERACYJNY 3.2 Tworzenie warunków do podnoszenia kwalifikacji i konkurencyjności producentów rolnych	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, ARiMR, KOWR, LORD, Urząd Marszałkowski, mieszkańcy	Zespół ds. wdrażania Strategii
CEL STRATEGICZNY 3. Rozwój lokalnej gospodarki CEL OPERACYJNY 3.3 Promocja lokalnego rynku produktów	Zespół ds. wdrażania Strategii	Pozostałe komórki urzędu gminy, jednostki gminne, ARiMR, KOWR, LORD,	Zespół ds. wdrażania Strategii

5.2 SYSTEM OBIEGU INFORMACJI W RAMACH ZARZĄDZANIA STRATEGIĄ ROZWOJU GMINY

System obiegu informacji, jak i środków finansowych związanych z wdrożeniem zaplanowanych kierunków działań będzie realizowany przez Zespół ds. wdrażania Strategii zgodnie z dotychczasowymi zarządzeniami i instrukcjami kancelaryjnymi obowiązującymi w Urzędzie Gminy w Adamowie. W oparciu o *Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 roku w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych (Dz.U. 2011 nr 14, poz. 67 z późn. zm.)*

5.3 MONITOROWANIE REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU GMINY

Celem monitoringu, prowadzonego przez podmioty zaangażowane w ten etap, jest ocena stopnia realizacji celów i kierunków działania określonych w dokumencie strategicznym. Monitorowanie dostarczać będzie informacji na temat postępów i efektów wdrażania Strategii oraz spełnia wiele funkcji, w tym m.in diagnostyczne, korekcyjne, promocyjne i mobilizacyjne. Wyżej wymieniona ocena obejmować będzie weryfikację stopnia wdrożenia poszczególnych wskaźników określających oczekiwane rezultaty wprowadzanych działań.

Monitoring oznacza systematyczne obserwowanie jakiegoś procesu i odnotowywanie jego zmieniającego się stanu w celu uzyskania wiedzy o jego przebiegu. Tak rozumiany monitoring spełnia również rolę systemu wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach. System monitorowania wdrażania

Strategii został tak skonstruowany, aby umożliwiać dokonywanie obiektywnych pomiarów poszczególnych wskaźników w przyjętych odstępach czasu, dzięki czemu możliwa będzie ocena efektywności realizowanych przedsięwzięć. Głównym celem monitorowania będzie dostarczenie informacji, na podstawie których nastąpi ocena postępu prowadzonych działań oraz weryfikacja tempa i kierunku zmian, do których proces ten zmierza. Dzięki monitoringowi prowadzona będzie identyfikacja trudności lub nieprawidłowości we wdrażaniu Strategii. Zagwarantuje on również zgodność realizacji przedsięwzięć z przyjętymi założeniami wcześniej zatwierdzonymi celami, a także spełnia funkcję wewnętrznej kontroli, obejmującej ocenę skuteczności i terminowości realizacji poszczególnych działań względem przyjętego harmonogramu, a także kontrolę końcową – sprawdzenie czy ustalone cele zostały osiągnięte.

Wśród instytucji i podmiotów, które będą brały udział w procesie monitoringu stopnia realizacji Strategii Rozwoju Gminy znajdują się:

- Zespół ds. wdrożenia Strategii
- odpowiednie stanowiska w strukturze Urzędu Gminy w Adamowie oraz gminnych jednostek organizacyjnych sprawujące nadzór i kontrolę nad poszczególnymi sferami istotnymi dla procesu wdrożenia celów Strategii,
- Wójt Gminy Adamów – jako organ wykonawczy jest odpowiedzialny za monitorowanie i analizowanie procesów rozwojowych;
- Rada Gminy Adamów - jako organ stanowiący, uchwała Strategię, rozpatruje raporty i sprawozdania dotyczące przebiegu wdrażania założeń dokumentu oraz zapoznaje się z wynikami monitorowania Strategii.
- Komitet Społeczny – powoływany opcjonalnie element systemu wdrażania Strategii.

Podstawowym podmiotem monitorującym oraz dokonującym ewaluacji osiągnięcia założonych wskaźników będzie Zespół ds. wdrażania Strategii. Jego rola obejmować będzie jednocześnie monitoring oraz sprawozdawczość. **Sprawozdania z postępów wdrażania założeń Strategii** przedkładane będą przez ww. Zespół Radzie Gminy Adamów w **formie sprawozdania co 2 lata**, a także **na koniec okresu obowiązywania** dokumentu strategicznego (na koniec roku 2030). Sprawozdania

podawane będą do publicznej wiadomości. Urzeczywistnianie celów Strategii następować będzie zarówno poprzez realizację konkretnych projektów/przedsięwzięć, jak również szersze długofalowe działania (np. planowanie przestrzenne, promocja gospodarcza czy turystyczna, itp.).

Monitoring Strategii prowadzony będzie w oparciu o następujące zasady:

1. Monitoring realizowany będzie w cyklu rocznym, okresowym (za lata 2021-2025 oraz 2026-2029) oraz na zakończenie okresu obowiązywania dokumentu.
2. Głównym dokumentem w procesie monitoringu będzie Raport Monitoringowy.
3. Monitoring prowadzony będzie w oparciu o wytyczone wskaźniki rozwoju określone dla każdego z celów Strategii (określone w Rozdziale: 4.5 OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ, W TYM W WYMIARZE PRZESTRZENNYM ORAZ WSKAŹNIKI ICH OSIĄGNIĘCIA)
4. Źródłem weryfikacji stopnia osiągnięcia wyznaczonych wskaźników będą dane statystyczne, dane źródłowe znajdujące się w dyspozycji Urzędu Gminy w Adamowie, gminnych jednostek organizacyjnych bądź też partnerów realizujących swoje przedsięwzięcia, które jednocześnie będą przyczyniały się do urzeczywistniania celów Strategii.
5. W obiektywnie uzasadnionych przypadkach wskaźniki mogą ulegać modyfikacji.
6. Punktem odniesienia, w procesie weryfikacji wskaźników będą dane pochodzące z końca 2020 r., bądź też inne – w uzasadnionych przypadkach.
7. W procesie monitoringu, w sytuacji braku postępów, które świadczyłyby o odpowiednim poziomie wdrażania Strategii, identyfikowane będą bariery implementacji.
8. Za przeprowadzanie monitoringu odpowiedzialny będzie Zespół ds. wdrażania Strategii.

Monitoring musi być działaniem prowadzonym stale, a nie jedynie działaniem naprawczym i chwilowym. Proces ten powinien angażować wielu interesariuszy oraz być częścią szerokich procesów partycypacyjnych. Monitoring powinien obejmować przede wszystkim stan realizacji poszczególnych zadań/kierunków działań oraz wskaźników przypisanych do celów operacyjnych.

Sprawozdawczość (prowadzona w ramach monitoringu) obejmuje zbieranie informacji związanych z wdrażaniem poszczególnych przedsięwzięć z uwzględnieniem celów i działań, w postaci danych liczbowych, finansowych, wskaźników i innego rodzaju informacji oraz przekazanie ich odpowiednim jednostkom w określonej formie i terminach. Sprawozdawczość zakłada bieżący i periodyczny przepływ informacji, co pozwala na uchwycenie nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania Strategii Rozwoju Gminy.

Opcjonalnym elementem systemu wdrażania Strategii jest **Komitet Społeczny**. W celu zapewnienia możliwie szerokiego zaangażowania innych podmiotów (nie tylko publicznych) w realizację Strategii możliwe jest powołanie w strukturze zarządczej Komitetu Społecznego - reprezentatywnej grupy przedstawicieli strony społecznej i biznesowej. Komitet stanowi ważny kanał komunikacji między stroną publiczną a interesariuszami w kontekście najważniejszych rozstrzygnięć zawartych w dokumencie.

Powołanie Komitetu powinno nastąpić poprzez wyłonienie w demokratycznej procedurze reprezentatywnych przedstawicieli różnych grup interesariuszy, z dążeniem do zachowania „parytetu”. Komitet pełni rolę konsultacyjno-doradczą. Wśród zadań Komitetu Społecznego znajdują się w szczególności: opiniowanie kierunków rozwoju proponowanych w strategii, projektu strategii oraz zmian, inicjowanie i proponowanie nowych projektów/ kierunków działań/ przedsięwzięć, rozwiązań organizacyjnych. Członków Komitetu Społecznego powoływać będzie Zespół ds. wdrażania Strategii spośród przedstawicieli różnych grup interesariuszy. Komitet stanowić będzie podstawowy kanał komunikacji pomiędzy przedstawicielami gminy, a pozostałymi interesariuszami.

5.4 SYSTEM WPROWADZANIA ZMIAN W REAKCJI NA ZMIENNOŚĆ OTOCZENIA

Proces wdrożenia założeń Strategii, jako wielowymiarowy i rozciągnięty w czasie, podlegać będzie wpływowi czynników zewnętrznych, co będzie implikowało

niezbędność okresowej aktualizacji dokumentu strategicznego oraz jego aktualizacji ponadprogramowej w razie zaistnienia takiej potrzeby.

Podstawą do podjęcia działań naprawczych i ewentualnej aktualizacji Strategii będzie stanowił system monitorowania i ewaluacji. Aktualizacja Strategii następować będzie w przypadku, gdy: stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów, zaistnieje potrzeba wprowadzenia do programu nowego zadania, zmiany harmonogramu realizacji, planu finansowego lub konieczność aktualizacji wskaźników. Dodatkowo, w przypadku wystąpienia nagłych zmian w otoczeniu wpływających na Strategię, może nastąpić aktualizacja ponadprogramowa.

Wprowadzenie ewentualnych poprawek i aktualizacji Strategii będzie wymagało przyjęcia odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy, tak aby program mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. W celu zachowania przejrzystości Strategii wszelkie zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Gminy w postaci rejestru zmian. Jednocześnie wszelkie zmiany w dokumencie strategicznym będą jednak musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne. W trakcie wdrażania Strategii będą mogli być również uwzględnieni dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących w programie). Akceptowane będą te inicjatywy, które mogą się przyczynić do sukcesu wdrożenia dokumentu.

Podstawę do reakcji na zmienność otoczenia i ewentualnych korekt na poziomie wyznaczonych kierunków działań będzie prowadzona ewaluacja. Ewentualne korekty będą w miarę potrzeby wprowadzane raz do roku, a w przypadkach uzasadnionych – także doraźnie.

Pierwszą ewaluację okresową zaplanowano na początek 2026 roku. W jej ramach zostanie przeprowadzony przegląd uzasadnień dla korekt celów operacyjnych w reakcji na zmienność otoczenia. W sytuacji stwierdzenia konieczności korekty co najmniej dwóch celów operacyjnych w ramach tego samego celu

strategicznego – zostanie przeanalizowana także ewentualność korekty takiego celu strategicznego.

Nie przewiduje się zmiany celów strategicznych w całym horyzoncie Strategii. Procedura aktualizacji Strategii obejmuje następujące elementy:

- Zgłoszenie przez interesariuszy (mieszkańcy, podmioty działające na obszarze gminy) przedsięwzięć/kierunków działań przyczyniających się do realizacji celów Strategii lub innej proponowanej zmiany. Propozycje będzie można zgłaszać w formie pisemnej do Urzędu Gminy w Adamowie przy wykorzystaniu karty projektu oraz formularza zgłaszania uwag umieszczonych na stronie internetowej gminy oraz dostępnych w ww. urzędzie.
- Weryfikacja zgłoszonych przedsięwzięć-kierunków działań lub propozycji innych zmian przez Zespół ds. wdrażania Strategii.
- Podjęcie decyzji o włączeniu lub odmowie włączenia zgłoszonych działań/kierunków działań bądź innej proponowanej zmiany do Strategii.
- Podjęcie decyzji wspólnie przez Zespół ds. Strategii oraz Wójta Gminy Adamów o konieczności aktualizacji Strategii.

5.5 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Realizacja działań przewidzianych w ramach niniejszej Strategii przez różnego rodzaju podmioty i instytucje, będzie wymagał zaangażowania środków finansowych pochodzących z różnych źródeł. Niezwykle istotne dla sfinansowania działań przewidzianych w ramach niniejszego dokumentu strategicznego ma katalog środków publicznych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych (w tym szczególnie rolę będą odgrywały środki budżetu UE w perspektywie finansowej 2021–2027). Sukces wdrażania zakładanych celów Strategii zależny będzie od zapewnienia odpowiednich źródeł finansowania planowanych zadań/ przedsięwzięć/ kierunków działań. Jednoznaczne określenie tych źródeł, w kontekście zapewnienia spójności i efektywności realizowanych przedsięwzięć, jest zadaniem złożonym, ponieważ system finansowania zadań publicznych charakteryzuje się wielopoziomowością

i hierarchicznością (poziom regionalny, krajowy i europejski), a za jego rozwój i właściwą organizację odpowiedzialnych jest wiele różnych podmiotów z różnych szczebli zarządzania. Występują również różne formy finansowania przedsięwzięć: dotacje, instrumenty finansowe, formuła partnerstwa publiczno-prywatnego.

Efektywny proces pozyskiwania środków finansowych wymaga wypracowania odpowiedniego systemu organizacji i koordynacji. Przedmiotowy proces powinien przede wszystkim uwzględniać zróżnicowanie wariantów finansowania przedsięwzięć wskazanych w Strategii (źródła i formy). Niezwykle istotną kwestią jest odejście od typowego systemu grantowego oraz wypracowanie zasad korzystania z funduszy zwrotnych. Niebagatelne znaczenie ma również korzystanie z funduszy bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską. Podstawy stanowią: dywersyfikacja oraz ciągłość działań, które pozwolą na wypracowanie długoterminowego planu finansowego, a także wdrażanie inwestycji bardziej ryzykownych, często o charakterze innowacyjnym czy eksperymentalnym.

Zakres działań przewidzianych w Strategii jest szeroki i wielowątkowy oraz obejmuje ich realizację przez różnego rodzaju podmioty (z sektora publicznego i prywatnego). Wobec tego niezbędne będzie poszukiwanie różnych źródeł finansowania zaplanowanych działań, w tym m.in. środki w ramach Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i innych. Kluczową rolę przypisać należy również krajowym środkom publicznym.

Zasady finansowania przedsięwzięć Strategii:

- 1) wykorzystywanie różnych form finansowania – dotacje oraz różnego rodzaju instrumenty finansowe, w tym zwrotne (pożyczki, poręczenia, gwarancje)
- 2) dywersyfikacja i łączenie różnych źródeł finansowania przedsięwzięć
- 3) wykorzystywanie ze środków europejskich na różnych poziomach – program regionalny, programy krajowe, programy współpracy międzynarodowej i transgranicznej (Program Współpracy Transgranicznej PL – BA – UA)
- 4) udział w międzynarodowych projektach sieciowych np. programy Interreg, Central Europe
- 5) wykorzystywanie funduszy bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską np. LIFE, Horyzont, COSME, itp.

Wśród głównych źródeł finansowania Strategii znajdują się:

- ➔ środki własne gminy Adamów – budżet jednostki samorządu terytorialnego będzie stanowić jedno z podstawowych źródeł finansowania przedsięwzięć zawartych w Strategii;
- ➔ środki z budżetu Unii Europejskiej w ramach pakietu legislacyjnego polityki spójności na lata 2021-2027 – środki z budżetu UE w ramach pakietu legislacyjnego polityki spójności na lata 2021-2027 przewidziane w ramach krajowych programów operacyjnych, regionalnych programów operacyjnych, środków na rozwój obszarów wiejskich dostępne w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej;
- ➔ środki z budżetu UE dostępne w ramach instrumentów (programów) bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską (dotyczą one głównie następujących zagadnień: wsparcie MŚP, kształcenie, w tym kształcenie ustawiczne, współpraca międzyregionalna i transgraniczna, szkolenie, a także energetyka i kwestie klimatyczne);
- ➔ środki budżetu państwa (instrumenty wspierające działania prorozwojowe na poziomie lokalnym) oraz środki budżetu Województwa Lubelskiego – środki budżetu państwa lub samorządu województwa dostępne w ramach istniejących oraz nowych instrumentów takich, jak porozumienie terytorialne (art. 14rb ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju);
- ➔ środki pochodzące z krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych,
- ➔ środki pochodzące od partnerów publicznych (inne jednostki samorządu terytorialnego) zaangażowanych we wspólną realizację przedsięwzięć (środki przeznaczone na sfinansowanie zadań w całości lub stanowiące wkład własny do projektów wspartych środkami zewnętrznymi);
- ➔ środki organizacji społeczno-gospodarczych (sektora prywatnego- środki angażowane w efekcie samodzielnej realizacji projektów, wykorzystanie środków własnych do montażu finansowego w projektach wdrażanych dzięki programom pomocowym, inwestycje w formule partnerstwa publiczno-prywatnego);
- ➔ dodatkowe formy wsparcia dostępne w ramach specjalnych linii budżetowych, np. tarczy antykryzysowych;
- ➔ kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe.

5.6 PARTYCYPACJA SPOŁECZNA

Partycypacja społeczna została wprowadzona jako filar działań na różnych etapach (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, w tym finansowanie, monitorowanie i ewaluacja) procesu rozwoju społeczno-gospodarczego odbywającego się na terenie gminy Adamów. Głównym celem tego rodzaju podejścia jest chęć podniesienia skuteczności i trwałości wyznaczonych kierunków działań oraz zwiększenia gotowości i świadomości mieszkańców o partycypacyjnym współdecydowaniu o obszarze gminy. Niezwykle istotne jest wzbudzenie przeświadczenia społeczeństwa o realnej możliwości decydowania o losach wspólnoty samorządowej. Ponadto włączenie szerokiego grona interesariuszy w proces planowania rozwoju realizuje zasadę partnerstwa, polegającą na łączeniu szerokiego grona partnerów (w szczególności lokalnych społeczności i przedsiębiorców, a także ekspertów) w procesy programowania i wdrażania Strategii oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu, także z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty wdrożenia dokumentów mają dotyczyć. Przedmiotowa zasada bazuje na założeniu, że otoczenie środowiska lokalnego jest najważniejszym elementem tworzenia dokumentu, który ma stanowić narzędzie do projektowania konstruktywnych zadań, podejmowanych w celu rozwiązywania problemów i eliminacji niepożądanych zjawisk, a tym samym podnoszących jakość życia mieszkańców terenów zdegradowanych.

Zarówno proces analizowania i diagnozowania sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy Adamów, jak i społeczny odbiór zagadnień objętych sytuacją kryzysową, odbywał się metodą partycypacyjną, u podstaw której leży przekonanie o niezbedności włączania mieszkańców i partnerów społecznych w przebieg planowania procesu rozwoju społeczno-gospodarczego danej jednostki organizacyjnej. Od samego początku autorzy niniejszego dokumentu, tj. samorząd gminy, uczestnicy oraz moderatory procesu, kładli szczególny nacisk na wagę rozwiązań organizacyjnych (poszukiwanie nowych dróg dojścia) oraz potrzebę

zmiany społecznej świadomości w zakresie szukania innych rozwiązań problemów na obszarach kryzysowych, poza tworzeniem na nich kolejnych, nowych inwestycji.

Prace nad niniejszą Strategią prowadzone były w oparciu o model partycypacyjno-eksperycki. Czynny udział w pracach wzięł **Zespół ds. opracowania Strategii**.

Działając na podstawie art. 10f ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 z późn. zm.), oraz art. 6 ust.3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2019 r. poz. 1295 z późn. zm.) oraz uchwały Nr XXII/199/2021 Rady Gminy Adamów z dnia 22 czerwca 2021 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Adamów na lata 2021–2027 z perspektywą do roku 2030, Wójt Gminy Adamów przedłożył do konsultacji społecznych projekt *Strategii Rozwoju Gminy Adamów na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030*.

Zapraszano wszystkich zainteresowanych mieszkańców gminy oraz partnerów społecznych i gospodarczych do wyrażenia opinii i zgłaszania uwag do treści projektu dokumentu strategicznego.

Konsultacje społeczne przeprowadzone będą w dniach 15.09.2021 r. - 20.10.2021 r. w formach i trybie przewidzianym ww. uchwałą Rady Gminy Adamów, która określiła szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu Strategii, w tym tryb jej konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

W związku ze stanem epidemii i rozprzestrzenianiem się COVID-19 oraz w trosce o zdrowie mieszkańców, konsultacje odbywały się głównie za pośrednictwem zdalnych form komunikacji. Przewidziano również spotkanie konsultacyjne.

Wszelkie uwagi i wnioski można zgłaszać z wykorzystaniem dostępnego formularza w następujący sposób:

- a) osobiście do biura podawczego w siedzibie Urzędu Gminy w Adamowie, Adamów 11 b, 22-442 Adamów

- b) pocztą tradycyjną na adres Urzędu Gminy w Adamowie, Adamów 11 b, 22-442 Adamów
- c) drogą mailową: poczta@adamow.gmina.pl lub faksem na nr: 84 6186119
- d) system ePUAP, adres skrytki Urzędu Gminy w Adamowie /UGADAMOW/skrytka

Przewidziano spotkanie konsultacyjne, które odbyło się w dniu 28.09.2021 r. o godz. 10.00 w Centrum Aktywności Integracji Społecznej w Adamowie (świątlica wiejska).

³² Źródła danych:

1. <https://pl.wikipedia.org>
2. <https://pl.freepik.com/>
3. <https://pl.depositphotos.com/vector-images/damowe.html>